

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1965

Χαρίση
Ευαγγελία
Ευαγγελία
Ευαγγελία
Ευαγγελία

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1965

ΑΝΘΡΩΠΙΑ
ΕΠΙΔΕΛΤΙΚΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ
ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ
ΤΗΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Α΄ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΙΦΑΡΤΟΣΗ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΚΟΡΑΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΙΝΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Ἐν Παρισίοις, 5 Σεπτεμβρίου 1821

Φίλοι ὁμογενεῖς,

Ἡ δικαιοσύνη κατὰ τοῦ τυράννου μας ἐπανάστασις καὶ οἱ κατ' αὐτοῦ ἕως τὴν ὥραν ταύτην ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνες σας ἔδειξαν εἰς τοὺς φωτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἡ πολυχρόνιος τυραννία δὲν ἴσχυσε νὰ ἐξαλείψῃ ὀλότελα ἀπὸ τὰς ψυχὰς μας τὰ προγονικὰ γενναῖα φρονήματα, ὡς ἀδίκως τινὲς ἐξ αὐτῶν μᾶς ὠνειδίζαν καὶ δὲν ἔπαυσαν ἀκόμη νὰ μᾶς ὠνειδίζωσι. Μὴν ἔχοντες πλέον νὰ κατηγορῶσιν ὡς ἀνάνδρους τοὺς Γραικοὺς, τοὺς κακολογοῦν τώρα ὡς ἀποστάτας καὶ βόσκονται μὲ τὴν ἀπάνθρωπον ἐλπίδα νὰ μᾶς ἴδωσιν ἢ πάλιν ἐξαναδεμένους εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου ἢ ἀπωλεσμένους ἀπὸ ἐμφύλιον πόλεμον διὰ τὴν ἀδυναμίαν πῶς νὰ κυβερνηθῶμεν μὲ νόμους δικαίους αὐτόνομοι. Τὸ πρῶτον εἶναι ματαία καὶ ἀνόητος ἐλπίς, ἐπεὶδὴ ἀπεφασίσατε γενναίως νὰ μὴ παραδώσετε πλέον παρὰ νεκρὰ τὰ σώματά σας εἰς τοὺς τυράννους. Σᾶς ἔμεινε τώρα νὰ ματαιώσετε καὶ τὴν δευτέραν ἐλπίδα τῶν ἐχθρῶν· τὸ ὅποιον δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλετε κατορθώσιν, ἂν καὶ πολλὰ δυσκολώτερον τοῦ πρώτου.

Τὴν δυσκολίαν ταύτην συγχωρήσατέ με, φίλοι ὁμογενεῖς, διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος νὰ σᾶς παραστήσω χωρὶς περιπλοκάς, διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ μέσα ἱκανὰ νὰ τὴν νικήσωμεν. Χωρὶς τῆς νίκης ταύτης αἱ πρότεροι νῆκται ἀντὶ δόξης θέλουσιν μᾶς προξενήσιν κατασχήνην. Πολεμοῦντες τοὺς Τούρκους, ἐπολεμήσατε τοὺς ὁποίους καὶ ἄλλοι ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν ἀρχιτερά σας. Ἡ ἀπόκλισις τῆς ἐλευθερίας εἶναι βέβαια μέγα καὶ ἀξιεπαινον ἔργον· δὲν εἶναι ὅμως σπάνιον. Ἡ φυλακὴ τῆς εἶναι τὸ μέγιστον καὶ σπανιώτατον κατόρθωμα, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἀρκεῖ ὁ πρόσκαιρος κατὰ τῶν τυράννων πόλεμος, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ πολεμῇ τις ἀκαταπαύστως τὰ πολὺ τυραννικώτερα πάθη τῆς ψυχῆς του, διὰ νὰ τὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸν ἅγιον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν νόμων ζυ-

γόν. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ἀρκετά, ὅτι εἰς κανὲν ἔθνος δὲν ἔλειψαν ποτὲ Μιλτιάδαι, Θεμιστοκλεῖς καὶ Λεωνίδαί, τῶν ὁποίων τὰ ἥρωικά ἔργα ἀνευώσατε πρὸ μικροῦ ἐξεναντίας παντοῦ καὶ πάντοτε οἱ Ἀριστεῖδαι καὶ Φωκίῶνες ἐφάνησαν σπανιώτατοι. Διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ἔθνη ἴσχυσαν ν' ἀποκτήσωσιν, ἀλλ' ὅχι καὶ νὰ φυλάξωσι τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ ἀπόκτησις αὐτῆς δὲν χρειάζεται πολλὰκις πλὴν μόνην ἀνδρείαν· καὶ ὁ ἐνθουσιασμός της εὐκόλα ἀνάπτεται εἰς καθενὸς τὴν ψυχὴν, ἂν ἡ φύσις (πάλιν τὸ λέγω) δὲν τὸν ἐπλασεν ὀλότελα ἀνδράποδον· ἀλλ' ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ τὴν φυλάξῃ, ἔχει χρεῖαν φρονήσεως συνωδευμένης μὲ τὰς ἄλλας ὅλας ἀρετάς, καὶ ἐξαιρέτως τὴν βασιλίσσαν αὐτῶν δικαιοσύνην.

Ἴδετε, φίλοι ὁμογενεῖς, τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας τῶν προγόνων μας καὶ τοὺς ἐμιμήθητε τύσον λαμπρά, ὥστε μὲ δίκαιον ἐμπορεῖ καθεὶς ἀπὸ τοὺς νέους ἀγωνιστάς τῆς Ἑλλάδος νὰ καυχᾶται τοῦ λοιποῦ φωνάζων :

« Ταύτης τοι γενεῆς τε καὶ αἵματος εὐχομαι εἶναι ».

Ἄλλ' ἴδετε καὶ τὰς διχονοίας των, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ἴσχυσαν νὰ φυλάξωσι μέχρι τέλους τὴν ἐλευθερίαν. Ἄν ἀληθῶς τὴν ἀγαπᾶτε προθυμήθητε, διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ! νὰ μὴ τὰς μιμηθῆτε, ἀλλὰ νὰ συνδεθῆτε σφιγκτὰ μὲ τὸν ἱερὸν δεσμόν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, διὰ νὰ ἀξιώθητε νὰ καυχᾶσθε καὶ τὸ πολὺ ἐνδοξότερον καύχημα τοῦτο :

« Ἡμεῖς τοι πατέρων μὲγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι ».

Ναί! φίλοι ὁμογενεῖς, σᾶς ὑπόσχομαι χωρὶς φόβον νὰ ψευσθῶ, ὅτι ἡ ὁμόνοια θέλει σᾶς καταστήσειν ἀληθῶς « μὲγ' ἀμείνονας ». Καὶ πολὺ εὐδαιμονεστέρους τῶν προγόνων μας.

[Πραγματικὴ ἐλευθερία]

Ἡ ἐλευθερία, διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν καὶ αὐτῆς τὴν ἀληθῆ σημασίαν, ἢ ἐλευθερία, λέγω, τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ πράσῃ ἀνεμποδίστως ὅχι ὅ,τι θέλει, ἀλλ' ὅ,τι συγχωροῦν οἱ νόμοι. Διὰ τὴν ἄγνοιαν αὐτῆς οἱ πρόγονοί μας δὲν ἤρκεσαν νὰ τὴν φυλάξωσι πολὺν καιρὸν, ἀφοῦ μὲ τοὺς ἥρωικούς ἀγῶνας των ὀλίγοι αὐτοὶ τὸν ἀριθμὸν ἐδίωξαν πολλὰς βαρβάρων μυριάδας, οἱ ὁποῖοι ἐζήτουν νὰ τοὺς δουλώσωσι. Διὰ τὴν ἄγνοιαν

αὐτῆς δὲν ἐδυνήθησαν οὔτε πόλις μὲ πόλιν οὔτε πολίτης μὲ πολίτην νὰ συνδεθῶσι μὲ τὴν αὐτὴν ὁμόνοιαν, ἥτις τοὺς ἔκαμε νὰ θριαμβεύσωσι κατὰ τῶν τυράννων. Μόλις ἐδίωξαν τὸν ὑπερήφανον δεσπότην τῆς Ἀσίας κι ἐζήτησαν νὰ δεσποσώσιν αὐτοὶ πολῖται συμπολίτας, πόλεις ἄλλας ὁμογενεῖς πόλεις. Διὰ τὴν ἄγνοϊαν αὐτῆς αἱ δύο τάξεις τῶν πολιτῶν, οἱ ἐπίσημοι καὶ οἱ δημοτικοί, δὲν ἠθέλησαν νὰ πιστεύσωσιν ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἢ φυλακῆ δὲν εἶναι ἀσφαλῆς, ἂν δὲν φυλάσσεται ἐντάμα καὶ ἀπὸ τὰς δύο. Οἱ ἐπίσημοι ἤθελαν μόνοι αὐτοὶ νὰ δεσποζώσιν ὀλιγαρχικῶς τὴν πολιτείαν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔφθασαν εἰς τόσῃν πλεονεξίαν, ὥστε ἐμβαίνοντες εἰς πολιτικὰ ἀξιώματα ἐτόλμων νὰ ὁμνύωσι τὸν ἄνομον καὶ ἀναίσχυντον ὄρκον, νὰ μεταχειρίζωνται ὡς ἐχθρούς, ποίους ; ὄχι τοὺς βαρβάρους τυράννους τῆς Ἀσίας, ὡς ἤθελε φυσικὰ τὸ συλλογισθῆν πᾶς ἓνας, ἀλλὰ τοὺς δημοτικούς, ἡγουν τοὺς συμπολίτας, τοὺς ἀδελφούς των. Οἱ δημοτικοὶ ἄλιν, ὅταν ὑπερίσχυαν εἰς τὴν πολιτείαν, ἔπιναν τὸ γλυκύτατον τῆς ἐλευθερίας ποτήριον ἀλλὰ μὴ γνωρίζοντες τὶ πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐλευθερία, τὴν ἔπιναν ἄκρατον, ἔχοντες κακοὺς κεραστάς, τοὺς καταράτους δημαγωγούς, ἕως ἐμεθύντο κι ἐγίνοντο καὶ αὐτοὶ τῆς πατρίδος των τύραννοι, πράσσοντες τὰς αὐτὰς πλεονεξίας, τὰς αὐτὰς ἀδικίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐκατηγόρουν τοὺς ὀλιγαρχικούς. Καὶ τὸ κακὸν δὲν ἔμενεν ἕως αὐτοῦ· ἡ ἄκρατος ἐλευθερία ἐφθειρεν ὅλων τῶν πολιτῶν τὰ ἦθη, διότι μὲ πρόφασιν αὐτῆς οὔτε γυνή, λέγει ὁ Πλάτων, ἐσεβάζετο τὸν ἄνδρα οὔτε τέκνα τοὺς γονεῖς οὔτε μαθηταὶ τοὺς διδασκάλους οὔτε νέοι τοὺς γέροντας οὔτε αὐτὰ πλέον τὰ κτήνη (προσθέτει) ἐφοβοῦντο τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐκ τῆς αὐταύτης ἄνομον ἐλευθερίαν, ὅταν μεθυσθῆ ἡ πόλις, δὲν εἶναι πλέον πολιτικὴ κοινωνία, ἀλλὰ γίνεται κοινωνία ληστῶν ἢ μᾶλλον ἀγρίων θηρίων, τὰ ὅποια χωρὶς αἰσθησὶν ἀμοιβαίας ἀγάπης, χωρὶς φροντίδα τοῦ κοινοῦ συμφέροντος δαγκάνονται, σπαράσσονται, τρώγονται ἀμοιβαίως, ἕως νὰ ἐξολοθρευθῶσιν ὁλότελα.

Ἐξεναντίας ἀληθινὴν ἐλευθερίαν τότε μόνον ἔχει ὁ πολίτης, ὅταν τὴν μεταχειρίζεται μὲ τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἐμποδίσῃ ἄλλου συμπολίτου κανενὸς ἐλευθερίαν καὶ τότε μόνον ἐμπορεῖ νὰ τὴν φυλάξῃ, ὅταν σεβάζεται καὶ τοὺς συμπολίτας του ὡς ἐλευθέρους. Ἡ ἄκρατος ἐλευθερία εὐρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς φύσεως· καὶ διὰ νὰ ἐλευθερωθῶσιν ἀπὸ τοὺς καθημερινούς πολέμους καὶ τὰς εἰς ἀλλήλους ἀδικίας, ὅσας ἡ τῆς αὐτῆς ἐλευθερία γεννᾷ, ἐνώθησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς πολιτικὰς κωινω-

νίας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ θυσιάσῃ μικρὸν καθέννας μέρος τῆς ἀκράτου ἐλευθερίας, διὰ νὰ φυλάξῃ τὸ ὑπόλοιπον μὲ εἰρήνην. Διὰ τοῦτο ὠνόμασαν προσφυσέστατα τὴν δικαιοσύνην θυγατέρα τῆς ἀνάγκης καὶ μητέρα τῆς εἰρήνης.

[Καθήκοντα τῆς μέσης τάξεως τῶν πολιτῶν]

Ὁ νέοι τοῦ Γένους, τοὺς ὁποίους ἐπαράβαλαν μὲ τὴν ἐαρινὴν ὥραν τοῦ ἔτους, διότι καὶ ἀληθῶς τῆς ἡλικίας σας τὸ ἄνθος ὁμοιάζει τὸ ἀνθηρὸν ἔαρ. Ἀλλὰ τὰ ἄνθη ὑπόσχονται καὶ καρπούς, καὶ τούτους ἀπαιτεῖ, τούτους ἐλπίζει ἀπὸ σᾶς ἡ ἐρημωθεῖσα ἀπὸ τὸν ἄγριον τύραννον πατρίς σας. Μὴ ματαιώσετε λοιπὸν τὴν ἐλπίδα της.

«Ὁ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρῶων ἔδη,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών».

Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς νέους, ὅσοι ἕως τῶρα ἐδράματε εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, οὐδ' ἐφοβήθητε νὰ κενώσετε τὰς φλέβας σας ἀπὸ τὸ αἷμα, διὰ νὰ ἐκδικήσετε ὅσα αἵματα ἀθῶνων ἔχυσε καὶ χύνει καθ' ἡμέραν ὁ παράνομος καὶ ἀνανδρὸς τύραννος τῆς Ἑλλάδος! Τιμὴν καὶ δόξαν ἔχετε νὰ λάβετε καὶ σεῖς, ὦ νέοι, οἱ σήμερον μιμούμενοι καὶ ὅσοι μέλλετε νὰ μιμηθῆτε τὰ ἥρωικὰ ἀνδραγαθήματα τῶν εὐγενῶν ὀμηλικῶν σας, τόσον ἐνδοξότερα τῶν Μαραθῶνιων καὶ Σαλαμινίων ἀνδραγαθημάτων, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν ἐδίωκαν ἀπὸ ἐλευθέραν Ἑλλάδα ἐξῶθεν ἐρχομένους δεσπότης νὰ τὴν δουλώσωσιν, ἐσεῖς δὲ ἀγωνίζεσθε νὰ διώξετε βαρβάρους ριζωμένους πρὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς αὐτὴν καὶ κατατρώγοντας τὰ σπλάγχνα της. Οἱ ἕως τῆς ὥρας ταύτης ἀγῶνες σας εἶναι λαμπροί: τὸ ἐλευθερωθὲν μέρος τῆς Ἑλλάδος ἐγεύθη τοὺς ἐπιζομένους ἀπὸ τὴν ἡλικίαν σας γλυκεῖς καρπούς καὶ καυχᾶται ἡ πατρίς σας καὶ μητρὶς εἰς τὴν γέννησιν τοιοῦτων τέκνων.

Ἀλλὰ σᾶς μένουν ἄλλοι ἀσυγκρίτως ἐνδοξότεροι τούτων ἀγῶνες, ὧ γενναῖα τέκνα τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τῶν παρόντων ἠλευθερώσατε τὴν Ἑλλάδα· τῶν δὲ νέων ἀγῶνων σκοπὸν πρέπει νὰ προβάλετε τὴν φυλακὴν τῆς ἐλευθερίας, φυλακὴν δύσκολον καὶ διὰ τοῦτο προσοχῆς πολλῆς ἀξίαν.

Οί πρότεροί σας ἀγῶνες ἐκαθάρισαν τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ τυράννου· σᾶς μένει τώρα ὁ μέγας ἀγὼν νὰ τὴν καθαρῖσετε καὶ ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀδικίας του, βάλλοντες εἰς τόπον αὐτῆς τὴν δικαιοσύνην, τὴν μητέρα τῆς εἰρήνης, ἂν ἀγαπᾶτε νὰ φυλάξετε τὴν πατρίδα σας ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, πολὺ πλέον ἐναντίους τῆς ἐλευθερίας παρὰ τοὺς ἔξωτερικούς·

«Χαλεποὶ γὰρ πόλεμοι ἀδελφῶν».

Ὅσοι μάλιστα ἀπὸ σᾶς ἐγνωρίσετε τὴν φωτισμένην Εὐρώπην, ἐποτίσθητε μὲ τῆς φιλοσοφίας της τὰ μαθήματα καὶ ἴδετε ὅσα ἀγαθὰ ἀπολαμβάνουν οἱ εὐνομούμενοι αὐτῆς λαοὶ καὶ ὅσα ἐλπίζουν ἀκόμη ν' ἀπολώσῃ διὰ τὴν καθ' ἡμέραν τελειοποίησιν τῆς Πολιτικῆς ἐπιστήμης, εἰς τὴν κυριωτάτην ταύτην τῶν ἐπιστημῶν, τὴν ἐπιστήμην τοῦ Σωκράτους, χρεωστεῖτε σήμερον νὰ καταγίνεσθε αὐτῆς τὰ περὶ δικαιοσύνης μαθήματα νὰ διδάσκετε καὶ εἰς τὰς καθημερινὰς τῶν πολιτῶν ἀναστροφὰς καὶ συνελεύσεις καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν γυμνασίων, ἐάν τινες ἀπὸ σᾶς ἔχετε διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Ὅλους τοὺς πάσης τάξεως καὶ παντὸς ἐπαγγέλματος πολίτας πρέπει νὰ πληροφορήσετε, ὅτι ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ συζῆ εἰρηνικῶς καὶ εὐδαιμόνως μὲ τοὺς ὁμοίους του χωρὶς δικαιοσύνην, ἐπιθυμεῖ πρᾶγμα ἀδύνατον. Εἰς ὅλων τὰς ψυχὰς πρέπει νὰ φτεύσετε τὸ μῖσος τῆς ἀδικίας. . .

Ἐπέκεινα νὰ προχωρήσω, ὦ φίλη μου πατρίς, μ' ἐμποδίζει τὴν ὥραν ταύτην ὁ γεννηθεὶς εἰς τὴν ψυχὴν μου σεισμός, ὅστις καὶ τὴν χεῖρα μου παραλύει καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς σκοτίζει μὲ τὰ δάκρυα. Ἐξωρίσθην ἐκούσιος ἀπὸ τοὺς κόλπους σου, μὴν ὑποφέρων νὰ σὲ βλέπω καθημέραν σπαρασσομένην ἀπὸ τὰς ἀνομίας τῶν βαρβάρων. Εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ὀδυνηρᾶς μου ζωῆς ἀκούω παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα, ὅτι ἐξησθένησε καὶ ἄλιν ἢ ἀπὸ τοὺς τυράννους καταμαραμένη σου ἐλευθερία. Μὴ δυνάμενος ν' ἀκούσω ἢ νὰ ἴδω πλέον καὶ τοὺς καρπούς της διὰ τὴν μετ' ὀλίγον μέλλουσαν ἐξορίαν μου ἀπὸ τὸν βίον, τοὺς εὐχομαι πολλοὺς καὶ καλοὺς εἰς ὅλα σου τὰ τέκνα, τοὺς ἀδελφούς μου! Χαῖρε, φίλη μου πατρίς! . . .

«Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» τ. ΙΓ', 1821.

ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

Τελειώσαντας ὁ πόλεμος συνάχτηκαν καὶ οἱ πρόκριτοι τῶν χωριῶν τῆς Ἄρτας καὶ οἱ νοικοκυραῖγοι καὶ μιλήσανε πῶς θὰ βαστάξουν αὐτὸν τὸν μεγάλον ὄχτρον, ὅπου ἔταν πνιμένος ὅλος αὐτὸς ὁ τόπος ἀπὸ τὰ Γιάννινα, Ἄρτα, Πρέβεζα, Σούλι, ὅλο αὐτὸ τὸ καυλὶ πλήθος Τουρκιά καὶ πασάδες καὶ ὅλο νέοι κουβαλιόνταν ἀπ' οὐδα τὰ μέρη τῆς Τουρκιάς καὶ Ἀρβανιτιάς ἐξαιτίας τοῦ Ἀλήπασα τὴν πολιορκία. Καὶ ὕστερα γεννήθη καὶ τὸ δικό μας τὸ Ἑλληνικὸν κι ἐμεῖς τὸ πηγαίναμε σκεπασμένο, ὅτι δουλεύομε διὰ τὸν Ἀλήπασα, τὸν ἀφέντη μας, νὰ τὸν σώσωμε, ὅτι ἀδίκως τὸν κατατρέχει ὁ Σουλτάνος.

Αὐτὰ βγαίναμε νὰ ἐλκύζωμε τοὺς Τούρκους Ἀρβανίτες, τὸ κόμμα τοῦ Ἀλήπασα, νὰ τοὺς ἔχωμε φίλους αὐτούς, νὰ μᾶς βοηθήσουνε κι αὐτῆνοι, ὅτι ἤμαστε ὀλίγοι καὶ οἱ Τούρκοι πλήθος.

Ἄφοῦ συνάχτηκαν οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ νοικοκυραῖγοι, μιλήσαμε νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ μυστήριον κρυφόν, καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ἀλήπασα νὰ τοὺς λέμε συντρόφους διὰ τὸν σωμὸ τοῦ Ἀλήπασα. Ἄφοῦ μιλήσαμε δι' αὐτό, εἶπαμε καὶ μὲ τὶ μέσα θὰ βαστήσουμεν τὸν πόλεμον. Καὶ δὲν εἶχαμεν οὔτε ὄπλα οἱ περισσότεροι οὔτε τ' ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ὅλοι. Ἀποφάσισαν οἱ νοικοκυραῖγοι ὅτι ἡ τυραννία τῶν Τούρκων — τὴν δοκιμάσαμεν τόσα χρόνια, δὲν ὑποφέρνονταν πλέον. Καὶ δι' αὐτῆνη τὴν τυραγνία, ὅπου δὲν ὀρίζαμεν οὔτε βιὸν οὔτε τιμὴ οὔτε ζωὴ (ξέραμεν κι ὅτ' ἤμασταν ὀλίγοι καὶ χωρὶς τ' ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου) ἀποφασίσαμεν νὰ σηκώσωμεν ἄρματα ἀναντίον αὐτῆς τῆς τυραγνίας. Εἶτε θάνατος εἶτε λευτεριά. Τώρα ὅπου ἀρχίσαμεν νὰ τοὺς πολεμήσωμεν καὶ νὰ θυσιάσωμεν καὶ τὸ βιὸν μας εἰς τὸ στρατόπεδον καὶ σ' ἐκείνους ὅπου δὲν ἔχουν τὸν τρόπον, νὰ τοὺς ζωοτροφίζωμεν καὶ νὰ κάνουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ χρέη τους διὰ τὴν πατρίδα. Τότε σύστησαν τοὺς ἀνθρώπους τοὺς τιμίους καὶ πρόβλεπαν διὰ τ' ἀναγκαῖα καὶ δὲν καρτεροῦσαν οἱ ἀνθρώποι. Ἀπὸ κείνους πάλε ὅποιος εἶχε τὸν τρόπον τοὺς ἔδινε καὶ τὸν δικόν του καὶ πολεμάγε καὶ διὰ τὴν λευτεριάν του· πολιτικὸς καὶ στρατιωτικὸς ἦταν τὸ ἴδιον. Καὶ αὐτὸ τὸ σύστημα ἦταν σὲ ὅλη τὴν πατρίδα, καὶ μὲ αὐτὸ τὸ

σύστημα πορέψαμε δυό χρόνια. Τηρᾶτε τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνου τοῦ καιροῦ πόσο προβοδέψαμε, πόση ἄρμονίαν εἴχαμε, πόση ὁμόνοια καὶ ἀδελφoσύνη.

Σὲ δυό μέρες εἶδαμε καρσὶ εἰς τὴν Μοθώνη καὶ Σφαχτηρία ὡς ἑκατὸν τριάντα κομμάτια καράβια τούρκικα τοῦ Σουλτάνου, τοῦ Μπραῦμη, τῶν Ἀλτζερίνων καὶ τῶν ἀλλουνῶν οὐζακιῶν. Σὲ δυό ἡμέρες ἦρθε καὶ ὁ Μισούλης μετὰ τὰ ἑλληνικὰ ὡς τριάντα κομμάτια· καὶ ἦταν καρσὶ εἰς τὰ τούρκικα· καὶ φαίνονταν τὰ ἑλληνικὰ σὰν φελοῦκες μπρὸς εἰς τὰ τούρκικα. Τότε σὰν ἦρθε ὁ στόλος τοῦ Μπραῦμη, στέλνει ἕναν Τοῦρκο ἀπὸ ὄξω τὸ κάστρο νὰ μιλήσουμε. Βγήκαμε ἀπὸ τὸ κάστρο διορισμένοι ὁ Μπεζαντὲς Μαυρομυγᾶλης ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, ὁ Γιατράκος ἀπὸ τοὺς Πελοποννήσιους, ἐγὼ ἀπὸ τοὺς Ρουμελιῶτες. Τοῦ λέμε τοῦ Τοῦρκο: «Τί ὀρίζεις; — Ὁ πασὰς μ' ἔστειλε ν' ἀφήσετε τὸ κάστρο νὰ φύγετε, νὰ μὴ χαθῆτε. — Δὲν πρέπει ὁ πασὰς, τοῦ εἶπαμε, νὰ μᾶς λυπᾶται τόσο· ἂς κοπιᾶσῃ νὰ τὸ πάρῃ μετὰ πόλεμον, καὶ ὅταν μᾶς κυργέψῃ, φαίνεται ἡ ἐσπλαγία του. Καὶ σύρε εἰς τὴν δουλειά σου».

Ἔφυγε ὁ Τοῦρκος. Βλέπομε ἀπὸ τὰ καράβια ἔρχονται πλῆθος φελοῦκες καὶ ἔμπαιναν ἀσκέρια καὶ τὰ πήγαιναν εἰς τὰ καράβια. Εἰς τὴν Σφαχτηρία τὸ νησί εἴχαμε ἕξι κομμάτια κανόνια καὶ φύλαγαν τὸ στόμιον τοῦ λιμανιοῦ καὶ καμπόσους ἀνθρώπους ἐκεῖ ἀπάνου. Ὅταν οἱ φελοῦκες τελείωσαν τ' ἀσκέρι τὸ τούρκικον, τὸ ἔβαλαν εἰς τὰ καράβια τους. Τότε βλέπομεν τὰ καράβια νὰ πλησιάζουν, ὅσα εἴχαν τ' ἀσκέρι, κοντὰ εἰς τὸ νησί καὶ Ἄβαρίνους.

Ὅσοι ἦταν εἰς τὸ νησί γυρεύουν δύναμιν — γύρευε ὁ Ἀναγνωσταρᾶς ὁ ὑπουργὸς νὰ βγῶ ἐγὼ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους μου εἰς τὸ νησί, ὅπου ἦταν καὶ αὐτός, καὶ νὰ πάρω καὶ ἐκεῖνους ἀπὸ τοὺς Ἄβαρίνους, νὰ πᾶμε ὅλοι στὸ νησί νὰ δυναμώσουμε ἐκεῖνη τὴν θέσιν. Ἀκούγοντας αὐτὸ ὅς ἦταν εἰς τὸ κάστρο, πὼς θὰ πάγω μετὰ τὸ σῶμα μου εἰς τὸ νησί, δὲν θέλησαν ἂν βγῶ ἐγὼ μετὰ τοὺς ἀνθρώπους μου, βγαίνουν καὶ ἐκεῖνοι. Καὶ γράφει ὁ φρούραρχος ὅτι ἐμένα δὲν μ' ἀφήνουν ἀπὸ τὸ κάστρο νὰ βγῶ. Τότε βγάλαμεν τὸν Τζόκρη καὶ τὸν Σταῦρο Σαῖνη μετὰ καμπόσους καὶ πῆγαν εἰς τὸ νησί· καὶ ἔστειλε καὶ ὁ Χατζηχρήστος καμπόσους δικούς του ἀπὸ τοὺς Ἄβαρίνους.

Τότε τὰ καράβια τὰ τούρκικα βαροῦγαν ἐκεῖνους εἰς τὸ νησί μετὰ

τὰ κανόνια· δὲν τοὺς ἔδωσαν καιρὸν νὰ ὀχυρωθοῦνε· καὶ ἦταν εἰς τὸ σιάδι. Οἱ φελοῦκες πλῆθος μὲ τ' ἀσκέρια τὰ τούρκικα κάμανε ντισμπάρκο ἀπάνου εἰς τὸ νησί. Αὐτῆνοι πολλοί, οἱ ἐδικοί μας ἀδύνατοι — καὶ κάτι ὀλίγοι γλίτωσαν ἀπὸ τοὺς δικούς μας κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ἀβαρίνου. Ρίχνονταν εἰς τὴν θάλασσα κι ὅσοι μέναν χωρὶς νὰ πνιγοῦνε ἐκεῖνοι γλίτωσαν. Χάθηκαν ἐκεῖ κεφαλές, ὁ Τζαμαδός, ὁ Ἀναγνωσταράς, ὁ Σαῖνης, ὁ Σίμος καὶ ἄλλοι πολλοί.

Εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πῆγε κι ὁ Μπραῖμης μ' ὅλες τὶς δύνამες καὶ πολέμαγε τοὺς Ἀβαρίνους μὲ κανόνια καὶ ντουφέκια καὶ τὰ καράβια τοῦ πελάγου. Τότε βγήκαμεν κι ἐμεῖς ἀπὸ τὸ κάστρο ἀναντίον τῶν Τούρκων εἰς τὰ χαρακώματά τους, τοὺς πολεμήσαμεν γενναίως. Βλέποντας αὐτὸ οἱ Τούρκοι τοῦ νησιοῦ, μᾶς βαροῦσαν μὲ τὰ κανόνια τὰ δικά μας, ὅπου ἔχουμεν εἰς τὸ νησί· μᾶς βαροῦσαν ἀπὸ τὶς πλάτες κι ἤφεραν κι ἀσκέρια ἀπ' τὸ νησί ἀναντίον μας· καὶ δυναμώθηκαν καλὰ οἱ Τούρκοι. Σκοτώσαμεν ὀλίγους· κι ἀπὸ μᾶς σκοτώθηκαν καμπόσοι καὶ πληγώθηκαν. Μᾶς ἀφάνισαν τὰ κανόνια. Μπήκαμεν πίσου εἰς τὸ κάστρο. Ὁ Μπραῖμης πῆρε καὶ τοὺς Ἀβαρίνους μὲ συνθήκες· κι ἄλλοι φύγαν μὲ γιρούσι, κι ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι σκοτώθηκαν καὶ πληγώθηκαν. Πῆρε καὶ σκλάβους τὸν Χατζηχρηῆστον, τὸν δεσπότη Μοθώνης ὅπου ἔταν ἐκεῖ· κι ἐκεῖνον ὅπου ἔχα κεφαλή εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου τὸν πλήγωσαν καὶ τὸν πιάσανε· καὶ τὸν πῆγαν εἰς τὸ Μισίρι. Στάθη τέσσερα χρόνια ἐκεῖ κι ὀλίγον καιρὸν ἔχει ὅπου ῥθε. Τὸν λένε Στάμον Βελέτζα.

Εἰς τὸ νησί ἀπάνου ἦταν καὶ ὁ Μαυροκορδάτος· μπῆκε εἰς τὸ καράβι τοῦ Τζαμαδοῦ, μπῆκε κι ὁ Σαχτούρης μέσα, ὁ φρούραρχος τοῦ Νιόκαστρο, καὶ πολεμώντας μ' ὅλα τὰ καράβια τῶν Τούρκων σώθηκαν μὲ μεγάλο κίντυνο καὶ μ' ἀπερίγραφη γενναιότητα, ὅπου ἔδειξαν αὐτῆνοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ καράβιοῦ. Ἄλλο ἦταν νὰ τὸ βλέπη ὁ ἄνθρωπος κι ἄλλο νὰ τὸ λέγη. Σώθηκαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, δίνοντάς τους ἀντρέια πολλή.

Αὐτῆνη ἡ μέρα, ἀδελφοὶ ἀναγνώστες, ἦταν πολὺ φαρμακερὴ διὰ τὴν πατρίδα, ὅπου ἔχασε τόσα παλικάρια καὶ σημαντικούς ἄντρες, στεργιανούς καὶ θαλασσινοὺς· διὰ ὅλη τὴν πατρίδα ἦταν φαρμάκι ἐκείνη ἡ μέρα καὶ διὰ μᾶς πεθαμός, ὅτι χάσαμεν τοὺς συντρόφους μας.

Εἰς τοὺς Μύλους τ' Ἀναπλιοῦ ἦταν γιομάτο ζαϊρέδες καὶ πολεμο-

φόδια, όπου ἔχαν πάρει τὰ καράβια μας πρέζες, όπου τὰ πάγαιναν τοῦ Μπραϊμῆ, καὶ ἦταν ὅλα ἐκεῖ νὰ χρησιμέψουν διὰ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς Πελοπόννησος, όπου θὰ πολεμήσῃ τοὺς Τούρκους. Κι οἱ Τούρκοι ἔρχονταν εἰς τοὺς Μύλους νὰ πάρουν τοὺς ζαιρέδες τους καὶ πολεμοφόδια τους ὀπίσου, όπου τοὺς πῆραν τὰ καράβια μας.

Τότε ἔπιασα τοὺς Μύλους καὶ ἔφκιασα ταμπούρια κι ἔκλεισα τοὺς Μύλους μέσα. Τὸν τοῖχο τὸν ἔχτισα ὡς μέσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀσφάλισα καλά, ὅλο μὲ μασγάλια. Ἐπιασα καὶ τὴν κούλια, όπου ἴναι πλησίον στοὺς Μύλους καὶ τὴν τρύπησα ἀπὸ πάνω εἰς τὸ πάτωμα καὶ εἰς τὸ κατώγι. Ἐκοψα καὶ νερὸ ἀπὸ τὸ μυλαύλακον καὶ τὸ πέρασα εἰς τὴν κούλια κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, νὰ ἴχωμεν νερὸ, ὅτι παλαβώσαμε ἀπὸ νερὸ εἰς τὸ Νιόκαστρον.

Ἐφοῦ ἔφκιασα αὐτὰ, ἔφκιασα καὶ ταράτζα εἰς τὰ κεραμίδια τῆς κούλιας, καὶ τὴν ἄλλη κούλια τὴν συγύρισα καλά νὰ δεχτῶ τὸν ἀφέντη μου τὸν Μπραϊμῆ, όπου ἤθελε εἰς τὸ Νιόκαστρο νὰ μὲ πάρῃ μαζί του. Ὅτι μ' ἤβρε νηστικὸν καὶ διψασμένον. Συγυρίστηκα εἰς τοὺς Μύλους κι ἐφόδιασα τίς κούλιες ἀπ' οὐλα τ' ἀναγκαῖα, καὶ κρέας καὶ κρασί καὶ ρακί, — καὶ τώρα θέλει ἰδεῖ ντουφέκι ἑλληρικόν !

Εἰς τὴν Καλαμάτα ὁ Μπραϊμῆς ἔσμιζε μὲ τὸν Ντερνύ, τὸν ναύαρχον τῆς Γαλλίας, καὶ ἔφαγαν εἰς τὴν φρεγάδα του· κι ἕνας τράβηξε τῆς στεργιάς κι ἄλλος τοῦ πελάου καὶ εἶπαν νὰ σμίξουν εἰς τοὺς Μύλους. Καὶ ἦρθε ὁ ναύαρχος Ντερνύς πρωτύτερα. Πῆγα καὶ τόκαμα βίζιτα καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ἐγὼ δὲν θὰ μπορέσω νὰ πολεμήσω τὸν Μπραϊμῆ. Τοῦ εἶπα : « Τέτοιες συνθήκες δὲν ἔκαμα ὅταν ἔφυγα ἀπὸ τὸ Νιόκαστρο· ὅτι δὲν εἶχα ζαιρὲ ἐκεῖ καὶ θὰ τὸν πολεμήσουμεν ἐδῶ, νὰ εἰμαστε καὶ τὰ δυὸ μέρη χορτάτα ».

Δυνάμωσα τὴν θέσιν τῶν Μύλων καλά, νὰ πολεμήσουμεν ἐκεῖ ὅσο νὰ λιώσουμε. Ὅτι ἂν μᾶς πάρῃ αὐτὴν τὴν θέσιν, πάγει καὶ τ' Ἀνάπλι. . .

Ἐκεῖ όπου ἴφκιανα τίς θέσες εἰς τοὺς Μύλους, ἦρθε ὁ Ντερνύς νὰ μὲ ἰδῇ. Μοῦ λέγει : « Τί κάνεις αὐτοῦ ; Αὐτὲς οἱ θέσες εἶναι ἀδύνατες· τί πόλεμον θὰ κάμετε μὲ τὸν Μπραϊμῆ αὐτοῦ ; — Τοῦ λέγω, εἶναι ἀδύνατες οἱ θέσες κι ἐμεῖς, ὅμως εἶναι δυνατὸς ὁ Θεός, όπου μᾶς προστατεύει· καὶ θὰ δείξουμεν τὴν τύχη μας σ' αὐτὰς τίς θέσες τίς ἀδύνατες. Κι ἂν εἰμαστε ὀλίγοι εἰς τὸ πλῆθος τοῦ Μπραϊμῆ, παρηγοριόμαστε μ' ἕναν τρόπον, ὅτι ἡ τύχη μᾶς ἔχει τοὺς Ἕλληνας πάντοτε ὀλίγους. Ὅτι ἀρχὴ καὶ τέλος, παλαιόθεν καὶ ὡς τώρα, ὅλα τὰ θερία πο-

λειμοῦν νὰ μᾶς φᾶνε καὶ δὲν μποροῦνε· τρῶνε ἀπὸ μᾶς καὶ μένει καὶ μα-
γιά. Καὶ ὀλίγοι ἀποφασίζουσι νὰ πεθάνουσι· καὶ ὅταν κάνουν αὐτὴν τὴν
ἀπόφασιν, λίγες φορὲς γάνουσι καὶ πολλὰς κερδαίνουσι. Ἡ θέσις, ὅπου
εἴμαστε σήμερα ἐδῶ, εἶναι τοιοῦτη· καὶ θὰ ἰδοῦμεν τὴν τύχην μας οἱ ἀδύ-
νατοι μὲ τοὺς δυνατοὺς. — Τρὸ μπιὲν » λέγει καὶ ἀναχώρησε ὁ ναύαρχος.

[Ὁ Μακρυγιάννης ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Βαυαροὺς διὰ
τὸ ζήτημα τῆς βαθμολογίας τῶν ἀγωνιστῶν.]

Τότε τοῦ λέγω : « Ἐγὼ καὶ ἀπλὸ στρατιώτῃ νὰ μὲ βάλετε στρέγω
διὰ τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδας μου. Ὅμως ἐδῶ δουλεύει ἀδικία· καὶ δὲν
εἶναι δικές σας γνώσεις αὐτές, εἶναι ἀλλουμένων· καὶ δὲν θὰ πᾶμεν κα-
λά ». Ἐγὼ τότε εἶπα ἀπαθῆς. Ὁ φίλος μου ὁ Ἄντρεκ ἐπειράχτη καὶ
μόχρινε μὲ πολὺ φαρμάκι. « Ὅ, τι σᾶς λένε, αὐτὸ θὰ κάμετε, καὶ γνώ-
μες δὲν μπορεῖτε νὰ δώσετε, ὅτι ὁ Μπαυαρία ἔχει τριάντα χιλιάδες
μπαγενέτα καὶ φέρνει ἐδῶ καὶ σᾶς ὑποτάζει ». Τότε βρέθηκα εἰς θέσιν
δεινὴν· νὰ μὴν μιλήσω δὲν μποροῦσα, ὅτι ἀδικιόνταν οἱ ἀγωνισταὶ καὶ
βραβεύονταν οἱ κόλακες. Τοῦ λέγω : « Δυστυχία μας τῶν καημένων !
Κακὰ καὶ ψυχρὰ θὰ πᾶμεν. Ἐγὼ σοῦ μίλησα ἀλλοῦς καὶ ἐσὺ μοῦ ἀπαντεῖς
διαφορετικὰ, μὲ μπαγενέτα. Σᾶς λέγω ὡς φίλος νὰ πασχίσετε καὶ τὸν
Βασιλέα καὶ ἐσᾶς ν' ἀγαποῦμεν, καὶ ὄχι νὰ σᾶς φοβόμαστε. Ὅτι τὸν κιο-
τῇ χίλιες φορὲς νὰ τὸν ἔβρης κιοτῇ καὶ νὰ τὸν χτυπᾶς, πάγει καλά·
μὰ νὰ σὲ χτυπήσῃ, δὲν σὲ φοβᾶται πλέον. Καὶ αὐτὴν ἡ πατρίδα δὲν
λευτερώθη μὲ παραμύθια, λευτερώθη μ' αἵματα καὶ θυσιᾶς· καὶ ἀπὸ αὐ-
τὰ ἔγινε βασιλείον — καὶ ὄχι νὰ βραβεύωνται ὅλοένα οἱ κόλακες καὶ οἱ
ἀγωνισταὶ νὰ ἀδικιῶνται. Ὅτι ὅταν σκοτώνονταν οἱ ἀγωνισταί, αὐτῆνοι
κοιμόνταν. Καὶ ὅσο ἀγαπῶ τὴν πατρίδα μου δὲν ἀγαπῶ ἄλλο τίποτας.
Νὰ ῥθῇ ἓνας νὰ μοῦ εἰπῇ ὅτι θὰ πάγῃ ὀμπρὸς ἡ πατρίδα, στρέγομαι
νὰ μοῦ βγάλῃ καὶ τὰ δύο μου μάτια. Ὅτι ἂν εἴμαι στραβὸς καὶ ἡ πα-
τρίδα μου εἶναι καλά, μὲ θρέφει· ἂν ἡ πατρίδα μου εἶναι ἀχαμνὰ, δέκα
μάτια νὰ ἔχω στραβὸς θὰ νὰ εἴμαι. Ὅτι σ' αὐτὴν θὰ ζήσω, δὲν ἔχω
σκοπὸν νὰ πάγω ἄλλοῦ. — Μοῦ λέγει, τὸν Βασιλέα δὲν τὸν ἀγαπᾶς ;
— Ὅχι τοῦ λέγω· δὲν ξέρω ψέματα. Ὅταν χαθῇ ἡ πατρίδα μου, οὔτε
αὐτὸς μ' ἔχει ὑπήκογόν του, οὔτε ἐγὼ βασιλέα. Καὶ δι' αὐτὸ χρειάζεται
δικαιοσύνη ἀπὸ σᾶς, καὶ ὄχι φοβέρες μὲ μπαγενέτες ».

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΙΚΕΛΑΣ

Ο ΠΑΠΑ - ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

— Παπαδιά μου, εἶπεν ὁ παπα - Νάρκισσος, ἀφοῦ ἀπέφαγε καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του παπαδιά μου, μοῦ κατεβαίνει ὁ ὕπνος γλυκὰ - γλυκὰ. Μὲ τὴν ἄδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρης καὶ νὰ τὸν καλοπάρης, παπά μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσης ὕστερα ἀπὸ τόσην κούρασιν σήμερα. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ κανεὶς νὰ σὲ πειράξῃ μὲ αὐτὸ τὸ λιοπύρι.

Καὶ ἤρχισεν ἡ παπαδιά νὰ μεταφέρει ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχῦτην τὰ ὀλίγα πινάκια καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα, διὰ νὰ τὰ καθάρῃσῃ, προτοῦ τὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἐξέχουσαν ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξὺ τοῦ νεροχῦτου καὶ τῆς ἐστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖον καὶ ἐστιατόριον καὶ αἴθουσα. Ἡ τράπεζα, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔφαγον τὸ λιτὸν γεῦμα των, τέσσαρες ζύλινοι καθέκλαι, καὶ εἷς ψάθινος καναπὲς ἦσαν τὰ μόνα ἐπιπλά του. Ὁ καναπὲς ἦτο ἄντικρυ τῆς ἐστίας. Ἐνωθεν αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐντὸς μαύρου ζυλίνου πλαισίου (χωρὶς ὅμως ὕαλον), λιθογραφία κιτρίνη ἐκ τῆς πολυκαιρίας, παριστῶσα τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὁθωνος εἰς Νάυπλιον. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς μὲν τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος, εἰς δὲ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν ἔκειτο κιβώτιον ὀγκῶδες, πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοίχον ἄνωθεν τοῦ κιβωτίου ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία, ἄνευ πλαισίου αὐτῆ, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ τεσσάρων μικρῶν κερφίων καὶ παριστῶσα, οὐχὶ πολὺ ἐντέχνως, τὴν ἀποψιν τοῦ ἐν Τήνῳ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐνθῦμημα τοῦτο, προδήλως, εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ ἀποδημίας εἰς τὸ προσκυνητάριον ἐκεῖνο.

Κατάντικρυ τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, ἐκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παράθυρα, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἐχωρίζετο ὀριζοντίως εἰς δύο φύλλα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἄνω ἀνοικτὸν πρὸς τὸν στενὸν ἔξω δρομίσκον καὶ εἰσῆρχετο δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἄφθονον φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου.

Ἐν τούτοις, ὁ παπα - Νάρκισσος ἐγερθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερεν ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλόν του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔκλεισε καὶ τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας, διὰ νὰ γίνῃ τὸ δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερόν, καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν καναπέν. Ἄλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτά ἠγέρθη πάλιν, ἐπῆρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν ἐξεδίπλωσε, τὸν ἤπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ καναπέ, καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλυτέρας ἢ πρότερον εὐχαριστήσεως, ἐνῶ ἡ παπαδιὰ ἐξηκολούθει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργασίαν τῆς.

Ἐδικαιοῦτο πράγματι ὁ παπα - Νάρκισσος νὰ θέλῃ ἀνάπαυσιν τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς ἐκεῖνης. Ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα. Ἐν ἐλλείψει ἄλλου ἱερέως, ἢ διακόνου, ἢ καὶ ἀναγνώστου, αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σῆμα τὸν ὄρθρον καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας μετέβη πεζὸς εἰς ἀπομεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, μετὰ τοῦ Εἰρηνοδίκου καὶ μαρτύρων, πρὸς ἐξακριβῶσιν τῶν ὀρίων ἐνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ ὁποίου ὁ γείτων του ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἱκανοποιηθεὶς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δίκαιόν του ἐπισήμως, ἀλλ' ὅμως ὁ δρόμος ἦτο μακρὸς, ὁ δὲ καύσων ὑπερβολικὸς. Εἶχε παρέλθει ἡ συνήθης τοῦ γεύματος ὥρα, ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἡ παπαδιὰ ἐπερίμενον ἀνησυχοῦσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἄλλ' ὁ πεινασμένος παπὰς τὸ εὔρεν ἐξαιρετόν καὶ τὸ ἐτίμησε κατὰ κόρον, πρὸς ἄκραν τῆς συζύγου του εὐχαρίστησιν. Συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς ἠϋξῆσιν τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

Ὁ μεσημβρινὸς καύσων, εὐαρέστως μετριαζόμενος ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ δωματίου, ἢ ἄκρα σιωπῆ, διακοπτομένη ἀπὸ μόνην ἔξω τῶν τεττίγων τὴν μονότονον μουσικὴν, ἐντὸς δὲ τῆς οἰκίας ἀπὸ τὰς ἐλαφρὰς κινήσεις τῆς παπαδιᾶς, τοποθετούσης τὰ πινάκια εἰς τὴν θέσιν των, ὁ κάματος τοῦ χορτασθέντος παπᾶ, ὁ ἀπαλὸς ἐπὶ τοῦ καναπέ τάπητος, τὰ πάντα προσεκάλου τὸν ὕπνον.

Μὲ ἡμίκλειστα τὰ βλέφαρα ὁ ἱερεὺς παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν τῆς συζύγου του, ἢ δὲ ζανθὴ του γενειὰς μόλις ὑπέκρυπτε μειδίαμα ἀφάτου ἀγαλλιᾶσεως. Ἐσκέπτετο ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν θὰ προστεθῇ κοιτὶς βρέφους εἰς τὸν κοιτῶνα των. Χθὲς μόνον ἔμαθε τὸ χαρμῶσυνον μυστικόν. Ἡ παπαδιὰ τὸ ἐξεμυστηρεῦθη τὴν νύκτα, εἰς τὰ σκοτεινά, συστελλομένη νὰ τὸ εἶπῃ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Καὶ ἐνῶ ἠτένιζε τρυφερῶς τὰ νυσταλέα βλέμματα εἰς τὴν νεαράν του

γυναῖκα, διέβαινον ταυτοχρόνως ἐνώπιον τῆς φαντασίας του σκηναὶ διάφοροι τοῦ παρελθόντος βίου, προσλαμβάνουσαι βαθμηδὸν μορφὴν ὀνείρου, καὶ συναρμολογούμεναι, ἐν τῇ ταχεῖα αὐτῶν καὶ νεφελῶδει διελίζει, μὲ τὴν εὐφρόσυνον συναίσθησιν τῆς παρουσίας εὐτυχίας.

Πρὸ τριῶν μόνων μηνῶν ἀπήλαυσεν ὁ παπα - Νάρκισσος τὴν διπλῆν τιμὴν νὰ γίνῃ ἱερεὺς καὶ σύζυγος. Παιδιόθεν ἐφόρει τὸ ράσον, ταχθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προτοῦ εἰσέτι γεννηθῆ. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρωτότοκοι τῆς μητρικῆς οἰκογενείας του ἐγίνοντο ἱερεῖς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδιοκτίτου μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς, ἥτις ἦτο τὸ στόλισμα, τὸ καύχημα καὶ τὸ προσκυνητάριον τῆς νήσου. Ἄλλ' ὁ προκατόχος τοῦ Ναρκίσσου, καὶ θεῖος του, ἦτο κατ' ἐξαιρέσιν ἄτεκνος. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἐνύμφευσεν τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καὶ μόνην ἀδελφὴν, ἐτέθη ὅρος ρητῶς εἰς τὸ προικοσύμφωνον, ὅτι ὁ πρῶτος υἱὸς τῆς θᾶ γίνῃ ἱερεὺς καὶ κληρονόμος του.

Ἡ χαρὰ τῆς οἰκογενείας, ὅτι ἐγεννήθη ἄρρεν, ὑπερέβη τὴν συνήθως ἐκδηλουμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀδικαιολόγητον ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν θηλέων. Ὁ μικρὸς Νάρκισσος ἐθηλάσθη μετὰ σεβασμοῦ, καθὸ μέλλων ἱερεὺς, παιγνίδια του ἦσαν κομβολόγια καὶ σταυροί, ὅτε δὲ ἤρχισε νὰ ὀμιλῇ, πρώτας λέξεις μετὰ τὰ παγκόσμια παπὰ καὶ μαμά, ἐδιδάχθη νὰ ψελίζῃ τὸ Κύριε Ἐλέησον. Μόλις ἠδύνατο νὰ περιπατῇ στερεῶς, ὅτε ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κρατῇ τὴν λαμπάδα ἐνώπιον τοῦ θείου του ἱεροουργούντος. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν του τὸ ἀλφάβητον διὰ τῶν ἐρυθρῶν ψηφίων τοῦ Ὁρολογίου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῆς Ὀκταήχου. Ἄλλ' ὅμως ταῦτα πάντα δὲν περιέστελλον τὰς πρὸς τὸ παίξειν ὀρμάς τοῦ μικροῦ ἱερωμένου, οὐδὲ τὸν ἀπήλλασσαν χειροτονίας ἄλλου εἶδους, ὅτε ἤρχετο μὲ τὸ ράσον κατεσχισμένον ἀπὸ τὰς ἀναρριχῆσεις εἰς βράχους, ἢ ἀπὸ διαπληκτισμοὺς ζωηροὺς μετὰ συνηλικιωτῶν του.

Ἄμα εἰσελθὼν εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ μικρὸς ρασοφόρος ἐξενιτεύθη, διὰ νὰ μὴ ἐξαμβλύνη ἢ πολλὴν σχέσις τὸ σέβας τοῦ ποιμνίου πρὸς τὸν ἐπίδοξον ποιμένα του. Εἰς Ἄνδρον ἰδιώτευσεν γέρον θείος τῆς μητρὸς του, ὅστις χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαλμαθοῦντος παρητήθη τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος, ἀφοῦ ἀπεθησαύρισε τὰ ἀρκοῦντα ὅπως ζῆσθ ἐν ἀνέσει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Πρὸς τοῦτον ἀπεστάλη ὁ Νάρκισσος. Ὁ Δεσπότης τὸν προσεδέχθη εὐχαρίστως, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν καὶ τὸν τίτλον ἀναγνώστου. Πρὸς δικαίω-

σιν δὲ τοῦ πρώτου τούτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, ὁ Νάρκισσος ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματά του ὄχι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν πρωτοσύγκελλον τοῦ πρῶην Σαλμαθοῦντος, ὅστις ἰδίως τὸν προήλειφεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἐντὸς τῆς αὐτῆς προσφουῆς ἀτμοσφαιρας προητοιμάζετο ὁ νέος διὰ τὸ στάδιον του. Μετὰ παρέλευσιν ἑτῶν τινῶν ὁ ἀναγκώστης ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῆ εἰς διάκονον, ὅτε ἤλθεν εἰς Ἄνδρον ἡ εἰδησις, ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ θεὸς του, οἱ δὲ συμπολῖται του τὸν προσεκάλουν πρὸς παραλαβὴν τῆς ἱεραῆς διαδοχῆς. Ἦτο νέος εἰσέτι διὰ τὰ καθήκοντα ἱερέως, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιπέσῃ εἰς ξένας χεῖρας τὸ οἰκογενειακὸν προνόμιον. Ὁ πρῶην Σαλμαθοῦντος, καίτοι φέρων βαρέως τὴν στέρησιν τοῦ ἀναγκώστου καὶ μέλλοντος διακόνου του, τὸν ἔστειλε μὲ τὴν εὐχὴν του εἰς τὴν πατρίδα πρὸς εὐρεσιν νύμφης προτοῦ τὸν χειροτονήσῃ.

Τοῦτο οὐδαμῶς δυσηρέσται οὐδὲ ἐδυσκόλευε τὸν Νάρκισσον, καθόσον ἡ ἐκλογὴ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένη. Ἐκ βρεφικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐθεώρει τὴν Ἀρετούλαν ὡς μέλλουσαν γυναῖκα του. Οἱ γονεῖς τῶν δύο παιδίων ἐπεκύρωσαν παιδιόθεν τὸ συνοικέσιον, κατὰ τὸ ἥμισυ παίζοντες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σπουδάζοντες, ἀλλ' ὁ μικρὸς Νάρκισσος παρεδέχθη ἐξ ἀρχῆς τὸ σπουδαῖον μόνον μέρος τῆς υποθέσεως, ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἄνδρον, ἀντήλλαξε μετὰ τῆς μικρᾶς συμπαικτηρίας του ὑπόσχεσιν ἀμοιβαίας πίστεως.

Μετὰ ὀκτῶ ἑτῶν ἀπουσίαν εὗρε τὴν Ἀρετούλαν μεταβληθεῖσαν εἰς νέαν κομψὴν καὶ ὡραίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ξανθὴ κεφαλὴ τοῦ Ναρκίσσου δὲν ἤλαττοῦτο ὡραιότητος ὑπὸ τὸν μαῦρον σκοῦφον τοῦ ἀναγκώστου. Ὁ συνοδεύσας τὸν γαμβρὸν Δεσπότης ἠυλόγησε τὸν γάμον, ἐχειροτόνησε τὸν νεανίαν διάκονον καὶ πρεσβύτερον καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἄνδρον.

Πρὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν ὁ Νάρκισσος ἦτο ἱερεὺς, τὰ πάντα δ' ἔβαινον κατ' εὐχὴν. Οἱ χωρικοὶ ἐφέροντο πρὸς τὸν ἐφημέριον των μὲ σέβας ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του, ἡ σύζυγός του προητοιμάζε τὸν διάδοχον, οἱ ἀγροὶ του προεμήνουον εὐκαρπίαν, αἱ πρόσδοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἤλαττώθησαν. Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ; Καὶ ὅμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο ἐντελής. Τὴν ἐπεσκίαζε μεγάλη καὶ διαρκὴς ἀνησυχία. Ὁ ἱερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορραγούντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκρούς! Ἴδου ἡ σκέψις, ἡ ὁποία τὸν ἐβασάνιζε· τὸ νέφος, τοῦ ὁποίου ἡ σκιά ἐμαύριζε τὸν φαιδρὸν ἄλλως ὀρίζοντα τοῦ βίου του.

Ὁ τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν ἀφότου τὸν ἔφεραν, μικρὸν ἔτι,

ν' άσπασθῆ τὰ κλειστά ψυχρά βλέφαρα τοῦ νεκροῦ πατρός του. Ἄληθως, παρευρέθη εἰς πολλές κηδεῖας ἔκτοτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεῖς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῆ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς ; Ἄλλ' ὅμως εὗρισκε πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ὑπεκφεύγῃ τὴν θέαν τοῦ θανάτου. Προσηλῶν τὰ ὄμματα εἰς τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ ψαλτήριον, τὸ ὅποῖον ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὕπισθεν τῶν ὑψηλοτέρων ὁμηλικίων του, ποτὲ δὲν ἀνύψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἕπνον τοῦ νεκροκραβάτου φορτίου, ποτὲ δὲν ὑπῆκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσωσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα, ἐξ ἧς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχὴ.

Ἄλλ' ὅμως πῶς ἠδύνατο, γενόμενος ἱερεὺς, νὰ ἀποφύγῃ ἐφεξῆς τῆς ἀποσυνθέσεως τὴν ἐπαφήν ; Ἡσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξοικειωθῆ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἐξεμυστηρέυθη τοὺς ἐνδοιασμοὺς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλ' ὁ γέρον τὸν ἐνουθέτησε, τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ συνηθίσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς τόσοι ἄλλοι εἰς τὴν φοβίαν τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του, ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ θενωτός. Ὁ Νάρκισσος ἐπέισθη. Ἐπέισθη, ἀλλ' ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τρεῖς ἡδὴ μῆνας, ὕψεποτε ἤρχετο τις πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρων ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραταθῆ ἐπὶ πολὺ ἢ μὴ ἐμφάνισις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσον του. Καὶ τώρα, ἐνῶ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του, μεταξὺ τῶν εὐαρέστων εἰκόνων ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιαὶ ὄνειρων ἐνώπιόν του ἀνεμειγνύοντο καὶ σκιναὶ ὀδυνηραὶ ἐπιθανάτου ἐξωμολογήσεως.

Ἀλλὰ βαθυκρῶν αἱ εἰκόνες αὗται ἐθολώθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεσβέσθησαν, τὰ ἡμίκλειστα βλέφαρά του ἐκλείσθησαν ἐντελῶς, ἡ χεὶρ ἔπεσε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἡ παρειὰ ἐβυθίσθη εἰς τὸ προσκέφαλον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ ἡσύχου δωματίου ἀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἰσόχρονος ἡ ὕγις ἀναπνοῆ τοῦ ἀποκοιμηθέντος ἱερέως.

Ἡ παπαδιά, ἐν τούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν τῆς καὶ βαίνουσα ἀχροποδητή, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ἄνδρα τῆς, μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισεν εἰς τὸ παρὰ τὴν σβεστὴν ἐστὶν σκαμνίον, ἦνοιξε τὸ δέμα καὶ ἤπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων

της τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἦσαν βρεφικὰ ἐνδύματα, δανεισθέντα ὡς δεῖγμα διὰ τὰ ἐργόχειρα, εἰς τὰ ὅποια ἐσκόπευε ν' ἀφοσιωθῆ ἑφεξῆς. Καὶ τὰ ἔβλεπεν ἡ παπαδιά μετὰ πόθου, καὶ τὰ παρετήρει μετὰ βραδύτητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεκρύπτετο ἄλλο αἶσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχή. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνδυμάτων, ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βλέμμα καὶ ἔβλεπε ρεμβάζουσα τὸν ἡσύχως κοιμώμενον σύζυγόν της.

Ἦχος βημάτων βαρέων προχωρούντων πρὸς τὴν οἰκίαν διέκοψεν αἴφνης τὴν ἕξω ἡσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας, καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς, ὑπέκρινε εἰς πίεσιν χειρὸς ὠθούσης ἕξωθεν, ἔτριξεν ἑλαφρῶς καὶ ἠνοιχθῆ κατὰ τὸ ἥμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἄφθονον ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἱερέως μετέβαλε ρυθμὸν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔπαυσε ἀντηχοῦσα, ἡ δὲ παπαδιά στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνοίχθην θυροφύλλον, ἔθεσε τὸν δάκτυλον εἰς τὰ χεῖλη, ὅπως ἐπιβάλλῃ σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοίξαντα.

Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχηματισθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, προέκυπτε τὸ στῆθος καὶ ἡ κεφαλὴ γέροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσιόν του περιέεδνε μανθῆλιον βαμβάκερόν, τοῦ ὁποίου αἱ λευκαὶ ἄκραι ἐκρέμαντο ὀπισθεν πρὸς φύλαξιν τοῦ ρυτιδωμένου αὐχένος του. Ὑπὸ τὸ φέσιον ἔλαμπον οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοὶ του, σκιαζόμενοι ἀπὸ δασείας πολιᾶς ὀφρῦς.

Ὁ ἰδρῶς ἔσταζεν ἀπὸ τοὺς κροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει ῥάβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπὸ δὲ τὴν ἄκραν τῆς ῥάβδου ἐκρέματο ἐπὶ τῶν νώτων του καλᾶθιον σκεπασμένον μὲ φύλλα λαχάνων.

Ἡ παπαδιά ἐγερθεῖσα ἐπλησίασεν ἀψοφητὶ πρὸς τὴν θύραν.

— Καλὴ μέρα, γερο-Θανάση, ἐψιθύρισεν. Ὁ παπὰς κοιμᾶται.

— Τὸ βλέπω, παπαδιά μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρον προσηπτικῶς ἀνεπιτυχῶς νὰ καταβιβάσῃ εἰς ψιθυρισμὸν καὶ οὗτος τὸν ἦχον τῆς βραγχῶδους φωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ζυπνήσῃ.

— Τί τρέχει ; τί τὸν θέλεις ;

— Δὲν τὸν θέλω ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός ! Ὁ λεπρὸς τὸν θέλει.

— Κύριε ἐλέησον ! Ὁ λεπρὸς ! ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιά.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ συζύγου της, — τὴν φρίκην του ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν λεπρὸν τὴν ἐξάσκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόντων του, — καὶ τὴν ἀπόστασιν ἕως εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς νήσου,

όπου ο δυστυχής εκείνος διήρχετο τὸν ἔρημον βίον, — καὶ τὸν πολὺν καύσωνα τῆς θερινῆς ἐκείνης ἡμέρας.

— Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του, ὑπέλαβεν ὁ χωρικός.

— Κύριε ἐλέησον, ἐπανέλαβεν ἡ παπαδιά, μὴ εὐρίσκουσα ἄλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀδημονίας της καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχα βλέμματα πρὸς τὸν καναπέν.

Ὁ ἱερεὺς ἤκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἤκουσεν ὡς εἰς ὄνειρον. Τὸ ἀνοιγμα τῆς θύρας διέκοψε τὸν ὕπνον του, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον εἰσέτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συνωθοῦντο συγκεχυμέναι καὶ ἄνευ σειρᾶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς του. Εἶδε διὰ τῶν κλειστῶν βλεφάρων τὸ χυθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἤκουσε τὴν γυναῖκα του προσαγορευομένην τὸν γερο-Θανάσην, ἤκουσεν ὅτι ὁ λεπρὸς τὸν θέλει. . . Ἄλλ' ἡ τελευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεύτερον τῆς συζύγου του « Κύριε ἐλέησον » τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ἀνέκλυψε τὴν κεφαλὴν, κατεβίβασε τοὺς πόδας, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ, μὲ τὰς δύο χεῖρας στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὴν θύραν καὶ τὰ χεῖλη ἡμιανοικτά, ἔμενον ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἐσκέπτετο ἄραγε; Ὁχι δὲν ἐσκέπτετο, ἀλλ' ἐφρανόζετο ὅτι βλέπει ἐνώπιόν του τὴν ἐλεεινὴν καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ὅπου πρὸ ἐτῶν πολλῶν, ὠθούμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας ἐπλησίασε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἐστὶ λεπρός... Ἐφρανόζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστυχῆ τῆς καλύβης ἀτοικόν, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς κέδρου, καθαρίζοντα χόρτα ἄγρια ἐντὸς τῆς πηλίνης χύτρας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν μικρὸν ρασοφόρον. Ἀνεπτόλει πῶς, ὅτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην μορφήν, ρίγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομαίως πρὸς τοὺς συντρόφους του, οὔτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμενον μακρὰν τῆς καλύβης. . .

— Νὰ μὲ συμπαθήσης, παπά μου, εἶπεν ὁ γερο-Θανάσης. Σὲ ζύπνησα. Ἄλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει· καὶ εἶναι πολὺς ὁ δρόμος ἕως ἐκεῖ. Ἴσως δὲν τὸν προφθάσης.

Ὁ παπα-Νάρκισσος ἠγέρθη.

— Παπαδιά, εἶπεν, ἡ δὲ φωνὴ του ἔτρεμεν ὀλίγον. Τὸ καλυμμαύχι καὶ τὸ ράσον μου.

Ἐπῆκουσεν ἐκείνη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

— Δὲν θὰ κάμῃς πεζὸς τόσο δρόμον, παπὰ μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

— Ὅχι, ὄχι, εἶπεν ὁ γερο-Θανάσης. Πηγαίνω νὰ εὔρω κτῆμα κι ἔρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

— Θὰ ἔλθῃς μαζί μου ; ἠρώτησεν ὁ ἱερεὺς.

— Καὶ βέβαια !

Ὁ γέρον ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὔρεσιν κτήματος, ὡς ὀνομάζουον τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

— Ἰδέ, ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἐνῶ ἐνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ἰδέ ὁ γερο-Θανάσης εἶδε τὸν λεπρόν καὶ τὸν ἐβοήθησε, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἐκεῖ, καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζί μου. Διατί ; Χάριν φιλανθρωπίας. Κι ἐγὼ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρασταθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἐνὸς χριστιανοῦ ; Θὰ διστάσω, ἐνῶ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου ;

Ἡ παπαδιά τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι καὶ αὐτὴ πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐπρόσφερον ἐν σιωπῇ τὸ προσόψιον εἰς τὸν ἄνδρα τῆς, ἐκεῖνος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ ράσον, ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἐξῆλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδιά τῆς ἐκκλησίας.

Ὁ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο, τελευταία καὶ ἀπομεμονωμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περιπόου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς, κτήριο παλαιὸν Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, μὲ τροῦλον πυργοειδῆ ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν πέριξ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινεν ἐλικοειδῶς, ὁ δὲ ἥλιος, ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον, καθίστα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν κοπιωδεστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παράθυρα τῶν ἐκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, ποῦ καὶ ποῦ ὅμως τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοικτόν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης ἦ καὶ ἡ σύζυγός του στηρίζοντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλου ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ γερο-Θανάσης δια-

βαίνων διέδωκε τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ λεπρὸς ἀποθνήσκει. Καὶ ἐχαίρετα ὁ ἱερεὺς τοὺς χωρικοὺς :

— Καλὴ μέρα, κύρ Γιάννη.

— Ὠρα καλή, κυρὰ Θανάσσινα.

— Ἡ εὐχὴ σου, παπά μου.

Προφανῶς εἶχον πάντοτε διάθεσιν δι' ἐκτενεστέραν συνδιάλεξιν, ἀλλ' ὁ παπὰς ἐβιάζετο. Ἀνῆλθεν ἰδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐλαβῶς ἐκ τοῦ ἀναμιάκτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας Μεταλήψεως σκευὸς καὶ τὸ εὐχολόγιόν του, τὰ ἐτύλιξεν ἐντὸς τοῦ πετραχηγλίου του, περιέδεσε τὸ πετραχῆλιον ἐντὸς μαύρης ὀθόνης καὶ ἐξῆλθεν.

Ἐκλείει μόλις τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, ὅτε ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ γερο - Θανάση παροτρύνοντος τὸ κτῆμα. Τὸ ζῶον δὲν ἐφαίνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἱερεὺς προέβη εἰς προϋπάντησίν του, τὸ ἐθώπευσε, ἀνέβη εἰς τὴν ράχιν του, ἀφοῦ ἐναπέθεσε ἀσφαλῶς τὸ δέμα ἐντὸς τοῦ κόλπου του, καὶ ἤρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέρον χωρικὸς παρηκολούθει πεζός.

Πλειότεραι θύραι ἦσαν ἤδη ἀνοικταί, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοί, γνωρίζοντες τί ἔφερεν ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἱερεὺς, ἐσταυροκοποῦντο ἐνῶ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενον ἡ παπαδιά, σκιαζουσα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμούς της. Μειδιάμα εὐφρόσυνον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως. Ἐκράτησε τὸ ζῶον πρὸ τῆς θύρας καὶ ἠθέλησε ν' ἀποτείνη τὸν λόγον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνῆρχοντο αἱ λέξεις εἰς τὰ χεῖλη του. Οὔτε ἐκείνη ἐπρόφερε λέξιν, ἐνῶ τὸν ἠτένιζε τρυφερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παπα - Νάριισσος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀποχαιρετισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαιμὸν τοῦ ἄνου διὰ τοῦ σχοινίου τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινού, καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ γέροντος. Τὸ βεβιασμένον μειδιάμα τῆς παπαδιάς ἐσβέσθη ἅμα εἶδε τὴν συνοδείαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ τοῦ ἀντίχειρος ἀπέμαζεν ἐν δάκρυ ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

Ὁ δρόμος ἐξηκολούθει καταβαίνων ἀναμέσον τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε πάλιν, διασχίζων πυκνὸν ἐλαιῶνα, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέναντι λόφου, ὅπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πνοὴν ἀέρος, ὅπως κινήσωσι τοὺς ἤδη ἄργους ἱστιοφόρους τροχοὺς των. Ἐκεῖθεν ἠπλοῦτο εὐρὺ ὄροπέδιον κατωφερές, ἀπολήγον εἰς βράχους ἀποκρήμνους πρὸς τὸ μεσημβρινόν

μέρος τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα καὶ ἀπεριποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ γερο - Θανάσης καὶ τὸ κτῆμα του ἐφαίνοντο συνηθισμένοι εἰς τὰς πέτρας, αἷτινες ἐπηύξανον τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους. Τοῦχοι χαμηλοὶ, ξηροτράχαλοι, ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἐχώριζον ἐκατέρωθεν τοὺς ἀμπελώνας. Καθόσον δὲ ἡ ὁδὸς ἀπεμακρύνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελώνας ἀγροὶ θερισθέντες ἤδη. Πέραν τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀριστερόθεν μὲν τὸ ὄροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θαμνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἐκλείνε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ κυανῆ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἐξήπλωτο ἐκεῖθεν ἀπέραντος, ποικιλλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέχοντα βουνὰ τῶν ἄλλων νήσων.

Ἦτο ἀληθῶς ὠραῖον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν τὸ ἐβλεπεν. Ὁ νοῦς του ἦτο ἀλλαχῶς προσηλωμένος. Οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους ἡ συναίσθησις τοῦ κατήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ γερο - Θανάση εἶχον κατ' ἄρχαξ περιστείλει, ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασίαι, ἡ παρουσία τῶν χωρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἡ θεὰ τῆς συζύγου του, εἶχον ὅπωςδὴποτε ἀναστηλώσει τὴν κλονιζομένην καρδίαν του. Ἀλλὰ τώρα εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἐξοχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς, τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ἐπιτείνων ὁ διπλοῦς κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζῶου του καὶ τῶν βημάτων τοῦ γέροντος χωρικοῦ, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἔκαιε τοὺς ὤμους του, εἰκόνες ἀπαίσια ἐξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφηρημένων ὀφθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνηκῆσθαι τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἡ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο ὁ δυστυχῆς!

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀμιλήσει, ἀλλ' οὐδ' ὁ συνοδοιπόρος του διέκοψε τὴν σιωπὴν. "Ὅτε περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐπὶ ἐδάφους δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βᾶδισμα ζῶου εὐρώστου, δὲν θεωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἀρμόδιον πρὸς συνομιλίαν, καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔχει τὴν ἡλικίαν τοῦ γερο - Θανάση. Ἐπὶ τέλους ὁ ἱερεὺς ἀνέκυψεν ἐκ τῶν ζοφερῶν ρεμβασμῶν του. Ἦκουσε τὸν γέροντα ὀπισθὲν του ἀσθμαίνοντα, καὶ σύρας πρὸς τὸ στῆθος του τὸ σχοινίον ἐκράτησε τὸν ὄνον. Ὁ χωρικὸς ἐπέσπευσε τὸ βῆμα καὶ ἤλθε πλησίον του.

- Τί ἔπαθες, παπά μου ; Τί στέκει ;
- Θὰ κατέβω ν' ἀνέβης σύ, καὶ ὅταν κουρασθῶ ἀλλάζομεν.
- Καλέ, τί λόγος ! Νὰ καθίσω ἐγὼ καὶ νὰ περπατῆς ἐσύ !
- Εἶσαι κουρασμένος, γέρο μου.
- Ἐγὼ κουρασμένος ! Βαστοῦν ἀκόμη τὰ κόκαλά μου κι ἔννοια

σου! Ποῦ ἤκούσθη νὰ περπατῆ ὁ παπὰς μὲ τ' ἅγια καὶ νὰ πηγαίνει ἐμπρός ὁ ἀγωγιάτης μὲ τὸ κτῆμα. Ἐμπρός!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχτο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ ὄνος ὑπείκων εἰς τὴν ἡθικὴν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ γρόνθου τοῦ ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος Ἐμ π ρ ὂ ς, ἐπανάλαβε ζωηρῶς τὴν πορείαν του. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς ἐχαλίνωσε τὴν ὀρμὴν του διὰ ν' ἀκολουθῆ μετὰ πλειότερας ἀνέσεως ὁ πεζὸς γέρον καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

- Θὰ τὸν προφθάσωμεν ζωντανόν ; Τί λέγεις ;
- Τί νὰ σοῦ πῶ ; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι εἰς τὰ ἔσχατά του.
- Πῶς τὸν ἄφησες ; Πῶς ἦτο ;
- Πῶς νὰ εἶναι ; Ὡσὰν ἄνθρωπος ὁποῦ ψυχομαχεῖ.

Τοῦτο ἤθελε νὰ μάθῃ ὁ ἱερεὺς! Πῶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ψυχομαχῆ, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφώτισεν. Ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἀπετροπιάζετο προτοῦ τὸ ἴδῃ. Ἦλπιζεν ὅτι ἡ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφή ἤθελεν ἐξοικειώσῃ αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφαντάζετο μετὰ φρίκης. Καὶ ἐπάλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνόητον αἴσθημα τοῦ φόβου πρὸς τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τοῦ καθήκοντος. Ἡ ἀδιαφορία, μετὰ τῆς ὁποίας ὁ γέρον ὠμίλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἢ προθυμία, μεθ' ἧς ἐπανάρχετο πρὸς τὸν ψυχορραγοῦντα λεπρόν, ἐπηύξανον τὴν ἐνδόμυχόν του ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀτολίαν του.

— Διατί ἤλθες μαζί μου ; ἠρώτησε μετὰ τινα σιωπῆν. Διὰ νὰ μὲ συντροφεύσῃς ;

— Καὶ διὰ τοῦτο. Ἀλλ' ὄχι τόσον διὰ τοῦτο, ὅσον διὰ νὰ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του. Ἐσὺ, παπά μου, νὰ τὸν μεταλάβῃς καὶ ἔπειτα νὰ φύγῃς. Ἐγὼ θὰ μείνω. Ὀλην τὴν ζωὴν τὴν ἐπέρασεν ἔρημος καὶ μόνος, ἄς ἔχῃ ἓνα χριστιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του ἐνῶ ἀποθνήσκει, ὁ κακόμοιρος!

— Εἶσαι ἀλήθεια, καλὸς χριστιανός, γερο - Θανάση. Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογῆσῃ! Ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου, καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἤσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενοῦμενον ὑπὸ συγκινήσεως.

Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὁδοπορίαν. Ἡ ὁδὸς δὲν ἐφράσσετο πλέον ἐκατέρωθεν ὑπὸ τοίχων, ἀλλὰ διέσχιζε θάμνους σχοίνων καὶ

κομάρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ ἀπόκρημα τῆς νήσου παράλια. Ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμψε πρὸς τ' ἀριστερὰ παρὰ τὰς ὑπαρξείας γυμνοῦ λοφίσκου καὶ εἶδε μακρόθεν ὁ ἱερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν τῆς τοῦς τοίχους τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ.

Πρὸ δέκα πέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλῶνας τῆς κέδρου ἐκείνης εἶδεν ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχεῖ ἔρημίτην, ὅστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κατώκει ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἐσχατιὰν ἐκείνην τῆς νήσου, μόνος, ἔρημος, μακρὰν πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων, διῆλθε τὸν βίον φέρων τὸ βᾶρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ παρηγορίας, ἄνευ σκοποῦ. Ὁρφανός, ἄκληρος, ἄπορος, κατελήφθη νεώτατος ἐτι ὑπὸ τῆς βδελυρᾶς νόσου. Οἱ ὁμόχωροί του τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποβληθῆ εἰς ἀπομῶνωσιν, ἀναλαβόντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του.

Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βᾶρος, τὸ ὅποιον ἀνέλαβεν ἡ κοινότης τῆς νήσου. Ὁ γερο - Θανάσης, τοῦ ὁποίου οἱ ὀλίγοι ἄγροί ἔκειντο πέραν τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ, ἀνεδέχθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἐβδομαδιαίας προμηθείας ἄρτου. Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλανθρώπου χωρικοῦ. Ἐβοήθει τὸν ἄθλιον ἔρημίτην εἰς τὴν κλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του ἐπισκευάζων τὰ ἐργαλεῖα του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλὰς. Ἔμενε συνομιλῶν μὲ τὸν ἀσθενῆ, ἐξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθές νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενον ὁ λεπρὸς μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ γερο - Θανάσης ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζεν. Ἐὰν χωρικός τις διέβαινον ἐκεῖθεν, τὸν προσηγόρευεν ἐνίοτε μακρόθεν, ἐναπέθετεν ἴσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὴν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ τὸν ὁμιλήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ περὶ τὴν καλύβην κήπος τοῦ λεπροῦ περιεκλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ ροδοδαφνῶν. Ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἡ φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι ὀγκώδεις, ἐν εἶδει παραστάδων, ἐσχηματιζόν τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ θύρα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχεν.

Ἐκεῖ ἐπέξευσεν ὁ παπα - Νάρκισσος. Ὁ γερο - Θανάσης ἔδεσε διὰ τοῦ σχοινοῦ τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας τοῦ ὄνου, πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τὴν ὅποιαν τῷ ἔδιδε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιέργημενον περίβολον, προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἱερεὺς τὸν παρηκολούθει. Μετ' ὀλίγα βήματα ὁ χωρικός ἐστράφη.

— Κάθισε ὀλίγον ἔξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν, παπά μου, νὰ ἰδῶ πρῶτα τί γίνεται μέσα ὁ ἄμοιρος αὐτός.

ἽΟ ἱερεὺς ὑπήκουσε σιωπῶν. Ἔλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μὲ τὰς χεῖρας τρεμουσὰς ὀλίγον, ἔθεσε τὸ πετραχήλιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀπέθεσεν ἐκεῖ καὶ τὸ καλυμμαχύγιόν του, καὶ μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλὴν, τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπερίμενεν ὄρθιος τὸν γέροντα. Ἦτο κάτωχρος. Μία ἀκούσιος εὐχὴ, μία ἀμαρτωλὴ ἐπιθυμία εἰσέδυσεν αἴφνης εἰς τὴν ψυχὴν του. — Ὡ! ἐὰν ὁ γέρων ἐπανερχόμενος ἔλεγε : Τετέλεστα! Ἄλλ' ἀπεδίωξε μετὰ ρίγους τὸν πονηρὸν στοχασμὸν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ διπλωμένου περιτραχηλίου τὸ εὐχολόγιον ἤρχισε ν' ἀναγινώσκη τὰς ὥραιάς προσευχὰς τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας.

Ἀνεγίνωσκε, καὶ ὅμως ὁ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν καλύβην. — Διατί ἀργεῖ ὁ γερο - Θανάσης ; Ἡθέλησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ περιβόλου ἐστάθη δισταῶν. Ἡθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρων ἐξῆλθε τῆς καλύβης. Ὁ ἱερεὺς τὸν ἠτένισε μὲ βλέμμα ἐρωτηματικόν.

— Ἦτον εἰς βύθος. Τὸν ἐξῆπνησα μὲ κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνὴ του. Ἐλαμψαν τὰ σβησμένα του μάτια, ὅταν ἤκουσεν ὅτι εἶσαι ἐδῶ. Ἔλα, παπά, ἔλα νὰ τὸν μεταλάβῃς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον, περιεβλήθη τὸ περιτραχήλιον, ἔλαβεν εὐλαβῶς εἰς χεῖρας τὰ ἅγια καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ὠρότης του μόνη ἐμαρτύρει τὴν ταραχὴν του. Τὸ βῆμα του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρες του δὲν ἔτρεμον καθὼς πρὶν, δὲν ἐδίσταζε πλέον· ἐνίκησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμοὺς τῆς δειλίας ἢ συναίσθησις τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς του.

Ὅτε ἐφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρων, ὅστις τὸν ἠκολούθει πρὸς πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ράσον του. Ὁ ἱερεὺς μὲ τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ τοῦ κατωφλίου, ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν. Ἡ ξανθὴ του κόμη ἐκυμάτιζε λυτὴ ἐπὶ τοῦ αὐχένος του.

— Παπά μου, μὴ ἐγγίσης τὸ μανδῆλι εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐκεῖνος μὲ παρήγγειλε νὰ τὸ σκεπάσω διὰ νὰ μὴ τὸ ἰδῆς.

— Καλά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθῃς μέσα, ἐὰν δὲν σὲ κράξω. Καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς καλύβης.

Ὁ γερο - Θανάσης ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐπερίμενεν. Ἔμεινεν ἐπὶ ὄραν πολλὴν καθήμενος ἐκεῖ. Ἡπόρει πῶς ὁ ἱερεὺς οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγὴν. Ἐπερίμενε λοιπὸν βλέπων τὴν κυανῆν θάλασσαν ρυτιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐγειρόμενος ἤρχιζε νὰ δροσίζῃ τὴν ἀτμόσφαιραν. Οἱ πέριξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐωδίαν ζωογόνον, αἱ σιταρῆθραι πετώσαι ὀρμητικῶς πρὸς τὰ ὕψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφάνετο φαιδρὰ ὄλη καὶ εὐτυχής, ἐνῶ ὁ λεπρὸς ἀπέθνησκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

ἈΨφνης ὁ γέρων χωρικός ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον του ἐλαφρόν. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναῖκα τοῦ ἱερέως. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προέβη εἰς προὔπαντήσιν της.

— Τί σοῦ ἦλθε νὰ κάμῃς τόσον δρόμον πεζή, παπαδιά ;

— Ἐνόμισα ὅτι θὰ σὰς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγον ἄλιγον ἦλθα ἕως ἐδῶ. Ποῦ εἶναι ὁ παπάς ;

— Μέσα, μὲ τὸν λεπρόν.

— Ζῆ ἢ ἀπέθανε ;

— Ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ πῶ σὲ γελῶ.

— Δὲν πηγαίνεις νὰ ἰδῆς ;

— Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον ὁ παπάς.

Ἡ παπαδιά ἐσιώπησε ἐπ' ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε μετὰ τινος ἀνησυχίας.

— Θὰ νυκτωθῆτε ἐδῶ.

— Δὲν πειράζει. Ἔχει φεγγάρι. Μόνον ἐσύ, τί ἤθελες νὰ ἔλθῃς ;

— Ἐφερα τὸ ράσον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχιονός της ἐπιμελῶς διπλωμένον τὸ καλὸν ράσον τοῦ παπα - Ναρκίσσου.

— Τί τὸ ἔφερες ; Μὴ εἶναι κρύον νὰ τὸ φορέσῃ ἀπανωτά ;

— Ἴσως χρειασθῆ, εἶπεν ἡ παπαδιά.

Μετὰ τινὰ σκέψιν ὁ γερο - Θανάσης ἐπρόσθεσεν :

— Μὴ δὲν τὸ θέλεις τὸ ἄλλο ἀπὸ φόβον ;

— Ξεύρω κι ἐγώ ; Ἀρρώστια εἶναι. Ὅποιος φυλάγει τὰ ροῦχα του ἔχει τὰ μισὰ.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου.

— Κάθισ' ἐδῶ, παπαδιά, εἰς τὴν πέτραν. Θὰ εἶσαι κουρασμένη.

— Ὅχι, δὲν ἐκουράσθηκα. Νὰ πάγω μέσα, γερο - Θανάση ;

— Νὰ μὴ θυμῶσῃ ὁ παπᾶς.

Ἡ παπαδιά ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἄνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην· ἡ ἀνησυχία ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ γέρον τὴν ἐλυπήθη, ἡ συνεμερίζετο ἴσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονησίαν της.

— Μὴ χολοσκάνῃς, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ - σιγὰ νὰ ἰδῶ.

Ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν καλύβην τείνων τὰ ὄτα ἀνὰ πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ἐστάθη. Ὁ ἱερεὺς ἔλεγέ τι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μόλις ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ ὁ γέρον. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ ἡ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Τὴν ἀπέκρυπτον τὰ νῶτα τοῦ ἱερέως, ὅστις γονατιστὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλίνων τὸν αὐχένα πρὸς τὸν λεπρὸν προσήυχετο. Ἡ λευκὴ ὀθὼν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ γερο - Θανάσης εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔπειτο ἐκεῖ ἐρριμμένη παρὰ τοὺς πόδας του.

Ὁ χωρικός ἀπεσύρθη ἡσύχως καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ παπαδιά ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς κινήσεις του, ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφὴν του.

— Τί εἶδες ; ἠρώτησε.

— Τίποτε.

Κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ μὲ βήματα ἀργὰ διέσχισε τὸν κῆπον. Δὲν ἐφόρει τὸ ράσον του. Εἰς τὰς ἀνυψουμένας χεῖρας ἐκράτει τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἀρτοφόριον. Ἐβάδιζε μὲ ὀρθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κεφαλὴν, μὲ τὸ βλέμμα ἤρεμον, ἐνῶ ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὴν λυτὴν κόμην του. Ἐφαίνετο ἄλλος ἤδη ἄνθρωπος!

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἔλευσίν της. Ἀμφότεροι ἐκεῖνοι δὲν ἐκινήθησαν πρὸς προϋπάντησίν του. Τὸν ἐπερίμενον νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπηύθυναν ἐρώτησιν πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ἀνεπαύθη, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ γερο - Θανάσης καὶ ἡ παπαδιά ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρόν των.

— Αὐριοῦν τὸ πρωὶ θὰ ἔλθωμεν νὰ τὸν θάψωμεν, ἐξηκολούθησεν.

Ἡ φωνὴ του εἶχε τι τὸ σοβαρὸν, τὸ ἐπιβάλλον. Οὐδέποτε ἡ σύζυγός του τὸν ἤκουσεν ὁμιλοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον ἡσύχως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἠσθάνετο ὅτι ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε διὰ παντὸς τὴν ψυχὴν του.

— Νὰ μείνω ἐδῶ τὴν νύκτα ; ἠρώτησεν ὁ γερο - Θανάσης.

— Μείνε, θὰ ἔλθω πολὺ πρῶτ'.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του, ἤτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ράσον :

— Καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφρες, εἶπε. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλλο τὸν νεκρὸν.

Καὶ βαδίζοντες ὁ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεφον εἰς τὴν οἰκίαν των πεζοὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ σύζυγός του.

« Δηγήματα »

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

Ἄς εἰσδῶ ἡ μία μόνη ἀκτίς ἡλίου, ἅμα τῇ ἀνατολῇ, διὰ τοῦ θαμβοῦ φεγγίτου εἰς τὸν πενιχρὸν θάλαμον μὲ τοὺς τέσσαρας τοίχους ἀσβεστωμένους λευκοὺς, μὲ μίαν ψάθαν καὶ ἐπ' αὐτῆς μικρὸν ἀμαυρὸν κίλιμάκι στρωμένα ἐπὶ τοῦ πατώματος, μὲ δύο προσκεφαλάδες ἀκουμβημένας σύρριζα εἰς τοὺς τοίχους, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς γωνίας τοῦ πυρός, ὅπου τέσσαρες ξηροὶ δαυλοὶ καὶ δύο μεγάλα ζύλα ὀρθὰ καίουσι καὶ βρέμουσιν ἐπὶ τῆς ἐστίας.

Τοιοῦτος νὰ εἶναι ὁ χειμερινὸς θάλαμος, ἔχων τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς δυσμάς, συνεχόμενος μὲ ἄλλον βορεινὸν θαλαμίσκον, ὅστις νὰ εἶναι συγχρόνως δῶμα καὶ ἡλιακῶτὸν καὶ ὑπερφῶν. Κατεσκευασμένος μὲ πλίνθους, μὲ ξυλοτοίχους, στεγασμένος μὲ ζύλα καὶ μὲ κεράμους, ἀφάντως, ἀνώροφος, εὐήλιος, ἀθέρμαστος, εὐήνεμος, σχεδὸν ὑπαίθριος, μὲ τὸ μόνον ὑψηλὸν καὶ πλατὺ παράθυρον, τὸ ἀπᾶδον εἰς ὅλον τὸν ρυθμὸν τοῦ κτιρίου καὶ, χάριν πολυτελείας, μὲ πηχυκίαν ὕαλον, διὰ ν' ἀπολαύη τις ὄρθιος, εἰς τὰ βασιλεία τοῦ βορρᾶ, τὴν μεγάλην θεᾶν καὶ τὴν μεγάλην πάλην. Τοιαύτη θὰ ἦτο, χωρὶς νὰ παραβῶ τὴν δεκάτην Ἐντολήν, ἡ μόνη φιλοκτημοσύνη μου καὶ ἡ μόνη μου πλεονεξία.

Ὁ οἰκίσκος νὰ εἶναι κτισμένος ἐπὶ βράχου ὑψηλοῦ, ἐπὶ τοῦ μόνου ὑψηλοῦ βράχου, τοῦ προσφιλοῦς εἰς τὰς ἀναμνήσεις μου. Ἐκεῖ ἀπλοῦ-

ται ἀτελείωτον τὸ πέλαγος, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἔκτασιν, ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὴν περιπτυχθῆ ἑγγύτερον τὴν ἐσχατιάν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάφειρος φιλῶν τὸν σμάραγδον, τὸ βαθύγλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν. Φυσᾷ ὁ Καικίας, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῆ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω καὶ ὁ Ἀργέστης ριγῆλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον· φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικιᾷ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταιάν αὔραν, ρυτιδοῦται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν ριπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρέεται μανιωδῶς ἡ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν τὰς σωρευομένας ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος στροβίλων· ἰδοῦ, ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα. Ὁ φαινὸς στῦλος ἦτο σίφων τρομακτικός, σχεδὸν ὑπερφυῆς θέαμα, τὸ ὅποιον ἐρρίζωσεν ἐν ριπῇ ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐκορυφώθη ἕως εἰς τὸν οὐρανόν.

Ὁ σίφων ἐξερράγη, ραγδαίως ὄμβρος ἔλουσε καταπληκτικῶς τὴν γῆν καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς, ὁ ἄνεμος συνεμαζεύθη εἰς τὰ ἄντρα καὶ τὰς ἀγκάλας, ἡ Σικετινὴ Σπηλιὰ ἤχεῖ παρατεταμένως, μυστηριωδῶς ἀπὸ τὴν κοπεῖσαν κολοβὴν πνοὴν τοῦ ἀνέμου, ἀπὸ ἀπειλὴν νέας μανίας λυσσωδεστέρας τῆς πρώτης, ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἐν τῇ σιωπῇ συνωμοσίας τῶν στοιχείων. Τὸ Κκκόρρεμα ἀντηχεῖ διακεκομμένως ἀπὸ τὴν δάνειον ἰαχὴν τῆς λαίλαπος, ἀπὸ τὴν καταρρακτώδη κάθοδον τοῦ χειμάρρου. Ἡ Νηρηίς ἀνῆλθεν ἀπὸ τὸ ὑποβρύχιον ἄντρον τῆς, ἀνέβη εἰς τὸ ἀπάτητον ὕψος τοῦ αἰχμηροῦ βραχώδους προβλήτος καὶ ἄτρωτος αὐτὴ ἀπὸ τὸν ὄμβρον καὶ τὸν ἄνεμον θεωρεῖ μειδιῶσα τὴν πάλιν τῶν στοιχείων. Ὁ Τρίτων, κολυμβῶν κάτω εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου, ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἐξω τοῦ κύματος. Ὁ ταῦρος τοῦ Θεοδόση, ὁ μονόκερως, ὁ φιλέρημος καὶ μελκροχολικός, καταβάς πρὸ μικροῦ διὰ τὴν κάμη τὸν συνήθη περίπατόν του κάτω εἰς τὸ βαθὺ ρεῦμα, τὸ κατερχόμενον δι' ἐλιγμῶν καὶ βράχων καὶ καταρρακτῶν εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν, ἐξέβαλε ἕνα θρηνώδη μυκηθμόν, εἶτα ἔμεινεν ἐξηπλωμένος, ἀπαθὴς, ἀκίνητος, δεχόμενος ἐπὶ τῶν νώτων ὄλον τὸν κρῦον λουτήρα τῆς καταιγίδος. Ἐὰν ἔβλεπέ τι, ἔβλεπε τὰς ἀσπρομαύρας καλικάτζουνας, μεγάλα θαλάσσια ὄρνεα, τὰ ὅποια ἐπὶ τῶν ἀνεχόντων μέσῳ τοῦ κύματος σκοπέλων, εἰς

ἀπόστασιν ὀργυριῶν τινων ἀπὸ τῆς ξηρᾶς, πολλοὶ ἐξέλαβον μακρόθεν ὡς γυναϊκᾶς ἀνασκουμπωμένας καὶ ἀσπρομαυροβολουῦσας, αἵτινες ἤσχολοντο νὰ βγάλουν πεταλίδας κύπτουσαι ἐπὶ τῶν βράχων. Ἄλλ' ἦτο ἀδιάφορος καὶ πρὸς τὸ θέαμα τοῦτο, ὡς καὶ πρὸς ὅλα τὰ λοιπά.

Δύο γίδες τοῦ Στάθου τοῦ Μπόζα εἶχον λείψει τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἀπὸ τὸν μικρὸν αἰπόλον. Εἶχαν ἐκπέσει ἀποπλανηθεῖσαι καὶ εἶχαν βραχυθῆ κάτω εἰς τὴν στενὴν πετρώδη κόγχην, τὴν σχηματιζομένην κατέμπροσθεν καὶ ὑποκάτω ἀπὸ τὸ Ἱερὸν Βῆμα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης. Ἡ κόγχη ἐκείνη ἦτο καὶ δὲν ἦτο ἐσοχή, ἦτο καὶ δὲν ἦτο σπήλαιον. Σπήλαιον ἀστεγῆς καὶ ἐσοχὴ στεγανή. Ἡρωεῖτο ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, ἔχασκεν ἔνωθεν τοῦ πόντου. Κάτω βράχος, χιλίων ἑκατογχείρων ἀγκάλισμα, κρημνὸς μόνον εἰς νυκτερίδας καὶ εἰς γλαυκᾶς βατός. Εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βράχου τὸ κῦμα, πολλῶν ὀργυριῶν βόλισμα, φωκῶν κολύμβημα καὶ κροχαριῶν. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βάλῃ τις εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι ἠδύνατο ἄνθρωπος νὰ καταβῆ εἰς τὴν φοβερὰν ἐκείνην αἰώραν, διὰ νὰ ἀνασύρῃ τὰς ἀποπλανηθείσας.

Αἱ δύο βραχωμένοι αἴγες, συνηθισμένοι ν' ἀνακρίχωνται εἰς ὅλους τοὺς κρημνούς, ν' ἀναπηδῶσιν ἐπάνω εἰς ὅλα τὰ χαλάσματα, εἰς ὅλους τοὺς ρέποντας καὶ καταρρέοντας τοίχους, δὲν εἶχον ἐννοήσει ὅτι ἐπεσάν εἰς παγίδα, τὴν ὁποίαν ὁ δαίμων τῆς ἀβύσσου εἶχε στήσει δι' αὐτάς. Ἡσθάνοντο καὶ αὐταί, ὡς ἄλογα κτήνη ὅπου ἦσαν, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γλιτώσουν ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου ἦσαν βραχωμένοι.

Ἄφου ἔφαγαν εἰς μίαν ὥραν ὅλην τὴν κάππαριν καὶ ὅλα τὰ κρίταμα καὶ τὰς ἀρμυρήθρας, ὅσαι ἦσαν φυτρωμένοι ἐκεῖ, ἔβλεπαν καλῶς ὅτι, διὰ νὰ ξαναβοσκήσουν, ἔπρεπε νὰ περιμένουν ἐβδομάδας ἢ μῆνας τινάς, ἕως οὗ ξαναφυτρώσουν πάλιν ἄλλη κάππαρις καὶ ἄλλα κρίταμα. Τοῦτο τὸ ἔπαθον, διὰ νὰ ἔχουν τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ μὴ ζητοῦν ποτὲ τὴν ἄδειαν τοῦ αἰπόλου, εἰς ὅλας τὰς κινήσεις των καὶ τὰ σκιρτήματά των. Καὶ διὰ νὰ μάθουν ἄλλην φορὰν, ἂν ἐπιθυμοῦσαν ν' ἀρμυρίσουν, νὰ εὐρίσκουν ἄλλον δρόμον, διὰ νὰ καταβαίνουν κάτω εἰς τὴν ἄμμον τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἀλλὰ τώρα ἦτο πολὺ ἀμφίβολον ἂν θὰ ἐγλίτωναν, διὰ νὰ βάλουν γνῶσιν δι' ἄλλοτε.

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον ἦτο κτισμένος τὸ παρεκκλήσιον μαστιζόμενον ἀπὸ θυέλλας καὶ λαίλαπας, λιγνιζόμενον ἀπὸ τὸ ἀειτάραχον καὶ πο-

λύρροιβδον κύμα, ναναριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματᾶ, τὰ ὅποια ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἠχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοίχοι ἴσταντο ἀκόμη ἀρραγεῖς πετροθεμελιωμένοι, σφύζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας ἐστηρίζετο ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς τοὺς τοίχους, ὑψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γείσα τῆς στέγης, ὠραῖα μικρὰ πινάκια παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χιβάδος τοῦ Ἰεροῦ Βήματος πρὸς ἀνατολάς, μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου **T** ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεῖν τῶν δύο παραθύρων τοῦ χοροῦ, καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιάς τῆς εἰσόδου δυσμῶθεν.

Τὰ ὠραῖα παλαιὰ πινακία ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπὰ καὶ λευκά, μὲ κλαδάκια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ ἀνθρωπάκια καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα εἰς τὸν ἥλιον, χάσμα τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας τῶν, ἀφελῆ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περισώσματα ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων παντοίων, ὀλιγώτερον, φεῦ ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιολογικῆς καὶ ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλοῦς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμειγμένην μὲ ἄρρητον τρυφερὸν θέληγητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκέλισῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του καὶ ν' ἀσπασθῆ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης, τῆς ζωγραφισμένης παρεῖαν μὲ παρεῖαν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νὰ ῥθῶ, Χριστέ μου, στὴν αὐλὴ σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὀπού μὲ πόθο ἀχόρταγο τὰ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχαλος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην (ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι τοιοῦτος εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην ἀκτὴν, ἔπρεπε νὰ εἶναι ζαέμπορος ταξιδεύων διὰ ν' ἀγοράσῃ ἐρίφια), νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὁρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων

ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπαρμπ' - Ἀναγνώστην τὸν Παρθένην, τὸν μόνον βο-
ηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη, εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖ-
νος τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος κατὰ προτίμησιν, εἰς
τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλισσε σιμά σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χελιδόνι ἤϊρε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη
νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους, τὰ δόλια, νὰ πλαγιαίσουν,
στὸν ἱερό σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου.

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητῆς θὰ εὗρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ πα-
ρηγορίαν ἀπὸ τίς πίκρες τοῦ κόσμου εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενι-
χρὰν κινδύηλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὠραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφι-
σμένην ἀπὸ τὸν μακκρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, Ἡπειρώτην, ἄν-
δρα ἀγωνιστήν, εὐπαίδευτον, πολὺγλωσσον, ὠρολογιοποιὸν καὶ ζωγρά-
φον, ὅστις ὅμως ὅλην τὴν ζωὴν του ὑπῆρξε δημοδιδάσκαλος γ' τάξεως,
καὶ ἀπέθανεν ὑπερενηνηκοντούτης μὲ τὴν τρικοντάδραχμον σύνταξίν
του.

Ἡ ὠραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὄχρον πρόσωπον τῆς Παναγίας, ἐ-
νούμενον κατὰ παρεῖαν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευ-
τοῦ Βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις
τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος
καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδύνας τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς
ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐ-
σεβῆ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στή δική σ' αὐλή, παρὰ χιλιάδες·
στὸν ἴσκιον ὅς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλύτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἀμαρτωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου, ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ
Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν
μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι Ἄ-
γιοι ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἄλλων ἦσαν ἐφθαρμένα τὰ
πρόσωπα καὶ τὰ στέρνα, ἄλλων ἀβεβαστωμένα τὰ σκέλη καὶ οἱ πόδες
ἀπὸ ἀφελεῖς ἀποπείρας ἐπιχρίσεως ἢ στολισμοῦ ὑπὸ ἀμαθῶν εὐλαβῶν

γυναικῶν. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος, ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ἐγκύων, καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα, ἡ προστάτις τῶν ὠδινουσῶν. Εἶτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος μετὰ τὰ χαντζάρια των, μετὰ τὰς ἀσπίδας, τοὺς θώρακὰς των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μετὰ τοὺς σταυροὺς καὶ μετὰ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας. Ἦσαν καὶ οἱ Ὅσιοι μετὰ τὰ κουκούλια, μετὰ τὰς λευκὰς γενειάδας των, μετὰ τὰ κομβοσχόινια καὶ τοὺς ἐρυθροὺς σταυροὺς των, ὁ Ὅσιος Ἀντώνιος καὶ Εὐθύμιος καὶ Σάββας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ Ὅσιος Ποιμὴν, ὁ ἀσκητὴς, μετὰ τὸ λόγιόν του : « Ὁ Ποιμὴν τέκνα οὐκ ἐγέννησε » καὶ μετὰ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ ἀθῶου ἀνεψιοῦ του : « Εἰ μὲν εὖρεις ἔνοχον, κόλασον αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πράξον ». Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον καὶ φρουρὸς τῶν ἀκάκων καὶ τῶν παιδιῶν. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, « ἄνθρωπος ὄψιν καὶ θεὸς τὴν καρδίαν ». Μωϋσῆς δευτέρος εἶχε χαράξει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὅταν διεκολύμβησε δις καὶ χιαστί τὸν Νεῖλον κρατῶν ἐπὶ τῶν ὀδόντων τὴν μάχαιραν μετὰ σκοπὸν νὰ φονεύσῃ τὸν ἐχθρόν του, καὶ μὴ ἐπιτυχῶν αὐτόν ἐπανάπλευσε κρατῶν δύο κριοὺς ζωντανοὺς διὰ τῶν ρωμαλέων βραχιόνων του ὑπεράνω τοῦ ρεύματος. Καὶ ὁ λήσταρχος ἐγένετο ἅγιος, καὶ ὑπῆγε νὰ εὕρῃ τὸν ἄλλον παλαιὸν ὁμότεχόν του, ἐκεῖνον τὸν ὁποῖον, ὡς λέγει ἡ παράδοσις, εἶχε θηλάσει ποτὲ εἰς τὴν ἔρημον, κατὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον φυγὴν ἐν καιρῷ τῆς βρεφοκτονίας, ἡ Παναγία.

Δεξιὰ τῷ εἰσερχομένῳ καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν θύραν ἴστατο παρὰ τὴν γωνίαν τοῦ μεσημβρινοῦ τοῖχου ἡ Ἁγία Ἀναστασία ἡ φαρμακολύτρια κρατοῦσα μετὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα τὸ μικρὸν της ληκύθιον, τὸ περιέχον τὰ λυτῆρια ὅλων τῶν μαργανειῶν καὶ τῶν ἐπωδῶν καὶ τῶν φίλτρων, ὡς νὰ προσέφερον εἰς τὰς εὐσεβεῖς προσκυνητριάς καὶ νὰ ἔλεγεν : « Ἐλᾶτε, ἐγὼ εἶμαι πού χαλνῶ τὰ μάγια ». Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε, τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἡτοὶ τὰ Ἐπιλόγια.

Κάτωθεν τῆς εἰκόνας, ἐπὶ λευκῆς μεταξοῦφοῦς ποδιᾶς, ἐφαίνοντο ἀνηρτημένα παιδάκια, καὶ μόνον παιδάκια, ἀσημένια, ἐξαιρέσει ἐνὸς μόνου ἀργυροῦ τεμαχίου, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ἄλλο σχῆμα, ζῶον, ὁμοίου σχεδὸν μετὰ ἄρνα κερασφόρον, ἢ μετὰ ἔριφον. Ἐπὶ τινος ἀφράκτου ἐρμαρίου εἰς τὸν ἀριστερὸν τοῖχον ἔβλεπέ τις διάφορα ἀντικείμενα, οἷον στεφάνους ἀνδρογύνων (νεκρῶν ἴσως ἀνδρογύνων) τυλιγμένους ἐντὸς λευκῆς σκέ-

της, τεμάχια βαπτιστικῶν καὶ κουκουλιῶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα βρεφῶν. ὡς καὶ γυμνά κόκαλα, ἀκόμη καὶ τρυφερὰ λευκὰ κρανία μικρῶν παιδίων.

Τὰ παιδάκια τὰ ἀνηρτημένα ἐπὶ τῆς λευκῆς ποδιᾶς ἦσαν ὁμοιώματα μικρῶν παιδίων ταχθέντα ἀπὸ τὰς μητέρας, ὅταν τὰ μικρὰ τῶν ἦσαν ἄρρωστα, εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν, τὴν μητέρα τοῦ Θείου Βρέφους, καὶ προσφερθέντα εἰς τὸν ναὸν τῆς μετὰ τὴν Ἰασιν τῶν ἄρρώστων. Τὸ ὁμοίωμα τοῦ μικροῦ ζώου ἦτο καὶ αὐτὸ βεβαίως ἀπὸ τάξιμον. Καὶ οἱ στέφανοι τῶν ἀνδρογύνων ἦσαν ἀφελῆ ἀποθέματα καὶ μνημόσυνα ἀτυχῶν συνοικεσίων γενόμενα ὑπὸ τῆς μητρός, ἥτις ἐπέζησεν, ἔρημη καὶ ἄχαρη, εἰς ἀνάμνησιν θυγατρὸς, ἥτις ἀπέθανεν ἴσως λεχῶ εὐθύς μετὰ τὸν πρῶτον τοκετὸν, ἀφιερῶματα καὶ ταῦτα εἰς τὴν προστατίδα τῶν λεχῶν, τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν. Καὶ τὰ τεμάχια τῶν βαπτιστικῶν καὶ κουκουλιῶν ἦσαν καὶ ταῦτα ἐνθύμια παιδίων ἀποθανόντων εὐθύς μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὰ λευκὰ κόκαλα καὶ τὰ κρανία τὰ τρυφερὰ ἦσαν ἄσπιλα λείψανα παιδίων, τὰ ὅποια εἶχεν εὐδοκῆσαι νὰ καλέσῃ ἐνωρὶς εἰς τὸν Παράδεισον, πλησίον τοῦ Υἱοῦ τῆς εἰπόντος : « Ἀφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ », ἢ Παναγία ἢ Γλυκοφιλοῦσα.

Τὰ στέφανα τοῦ γάμου καὶ τὰ βαπτιστικά κουκούλια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ τὰ εἶχε φέρει εἰς τὸν ναῖσκον ἢ θεία Ἄρετώ, ἢ Χρονιάρα, ἢ ἀφιλοκερδῆς νεωκόρος καὶ πρόθυμος διακοσμήτρια ὄλων τῶν ἐξωκκλησιῶν. Ἦρχετο τακτικά, δύο φορές τὴν ἐβδομάδα, ἀπὸ τὸ καλυβάκι τῆς, τὸ ὅποσον ἀπεῖχεν ἡμισείας ὥρας δρόμον ἀπὸ τὴν ἔρημον ἀκτὴν. Ἦρχετο διὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Παναγίαν τὴν Γλυκοφιλοῦσαν καὶ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον καὶ ὅλα τὰ παρεκκλήσια τὰ κτισμένα ἐπάνω εἰς τοὺς ἀγρίους μονῆρεις βράχους, διὰ ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια καὶ νὰ προσευχηθῇ εἰς τοὺς Ἁγίους. Ἐκατοικοῦσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός τῆς τοῦ συχωρεμένου εἰς τὸν ἐξοχικὸν οἰκίσκον, σιμὰ εἰς τὸ Πυργί, ἐπάνω εἰς τὴν Ἁγίαν Ἐλένην, ἀνάμεσα εἰς τὸ Κακόρρεμα καὶ εἰς τὸ Μεγάλο Ὁρμάνι. Εἶχε τὴν μικρὰν περιοχὴν τῆς μὲ τὸν ἐλαιῶνα, τὴν ἀμπελον, τοὺς μικροὺς κήπους καὶ τὸν ἀγρὸν καὶ ἀπ' ἐκεῖ οἰκονομοῦσε τὸ καθημερινόν τῆς καὶ ἐξοῦσε αὐτῇ καὶ τὰ ἐγγόνια τῆς, υἱοὶ τοῦ μεγάλου υἱοῦ τῆς, ὁ πρῶτος εἰκοσαετής, ὁ δεῦτερος δεκαεπταετής, καλλιεργοῦντες τὴν γῆν.

Οί γονεῖς των εἶχον ἀποθάνει νέοι πρὸ δεκαπενταετίας καὶ πλέον. Ἡ μάμμη των αὐτὴ τοὺς ἀνέθρεψεν, αὐτὴ τοὺς εἶχεν ἀναστήσει, αὐτὴν ἐγνώριζαν μητέρα. Ἡ θεια - Ἀρετὴ ἦτο καλὴ χριστιανὴ καὶ δὲν εἶχε κάμει κακὸ εἰς καμμίαν γειτόνισσαν, καὶ ὅμως ὑπέφερε πολλὰς δυστυχίας εἰς τὴν ζωὴν της. Ὁ χάρος τὴν εἶχε κατατρέξει, καί, ἂν δὲν εἶχε καὶ τὰ δύο ἐγγόνια της, θὰ ἦτον ἔρημη εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὅμως εἰς ὅλα ἔλεγε « Δόξα σοι ὁ Θεός ». Εἶχε καὶ μίαν κόρη, τὴν Ἀλεξάνδρῳ, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὑπανδρεύσει πρὸ τριῶν ἐτῶν, νέαν εἰκοσιν ἐτῶν, μετὸν Κωνσταντὴ τὸν Ντάναν. Καὶ εἰς αὐτὴν εἶχε δώσει καλὰ μαθήματα καὶ τὴν ἔκαμε νὰ εἶναι ἀπὸ πολλὰς συνομηλικούς της φρονιμωτέρα. Τῆς ἔδιδε συμβουλὰς, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ ὠφελῆθῃ, ἐὰν ἐπέζη ἐκείνη. « Ζήσης, χρονίσης, θυγατέρα, τῆς ἔλεγε, ποτὲ σου νὰ μὴ ζηλέψης τὸ ξένο στολίδι, νὰ μὴν πῆς κακὸ γιὰ τὴ γειτόνισσα, νὰ μὴν κοιτάξης τί κάνει ἢ πλαγινὴ σου, νὰ μὴ βάλῃς μανφρούκια, νὰ μὴ ζευχθῆς, νὰ μὴ βλαστημήσης ».

Καὶ ἄλλα ἀκόμη τῆς ἔλεγε. Πλὴν ἐκείνη, ἡ πτωχὴ, δὲν εἶχε τύχην νὰ ζήσῃ, διὰ τὴν βάλῃ εἰς πᾶξιν ὅλας τὰς καλὰς ταύτας συμβουλὰς. Προχθὲς ἀκόμη τὸ παρθενικὸν ἄνθος εἶχεν ἀνοίξει ἐρυθρόν. Χθὲς ἔγινε νύμφη, τὴν ἄλλην ἡμέραν μήτηρ, λεχώ, νεκρά... Καὶ ἀφοῦ ἀπέθανεν ἐκείνη, δέκα ἡμερῶν λεχώ, ἀπέθανε καὶ τὸ παιδίον, δωδεκαήμερον. Ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἡ θεια - Ἀρετὴ ἔλαβε τὰ στέφανα τοῦ γάμου, ἔκοψε τὸ μέρος ἀπὸ τοὺς « φωτεινοὺς γιτώνας » καὶ τὰ « κουκούλια ἀγαλλιᾶσεως » τοῦ μικροῦ καὶ τὰ ἔφερεν ἀφιέρωμα εἰς τὸν ναῖσκον τῆς Παναγίας. Ἐλαβε καὶ τὴν μεταξωτὴν χρυσοκέντητον νυμφικὴν στολὴν τῆς ἁμοιρῆς καὶ τὴν προσέφερεν ὅλην εἰς τὸν παπα - Μπεράνην, τὸν συνήθη ἱερουργὸν τοῦ παρεκκλησίου.

Καὶ τὸ μὲν κόκκινον ἐκ μεταξωτῆς σκέπης ὑποκάμισον μετὴν τραχηλιὰν καὶ τὰ μανίκια κεντητὰ ἐκ χρυσοῦ τὸ ἔκαμε στιχάριον, διὰ νὰ τὸ φορῇ ὁ ἱερεὺς ποδῆρες, ὅταν προσφέρῃ τὰς λογικὰς θυσίας. Τὸ δὲ ποδογύρι τοῦ φουστάνιου, ὀλόχρυσον, τρεῖς σπιθαμὰς παρὰ δύο δάκτυλα πλατύ, με ἀδράς ἐκ χρυσοῦ κλάρας καὶ με ἄνθη, τὸ ἔκαμεν ἐπιτραχήλιον, διὰ νὰ τὸ φορῇ ὁ λειτουργὸς τὰς καλὰς ἡμέρας. Τὴν δὲ χρυσὴν ζώνην μετὰ ἀργυρὰ τερνευτὰ καὶ ἀμυγδαλωτὰ τσαπράκια τὴν ἔκαμε περιζώνιον, διὰ νὰ τὸ ζώνεται ὁ ἱεροφάντης περὶ τὴν ὀσφύν του. Καὶ τὰ χρυσοῦφανα προμάνικα τοῦ βαβουκλιοῦ, τὰ ἀναδιπλωμένα περὶ τὰς ὀλένας τῶν νυμφῶν, τὰ ἔκαμεν ἐπιμάνικα, διὰ νὰ συστέλλῃ ὁ

θύτης τούς καρπούς τῶν χειρῶν του, ὅταν ἐν φόβῳ ἔμελλε νὰ προσφέ-
ρη τὰ ἄγια. Καί τὸ ὠραῖον πολύπτυχον φόρεμα, τὸ χαρένιο, μὲ τὸ γλυ-
κὺ βυσσινί χροῖμα καί τὸ ὁποῖον ἔκαμνε νερά - νερά εἰς τὸ βλέμμα, τὸ
ἔκαμε φαλόδιον, διὰ νὰ σκέπη ὁ ἱερεὺς τὰ νῶτα καί τὸ στέφνον του,
ὅταν ἴσταται ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Καί ὅλην αὐτὴν τὴν ἀλλαξιάν τῶν ἱερῶν ἀμφίων τὴν εἶχε προσφέρει
εἰς τὸν παπα - Μπεφάνην, τὸν συχνὸν λειτουργὸν καί σχεδὸν ἐφημέριον
τοῦ μικροῦ βορεινοῦ παρεκκλησίου. Καί δύο φορὰς τὴν ἐβδομάδα ἔπαιρ-
νε τὸ ραβδάκι της εἰς τὴν δεξιὰν χεῖρα καί τὸ καλαθάκι της εἰς τὸν
ἀγκῶνα τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καί ὄδηγοῦσα καί μίαν ἀμνάδα καί
μίαν αἶγα, τὰς ὁποίας ἔβασκεν ἢ ἴδια, κατήρχετο εἰς τὸ Μεγάλο Ὁρ-
μάνι καί ἔφθανεν εἰς τὴν κρημνώδη θαλασσοπληκτον ἀκτὴν καί ἐπήγαι-
νε ν' ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοσύσης.

Εἶχε σιγήσει ὁ φοβερός τυφὼν καί εἶχε κοπάσει ἡ λαῖλαψ καί ἡ
θάλασσα ἔβραζεν ἀκόμη μὲ ὑπόκωφον βοὴν δεχομένη τὰ χωματόχροα
καί θοὰ ρεύματα τῶν χειμάρρων καί ὁ ἄσπιλος πόντος εἶχε μισθῆ
ἀπὸ τῆς γῆς τὰς ὕλας. Ὁ ἥλιος εἶχε φανῆ εἰς μίαν γωνίαν τοῦ οὐρανοῦ,
τὰ σύννεφα εἶχαν συμμαζευθῆ εἰς μίαν ἄλλην γωνίαν. Ὁ ταῦρος τοῦ
Θεοδόση, ὁ φιλέρημος, μὲ τὸ ἐν κέρατον (εἶχε χάσει τὸ ἄλλο πρὸ ἐτῶν,
ὅταν ἦτο νέος ἀκόμη, εἰς μάχην μὲ ἄλλον ταῦρον) ἐξηκολούθει νὰ
βλέπη τὰς καλικάτζούνας, αἵτινες εἶχον κατέλθει πρὸ ὀλίγου, τίς οἶ-
δεν ἀπὸ ποίαν ἀνῆλιον σπηλιάν, ἀπὸ τὰ ὕψη τῶν φοβερῶν ἀλιπλήκτων
βράχων καί ἔκαμναν ὡς νὰ ἐβουτοῦσαν τὰ ράμφη ἐπιπολῆς τοῦ κύμα-
τος καί ἐτίναζαν τὰ πτερά, διὰ νὰ στεγνώσουν, καί πάλιν ἔκαμναν ὡς
διὰ νὰ βουτηξοῦν. Τέλος ἐβουτήξαν ὅλοι ἐν σώματι καί ἀνελοῦσαι εἰς
τὸ κύμα ἤρχισαν νὰ πλέωσι κανονικῶς, ὡς μικροὶ στολίσκος, τελείως
ὀργανισμένοι, ἡγουμένης μιᾶς, εἶτα δευτέρων ἐρχομένων δύο καί ἀκο-
λουθουσῶν τῶν λοιπῶν, δέκα ἢ δώδεκα, δύο μόνον οὐραγῶν ἐπομένων.
Ὁ ταῦρος ἀφῆκε μακρὸν μυκηθμόν, ἐσηκώθη καί αὐτός, ἐτίναξε τὰ μέ-
λη καί στραφεῖς ἤρχισε ν' ἀνέρχεται τὸ ρεῦμα ἐπιστρέφων εἰς τὴν στά-
νην τοῦ Θεοδόση, ὡς ἔκαμνε καθημερινῶς, ὅταν δὲν εἶχεν ἐργασίαν.

Αἱ αἶγες τοῦ Στάθη Μπόζα, αἵτινες εἶχον καταυλισθῆ, ἐνόσφ δι-
ήρκει ἡ καταιγίς, ὑποκάτω εἰς τὸ μέγα Κιόσκι, τὸ σφζόμενον ἀκόμη
τοῦ παλαιοῦ ἐρήμου χωρίου, ὅπου τὸ πάλαι συνήρχοντο ὅλοι οἱ προε-
στοὶ καί ἐβουλευόντο περὶ τῶν κοινῶν, ἐξῆλθον καί αὐταί, διὰ νὰ βο-

σκήσωσιν, ἄμα ἡ καταιγὶς ἔπαυσε. Καὶ δύο ἐξ αὐτῶν εἶχον ξεκαμπίσει καὶ εἶχον ἀπομακρυνθῆ καὶ κατέβησαν ἀπὸ ἓνα ὑψηλὸν κυρτὸν βράχου καὶ ἔφθασαν εἰς τὴν μικρὰν κόγχην, κάτωθεν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλοῦσης, ὁπόθεν ἀρχίζει ὁ φοβερός κάθετος κρημνὸς εἰς τὴν θάλασσαν, διακοσίω ὀργυιῶν ὕψος, κι ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐβόσκησαν ὅλα τὰ κρίταμα ὅσα ἤϋραν, ἐβραχώθησαν κι ἔμειναν, μὴ δυνάμεναι πλέον ν' ἀναβῶσι. Ἐβραχώθησαν καθὼς βραχύνεται ἡ μεγάλη χονδρὴ ἀπετουσιά μὲ τὸ μέγα ἄγκιστρον καὶ μὲ τὸ γενναῖον δόλωμα εἰς τὸ θαλάμι, κάτω εἰς τὸν πυθμένα, εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη, ἀνάμεσα εἰς βράχους ριζωμένους καὶ εἰς φύκη καὶ ὄστρακα. Καὶ τὸ μὲν δόλωμα τὸ ἔφαγεν ὁ πελώριος ὀρφὸς ἢ σμέρνα, ἡ παρδαλὴ καὶ μαυρειδερὴ, ἡ ἀντιπαθὴς καὶ ἀπιαστὴ, τὸ ἄγκιστρον ἐβραχώθη κάτω εἰς τὸ θαλάμι καὶ δὲν βγαίνει πλέον, ἡ δὲ ἀπετουσιά τραβᾶται καὶ τεντώνεται καὶ κῆπτεται καὶ ὁ ψαρῶς μένει μὲ δύο πῆχεις σπάγγον εἰς τὴν χεῖρα.

Ὅμοίως καὶ ὁ Στάθης ὁ Μπόζας, ὁ βοσκός, ἔμεινε μὲ τὸ μικρὸν κοπάδι του κολοβὸν καὶ ἀκρωτηριασμένον, ἄμα ἔχασε τὰς δύο αἰγας, τὰς ὁποίας ἔβλεπεν, ἰστάμενος ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βράχου, κρατῶν τὴν ὑψηλὴν μαγκούραν του, καὶ ὁ ἴσκιος του ἔπιπτε μακρὸς ἐμπρός του καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐφαίνετο πέραν, εἰς μεγάλην ἐξοχὴν τοῦ βράχου, μόλις διακρινομένη καὶ χανομένη, καθόσον ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν ὀλονὲν εἰς τὴν δύσιν. Τὰς ἔβλεπε φυλακωμένας εἰς τὴν φοβερὰν πτυχὴν τοῦ κρημονοῦ, παρὰ τρίχα εἰς αὐτὸ τὸ χεῖλος τῆς ἀβύσσου, καὶ τὰς ἐκάλει εἰς μάτην διὰ τῶν καταληπτῶν εἰς ἐκείνας συνθηματικῶν μονοσυλλάβων :

—“Αἰ, αἰ ! ὄι ! Ψαρή ! ὦ, χῶ, Στέρφα !

Εἰς μάτην, ἡ Ψαρή καὶ ἡ Στέρφα εἶχαν καθίσει ἀδρανεῖς, ἀνάληγτοι, ἀναίσθητοι καὶ οὐδ' ἀπήντων διὰ βελασμοῦ εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ βοσκοῦ.

Καὶ ὁ Στάθης ἔκυπτε πρὸς τὴν ἄβυσσον, ἀφειδῶν τῆς ἰδίας ψυχῆς του, περιφρονῶν τὸν ἱλιγγον, προκαλῶν τὴν σκοτοδίνην, διὰ νὰ τὰς ἴδῃ καλύτερον. Καὶ τὰ δύο ζωντανὰ πράγματα ἴσταντο καὶ ἐκάθηντο καὶ ἔκαμπτον τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς στενῆς προβολῆς τοῦ βράχου, καὶ μόνον ἡ μία, ἡ Ψαρή, ἀπήντησε τέλος διὰ παραπονετικοῦ βελάσματος εἰς τὰς προσκλήσεις τοῦ κυρίου της.

Ἡ ἄλλη, ἡ Στέρφα, οὔτε φωνὴν ἐξέβαλεν οὔτε κίνημα ἔκαμεν οὔτε ἐσκέπετό τι περὶ ὅλης τῆς θέσεως τῶν πραγμάτων.

— Δὲν μὲ μέλει γιὰ τὴν Στέρφα, εἶπε τέλος στενάζων ὁ βοσκός. Τὴν Ψαρὴ ἄς ἡμποροῦσα νὰ γλιτώσω ! . .

Ἄκουσε ὁ Παρθένης, ὅστις εἶχε φθάσει ἀρτίως καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς πεζούλας ἔξωθεν τοῦ ναΐκου τῆς Παναγίας περιμένων νὰ ἔλθῃ ὁ παπα - Μπεφάνης, διὰ νὰ διαβάσῃ τὸν Ἑσπερινὸν — ἦτο δὲ τότε ἡ ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τρίτη ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων — ἐπρότεινε γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρουν λεπτὸ, ἀλλὰ γερὸ σχοινί, νὰ κάμουν θηλειὰν τεχνικὰ εἰς τὴν ἄκρην καὶ νὰ τὸ ρίψουν κάτω, διὰ νὰ τραβήξουν τὰς δύο αἴγας. Ἡ θεια - Ἀρετῶ, ἡ Χρονιάρα, εἶπε νὰ κατεβάσουν διὰ σχοινίου μεγάλην ὑπερμεγέθη κοφίναν καὶ νὰ σείσουν τὸ σχοινίον τοιοῦτω τρόπῳ ὥστε νὰ εἶναι ἐλπὶς νὰ ἔμβῃ τέλος ἡ μία γίδα πρῶτον, εἶτα ἡ ἄλλη μέσα εἰς τὴν κοφίναν, καὶ οὕτω νὰ τὰς ἀνασύρουν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην. Ἡ θεια - Ἀρετῶ διηγεῖτο ὅτι παρόμοιόν τι εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὸν παπποῦν τῆς πρὸ ἐξήντη χρόνων καὶ ὅτι τὸ μέσον τοῦτο ἐπέτυχε τότε.

Ἄκουσε ὁ Κωνσταντῆς ὁ Περηφανάκιας, συνάδελφος τοῦ Στάθου, ἐξέφερε γνώμην, ὅτι ἔπρεπε νὰ πάρουν μέγα χονδρὸν ἄγκιστρον ὡσὰν ἀρπάγην, νὰ τὸ δέσουν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ σχοινίου, καὶ εἰς τὸ ἄγκιστρον ἐπάνω νὰ περάσουν κλαδιὰ καὶ χόρτα καὶ βλαστάρι καὶ διὰ τοῦ δολώματος τούτου νὰ ἐφελκίσουν τὰς δύο αἴγας, ὥστε, ἐνῶ αὐταὶ θὰ ἐμασοῦσαν τὴν ὀρεκτικὴν τρυφεράν βοσκὴν, τὸ δὲν ἀκονημένον ἄγκιστρον θὰ ἦτο πιθανὸν νὰ χωθῆ μέσα εἰς τὸ κατωσάγωνον τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης γίδας καὶ τότε αἰματωμέναις μὲν, ἀλλὰ σωσμέναις θὰ τὰς ἐτραβοῦσαν ἐπάνω.

— Δὲν εἶναι προκοπὴ, εἶπεν ἀποφασιστικῶς ὁ Στάθου ὁ Μπόζας· ἔλα νὰ μὲ καλουμάρετε κάτω, νὰ ἰδῶ τί θὰ κάμω ! . .

Ἡ θεια - Ἀρετῶ ἤρχισε νὰ κάμῃ πολλοὺς σταυρούς, ἐξισταμένη διὰ τὸν τολμηρὸν λόγον τοῦ βοσκοῦ.

— Ποῦ νὰ σὲ κατεβάσουν, γιέ μ', Στάθου μ', ἔλεγε· πῶς νὰ σὲ κατεβάσουν! Ποῦ θὰ πᾶς; ποῦ θὰ πατήσης;

Ἄκουσε ὁ Παρθένης ἑτανύσθη ἀκουμβῶν εἰς τὸν τοῖχον τῆς ἐκκλησίτσας, εἰς τὸ προσήλιον, καὶ ἀφῆκε παρατεταμένον θορυβῶδες χάσιμμα ἠνωμένον μετὰ στεναγμοῦ.

Ἄκουσε ὁ Κωνσταντῆς ὁ Περηφανάκιας ἤρχισεν εὐγλώττως νὰ ἀποτρέπῃ τὸν Στάθου τὸν Μπόζαν.

— Δὲ βολεῖ, νὰ σ' πῶ, Στάθου, ἀπ' ἄλλου οὐ λόους, τάχα, νὰ ποῦμε. Γλέπ'ς

καὶ δὰ κάτ' εἶν' οἱ γίδις στριμουμένες κι οἱ δυό. τοῦ λόου σ' ποῦ θὰ πατήσης νὰ τσ' δέσης, νὰ τσ' ἀνεβάσης ἀπάν' ;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔφθασε καὶ ὁ παπα - Μπεφάνης μὲ τὴν λευκὴν του γενειάδα, μὲ τὸ κοντὸν τρίχινον ράσον του καὶ μὲ τὸ μαῦρον σάλι του περὶ τὸν λαιμόν. Ἔμαθε τὸ συμβάν, ἤκουσε τὸ σχέδιον τοῦ Στάθη κι ἔσεισε τὴν κεφαλὴν.

— Ἀποκοτιά, εἶπε, ἀποκοτιά.

— Ἀποκοτιά, μαθέ, ἐπανελάβε καὶ ἡ θειά τὸ Ἄρετώ. Συγχρόνως δὲ κατέβη εἰς τὸν νοῦν τῆς μία ἰδέα.

— Ἀμὴ σὰν τὸ ἀποφασίσης, γιέ μ', κάμε τὸ σταυρό σ' καὶ τάξε τίποτε στὴν Παναγιὰ νὰ σὲ φυλάξῃ.

— Ἐταῖα ἐγὼ μέσα μου, εἶπεν ὁ Στάθης, ἔταῖα νὰ τῆς τὴν πάγω ἀσημένα τὴ μιὰ γίδα, σὰν τὴ γλιτώσω, τὴν Ψαρή. Τὴν Ψαρή ἄς γλιτώνα !

— Ὁ ἱερεὺς ἔκαμε διφορούμενον νεῦμα.

— Δὲν εἶναι πρέπον, εἶπε, νὰ παρακινουῦμεν τοὺς ἄλλους νὰ τάζουν. . . Τὸ τάξιμον εἶναι προαιρετικόν. . . «Ὅση πέφυκεν ἡ προαίρεσις», ποὺ λέει καὶ τὸ τροπάρι. . . Μὰ ἄς εἶναι. . . ἂν ἤθελε νὰ κάμῃ καμιὰ λειτουργία. . .

Εἶτα ἐπανελάβε :

— Καὶ τὸ καλύτερο ποὺ ἔχει νὰ τάξῃ κι αὐτὸς κι ὄλοι τους εἶναι νὰ μὴν ἀφήνουν τὰ γίδια τους νὰ μπαίνουν εἰς τὰ ζωκκλήσια. . . Νὰ εἶναι προσεκτικώτεροι καὶ νὰ ἔχουν περισσότερον σέβας. . . Νὰ μὴν πατοῦν τὰ ξένα κτήματα μὲ τὰ κοπάδια τους καὶ τρώγουν τίς ἐλιές καὶ τὰ θηλιάσματα τῶν χριστιανῶν. Αὐτὰ πρέπει νὰ τάξῃ.

— Τάζω, εἶπεν ὁ Στάθης.

— Καλά, νὰ ἴχῃς τὴν εὐχή. . . Τώρα, ἂν σὲ καλουμάρουν, ἔχε θάρρος.

— Ἡ εὐχή σ', παπά μ'.

Ἐφάνετο ἀποφασισμένον, ὅτι ὁ Στάθης θὰ κατεβιβάζετο διὰ σχολίου εἰς τὸν βράχον, διὰ νὰ ζητήσῃ τὰς δύο χαμένες αἵγας του. Μόνον ὁ Περηφανάκιος ἔλαβε πάλιν τὸν λόγον.

— Νὰ σ' ὀρίσου, ἀπ' λέει ὁ λόους, παπά μ', νὰ σ' πῶ, Στάθη μ', αὐτό, τί λογαῖτε, εἶναι, ἀπού' πε κι ἡ αἰοσύνη τ', ἀπ' λέει κι ἡ θειά τ' Ἄρετώ, μιγάλ' ἀπουκουτιά. Ἐνα πάτ'μα εἶναι κειδὰ μέσα, ἐν' ἀπλόχερο χοῦμα κι δυὸ δάχτυλα κουτρώνι, ποῦ θὰ πατήσ', πῶς θὰ πιάσ' τσ' γίδις νὰ τσ' δέσ', ἀπ' λέει οὐ λόους, νὰ σ' ὀρίσου, παπά μ' ;

— Έγώ δὲν τὸν παρακινῶ νὰ κατέβῃ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. . . εἰς πράγματα τόσον λεπτά, ὅπου ἀποβλέπουν τὴν ζωὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, κανεὶς δὲν πρέπει ν' ἀναγκάζῃ τὸν ἄλλον. Ὁ ἴδιος θὰ δώσῃ λόγον.

— Κι λές, παπά μ', σὰν πάθω τίποτα, θὰ πάω κολασμένος ; ἠρώτησεν ὁ Στάθης.

— Αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸ ξέρει, εἶπεν ὁ ἱερεὺς. Ἐσεῖς οἱ πλιότεροι, εἴθε ἀλιβάνιστοι. Δὲν ζυγώνετε σ' ἐκκλησίαι !

— Κάθε κακὸ φεύγει· ἐπιθύρισεν ὁ μπαρμπ'—Ἀναγνώστης ὁ Παρθένης, ὅστις εἶχε σηκωθῆ ἀπὸ τὴν πεζούλαν καὶ ἴστατο στηριζόμενος ἐπὶ τῆς βακτηρίας του ἐξω τῆς θύρας τοῦ ναῖτσου.

— Κανεὶς σας δὲν ἤρθε νὰ ἐξομολογηθῆ αὐτὲς τίς ἡμέρες. Ἄχ ! οἱ γονεῖς σας δὲν ἦσαν τέτοιοι. . . Ἄχ ! οἱ παλιοί, οἱ παλιοί !

— Οἱ παλιοί, οἱ πρωτινοί, ἦταν ἀνθρώποι, εἶπεν ἐπιβεβαιωτικῶς ἡ θειά τὸ Ἄρετώ.

— Έγώ δὲν εἶμαι καὶ τόσον φευγάτος ἀπ' τὰ θεῖα, παπά, εἶπε παραπονετικῶς ὁ Στάθης.

— Ἐσὺ ἔχεις κάποια μικρὴ διαφορά. . . Μὰ ἀκόμα, ἀκόμα. . .

— Ἐχομε ταμμένα μαζί μὲ τὸν Κωνσταντῆ τὸν Ἄγγουρο νὰ ξανακτίσουμε καὶ τὴν ἐκκλησίαισα τ' Ἄι - Παντελεήμονα. . . Τὴν εἶχε ὀνειρέψει τοῦ Κωνσταντῆ ἡ γυναῖκα.

— Ἄμποτε ὁ Θεὸς νὰ σᾶς ἀξιώσῃ, εἶπεν ὁ ἱερεὺς.

— Μακάρι, ἄξιος ὁ μισθός σας, εἶπε καὶ ἡ θειά τὸ Ἄρετώ.

Ὁ Ἄγκούτσας δὲν ἦτο ἰδιοκτητῆς ποιμνίων οὔτε γεωργὸς οὔτε κὰν βοσκός, οὔτε οἰκίαν εἶχεν, οὔτε φαμιλιάν, τίποτε. Ἦτο πλάνης, ἄστεγος. Πότε ἐδούλευε μὲ ἡμεροκάματον σιμὰ εἰς τοὺς κολλήγας, τοὺς κालιεργητάς, πότε ἔμβαινε παραγιός εἰς τοὺς βοσκούς, διὰ νὰ φυλάγῃ τὰς αἴγας. Τὸν περισσότερον καιρὸν ἐγύριζεν ἀπὸ μάνδραν εἰς μάνδραν, ἀπὸ καλύβι εἰς καλύβι, ἀπὸ κατὰμερον εἰς κατὰμερον, χωρὶς ἐργασίαν, καὶ τοῦ ἔδιδαν οἱ ποιμένες ξινόγαλα κι ἔτρωγε.

Κάποτε τοῦ ἔλεγαν :

— Δὲν πᾶς, καημένε Ἄγκούτσα, νὰ βγάλῃς τίποτε πεταλίδες κάτω στὸ γιאלὸ ἢ τίποτε καβουράκια κάτω στὸ ρέμα μέσα ;

Τοῦτο ἦτο ἀσφαλὲς σημεῖον, ὅτι τὸν ἔδιωχναν. Ὁ Ἄγκούτσας τὸ ἐκαταλάβαινε κι ἔφευγε.

— Καλὰ ποὺ μοῦ τὸ θύμισες, ἔλεγε.

— Κι ἤτανε μεγάλο πρᾶγμα νὰ τὸ θυμηθῆς ;

— "Ὅχι· μὰ κάνει ζέστη· τόση ζέστη.

Καὶ θὰ ἦτο μόνον Μάρτιος· πλὴν ὁ Ἀγκούτσας δὲν ἤμποροῦσε νὰ ὑποφέρῃ τὴν ζέστην.

"Ἐλεγεν ὅτι τοῦ κάκου, ἀδύνατον ἦτο νὰ κάμῃ τις δουλειὰ τὸ καλοκαίρι. Κι ὅλος ὁ καιρὸς, ἐκτὸς ὀλίγων ἐβδομάδων μοιρασμένων σποραδικῶς εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μῆνας, ἦτο καλοκαίρι.

"Ἐφευγε λοιπὸν ἀπὸ κάθε στάβην, ὀπόθεν τὸν ἔστειλαν νὰ βγάλῃ πεταλίδες. Καὶ δὲν ἐπήγαινε μὲν νὰ βγάλῃ πεταλίδες, ἀλλ' ἐπήγαινε εἰς ἄλλην στάβην, εἰς ἄλλο κατάμερον.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνέβη ὁ Ἀγκούτσας νὰ ἐνθυμηθῆ τὸν Στάθην τὸν Μπόζαν. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνθυμήθη, ἤλθε νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ. Εὗρε δὲ τὴν ομάδα τῶν ἐπτὰ ἢ ὀκτὼ ἀνθρώπων ἕξω τῆς θύρας τοῦ ναύτου τῆς Παναγίας, ἀκριβῶς καθ' ἣν στιγμὴν ἦ θειὰ τὸ Ἀρετῶ ἠῦχετο εἰς τὸν Στάθην νὰ εἶναι ἄξιός ὁ μισθός του.

— Τί τρέχει ; ἠρώτησεν ὁ Ἀγκούτσας.

Ὁ Περηφανάκιος, τοῦ ὁποῖου ἡ γλῶσσα ἦτο καταληκτικὴ εἰς τὸν Ἀγκούτσαν, τοῦ διηγήθη ἐν ὀλίγοις τὰ τρέχοντα.

Ὁ Ἀγκούτσας μὲ τὸ ἥλιοκαὲς καὶ ρικνὸν πρόσωπον, μὲ τὰ πυκνὰ ἀκτένιστα μαλλιά, ἔμεινε σύνοφρος ἐπὶ ὀλίγα δευτερόλεπτα καὶ εἶτα εἶπε :

— Τί μ' δίνεις, Στάθη, νὰ κατιβῶ ἐγὼ νὰ σο' ἀνεβάσω ;

— Θὰ κατεβῶ ἐγὼ, ἀπήντησεν ὁ Στάθης.

— Τοῦ λόου σ', Στάθη, εἶς γ'ναίκα καὶ πιδιά... "Ἀφ' ἴσε νὰ κατιβῶ ἐγὼ, ἀπ' δὲν ἔχου σ' οὐν ἥλιο μοῖρα.

Ὁ Στάθης εἰσώπη.

— Νὰ μ' δώσης ἐμένα τὴ μιὰ γίδα, τὴν Ψαρή, κι νὰ μὲ καλουμάρετε κάτ', νὰ κατιβῶ νὰ σο' ἀνεβάσου.

— Τὴν Ψαρή ἐγὼ τὴν ἔταξα στὴν Παναγία, ἀπήντησεν ὁ Στάθης.

Ὁ Ἀγκούτσας ἔδειξεν ὅτι δὲν ἐνόει.

— Τὴν ἔταξα ἀσημένια, ἀπήντησεν ὁ Στάθης. Ἡ Ψαρή ἐμένα μ' χρειάζεται.

Ὁ Ἀγκούτσας ἔμεινε ἐπὶ ὀλίγας στιγμὰς σύννοος.

— "Ἄς εἶναι, μ' δίνεις τὴ Στέρφα... Καλ' εἶναι κι ἡ Στέρφα... "Ἄ δὲ βρῶ νὰ τὴν πουλήσω νὰ κάμω χαρτσ'λίκι, τὴν ξεφαντώνουμε κανένα μεσ'μέρι μὲ τὴν παρέα ἐδῶ.

— Θα κατεβῶ ἐγώ, ἀπήντησεν ἰσχυρογνώμων ὁ Στάθης. Ἐλαῖτε, παιδιά, νὰ μὴ χασομεροῦμε.

Ἔφεραν μακρὸν σχοινίον δέκα ὀργυῶν. Ἔδεσαν τὴν μίαν ἄκρην εἰς μέγαν κορμὸν πελωρίου σχοίνου, θάλλοντος δίπλα εἰς τὸ παρεκκλήσιον. Ὁ Στάθης ἔλαβε τὴν ἄλλην ἄκρην, ἔκαμε θηλειὰν κι ἐδέθη μοναχὸς του ὑπὸ τὰς μασχάλας.

Τρεῖς ἄνδρες, ὁ Περηφανάκιος, ὁ ἄλλος βοσκός, ὅστις ἦτο ὁ Ντάνας, ὁ συμπέθερος τῆς θείας — Ἀρετῶς, καὶ ὁ Ἀγκούτσας, ὅστις δὲν ἐμνησικακεῖ διὰ τὴν ἀπόρριψιν τῆς προσφορᾶς του, κρατοῦντες σφικτὰ τὸ σχοινίον ἐκαλουμάρισαν σιγὰ — σιγὰ τὸν Στάθη εἰς τὸ ἰλιγγιωδὲς κενόν, εἰς τὸν τρομακτικὸν κρημνόν, εἰς τὴν αἰώραν τῆς ἀβύσσου.

Ὁ Στάθης εἶχεν ὠχριάσει κατ' ἀρχάς. Ἐκαμε τρεῖς σταυροὺς καὶ ἤλθεν εἰς τὴν ὄψιν του. Κατέβαινε κάτω ταλαντευόμενος, προσπαθῶν νὰ ψαύῃ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τοὺς πόδας τὸν βράχον.

Μίαν φορὰν ἐκτύπησε τὸ δεξιὸν πλευρόν, ὄχι πολὺ σφοδρῶς, κατὰ τοῦ βράχου.

— Ἀγάγια — ἀγάγια ! μαλακά, παιδιά ! ἐκέλευεν ὁ Ἀγκούτσας. Λάσκα, λάσκα ! καλούμα !

— Ποῦ ἔμαθες πῶς μιλοῦν οἱ καρβάδες, δικὸν Ἀγκούτσα ; εἶπεν ὁ Περηφανάκιος.

— Σιώπα, μὴ βλαστημᾶς, λάσκα, λάσκα.

Ὁ Στάθης κατέβαινε εἰς τὸ κενὸν σφίγγων τοὺς ὀδόντας, ἀνοίγοντας τὰ ὄμματα, κρατούμενος σφικτὰ ἀπὸ τὸ σχοινίον. Δὲν ἐφαίνετο νὰ ἐδειλίασε.

— Κοίταξέ τονε πῶς κατεβαίνει, εἶπεν ὁ Ντάνας, σὰ νύφη κάμαρωμένη.

Τέλος, ὁ Στάθης ἐπάτησεν ἐπὶ τῆς ἐσοχῆς τοῦ βράχου.

Ἐκάθισε καλῶς, συνεμαζεύθη μὲ τὰ δύο σκέλη περιβάδην ἐπὶ τῆς Ψαρήνης ἥτις ἐβέβασεν ἅμα τὸν εἶδεν. Ἐλύσε τὴν θηλειὰν ἀπὸ τὰς μασχάλας του, ἔδεσε καλὰ τὴν Ψαρήν περὶ τὸ στέρνον καὶ ὑπὸ τοὺς προσθίους πόδας. Ἐκαμε σημεῖον καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἄνωθεν τοῦ βράχου ἤρχισαν νὰ ἀνασύρωσι σιγὰ — σιγὰ τὴν Ψαρήν.

Μετὰ δέκα λεπτὰ τῆς ὥρας κατῆλθε πάλιν κενὸν τὸ σχοινίον.

Ὁ Στάθης ἔδεσε τὴν Στέρφαν, καὶ οἱ τρεῖς ἄνδρες ἀνέσυραν αὐτήν.

Ἡ Στέρφα τότε μόνον ἐδοκίμασε νὰ ἐκβάλῃ βελασμόν, ὅταν ἤρχισε νὰ ταλαντεύεται εἰς τὸ κενὸν μὲ τὸ σχοινίον.

‘Ο Στάθης ἔμεινε μοναχός του ἐπὶ δέκα λεπτά τῆς ὥρας, χωρὶς τὴν Ψαρήν καὶ χωρὶς τὴν Στέρφαν.

Κατὰ τὰ δέκα ταῦτα λεπτά ὑπέφερε φοβερῶς. ‘Ο ἴλιγγος ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνη. Ἐκλείει τὰ ὄμματα, διὰ νὰ μὴ ζαλιζέται. Ἐσφιγγε τὰ δόντια. Ἐλεγε τὸ « Πάτερ ἡμῶν », τὸ « Θεοτόκε Παρθένη », καὶ δύο ἀκόμη προσευχάς, ὅσας ἤξευρε.

‘Ο ἄνεμος, ὁ σφοδρὸς ἄνεμος τοῦ μεγάλου κενοῦ καὶ τοῦ πελάγους, ἐφύσα μετὰ βοῆς εἰς τὰ ὦτα του. Ἀνέπνεε δυνατά, ἤσθμαινε, καὶ ἡ καρδιά του ἐπαλλε σφοδρῶς.

Τέλος ἐφάνη τὸ σχοινίον.

‘Ο Στάθης τὸ ἔδραξε πεταχτά, ἐδέθη σπασμωδικῶς, ἐσφίχθη. Ἐξέλασε νὰ σείσῃ τὸ σχοινίον, διὰ νὰ δώσῃ σημεῖον εἰς τοὺς ἄνδρας.

Πλὴν ἐκεῖνοι ἠσθάνθησαν τὸ βάρος καὶ ἤρχισαν νὰ τραβοῦν.

‘Ο Στάθης ἀνέπεμψεν ἔνθερμον, ἐσχάτην προσευχὴν ἀγωνίας, ἐκρατήθη μὲ τρεμούσας χεῖρας ἀπὸ τὸ σχοινίον καὶ ἀφέθη εἰς τὸ κενόν.

Ἐταλαντεύετο σφοδρῶς. ‘Ο ἄνεμος εἶχε δυναμώσει. Ἐκτύπησε δύο ἢ τρεῖς φορὰς τὴν κεφαλὴν, τοὺς ὤμους καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸν βράχον.

‘Όταν ἐφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ βράχου, εἶχε ξεπιάσει ἤδη τὰς χεῖρας ἀπὸ τὸ σχοινίον. Ἦτο λιπόθυμος καὶ μόλις ἀναπνέων.

Οἱ ἄνδρες τὸν ἔλυσαν, τὸν ἐπλάγιασαν ὑπὸ τὸ σχοῖνον, τοῦ ἔδωκαν νὰ πῆ ροῦμι καὶ τὸν ἔβρεζαν μὲ νερό.

Εὐτυχῶς δὲν ἐβράδυνε νὰ συνέλθῃ.

Ἡ Ψαρὴ ἦτο ἐκεῖ καὶ τὸν ἐζέσταινε μὲ τὴν πνοήν της.

Ἡ Στέρφα ἴστατο ὀλίγον παραπέρα καὶ ἐκοίταζεν ἡλιθίως.

Ἡ θεια Ἄρετὸ ἐθαύμαζε καὶ ἔλεγεν ἀκόμη :

— Τί ἀποκοτιά ! Τί ἀποκοτιά !

‘Ο ἱερεὺς βοηθούμενος ἀπὸ τὸν μπαρμπ’ Ἀναγνώστη τὸν Παρθένην εἶχε ψάλλει τὴν μικρὰν παράκλησιν ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναχίας τῆς Γλυκοφιλοσύης.

‘Ο Περηφανάκιος ἔλεγε :

— Νὰ σᾶς ὀρίσου, βρεῖ πιδιά, πουτέ μ’ δὲν εἶδρα τέτοιου πράμα, ἀπ’ ἰέει οὐ λόους. Κακὴ δ’ ἰλιά, νὰ σᾶς πῶ, βρεῖ πιδιά !

‘Ο Ἀγκούτσας ἐκοίταζε μετὰ πόθου τὴν Στέρφαν.

— Ἀξίζεν, ἀξίζεν, εἶπε μέσα του· θὰ τ’ ἐξεφαντώναμε μιὰ χαρά !

‘Ο Ντάνας εἶπε :

— Κι εἶδατε πῶς κατέβαινε, σὰν καμαρωμένη νύφη. Κι τώρα ζαλί-
στηκε τὸ παιδί· δὲν πειράζει, περαστικά νά 'ναι.

“Ὅταν συνῆλθεν ὁ Στάθης, ἔκαμε τὸν σταυρόν του, ἐστράφη πρὸς
τοὺς ἄνδρας καὶ εἶπε :

— Τώρα τὴν Ψαρή τὴν ἔταξα ἀσημένια στὴν Παναγία καὶ θὰ τὴν
δώσω... Μὰ ὡστόσο ἓνα κατσικάκι, πού μοῦ βρῖσκεται ἀκόμα ἀπ’
τὰ πρῶτα γεννητούρια, ἀξίζειτε, θὰ σᾶς τὸ θυσιάσω. Ἐλάτε, παιδιά,
πᾶμε στὸ μαντρί νὰ σᾶς φιλέψω.

Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἑκπλήξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα
τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 187... τὴν θεια Ἄχτίτσα φοροῦσαν
καινουργῇ μανδύλῃ, καὶ τὸν Γέρο καὶ τὴν Πατρῶνα μὲ καθαρά ὑπο-
καμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τοῦτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θεια Ἄχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ
τὴν προῖκα τῆς κόρης τῆς πωλουμένην ἐπὶ δημοπρασίας πρὸς πληρω-
μὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα, καὶ διό-
τι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὀρφανὰ ἔγγονά τῆς μετερχομένη ποικίλα ἐπαγγέλ-
ματτα. Ἦτον (ἃς ἦτο μοναχὴ τῆς !) ἀπ’ ἐκείνας πού δὲν ἔχουν στὸν
ἥλιο μοῦρα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ὤκτιρε τὰς στερήσεις τῆς
γρᾶιας καὶ τῶν δύο ὀρφανῶν· ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία διὰ
νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγὸς καὶ παρήγορος ;

Εὐτυχῆς ὁ μακαρίτης ὁ μπαρμπα - Μιχαλιός, ὅστις προηγήθη εἰς
τὸν τάφον τῆς συμβίας Ἄχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα
αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς — ἃς εἶχε ζωή! — ὁ συ-
χωρεμένος. Τὰ δύο παιδιὰ « τὰ ἀδιὰφορετα », ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Βασί-
λης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους
186... Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρός, — τί φρίκη! τί
καημός ! Τέτοια τρομάρα καμιᾶς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γιός τῆς, ὁ σουρτούκης, τὸ χαμένο κορμί, ἐξενιτεύθη
καὶ εὗρίσκατο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἄμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μή-

πως τὸν εἶδε ; Μήπως τὸν ἤκουσεν ; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν ὅτι ἐνυμφεῦθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ Φράγγα, μιὰ Ἐγγλεζοπούλα, ἓνα ζωθικό, πού δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίτικα. Μὴ χειρότερα! Τί νὰ πῆ κανεῖς! Ἢμπορεῖ νὰ καταρασθῆ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάγγνα του :

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφεῖσα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Ὁ πατεριασμένος τοὺς ἐξοῦσε ἀκόμα (πού νὰ φτάσουν τὰ μαντάτα του ὦρα - τὴν ὦρα!), μὰ τί νοικοκύρης! Τὰ πρόκοψε ἀλήθεια! Χαρτοπαίκτης, μέθυσος καὶ μὲ ἄλλας ἀρετὰς ἀκόμη. Εἶπαν πὼς ξαναπαντρεύθηκε ἀλλοῦ, διὰ νὰ πάρῃ καὶ ἄλλον κόσμον εἰς τὸν λαίμῳ του, ὁ ἀσυνείδητος! Τέτοιοι ἄνδρες! Ἐκαμε δὰ κι αὐτὴ ἓνα γαμπρό, μὰ γαμπρό (τὸ λαμπρό τ' νὰ βγῆ!).

Τί νὰ κάμῃ ; Ἐβαλε τὰ δυνατὰ της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσῃ τὰ δύο ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα! Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογοῦσε, ἐμάζωνε ἐλιές, ἐξενουδοῦλεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα βότσια ἀραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποῖει. Εἶτα, κατὰ Ὀκτώβριον, ἄμα ἦνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ἓνα εἶδος πηγυλιν, ἓνα πενηντάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτόκια, ὅπου κατεστάλαζον αἱ ὑποστάθμαι τοῦ ἐλαίου, κι ἐμάζωνε τὴν μούργαν. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης φκονόμει ὅλον τὸ ἐνιαύσιον ἐλαιον τοῦ λυχναρίου της.

Ἄλλὰ τὸ πρόωτιστον εἰσόδημα τῆς θεία - Ἀχιτίσας προήρχετο ἐκ τοῦ σταχομαζώματος. Τὸν Ἰούνιον, κατ' ἔτος, ἐπεβιβάζετο εἰς τὸ πλοῖον, ἔπλεεν ὑπερπόντιος καὶ διεπεραιοῦτο εἰς Εὐβοίαν. Περιεφρόνησε τὸ ὄνειδιστικὸν ἐπίθετον τῆς « καραβωμένης », ὅπερ ἐσφενδόνιζον ἄλλα γυναῖκα κατ' αὐτῆς, διότι ὄνειδος ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ πλῆῃ γυνὴ εἰς τὰ πελάγη. Ἐκεῖ, μετ' ἄλλων πτωχῶν γυναικῶν, ἠσχολεῖτο συλλέγουσα τοὺς ἀστάχους, τοὺς πίπτοντας ἀπὸ τῶν δραγμάτων τῶν θεριστῶν, ἀπὸ τῶν φορτωμάτων καὶ κάρων. Κατ' ἔτος, οἱ χωρικοὶ τῆς Εὐβοίας καὶ τὰ χωριatóπουλα ἔρριπτον κατὰ πρόσωπον αὐτῶν τὸ σιδῶμμα:

— Νά! οἱ φ'στάνες! μᾶς ἤρθαν πάλι οἱ φ'στάνες!

Ἄλλ' αὐτὴ ἔκλυεν ὑπομονητικῇ, σιωπηλῇ, συνέλεγε τὰ ψιχία ἐκεῖνα τῆς πλουσίας συγκομιδῆς τοῦ τόπου, ἀπῆρτιζε τρεῖς ἢ τέσσαρας σάκκους, ὀλόκληρον ἐνιαυσίαν ἐσοδείαν δι' ἑαυτὴν καὶ διὰ τὰ δύο ὄρφανὰ, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐμπιστευθῆ ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὰς φροντίδας τῆς Ζερ-

μπινιώδης και αποπλέουσα επέστρεφεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον χωρίον τῆς.

Πλὴν ἐφέτος, δηλαδὴ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἀφορία εἶχε μαστίσει τὴν Εὐβοίαν. Ἀφορία εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς μικρᾶς νήσου, ὅπου κατῴκει ἡ Θεῖα Ἀχτίσσα. Ἀφορία εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ εἰς τοὺς ἀραβοσίτους, ἀφορία σχεδὸν εἰς αὐτὰ τὰ κούμαρα, ἀφορία πανταχοῦ.

Εἴτα, ἐπειδὴ οὐδὲν κακὸν ἔρχεται μόνον, βαρὺς χειμῶν ἐνέσκηψεν εἰς τὰ βορειότερα ἐκεῖνα μέρη. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου μῆνος, χωρὶς σχεδὸν νὰ πνεύσῃ νότος καὶ νὰ πέσῃ βροχὴ, ἤρχισε νὰ χιονίζῃ. Μόλις ἔπαυεν εἰς νιφετὸς καὶ ἤρχετο ἄλλος. Ἐνίοτε ἔπνευε ξηρὸς βορρᾶς σφίγγωνέτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ ὅποια δὲν ἔλιωναν εἰς τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν ἄλλα».

Ἡ γραῖα μόλις εἶχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς, ἀπὸ τῶν φράγγων καὶ δρυμῶν, ἀγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ἤρκουν διὰ δύο ἐβδομάδας ἢ τρεῖς, καὶ βαρὺς ὁ χειμῶν ἐπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα Δεκεμβρίου μόλις ἐπῆλθε μικρὰ διακοπὴ, καὶ δειλαὶ τινες ἀκτῖνες ἡλίου ἐπεφάνησαν ἐπιχρυσοῦσαι τὰς ὑψηλοτέρας στέγας. Ἡ Θεῖα Ἀχτίσσα ἔτραξεν εἰς τὰ «ὀρμάνια», ἵνα προλάβῃ καὶ εἰσκομίσῃ κινσώξυλά τινα. Τὴν ἐπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν ἀγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων, οὐδεμίαν ἡμέραν εὐδίας, οὐδεμίαν γωνίαν οὐρανοῦ ὄρατῆ, οὐδεμίαν ἀκτίαν ἡλίου.

Κραταιὸς καὶ βαρὺπνεὺς βορρᾶς, «χιονιστῆς», ἐφύσα κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἀγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυνθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὀδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμῶν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὄριμοι καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαϊ τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης, ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περὶχαρῆς, διότι ἀπὸ τῆς αὐριον ἔπαυαν τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσῃ τὸν «φύλακα» ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὗρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρῶνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας. Ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβηστή. Ἐσχάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ τῆς (ἦτο μόλις τετραετὴς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότηταν νὰ θερμαίνῃ, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἀλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαχμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακτε-

σης ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρεῦσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἐπταετής μόλις, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὗρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμόν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάτνωτος, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχε ὕψος δύο ἴσως ὀρυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου, ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιάν, καὶ ἀπέσπασεν ἓν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς «σταλαγμοὺς» τῆς στέγης. Ἦρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ βραδέως καὶ ἡδονικῶς, καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρώναν νὰ φάγῃ. Ἐπέινων τὰ κηκόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχιτίσα ἐπανήλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον τῆς. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπνῆσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στῆθος τῆς, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα, καὶ ἀφήκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν «οἰκονομήσει» καὶ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἢ καλῆ, καίτοι ὀλίγον αὐστηρὰ μάμμη, τίς οἶδεν ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπισθοδρομήσῃ διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδιῶν, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδία δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου τῆς! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύῃ αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν, καὶ «ἤμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα «Γέρον», διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου τῆς, τοῦ μακαρίτου μπαρμπα - Μιχαλιῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπὶνεῖ ν' ἀκούσῃ ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον τὸ θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρώναν θωπευτικῶς, καὶ ὀλίγον «σὰν ἀρχοντοζεπεσμένη πού ἦτον» μὴ ἀνεχομένη ν' ἀκούῃ τὸ Ἀργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης τῆς, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὀρφανόν, λεγοῦς θανούσης ἐκείνης. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὀρφανά, ἕνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπεν νὰ φυσησωσιν ὑποκάτω τοῦ σκεπάσματός των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη — ψευδομένη, ἀλλ'

ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ — ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄπνους πέραν τοῦ μεσονυκτίου ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην τῆς:

Τὸ πρῶτ', μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπα - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης τῆς, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ 'δέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ 'δέχθῃ » αὐτὴ ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε ;

— 'Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, 'Αχιτίσα, προσέθηκεν ὁ γέρον ἱερεὺς, τινάσσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον καὶ τὸ σάλι του.

— 'Ορίστε, δέσποτα !... Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐψιθύρισε πρὸς ἑαυτὴν ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω ;

'Ο ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ σκαμνίον. 'Ἠρεύνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα εἶπες, παπά ; ἐπανέλαβεν ἡ 'Αχιτίσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

'Ο φάκελος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἓν μέρος.

— 'Απόψε ἔφθασε τὸ βαπόρι, ἐπανέλαβεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαίνα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ ἐνθὺς τὴν χεῖρα ἔσω τοῦ φακέλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τὸ γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλὰ σέ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα ; ἐμένα ; ἐπανέλαβεν ἐκπληκτος ἡ γραῖα.

'Ο παπα - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλλει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. 'Ο γυιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν 'Αμερικὴν.

— 'Απ' τὴν 'Αμερική ; 'Ο Γιάννης ! ὁ Γιάννης μὲ θυμῆθηκεν : ἀνεκραῖε περιχαρῆς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραῖα.

Καὶ εἶτα προσέθηκε :

— Δόξα σοὶ ὁ Θεὸς !

'Ο ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιὰ του καὶ ἐδοκίμασε ν' ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, καὶ ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὰς τίς τ'ἔφρες ποῦ ἔβγαίλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Και ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκοντάπτων συχνά, ν' ἀναγινώσκη :

« Παπα - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλω. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κτλ. κτλ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρινὸν μέρος, πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμάν, καὶ δὲν ἔχω καμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς, καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται στὸ σπίτι μας.

» Ἐὰν ζῆ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὰ πολλὰς φορές βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορές ἀπὸ κακὰς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια. Τὸ ὅτι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν, καὶ μόλις ἐγλίτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα πανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλύτερον δὲν ζητῶ, παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου νὰ μ' εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεός, καὶ δὲν ἠμποροῦμε ἐμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυγνωμοῦν, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν ἠμπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

» Σοῦ στέλλω ἐδῶ ἐσωκλειστως συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψῃ ἡ ἀγιοσύνη σου, καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καί, ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσῃς ἡ ἀγιοσύνη σου, νὰ δώσῃς εἰς κανένα ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου, καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσῃς καὶ ἡ ἀγιοσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα. . . ».

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαῖον παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματικὴ. Ὁ παπα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολήν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν, δι' ὃ καὶ ἔλεγε « τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχιτίσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινθηρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν ἐκ τῶν σπλάγχ-

χνων εἰς τὸ πρόσωπόν της, καὶ ἡ γεροντικὴ, ριχνή, καὶ ἐρρυτιδωμένη, ὄψις της ἠγλαῖσθη μὲ ἀκτῖνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἐνόουον περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης δὲν ἦτον ἰδίως προεξοφλητής, ἢ τοκιστής, ἢ ἔμπορος· ἦτον ὅλα αὐτὰ ἁμοῦ. Ἐνα φόρον ἐπιτηδεύματος ἐπλήρωνεν ἀλλ' ἔκαμνε τρεῖς τέχνας.

Ἡ γραῖα Ἀχτίσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἔνδειαν, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμματίον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἔντυπα καὶ ἄλλα χειρογράφα, ἐξ ὧν δὲν ἐνόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος, οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης ἐρόφησε δραχμίδα ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἔπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρῶν τὴν σκούριαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιὰ τοῦ, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζη, διὰ μακρῶν τὸ γραμματίον.

— Ἐρχεται ἀπ' τὴν Ἀμερική; εἶπε. Σὲ θυμήθηκε βλέπω ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαιρομαι.

Εἶτα ἐπάνελαβεν :

— Ἐχει τὸν ἀριθμὸν 10, ἀλλὰ δὲν ζέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι : δέκα σελίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα... Διεκόπη.

Παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε « δέκα λίρες ».

— Νὰ φωνάζουμε τὸ δάσκαλο, ἐμουρμούρισεν ὁ κύρ Μαργαρίτης ἴσως ἐκεῖνος ζεύρει νὰ τὸ διαβάσῃ. Τί γλώσσα νὰ εἶναι τάχα;

Ὁ ἐλληνοδιδάσκαλος, ὅστις ἐκάθητο βλέπων τοὺς παίζοντας τοκιάμο εἰς παράπλευρον καφνεῖον, παρακληθεὶς μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ Μαργαρίτη. Εἰσῆλθεν ὀρθός, δύσκαμπτος, ἔλαβε τὸ γραμματίον, παρεκάλεσε τὸν κύρ Μαργαρίτην νὰ τοῦ δανείσῃ τὰ γυαλιὰ του, καὶ ἤρχισε νὰ συλλαβίζῃ τοὺς λατινικοὺς χαρακτήρας.

— Πρέπει νὰ εἶναι ἀγγλικά, εἶπεν, ἐκτὸς ἂν εἶναι γερμανικά. Ἀπὸ τοῦ ἔρχεται αὐτὸ τὸ δελτάριον :

— Ἀπ' τὴν Ἀμερική, κύρ δάσκαλε, εἶπεν ἡ θεῖα Ἀχτίσα.

— Ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν; τότε θὰ εἶναι ἀγγλικόν.

Καὶ ταῦτα λέγων προσεπάθει νὰ συλλαβίσῃ τὰς λέξεις : TEN POUNDS STERLING, ὡς ἔφερε χειρογράφους ἢ ἐπιταγὰς.

— STERLING, εἶπε· STERLING, θὰ σημαίνει τάλιρα, πιστεύω. Ἡ λέξις φαίνεται νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ἐτυμολογίας, ἀπεφάνθη δογματικῶς. Καὶ ἐπέστρεψε τὸ γραμματίον εἰς χεῖρας τοῦ κύρ Μαργαρίτη.

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, εἶπε, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς κεφαλίδος ὁ ἀριθμὸς 10, θὰ εἶναι χωρὶς ἄλλο γραμματίον διὰ δέκα τάλιρα. Τὸ κάτω κάτω, ὀφείλω νὰ σᾶς εἶπω ὅτι δὲν γνωρίζω ἀπὸ χρηματιστικά. Εἰς ἄλλα ἡμεῖς ἀσχολούμεθα, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπειδὴ ἠσθάνθη ψῦχος εἰς τὸ πλακόστρωτον καὶ κατάψυχρον μαγαζιον τοῦ κύρ Μαργαρίτη, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ καφενεῖον, ἵνα θερμανθῇ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εἶχεν ἀρχίσει νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας καὶ κάτι ἐφαίνετο σκεπτόμενος.

— Τώρα, τί τὰ θέλεις, εἶπε στραφεὶς πρὸς τὴν γραῖαν· οἱ καιροὶ εἶναι δύσκολοι, μεγάλα κεσάτια. Νὰ τὸ πάρω, νὰ σοῦ τὸ ἐξαργυρώσω, ξέρω πὼς εἶναι σίγουρος ὁ παράς μου ; ξέρω ἂν δὲν εἶναι καὶ ψεύτικο ; Ἄπὸ ἐκεῖ κάτω, ἀπ' τὸν χαμένον κόσμον περιμένεις ἀλήθεια ; Ὅλες οἱ ψευτιές, οἱ κалπουζανιές, ἀπὸ ἐκεῖ μᾶς ἔρχονται. Γυρίζουν τόσα χρόνια οἱ σουρτουκήδες (μὲ συγχωρεῖς, δὲν λέγω τὸ γυιό σου), ἐκεῖ ποῦ φένει ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, καὶ δὲν νοιάζονται νὰ στείλουν ἕναν παρά, ἕναν σωστὸ παρά, μονάχα στέλνουν παλιόχαρτα. Ἐφερε δυὸ βόλτες περὶ τὸ τεράστιον λογιστήριόν του καὶ ἐπανέλαβε :

— Καὶ δὲν εἶναι μικρὸ πρᾶγμα αὐτό, νὰ σὲ χερῶ, εἶναι δέκα τάλιρα. Νὰ εἶχα δέκα τάλαρα ἐγώ, παντρευόμουνα.

Εἶτα ἐξηκολούθησε :

— Μὰ τί νὰ σοῦ πῶ ; σὲ λυποῦμαι, ποῦ εἶσαι καλὴ γυναίκα καὶ ἔχεις καὶ κείνα τὰ ὄρφανά. Νὰ κρατήσω ἐγὼ ἐνάμισι τάλαρα διὰ τοὺς κινδύνους ποῦ τρέχω, καὶ γιὰ τὰ ὀχτώμισι πλιά. . . Καὶ γιὰ νὰ ἴμαστε σίγουροι, μὴ γυρεύης κολονάτα· νὰ σοῦ δώσω πεντόφραγμα, γιὰ νὰ ἴμαστε μέσα. Ὅχτώμισι πεντόφραγμα λοιπόν. . . Ἄ ! ξέχασα ! . . .

Τούναντιον, δὲν εἶχε ξεχάσει· ἀπ' ἀρχῆς τῆς συνεντεύξεως αὐτὸ ἐσκέπτετο.

— Ὁ συχωρεμένος ὁ Μιχαλῖος, κάτι ἔκανε νὰ μοῦ δίνῃ, δὲ θυμοῦμαι τώρα. . .

Καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ λογιστήριόν του.

— Μὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ τελμπεντέρης ὁ γαμπρός σου, μοῦ ἔφαγε δυὸ τάλαρα θαρρῶ. . .

Καὶ ὠπλίσθη μὲ τὸ πελώριον κατὰστιχόν του.

— Εἶναι δίκαιο νὰ τὰ κρατήσω . . . Ἐσένα ὅσα σοῦ δώσω, θὰ σοῦ φανοῦν χάρισμα.

Ἦνοιξε τὸ κατὰστιχον. Αἱ κατὰπυκνοι καὶ μυροβολοῦσαι σελίδες τοῦ κατὰστίχου τούτου ὠμοίαζον μὲ πίονας ἀγρούς, μὲ γῆν ἀγαθὴν. Ὅ,τι ἔσπειρέ τις ἐν αὐτῷ, ἐκαρποφόρει πενταπλασίως. Ἦτο, ὡς νὰ ἔκοπτέ τις τὰ φύλλα τοῦ δενδρυλλίου, ἐκάστοτε, ὅτε ἐγένετο ἐξόφλησις κονδυλίου τινός, ἀλλ' ἡ ρίζα ἔμενεν ὑπὸ τὴν γῆν, μέλλουσα καὶ πάλιν ν' ἀναβλαστήσῃ.

Ὁ κύρ Μαργαρίτης εὔρε παρευθὺς τοὺς δύο λογαριασμοὺς.

— Ἐννιά καὶ δεκαπέντε μοῦ χρωστοῦσε ὁ μακαρίτης ὁ ἄνδρας σου, εἶπε, καὶ δύο τάλαρα δανεϊκὰ καὶ ἀγύριστα τοῦ γαμπροῦ σου γίνονται . . .

Καὶ λαβῶν κάλαμον ἤρχισε νὰ ἐκτελῇ τὴν πρόσθεσιν πρώτων καὶ τὴν ἀναγωγὴν τῶν ταλίων εἰς δραχμάς, εἶτα τὴν ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ ποσοῦ τῶν δέκα γαλλικῶν ταλίων.

— Κάνει νὰ σοῦ δίνω . . ., ἤρχισε νὰ λέγῃ ὁ κύρ Μαργαρίτης.

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον. Ἦτον ἔμπορος Συριακός, παρεπιδημῶν δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον.

Ἄμα εἰσελθὼν διηρθύθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ Μαργαρίτη ; . . . Τ' εἶν' αὐτά ; εἶπεν ἰδὼν πρὸ χειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμματίον τῆς πτωχῆς γραίας.

Καὶ λαβῶν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρῶ τῇ φωνῇ. Ποῦ εὔρεθῃ ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιαις δουλειάς, κύρ Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρες ! ἐπανελάβεν ἀυθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἐρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα.

Ἡ θεια Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε « ναί », ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτὴ πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν ταύτην.

— Γιὰ δέκα ναπολεόνια, θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων τὰ χεῖλιν ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανελάβε καὶ αὖθις ὁ Συρια-
νὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔρριψε δευτέρον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παράς, ἀρζὰν - κοντάν, σοῦ λέγω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης
ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἐννέα λίρας γαλλικῆς, εἴπε διστάζων
ὁ κύρ Μαργαρίτης.

— Γαλλικῆς ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἐννέα ἀγγλικῆς.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον τοῦ χάρτου εἶδε τὴν ὑπογραφήν,
ἣν εἶχε λάβει ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα τὸ φερό-
μενον ἐν τῷ κειμένῳ, καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον.

Καὶ ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιον, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς
θεια Ἀχτίτσας, καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἐννέα σπιλ-
πνοτάτας ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραῖα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέν-
νων καινουργῆ « ἄδολη » μανθῆλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ
ὑποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδεσιν διὰ τοὺς πα-
γωμένους πόδας των.

« Χριστουγεννιάτικα Διηγήματα », 1912

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ο ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Ἦμεθα τότε μιὰ εὐθυμῆ συντροφιά νέων εἰς τὰ Χανιά, πού εἶχα-
με κοινὴν τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἰππασίαν. Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς πόλεως
ἕνας Τοῦρκος, ὁ Τζανερίκος, ἔδιδεν ἄλογα μὲ νοίκι. Ἐπαίρναμε ἀπὸ
ἕνα κι ἐτραβούσαμε στὰ περίχωρα. Τί ὑπέφεραν ἐκεῖνα τὰ ἄλογα ἀπὸ
τῆ νεανικῆ μας τρέλαν δὲν περιγράφεται. Ἐπρέχαμε σὰν δαιμονισμέ-
νοι καὶ τ' ἀναγκάζαμε νὰ ὑπερπηδοῦν κάθε ἐμπόδιο, πού συναντούσα-
με, εἴτε τοῖχος ἦτο εἴτε χαντάκι. Καὶ καμιά φορά, ὅπως ἦσαν ἀφρι-
σμένα τ' ἄλογα, τ' ἀναγκάζαμε νὰ προχωρήσουν στὴ θάλασσα καὶ ἐκὰ-

ναμε τὰ λουτρά τῶν Κενταύρων, ὅπως ἐλέγαμε τὸ ἔφιππον ἐκεῖνο κο-
λύμπημα. Ἔπειτα, μουσκεμένοι καθὼς ἤμεθα, ἐγυρίζαμε στὰ Χανιά
καὶ παραδίδαμε στὸ Καλὲ - Καπισὶ ζεθεωμένα τὰ ἄλογα.

Ὅσες φορὲς στὶς ἐκδρομὲς ἐκεῖνες περνούσαμε ἀπὸ ἓνα χωριὸ τοῦ
κάμπου, μᾶς ἔπαιρνε στὸ σπίτι του ὁ γερο - Καμαριανός. Μᾶς ἦτο ἀδύ-
νατον ν' ἀποφύγωμε. Ἡμεῖθα φίλοι καὶ συνομήλικοι τοῦ γιοῦ του Ἰα-
ξάνδρου, ὁ ὁποῖος ἐσπούδαζεν ἰατρικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας· καὶ ὁ γερο -
Καμαριανός μᾶς ἔλεγεν ὅτι δὲν μπορούσαμε ν' ἀρνηθοῦμε στὸν πατέρα
τοῦ φίλου μας, ὁ ὁποῖος κάθε πού μᾶς ἔβλεπε νόμιζε πῶς ἔβλεπε καὶ
τὸ γιὸ του μαζὶ. Θὰ τὸ θεωροῦσε προσβολὴ καὶ θὰ τοῦ ἔκανε μεγάλη
λύπη. Ἄλλ' ἦτο καὶ καλὸς καὶ εὐθυμὸς ἄνθρωπος, μ' ὅλα του τὰ ἐξή-
τα χρόνια, καὶ εἶχε καὶ ἐξάαιρετο κρασί. Μπορούσαμε λοιπὸν νὰ τοῦ ἀρνη-
θοῦμε ;

Ἄλλ' ἐνῶ ἦτο εὐχάριστος ἄνθρωπος, εἶχε καὶ μιὰ δυσάρεστη συνή-
θεια, τὴν ὁποίαν ἐφοβούμεθα. Ἄμα ἔπινε καὶ ἔφθανε στὸν ἐνθουσια-
σμὸ τῆς μέθης, ἐκκτάφερε γροθιὲς στὰ μαλλιαρὰ του στῆθη, πού τὰ
ἔχε ἀνοιχτά, ὅπως τὰ ἔχον ἀκόμη τότε οἱ γεροντότεροι χωρικοὶ τῆς Κρή-
της. Καὶ ὅταν παραενθουσιάζετο, δὲν περιωρίζετο νὰ κτυπιέται, ἀλλ' ἀφοῦ
ἔδιδε μιὰ στὸ στῆθος του, ἔδινε καὶ ἄλλη στὸ στῆθος τοῦ διπλανοῦ του
καὶ ἐφώναζε : « στῆθος μάρμαρο ». Ἄλλὰ τὰ στῆθη τὰ δικὰ μας δὲν
ἦταν ἀπὸ μάρμαρο καὶ ἐπιανόταν ἢ ἀναπνοή μας. Ἐκινδυνεύαμε νὰ πά-
θοιμε αἰμοπτυσίαι.

Μιὰ μέρα ἔρχετα ἢ εἶδηςις ὅτι ὁ Καμαριανός ἀπέθανε ζαφνικά.
Μαζευόμαστε ὅλοι οἱ φίλοι του Κένταυροι καὶ ἀποφασίζομε νὰ πάμε στὴν
κηδεῖα του. Τὸ χωριὸ δὲν ἦτο μακριὰ καὶ ἐξεκινήσαμεν πεζοί. Μαζὶ μας
ἦρθε καὶ ὁ φαρμακοποιὸς Ζαμαλῆς. Ὁ Ζαμαλῆς θὰ ἦταν ἐξηγέρτης, ἀλ-
λὰ εἶχαμε μαζὶ του θάρρος σὰν νὰ ἴτονε τῆς ἡλικίας μας, γιὰτὶ ἀπὸ τὰ
μαλλιά καὶ τὰ μουστάκια, πού διατηροῦντο κατὰξυθα, τὸν ἐπαίρνα-
με γιὰ νεώτερο ἀπ' ὅ,τι ἦτο.

Στὸ δρόμο, δὲν ξέρω σὲ ποιὸν ἦρθε ἡ ἰδέα, ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ
βγάλωμε λόγὸ τοῦ μακαρίτη τοῦ φίλου μας. Καὶ ὅλοι ἐσυμφώνησαν ὅτι
ὁ καταλληλότερος, διὰ νὰ αὐτοσχεδιάσω καὶ ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον,
ἦμιον ἐγώ. Τοῦ κάκου ἐπροσπάθησα ν' ἀποφύγω αὐτὴν τὴν προτίμησιν.

— Μὰ πῶς εἶμαι ὁ καταλληλότερος, ἔλεγα, ἀφοῦ δὲν ἐξεφώνησα πο-
τέ μου λόγὸ ;

— Μήπως ἐμεῖς ἐξεφώνησαμε ;

— Μὰ τί νά τοῦ πῶ ; Ἦταν ἓνας γεωργὸς ἀγράμματος, πού δὲν μπορεῖς νά τοῦ πῆς παρὰ μόνο πῶς ἦτο καλὸς ἄνθρωπος.

— Αὐτὰ νά τοῦ πῆς, εἶπε ὁ Ζαμαλῆς.

— Μὰ αὐτὰ δὲ φτάνουνε γιὰ νά γεμίσουν ἓναν ἐπικηδεῖο. Ἄν ἤξερα τουλάχιστον πῶς ἐπολέμησε...

— Θά ἴχη πολεμήσει; ἀμφιβάλλεις; εἶπεν ἓνας ἀπ' τοὺς φίλους μου. Ἀὐς πῶς ἐπολέμησε στὰ 66 ἢ ὅτι ἀνδραγάθησε στὴν ἐπανάσταση τοῦ Μαυρογένη.

— Δηλαδή τότε, πού δὲν ἔγινε τίποτε, εἶπε κι ἐγέλα ὁ Ζαμαλῆς. Δὲν τὸ ξέρετε πῶς ἡ ἐπανάσταση τοῦ Μαυρογένη ἐπέρασε, χωρὶς ν' ἀνοίξει μύτη;

— Τέλος πάντων, ἄς πῆ πῶς ἐπολέμησε στὰ 66 καὶ φτάνει. Καὶ θά ἴχη πολεμήσει; δὲν μπορεῖ. Ἐμεῖς στὸν Πειραιᾶ ἐβγάλαμε ἀγωνιστὴ τοῦ 21 ἓνα γέρο, πού δὲν ἤξερε πῶς πιάνουν τὸ τουφέκι.

Ὁ νέος ἐκεῖνος εἶχε κάμει τὸ γυμνάσιον στὸν Πειραιᾶ. Καὶ μᾶς διηγήθη ὅτι, ὅταν ἀπέθανε ὁ γέρος ἐπιστάτης τοῦ γυμνασίου, τὸ βρῆκαν πρόφαση; γιὰ νά μὴν κάμουν μάθημα. Εἶπαν λοιπὸν στοὺς καθηγητὰς ὅτι ἤθελαν ν' ἀκολουθήσουν τὴν κηδεῖα τοῦ καχημένου τοῦ μπαρμπα - Τάσου. Ὁ γυμνασιάρχης ἔδωκε τὴν ἄδειαν, ἓνας δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἀνέλαβε νά ἐκφωνήσῃ ποίημα; καί, γιὰ νά ἔχη τί νά πῆ, ἐχειρότόνησε τὸν ἐπιστάτην λείψανον τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνος.

Καὶ ἔλεγε τὸ ποίημα :

Ἴδου καὶ ἄλλο λείψανον τοῦ ἱεροῦ Ἀγῶνα,
ὅπου εἰς Τούρκων καύκαλα τὸ ξίφος του ἀκόνα.

— Καὶ τὸ μόνον ὄπλον, πού εἶχε ἴσως πιάσει στὰ χέρια του ὁ καχημένος ὁ μπαρμπα - Τάσος, εἶπεν ὁ διηγούμενος, θά ἦτο τὸ σκουπόξυλο.

Ἡ ὁμιλία ἐκείνη καὶ τὸ ἀνέκδοτο τοῦ γερο - Τάσου μᾶς ἐκίνησε τὴν εὐθυμίαν καὶ τόσα γέλια ἐκάμαμε, ὥστε ὁ Ζαμαλῆς μᾶς εἶπε :

— Μὰ σὲ κηδεῖα πᾶτε, μωρὲ παιδιὰ, ἢ σὲ γάμο;

— Τί θέλεις, νά κλαῖμε ἀπὸ τώρα; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου. Ἐχομε καιρὸ νά κλάψωμε, ὅταν θ' ἀκούσωμε τὸν ρήτορα νά ἐξυμῆ τὰ πολεμικὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ καπετὰν Καμαριανοῦ.

Ἐγέλασε τότε μαζί μας κι ὁ Ζαμαλῆς διὰ τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου.

“Όταν ἐφθάσαμε στὸ χωριό, ἔβγαζαν ἀπ’ τὸ σπίτι τὸν νεκρόν. Ἄκολουθοῦσαν οἱ δικοὶ τοῦ μὲ κλάματα καὶ οἱ χωριανοί. Ἄκολουθήσαμε κι ἐμεῖς. Ἄλλ’ εἶχαμε κάμει τόσο κέφι στὸ δρόμο, ποῦ ἔπρεπε νὰ βάλουμε προσπάθεια, γιὰ νὰ πάρουμε τὸ σοβαρὸ καὶ λυπητερὸ ὕφος, ποῦ ταίριαζε στὴν περίστασι. Ἐγὼ εἶχα ἀρχίσει νὰ σκέπτομαι τὸ λόγο καὶ νὰ φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ τὰ κατάφερα. Ἔσιβια τὸ μυαλό μου, ἀναζητοῦσα στὴ μνήμη μου φράσεις ἑτοιμες ἀπὸ τοὺς ἐπικηδεῖους ποῦ εἶχα ἀκούσει, ἀλλὰ δὲν ἔβρισκα παρὰ μικρὰ πράγματα, ποῦ δὲν ἀκοῦσαν, γιὰ νὰ γίνῃ ἓνας λόγος δέκα λεπτῶν.

Ἄλλ’ ἐκείνο, ποῦ φοβόμουν περισσότερο, ἦτο ἄλλο. Αἰσθανόμουν ὅτι ἡ εὐθυμὴ διάθεσις, ποῦ εἶχα πιέσει μέσα μου, δὲν εἶχε πνιγῆ, ἀλλ’ ἔλαττει. Καὶ ὅσο ἤθελα νὰ φαίνομαι λυπημένος, τόσο μοῦ φαινόταν ὅλα ἀστῆι, ἀκόμα καὶ τὰ θρηνητολογήματα τῆς χήρας καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τοῦ νεκροῦ. Δὲν ἔφευγεν ἀπὸ τὸν νοῦ μου ὁ ἐπιστάτης, ποῦ ἀκουοῦσε τὸ ζῆφος τοῦ εἰς τῶν Τούρκων τὰ καύκαλα, καὶ ὁ τίτλος τοῦ καπετάνιου, ποῦ ἐδόθη εἰς τὸν Καμαριανόν. Καὶ ὡς νὰ μ’ ἐγαργαλοῦσαν, ἔπρεπε νὰ σφίγγωμαι καὶ νὰ προσέχω ὅλη τὴν ὥρα, γιὰ νὰ μὴ μοῦ φύγῃ κανένα γέλιο.

— Δὲ θὰ βγάλω ἐγὼ λόγο, εἶπα σιγὰ στοὺς φίλους, ποῦ πήγαιναν μαζί μου. Δὲν μπορῶ. Ἄς μιλήσῃ κανεὶς ἄλλος ἢ ἄς μὴ μιλήσῃ κανεὶς.

— Τώρα ποῦ τό παμε στὴν οἰκογένεια ;

— Εἶπατε στὴν οἰκογένεια πὼς θὰ βγάλω λόγο ἐγὼ ; εἶπα μὲ ἀπελπισίαν.

Ἄς εἶναι, μ’ ἐπήρατε στὸ λαιμό σας.

— Μὰ γιατί ; Εἶσαι ἀνόητος. Μήπως πρόκειται νὰ βγάλῃς λόγο στὰ Χανιά ; Σ’ ἓνα χωριὸ θὰ μιλήσῃς καὶ θὰ σ’ ἀκούσουν χωριάτες ἀγράμματοι. Δὲ λές, ὅ,τι θές ; ποιὸς θὰ καταλάβῃ ; Λόγια μόνο ν’ ἀραδιάσῃς καὶ σὰ βαρεθῆς λές ἓνα « αἰωνία τοῦ ἡ μνήμη » καὶ τελειώνεις.

— Καλὰ λοιπόν. Ἄλλ’ ἀφῆστε με νὰ συγκεντρώσω τίς ιδέες μου.

Ἡ ἐκκλησία, ὅπου ἐψάλλῃ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἦτο ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Δὲν παρετήρησα, ἀλλ’ ἕως θὰ ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου. Ἦτο δὲ τόσο μικρὴ, ὥστε ἐσφιχτήκαμε σὰ σαρδέλες γύρω στὸν πεθαμένο. Μὲ δυσκολία ἔκαμαν θέση στὸ ρήτορα νὰ πλησιάσῃ. Οἱ χωρικοὶ εἶχαν μάθει ὅτι θὰ βγάλω λόγο καὶ μὲ παρατηροῦσαν μὲ περιέργεια καὶ θαυμασμό. Πρῶτη φορὰ θὰ ἀκούεταν λόγος στὸ χωριὸ τους. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, χωρικός καὶ αὐτὸς μὲ βράκες, ἔψαλλε καὶ μὲ

κοίταζε με φθόνο. Και ή μεγάλη σημασία, που έφαινοντο ότι έδιδαν οι χωρικοί εις τὸ πρωτάκουστον γεγονός, που έπεριμένετο, μ' έκκαμε νά αισθάνωμαι βαρύτεραν τήν εὐθύνην που ανέλαβα.

‘Ο νεκρός ήτο μπροστά μου και τὸν παρετήρουν. ‘Ητο σάν ζωντανός. ‘Οπως τοῦ ‘ρθε ξαφνικός ὁ θάνατος, δέν τὸν εἶχε σχεδόν ἀλλάξει. ‘Αλλ’ ἐνώ τὸν έβλεπα, ἄρχισε πάλι ὁ σατανάς νά με γαργαλᾷ. Καί μοῦ έψιθύρισε :

— Για φαντάσου, έτσι που ‘χει τὰ χέρια σταυρωμένα, ἀν ἔξαρνα ἀρχίση νά κτυπᾷ γροθιές στο στήθος του και νά φωνάζη « στήθος μάρμαρο ! ». Για φαντάσου !

Κύμα ἀπό γέλιο έσηκώθη μέσα μου και με δυσκολία τὸ κράτησα.

‘Εστρεψα ἀλλοῦ τὸ βλέμμα μου κι εἰσυνάντησα τὰ πρόσωπα δυὸ φίλων μου και δέν ξέρω γιατί και αὐτὰ ἔδωκαν ἄλλο ἀνατίναγμα εις τὸ γέλιο, που με δυσκολία τόση εἰσυγκρατοῦσα.

Μοῦ εἰφάνηκε ὅτι τὰ μάτια των γελοῦσαν, ὅτι ἔκαναν τήν ἴδια σκέψη, για τὸν πεθαμένο και ὅτι, ὅπως ἐγώ, κρατοῦσαν με τὰ δόντια τῆ σοβαρότητά των. ‘Εδάγκασα τὰ χεῖλη μου. ‘Ηθελα νά τὰ ματώσω, νά πονέσω, για ν’ ἀπομακρύνω τήν προσοχή μου ἀπό τὸν πειρασμό, που γελοῦσε στή φαντασία μου.

‘Επάνω σ’ αὐτὰ ήκουσα νά μοῦ λέγουν· ὀρίστε. ‘Ητο καιρός ν’ ἀρχίσω. Εἶχα κάτι φράσεις συναθροίσει στο μυαλό μου, ἀλλ’ ὅταν μοῦ ‘παν ν’ ἀρχίσω, σκορπίστηκαν δια μιᾶς κι ἔμεινε ἀδειανὸ τὸ κεφάλι μου, δέν ἔμεινε παρὰ μόνο σκοτάδι. ‘Ακόμη και τὰ μάτια μου εἶχαν θολώσει και δέν καλόβλεπα. ‘Εμεινα ἄφωνος κάμποσα λεπτά, που μοῦ φάνηκαν αἰῶνες. Καί, ὡς μοῦ ‘παν ἔπειτα οἱ ἄλλοι, μιὰ στιγμή ἄπλωσα τὰ χέρια μου, σάν ἄνθρωπος που πνίγεται και θέλει ἀπό κάπου νά πιαστῆ.

‘Επιτέλους κάτι βρῆκα. ‘Αρπαξα μιὰ φράση ἔτοιμη κι ἐπῆρα κατήφορο : « Θλιβερόν καθήκον μᾶς συνεχέντρωσεν εις τὸν οἶκον τοῦτον τοῦ Θεοῦ... ».

— ‘Αλλά εἶναι πολὺ στενόχωρος και θά σκάσουμε, ἐμουρμούρισε δίπλα μου ἕνας ἀπ’ τοὺς συντρόφους μου.

‘Η διακοπή ἐκείνη ὄχι μόνον μοῦ ‘κοψε τὸ νῆμα, ἀλλὰ κι ἔδωκε νέαν εὐκαιρίαν εις τὸν πειρασμόν, που ήθελε και καλὰ νά με καταστρέψη. ‘Εδάγκασα και πάλιν τὰ χεῖλη μου. ‘Επειτα ἄρχισα νά ξεροβήχω και ν’ ἀναζητῶ συγχρόνως τὸ νῆμα, που ‘χασα. Καί, ἀφοῦ πέρασα ἄλλην ἀγωνίαν, ἐξηκολούθησα :

— Ο προκείμενος νεκρός υπῆρξεν ἀνδρεῖος διὰ τὴν πατρίδα του, φιλόστοργος διὰ τὴν οἰκογένειάν του, εὐγενὴς καὶ ἀγαθὸς διὰ τοὺς φίλους του. Τὰ ὄρη τὰ ὅποια ὑψοῦνται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς μας, τὰ Λευκὰ ὄρη, λέγω, διηγοῦνται τὰς ἡρωϊκὰς αὐτοῦ πράξεις κατὰ τὸν τριετῆ Κρητικὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ἧτις ἠνάγκασε τὸν σουλτάνον νὰ συνθηκολογήσῃ μὲ τὴν μικρὰν, ἀλλὰ μεγαλόψυχον Κρήτην. Ἀνήκεις εἰς γενεὰν γιγάντων καὶ ἡμιθέων. Τὸ ὄνομά σου ὑπῆρξε τόσον σεβαστὸν καὶ τιμημένον μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν σου ὅσον ὑπῆρξε φοβερὸν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Οἱ Τοῦρκοι ἔτρεμον. . .

Ἐδῶ ἄλλη διακοπή.

— Τὰ παραφουσκώνεις, μοῦ ἐψιθύρισεν ἡ φωνὴ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ὁ ὅποιος ἐστέκετο δίπλα μου.

Παρὰ τρίχα νὰ τοῦ φωνάξω « σκασμὸς » ἢ κάτι τέτοιο. Ἐπήγαινα τόσο ὠραῖα. Εἶχα πάρει τὸν ἀέρα τοῦ. . ., ἄς ποῦμε, τοῦ βήματος, καὶ οἱ ἀκροαταὶ μου, χωρὶς νὰ νιώθουν μεγάλα πράγματα ἀπ' ὅσα ἔλεγα, ἐκρέμοντο ἀπὸ τὰ χεῖλη μου. Καὶ ἤμουν ἱκανὸς νὰ τραβήξω μακριὰ στὸ δρόμο, πού 'χα πάρει, ἀλλ' ἡ κακόβουλη ἐκείνη διακοπὴ μοῦ τὰ γλάσσε πάλι. Πῶς νὰ ξαναγυρίσω εἰς τὸ ἐγκώμιο τῶν ἡρωϊσμῶν τοῦ μακρῆτος; Ἐπρεπε νὰ περάσω εἰς ἄλλα προτερημάτωνά του. Ἀλλὰ μὲ τὴν ταραχή, πού μοῦ ἔφερεν ἡ διακοπή, ἡ στροφή δὲν ἦτο εὐκολή. Ξεροβήχοντας ἔλεγα καὶ ξανάλεγα: « Ὁ προκείμενος νεκρός. . . ». Ἐπειτα μοῦ ἔρθε μιὰ ἰδέα, πού νὰ μὴ μοῦ ἔρχοτανε νὰ μιλήσω γιὰ τὸ γιό του τὸν Ἀλέξανδρον. Καὶ ἤρχισα νὰ πλέκω τὸ ἐγκώμιο τοῦ φίλου μας. Ἐπειτα εἶπα:

« Ποία ὀδύνη θὰ διαπεράσῃ ὡς φάσγανον τὴν καρδίαν τοῦ προσφιλεστάτου υἱοῦ σου Ἀλεξάνδρου, ὅταν μακρὰν σου εὐρισκόμενος θὰ μάθῃ τὸν θάνατόν σου! Διατί νὰ μὴ εὐρίσκεται πλησίον σου, νὰ γλυκάνῃ τὰς τελευταίας σου στιγμὰς; Ἴσως δὲ καὶ ἡ ἐπιστήμη του ὁμοῦ μὲ τὴν θερμότητά τῆς οὐκίης του ἀγάπης θὰ κατῴρωναν νὰ σὲ ἀποσπάσουν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τοῦ ἀδυσωπήτου θανάτου. . . »

Τότε ἕνας χωρικὸς, συγγενὴς, φαίνεται, τῆς οἰκογενείας, ὁ ὅποιος ἔστειλε πίσω μου, ἔριξε στὸ σβέρο μου μιὰ φράση.

— Πὲ πράμα καὶ γιὰ τ' ἄλλα παιδιὰ.

Πῶς δὲν τρελάθηκα, Θεέ μου, κείνη τὴ στιγμὴ! Ἀλλὰ κατάφερα νὰ γυρίσω πίσω τὸ γέλιο, πού μ' ἀνέβηκε σὰ λόξυγγας στὸ λαμῖ. Ἀπὸ τὴν ἀγωνία καὶ τὴ ζέστη ἔτρεχεν ὁ ἰδρώτας ποτάμι ἀπὸ τὸ μέ-

τωπό μου. Έσώπασα πάλι και ξεροκατάπινα. Νά πῶ και για τ' ἄλλα παιδιά; Ἄλλὰ τί νά πῶ, δι' ὄνομα Θεοῦ! Μήπως τά ἔξεραι καλὰ - καλὰ; Στρέφομαι λιγάκι και λέγω χαμηλόφωνα στο χωρικό:

— Πῶς τὰ λένε;

— Ὁ Ἀνδρουλιός...

— Ὁ Ἀνδρουλιός, ἐξηκολούθησα, ὁ φημισμένος σκοπευτής, ὁ ὁποῖος ἀνυπομονεῖ νά συνεχίση τοὺς ἥρωικούς ἀθλους τοῦ γενναίου πατρὸς του...

— Ἡ Μαρία, μοῦ ψιθύρισε ὁ ὑποβολεύς.

— Ἡ Μαρία, τὸ κόσμημα τοῦ οἴκου σου, ἡ σεμνὴ και ἐνάρετος Μαρία...

Εἰς τὸ ἀκουσμα τοῦ ὀνόματός της ἡ Μαρία ἔβαλε φωνὴ μεγάλη: «Μπαμπά μου, και πῶς θά μπαίνω στο ἔρμο τὸ σπῆτι νά μὴ σέ θω- ρῶ μπλιό!»

Αἰσθανόμενον ὅτι δὲν ἀντεῖχα πιά, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεώς μου ἦτο στο τέλος της. Τί μαρτύριο ἦτο αὐτό, νά ἔχω μιὰ τόσο ἀκρά- τητῆ ὀρμὴ νά γελάσω, νά ξεκαρδιστῶ στὰ γέλια και νά μὲ πνίγῃ ἀγω- νία! Και ὁ ὑποβολεύς τὸ σκοπό του:

— Ὁ Νικόλας... ἡ Γαρουφαλιά...

Τὸ βλέμμα μου ἔπεσε πάλι για μιὰ στιγμὴ στὸν πεθαμένο και μοῦ φάνηκε πιὸ ἀξιοθρήνητος και ἀπ' αὐτόν.

— Και τί νά εἶπω διὰ τὸν Νικόλαον...

Δὲν εἶχα τίποτα νά εἶπω διὰ τὸν Νικόλαον, ἀλλ' οὔτε και μ' ἀφή- καν. Ἀπὸ τὸ ἀπέναντι μέρος, ὅπου ἐστέκοντο δύο φίλοι μου, ἦλθε ἕνα φύσημα μύτης, ἕνα γέλιο ποῦ ζέφυγε ἀπὸ τῆ μύτη, γιατί τὸ στόμα ἦτο φραγμένο μὲ μαντίλι. Τὸ φύσημα ἐκεῖνο και τὸ μαντίλι, ποῦ εἶδα στο στόμα κάτω ἀπὸ ἕνα μέτωπο χαμηλωμένο, μὲ ἀποτελείωσε. Θύελ- λα ἀπὸ γέλια ζέσπασε ἀπὸ τὸ στῆθος μου. Και σάν ἄρχισα, ἦτο ἀδύνα- το πιά νά κρατηθῶ. Ἦθελα νά πῶ: «Γαῖαν ἔχους ἐλαφράν», ἀλλὰ μόνον ἡ πρώτη συλλαβὴ ἔβγαине ἀπὸ τὸ στόμα μου κι ἐτελείωσε μὲ σπασμὸ γέλιου.

Στρέφομαι γύρω μὲ ἀπελπισία και ζητῶ μιὰ πρόφαση, για νά δι- καιολογήσω τὴν ἀσεβῆ παραφροσύνη μου. Ἄλλοι μὲ κοιτάζουν μὲ ἀ- πορία και ἄλλοι μὲ θυμὸ και μόνο οἱ φίλοι μου δὲ μὲ κοιτάζουν, γιατί εἶχαν κρυφτῆ. Τὸ βλέμμα μου φτάνει στο φαρμακοποιὸ και στὰ μούτρα του βρίσκω τὴν πρόφαση, ποῦ ζητοῦσα. Ὁ Ζαμαλῆς βαφότανε κι ἀπὸ τῆ ζέστη ἡ βαφὴ εἶχεν ἀναλιγώσει και μὲ τὸν ἰδρώτα σχηματί- ζε κιτρινωπὰ ρυάκια στο πρόσωπό του.

— Μωρὲ βάφεςσαι ; τοῦ λέω, γιὰ νὰ δείξω τάχα ὅτι γι αὐτὴν τὴν ἀνακάλυψη γελοῦσα.

— Δὲ μοῦ λὲς πῶς εἶσαι γιὰ δέσιμο ; ἀποκρίνεται ὁ Ζαμαλὴς καὶ σκουπίζεται μὲ μεγάλο χρωματιστὸ μαντίλι.

Γιὰ νὰ σκεπάσῃ τὸ σκάνδαλο ὁ παπάς, ἄρχισε νὰ ψάλλῃ. Τὴν ἴδια στιγμὴν διὰ χέρια μ' ἔσπρωξαν πρὸς τὰ ἔξω· ἦταν ὁ χωρικός, πού μοῦ ἔλεγε τὰ ὀνόματα. Καὶ στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας μοῦ λέγει :

— Τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω, φύγε, φύγε γρήγορα !

« Ὅταν ἦμιον δάσκαλος »

ΜΙΧΑΗΛ ΜΗΤΣΑΚΗΣ

ΤΟ ΦΙΛΗΜΑ

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, κατωπτρίσθη εἰς τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν των, ἐχρῶσσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα δὴν ἐκεῖ κάτω, μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἐρυθρὸν ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψῃ τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, κατήσχυναν τὴν βροχὴν τῶν μύδρων, ἐχλεύασαν τὴν ὀρμὴν τῆς ρομφαίας καὶ τῆς λόγχης τὴν βίαν. Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μαρτύριον μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ τὸ ἔσχατον σπυρὶ τῆς ἐσώθη μέσα εἰς τὴν παλάσκας των, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννη, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιγατῶν ἐσπασε μέσα εἰς τὸ χεῖρ των, ἔπεσαν χαμαί· ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίσας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας,

πελιδνός, ξαπλωμένος, με πλατειᾶν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους κρατεῖ ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμήμα, αἰμοστάζον, με σφικτὰ δάκτυλα ἐν σπασμῷ.

Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ τὰ μπαϊράκια του ἀναπεπταμένα φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἑσπέρας καὶ τὰ μισοφέγγαρα ἀστράπτουν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ ὀρίζοντος τῆς δύσεως. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ πρανή ὁ συρφετὸς καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμα του. Ἐπὶ τῆς ὑγρᾶς ἐκ τοῦ λύθρου γῆς οἱ Ἄραβες βαδίζουν ἐπιμόχθως, τῶν ἀλόγων τὰ πέταλα γλιστροῦν. Ἄλλ' ἢ χαρὰ ἐπὶ τῇ ἀνεπιρίστῳ νίκη εἶναι τόση, τόση εἶναι ἢ μετὰ τὸν φόβον ἠδονή, ὥστε φέρει αὐτοὺς ταχεῖς πρὸς τὸν ἀνήφορον, ταχεῖς φέρει αὐτοὺς ἐπὶ τὴν ράχιν. Ἦδη ὁ ἀρχηγὸς των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη κι ἐπ' αὐτῆς ἐστάθη, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔδαφος, ὅπερ πίνει λαϊμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησε τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλω τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτος ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των καὶ τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ ἐπὶ τὴν τραχεῖαν ὄψιν του, ὡς νέφος τι διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, ἀδιόρατος παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του.

— Κρῖμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες.

Καὶ βλέπει, βλέπει γύρω, βλέπει θαυμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὥσάν νὰ μὴ πιστεῦῃ πὼς ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες, ὅτι κείτονται ἀνάισθητοι καὶ δὲν κοιμῶνται μόνον, διὰ νὰ ξυπνήσουν πάλιν φοβερώτεροι, πὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ θάνατος ὑπῆρξεν ἰσχυρότερος αὐτῶν.

— Ποιὸς εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, προσέδραμον, ἔδειξαν τὸ πτώμα διαβροχον, περιρροῦμενον ἐκ τοῦ ἰδρωτός τοῦ ἀγῶνος, κατερρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τοῦ καπνοῦ.

— Σηκῶστε τον, μωρέ, πάρτε τον... Πάρτε τον... πλύντε τον... Πλύντε τὸ παλικάρι...

Δύο ἄνδρες ἔλαβαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του καὶ ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἔπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλόν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ

καὶ τῆς ἀσβόλης, τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ ἰγῶρος, τὸν ἐσπόγγισαν, διευθέτησαν τὰ ξεσχησμένα του ἐνδύματα καὶ ἐγύρισαν ὀπίσω φέροντές τον.
— Στῆστε τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω...

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες ἐκατέρωθεν αὐτὸν ὠδευσαν πρὸς τὸ δειχθέν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν ἐπὶ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, τὸν ἰσορρόπησαν, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφῆκαν μόνον, βασταζόμενον διὰ τῆς ἰδίας του δυνάμεως.

Τὸ πτώμα ἐναπέμεινεν ἀκίνητον, εὐθύ, στηρίζον ἐπὶ τοῦ κορμοῦ τὴν ράχιν, τὸν θώρακα προτεταμένον καὶ κρεμάμενα τὰ χέρια μὲ ἀναπόσπαστον τὸ τμήμα τοῦ σπασμένου χατζαριοῦ, τὰ σκέλη διεστῶτα, ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν. Τότε ὁ Ἰμπραϊμῆς πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἵσταται καὶ προσβλέπει σιγηλὸς ἐπὶ μακρὸν τὸ ἄπνουν πτώμα τοῦ ἀντιπάλου· καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἥτις ἀνέτειλε τὴν ὥραν ἐκείνην αἰματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ λύθρου τοῦ γυθέντος κατὰ τὴν μάχην, ὑπὸ τοὺς σειομένους κλάδους, οἷτινες ἀνέφρισσον πενθίμως, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρὸν.

« Φιλολογικὰ Ἔργα », τ. Β'.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΤΟ ΓΙΟΥΣΟΥΡΙ

Α'

Ὅταν τὸ πρωτάκουσα, ἤμουν παιδί στὰ σπάργανα. Καὶ σὰν ἑφτασα εἰκοσάχρονο παλικάρι, ἔλεγα ἀκόμη γιὰ κεῖνο, μὲ τὸν ἴδιο θαυμασμὸ καὶ περισσότερη φρίκη. Τὸ γιούσουρι, τὸ ἀντρειωμένο γιούσουρι, ποὺ βρίσκεται στὸν κόρφο τοῦ Βόλου!.. Τὸ γιούσουρι ποὺ ὄρες ψηλώνει καὶ θεριεύει ὡς τὸ πρόσωπο τῆς θάλασσας· ὄρες χαμηλώνει καὶ γίνεται κάστρο ἀγύριστο μὲ τοὺς ρόζους καὶ τὰ κλαδιά, μὲ τίς ρίζες καὶ τ' ἀντιρρίμματα! Κάτω στὸ νησί μας τὸ ἔχουν μόλογο. Γενιὰ σὲ γενιὰ τὸ παραδίνουν οἱ ναῦτες· καὶ πάει ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, ἀπὸ

παιδί σέ ἀγγόνι, πάντα μεγάλο, θαυμαστό πάντα, σκληρό σά σίδηρο, δυνατό σά λέοντας, ψυχωμένο κι ἀθάνατο σά στοιχειό.

Ἐκεῖνοι πού τὸ πρωτόειδαν, ἔσβησαν ἀπὸ τῆ θύμηση τῶν ἀνθρώπων τώρα. Ἐκεῖνοι πού ὄνειρευτήκαν νὰ τὸ κόψουν, κοιμοῦνται ἀξύπνητα στῆ γῆ ἢ καὶ στὰ βάθη τῆς θάλασσας. Ἐκεῖνοι πού πῆγαν γυρεῦντάς το, δὲ δευτέρωσαν τὸ σκοπὸ τους. Ἔχει, σοῦ λένε, κατιτὶ πλάνο κι ἐπίβουλο καὶ ἀλλάζει χρώματα καὶ ἀλλάζει σχήματα καὶ γλιστρᾷ σὰν γέλι καὶ θεμελιώνει σὰν πύργος καὶ φωσφορίζει σὰν ὠκεανόψαρο, πού λύνεται τὸ σῶμα μὲ τὸ πρῶτο ἀντίκρισμα.

Ἐγώ, ἀπὸ μικρὸς πού τὸ ἄκουσα, μ' ἔπιασε κατιτὶ παραξένο. Φόβος καὶ μαζὶ πείσμα. Καλά, ἔλεγα, ὁ διπίθαμος Ἀράπης, πού ρουφᾷ τὰ πέλαγα καὶ φράζει τὰ ποτάμια μονάχα μὲ τὰ γένια του. Καλά, ἡ ἀθάνατη Γοργόνα, τοῦ Ἀλέξανδρου ἢ ἀδερφή, πού γυρίζει τῆ θάλασσα καὶ στὸ πικρὸ ἄκουσμα βουλιάζει τὰ πλεούμενα σύψυχα μὲ τὴν οὐρά της. Καλά κι ὁ Ἀριστοῦ πού σκοτώνει τὰ θεριά καὶ τὰ βουνὰ γκρεμίζει καὶ ξεριζώνει ρουπάκια μὲ τὸ κοντάρι του. Μὰ ἓνα δέντρο ἐκεῖ, τοῦ νεροῦ πλάσμα, θρέμμα τοῦ ἄμμου καὶ νὰ κἀνὴ τόσα θάματα! Μπά, ντροπὴ μας!

Ἄκουσ τοὺς ἄντρες, λεβεντοθρεμμένους, καὶ νὰ μιλοῦν γι αὐτὸ μὲ τόσο σεβασμό, σὰ νὰ μιλοῦσαν γιὰ τὸ Τρισυπόσταστο. Τί διάβολο! Ἐκεῖνοι μιὰ φορὰ ἔβαλαν τὰ στήθη τους ἐμπρὸς στὸ κανόνι τοῦ Τούρκου. Πῆδηξαν μὲ ἀναμμένο δαυλὶ στὶς μπαρουταποθήκες του! Εἶδαν τὸ θάνατο χίλιες φορές, καὶ δὲν τόλμησαν νὰ ξεριζώσουν ἓνα δεντρί! Δὲν μποροῦσα νὰ τὸ χωνέψω.

— Δὲ μοῦ λές, πατέρα; κἀνὸ κάποτε τοῦ γέροντά μου· τί εἶναι αὐτὸ τὸ γιούσουρι;

— Εὐλο, παιδί μου, σὰν καὶ τ' ἄλλα· θαλασσόξυλο. Ἄν θέλῃς νὰ τὸ μάθῃς, σύρε νὰ ἰδῆς τὴν πίπα μου.

Πάω μέσα, ἀνοίγω τὸ ἀρμάρι, βρίσκω τὴν πίπα του. Μιὰ πίπα γοντρή καὶ μεγάλη, μὲ ρόζους, μαύρη - κατὰμαυρη, σὰν ἔβενος.

— Μπά! τοῦτο εἶναι τὸ γιούσουρι! τὸ κόβουν λοιπόν;

— Τὸ κόβουν λέει; Ἄφοῦ τὸ ἔχεις στὰ χέρια σου! Ἐκοψα πῆχες, ὅταν ἤμουν σφουγγαράς.

— Γιατί δὲν πᾶς λοιπόν νὰ κόψῃς καὶ τὸ γιούσουρι τοῦ Βόλου;

Πέτρωσε εὐθύς τὸ χαμόγελο στὰ χεῖλιά του· σοβαρεύτηκε τὸ πρό-

σώπό του. Γύρισε και κοίταξε αφαιρεμένα, σά να ἔλειπε ὁ νοῦς ἀπὸ τὸ κεφάλι του.

— "Α ! εἶπε. Τὸ γιούσουρι τοῦ Βόλου δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Πῆγα μιὰ φορά κι ἐγώ. Μὰ λίγο ἔλειψε ν' ἀφήσω δίχως ἄντρα τὴ μάνα σου.

— 'Αφοῦ κόβεται ! . . .

— Κόβεται, ὅταν εἶναι μικρό. Κάτω στὴ Μπαρμπαριά εἶναι δάση ὀλάκερα. Ἐκεῖ πού ψαρεύουν τὸ σφουγγάρι, ἀρπάζουν καὶ κἀνα κλαρί. Ἔτσι κλεφτά, στὴν ὥρα πού κοιμᾶται. Ἄμα ὅμως ζυπνήση, δὲν τὸ κόβει οὔτε ἡ ρομφαία τοῦ Ἀρχάγγελου.

— Τὸ γιούσουρι τοῦ Βόλου δὲν κοιμᾶται ;

— Κοιμᾶται, μπορεῖ νὰ κάμη δίχως ὕπνο ; Μὰ ἐκεῖνο στοίχειωσε πιά ! Ζῆ με τοὺς αἰῶνες. Ποιὸς ξέρεи ἀπὸ πότε ! Νὰ ἰδῆς τῶν παλαβῶν τὰ κόκαλα πῶς κρέμονται πολυέλαιοι ἀπάνω του ! . . .

Καὶ τὸ βλέμμα του κάπως δειλὸ στυλώθηκε ἀπάνω σὲ μιὰ στάμνα, πού ἔστεκε σπασμένη στὴν αὐλή· τὸ μέτωπό του σούφρωσε καὶ κέρωσε, λὲς κι ἔβλεπε ὄχι νὰ προβάλλη ἀπὸ κεῖ.

— Ἐσύ, πατέρα, πῶς πῆγες ; Μὲ τὴ μηχανή ; ξαναρώτησα.

— Ὅχι, μὲ τὴν πέτρα, σὰν τοὺς Καλυμνιώτες. Ποῦ μηχανὲς στὸν καιρό μας !

— Ἐγὼ σὰ μεγαλώσω, θὰ πάω νὰ τὸ κόψω· εἶπα μὲ πῆσμα.

'Ενόμιζα πὼς θὰ ἔλεγε ὄχι· πὼς θὰ φρόντιζε μὲ χίλια δυὸ νὰ μ' ἐμποδίση· πὼς θὰ μοῦ διηγόταν ἱστορίες τρομερές, γιὰ ν' ἀπελπιστῶ. Τίποτα ! Μιὰ στιγμή μὲ κοίταξε συλλογισμένος, ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφή, σὰ νὰ μετροῦσε τὸ ἀνάστημά μου· χαμογέλασε.

— Καλὰ· σὰ μεγαλώσης, νὰ πᾶς· εἶπε μὲ τὴν πρώτη του ἀπάθεια. Τώρα πού εἶσαι μικρός, σύρε νὰ μάθης τὴ θάλασσα.

Β'

Πῆγα κι ἔμαθα τὴ θάλασσα. Ναυτόπουλο ἔγινα, ἔπειτα ναύτης. Εἶδα φουρτοῦνες, χιονιές, ἀγριοκαίρια. Πῆγα καὶ μὲ σφουγγαράδικα στὴ Μπαρμπαριά. Μὰ καὶ ναυτόπουλο καὶ ναύτης καὶ σφουγγαράς, δὲν ξέχασα τὸ στοιχειωμένο γιούσουρι καὶ τὸ λόγο πού ἔδωκα στὸν πατέρα μου. Μαζὶ μὲ τὸ κορμὶ μεγάλωνε κι ὁ πόθος μέσα μου, σὰ νὰ τὸν εἶχα στὸ αἷμα μου. Ἐγὼ ἤθελα νὰ κόψω τὸ γιούσουρι, στὴν ἀνάγκη νὰ τὸ ξεριζώσω καὶ νὰ τὸ σύρω πίσω ἀπὸ τὸ κατὶνι στὸ νησί μας. Θὰ τὸ ξάπλωνα στὴν ἀμμουδιά θρασίμι καὶ θὰ ἔβανα διαλαητὴ νὰ δια-

λαλήση σὲ ὅλη τὴ χώρα : « Ἐβγάτε, χωριανοί, νὰ ἰδῆτε τὸ μέγα θάμα ! Τὸ στοιχειὸ τῆς θάλασσας νικῆθηκε ἀπὸ τοῦ νησιοῦ μας τὸ στοιχειό, τὸν Γιάννο Γκάμαρο. Τρέμουν - τρίζουν τὰ βουνά ! Ἐβγάτε, χωριανοί, νὰ ἰδῆτε καὶ νὰ εἰπῆτε ! . . . ». Θὰ ἔτρεχε ἀμέσως μελίσσι ὁ λαός· θὰ ἔβλεπαν οἱ θαλασσογέννητοι καὶ θὰ σταυροκοπιοῦνταν· θὰ ἔβλεπαν οἱ γυναῖκες καὶ θὰ τρώμαζαν τὰ παλικάρια καὶ θὰ ζηλοφθονοῦσαν ! Θὰ δοξαζόμουν στὸ νησί.

Κι ἓνας τρόμος μυστικός, μιὰ λαχτάρα βασάνιζε κάθε τόσο τὴν ψυχὴ μου, μὴν προλάβῃ ἄλλος καὶ ἀρπάξῃ τὴ δόξα μου. Γυρεύεις τί γίνεται ; Ἀλλὰ πάλι ἡσύχαζα μὲ τὴν ιδέα πὼς ἄλλος ἀξιότερός μου δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γεννηθῇ. Καὶ ἀκόμη πίστεψα, πὼς τὸ δεντρὶ ἐκεῖνο δὲν θὰ καθόταν τόσους αἰῶνες ἐκεῖ στὸν ἀνήλιαστο θρόνο του, παρὰ γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ μέρα δικό μου παίνεμα !

Κι ἔτσι ἔκλεισα τὰ εἴκοσι χρόνια μου.

Ψάρευα τὸ σφουγγάρι μὲ τὴ μηχανὴ τοῦ καπετὰν Στραπάτσου στὴν Ἑγριππο. Δῶσε ἀπάνω - δῶσε κάτω φτάσαμε καὶ στὸν κόρφο τοῦ Βόλου. Ἄρπαξα τὸν καιρό.

— Τί λές, καπετάνιε ; Κάνουμε τὴν ἀπόπειρα ;

— Ποιά ;

— Πᾶμε νὰ κόψουμε τὸ γιούσουρι ;

Γέλασε ὁ καπετὰν Στραπάτσος· γέλασαν καὶ οἱ ἄλλοι· γέλασα τέλος κι ἐγώ. Δὲν τολμοῦσα νὰ κάνω τὸ σοβαρό.

— Τί λές ; μοῦ κάνει· εἶσαι στὰ σύγκαλά σου ἢ νὰ στείλω γιὰ τὸν παπά ; Ἀμή ! Πῆγαν τόσοι καὶ τόσοι καὶ δὲν ἔκαμαν τίποτα καὶ θὰ κάνουμε ἐμεῖς ;

— Γιατί ὄχι ; Εἴμαστ' ἀδέξιοι ἐμεῖς ; Ἐπειτα — ἄκου νὰ σοῦ εἰπῶ — ἐκεῖνοι πῆγαν μὲ τὴν πέτρα. Μιὰ βουτιά, κι ἀπάνω. Τί θες νὰ κάμουν μὲ μιὰ βουτιά ;

— Μωρέ, κοίτα νὰ βγάλουμε τὸ καρβέλι καὶ ἄφησε τὰ ὄνειρα ! μοῦ λέει τέλος ὁ καπετάνιος.

Δὲν ἀπελπίστηκα. Θὰ τὸν καταφέρω στὸ ὕστερο σκέφτηκα. Καὶ ἀλήθεια, ἔδωκα - πῆρα, τὸν κατάφερα μιὰ Κυριακὴ, πού δὲν ψαρεύαμε·

— Τί λές, πᾶμε ; τοῦ κάνω.

— Μωρέ, ποῦ νὰ πᾶμε ;

— Γιὰ τὸ γιούσουρι.

— Καὶ ποιός θὰ βουτήξῃ ;

— Ἐγὼ βουτάω γι' αὐτὸ ρωτᾶς ;

Πήγαμε τέλος. Κοιτάζω μὲ τὸ γυαλί στὸν πάτο· πουθενὰ γιούσουρι! Φέρνω μιὰ βόλτα, δύο, τρεῖς· τίποτα! Ἄρχισα ν' ἀπελπίζωμαι. Μιὰν ἀπελπίσια παράξενη. Τόσα χρόνια τὸ ἀνάστανα στὴ φαντασία μου, τὸ ἔβλεπα μπροστά μου, πάλευα μαζί του, τὸ νικοῦσα, καὶ τώρα νὰ βγαίνουν ὄλα ψέματα! Δὲν μπορούσα νὰ τὸ ὑποφέρω. Κάπου ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη, κάπου νὰ τὸ συναντήσω, θεὸς κάτω στοὺς βυθούς, θεὸς πέρα στὸ ἀερογιάλι, θεὸς ἀπάνω στὰ σύγνεφα. Νὰ τὸ συναντήσω, νὰ μετρηθῶ μαζί του κι ἂς μὲ καταλύσῃ. Ἄς κρεμαστοῦν καὶ τὰ δικὰ μου κόκαλα ἀπάνω του, ὅπως καὶ τῶν ἄλλων παλαβῶν. Ὁχι ὅμως νὰ μὴν τὸ γνωρίσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου! Τότε γιατί ἔζησα τόσον καιρὸ, γιατί ἔγινα εἰκοσάχρονος, γιατί ἔμαθα τὴ θάλασσα, γιατί ἀνασχάλισα τοὺς βυθοὺς; Μονάχα γιὰ τὸ καρβέλι;

— Τραβᾶτε γιὰ τὸ λιμάνι· τραβᾶτε νὰ πιούμε καὶ καμιά· εἶπε ὁ καπετάνιος βαριεστισιμένος. Οἱ γερόντοι λένε κάποτε παραμῦθια.

Κρύος ἴδρωτας μὲ πήρε. Ἄρχισαν νὰ θολώνουν τὰ μάτια μου.

— Καπετάνιε, τοῦ λέω, ἔχε ὑπομονή. Νὰ φέρομε μιὰ βόλτα πάλι.

Οὔτε κεῖνος ὅμως, οὔτε οἱ λαμνοκόποι μὲ ἄκουαν. Τὸ καῖκι γύρισε κι ἔφυγε γιὰ τὸ λιμάνι βαριεστισιμένο κι ἐκεῖνο. Ἐγὼ κρεμασμένος στὴν κουπαστή, δὲν ἔπαινα νὰ κοιτάζω ζερβόδεξα μὲ καρδιοχτύπι μεγάλο, σὰ νὰ ζητοῦσα τῆς μάνας μου τὰ κόκαλα. Μάταια ὅμως! Τὸ νερὸ πρασινογάλαζο ἔφτανε ὡς κάτω καὶ μοῦ ἔδειχνε ξερὰ τὰ φύκια ὄχτους ἐδῶ ἀπόρημνους, ἐκεῖ ἀμμόστρωτες ἀπλωσιές σουφρωμένες, ζεστές, κρεβάτια μαλακὰ γιὰ τίς νεράιδες. Τὸ γιούσουρι ὅμως ὄχι κανένα σημάδι γιὰ τ' ὄνειρεμένο μου δεντρί. Ἐλεγα ν' ἀφήσω τὸ γυαλί καὶ νὰ ξαπλωθῶ στὸ κατάστρωμα. Ἀλλὰ τὴν ἴδια στιγμή θολὸ σύγνεφο ἴσκιωσε μπροστά μου· πίσω ἔμεινε σὰ νὰ διάβηκε φάλαινα.

— Στόπ! φωνάζω· σταθῆτε!

Στάθηκε τὸ καῖκι, γύρισε πίσω στὰ νερά του καὶ εἶδαμε ὅλοι σὰν χιλιόχρονη βελανιδιὰ νὰ κάθεται στὸν πάγκο. Δὲν ἦταν λοιπὸν ψέμα, δὲν ἦταν παραμῦθι!

Ντύνομαι γαργά, παίρνω τὸ λάζο στὴ ζώση μου, ἓνα τσεκούρι στὸ χέρι καὶ βουτῶ. Μὰ καθὼς σήκωσα τὰ μάτια, σύγκρου μ' ἔπιασε. Καλὰ τὸ ἔλεγχαν οἱ γέροντές μας. Τί ὁ διπίθαμος Ἀράπηρ! Τί Γοργόνα καὶ τί Ἄριστος! Τοῦτο εἶναι τὸ θάμασμα! Οἱ ρίζες του μελαψές.

λεπιδοντυμένες βύζαιναν τὸ μάριμαρο, ἔμπαιναν στὶς σχισμές, ἀγκάλιαζαν τ' ἀγκωνάρια, γάντζωναν τὶς ποδιές του, ἓνα σῶμα, θαρρεῖς, καὶ μιὰ δύναμη. Ἀπάνω ὀρθοκάρθεδος ὁ κορμὸς ἀρκουδοντυμένος, μὲ ρόζους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κλειστοὺς στὸ πολυτρίχι μέσα, ὀργιές ψήλωνε. Καὶ ἀπὸ κεῖ κλαδιὰ καὶ ἀντικλάδια μυριόριζα, καμαρωτὰ κι ὀλόισια ἔφρουγαν πέρα δῶθε, ψηλὰ καὶ χαμηλὰ, λές κι ἔπασχαν ν' ἀποκλείσουν ὅλον τὸν πλατύχωρο κόρφο μὲ τὸ δίχτυ τους. Ὀλόγυρα τὸ νερό, διάφανο, σὰ γυάλα τὸ σκέπαζε καὶ τὸ ἔλουζε, τροφή μαζί καὶ ταίρι, ἀνάσα καὶ κλίνη του. Καὶ κάτω ἀπὸ τὸ μαρμαρένιο βάθρο σκοτεινὴ ἔχρασκε ἡ ἄβυσσος, κρύα καὶ ἄπατη.

Ἦβρα τὸ δέντρο στὸν ὕπνο του. Μα καὶ στὸν ζύπνο νὰ τὸ ἔβρισκα, τὸ ἴδιο ἔκανε. "Ἄν ἦταν ν' ἀρπάξω ἓνα κλαδί καὶ βγῶ ἀπάνω, καλά. Μὰ ἐγὼ ἤθελα νὰ τὸ κόψω σύρριζα. Γιὰ τοῦτο κατέβηκα ἐκεῖ. "Ἐκαμα τὸ σταυρό μου, ξάμωσα τὸ τσεκούρι καὶ γκόπ! τοῦ κατάφερα τὴν πρώτη. Ἐὔπνησε "Οφίς... Καὶ ἀρχίζει ἀμέσως ἓνας σίφουνας, ἓνας χτύπος, ἓνα κικό, λές καὶ γάθηκαν ὅλα τὰ ρέματα ἐπάνω μου. Τὸ νερὸ γόηλασε, δάρθηκε κλωθογύριστα, σκότος πήδησε ἀπὸ τὴν ἄβυσσο κι ἔχρασε τὰ πάντα. "Ἐκασα χαμηλὰ, ἀρπάχτηκα σ' ἓνα ρίζωμα νὰ μὴ μὲ σύρουν. Καὶ εἶδα ἄξαφνα τοὺς ρόζους τοὺς κλειστοὺς νὰ γλευκοπαίζουν σὰ μάτια ἀράπικα καὶ νὰ γίνονται ἀστρίτης ἢ φλόγα ἀπάνω μου. Καὶ στὰ κλαδιὰ τὰ λευκοπράσινα εἶδα νὰ κρέμονται τὰ σκέλεθρα τῶν παλαβῶν, ποὺ τόλμησαν νὰ τὰ βάλουν μαζί του. Στὸ βρούχημά του ἄκουσα χτύπο ξεχωριστό. Καὶ δὲν ἦταν ἄλλος παρὰ τὰ κόκαλα ποὺ δέρονταν μεταξύ τους, καὶ τὰ γυμνὰ ποδάρια λάχτιζαν μὲ πείσμα τ' ἄσαρακα μέτωπα, σὰ νὰ τοὺς ἔλεγαν:

— Γιατί μᾶς φέρατε δῶ!

Ἄσπαπνοῦ μοῦ τσίμπησε ὁ καπετάνιος:

— "Ἐλα τώρα. "Ἐλα καὶ δὲν θὰ κάμης τίποτα.

Δὲ θὰ κάνω τίποτα! Κι ἐγὼ τὸ κατάλαβα. Μὰ καὶ μὲ τί μοῦτρα ν' ἀνέβω ἀπάνω; Ποῦ τὸ στοιχειὸ τοῦ νησιοῦ μας πλιά; "Ἄ, ὅχι! ἂν δὲν κατέβαινα, καλά! μὰ τώρα πάει! Μόλις ἔπεσε ὁ σίφουνας, σηκώνω τὸ τσεκούρι καὶ τοῦ καταφέρνω δεύτερη μὲ ὅλη μου τὴ δύναμη. Πέτρα νὰ χτύπαγα, τὸ λιγότερο θὰ ράγιζε! ἐκεῖνο τίποτα. Οὔτε σκλήθρα δὲν ἄνοιζε. Ἄντι νὰ πάη μέσα τὸ τσεκούρι, ἔφυγε πίσω δύο πιθαμές, τρεῖς, τέσσαρες, σὰ νὰ χτυποῦσα σὲ λάστιχο. Πρέπει νὰ τὸ ξεριζώσω! πικροσυλλογίστηκα. Τσιμπάω ἀπάνω:

— Ρίχτε μου τὸ λοστό.

Μοῦ κατεβάζουν τὸ σύνεργο. Ρίχνω πέρα τὸ τσεκούρι καὶ ἀδράχων τὸ λοστό. Ἄρχίζω στὶς ρίζες. Τυραννήθηκα, κι ἐγὼ δὲν ξέρω πόσο. Ὅρες ἐρχόνταν, ὦρες περνοῦσαν, κι ἐγὼ μὲ τὸ λοστό στὸ χέρι. Μόνο στεκόμουν κάποτε νὰ πάρω ἀνάσα ἢ καὶ νὰ ρίξω γύρω καμιὰ ματιά. Μποροῦσε τὸ σκυλόψαρο νὰ ριχτῆ ἀπάνω μου. Τέλος τσιμπᾶω πάλι :

— Ρίχτε μου τὴ γούμενα.

— Μωρ' ἔλα πάνω· τσιμπᾶει ὁ καπετάνιος ἀνυπόμονος. Γιὰ σένα τὴ θῆς τὴ γούμενα ; "Ἐχουμε καὶ ψιλοτέρο σχοινί. "Ἐλα πάνω· θὰ σοῦ κόψω τὸν ἀέρα !

— Κόβεις τὸν ἀέρα, μὰ σκίζω τὸ λάστιχο· τοῦ ἀπαντῶ θυμωμένα· ἢ ξέχασες πὼς ἔχω τὸ λάζο μου ;

Τὰ χρειάστηκε ὁ καπετάν Στραπάτσος· μοῦ ἔριξε τὴ γούμενα. Πιάνω ἀπὸ μακριὰ καὶ θηλυκῶν καλὰ τὸν κορμὸ. "Ἐπειτα πηγαίνω στὸ ἄλλο πλευρὸ καὶ ἀρχίζω πάλι μὲ τὸ λοστό τὶς ρίζες. "Ἐκείνο δῶσ' του καὶ γλαυκοπίαζε τὰ μάτια, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μὲ μαγνητίση. "Ἐσειόταν καὶ τάραζε σὰν ψάρι· τὰ κλαδιά του χταποδιοῦ ἀποκλαμοί, λάγγευαν δῶθε - κεῖθε, κουλουριάζονταν, τίναζαν καταπάνω μου τ' ἀκροδάχτυλά τους, νὰ μὲ συλλάβουν. Μὰ ποῦ νὰ μὲ συλλάβουν ! Καὶ ἂν δὲν ἤξερα καθόλου τὰ δολερὰ παιγνίδια του, κι ἂν δὲν εἶχα ἀκούσει τὰ καμώματά του, τὰ σκέλεθρα ποῦ ἐβλεπα σφηνωμένα ψηλά, ἦταν ἀρκετὰ νὰ μοῦ δείξουν τὸν κίντυνο. Σὲ κάθε του ἀνακλάδισμα στρεῖδι κολλοῦσα στὰ πλευρὰ τοῦ μαρμάρου. Πόδια, χέρια, μάτια, ὅλα δούλευαν σύγκαιρα. Καὶ ὁ λοστός, ἀψύς, ἕνα μὲ τὸ ἄλλο τ' ἀντιρρίμματα τὰ ἔβγαζε ἀπὸ τὰ θαλάμια τους, τὰ χώριζε ἀπὸ τὴν πέτρα, ξεφλουδισμένα πολλὲς φορές, κι ἄλλες φορές μὲ σκληθῆρες ἀπὸ χάλαιρα, μὲ φόρμα ἀπὸ κοχύλια.

Τέλος κατάλαβα, πὼς ἄρχισε νὰ λασκάρη. "Ἐχανε τὸ στήριγμά του.

— Ἀπάνω ! τσιμπᾶω.

Μὲ ἀνεβάζουν ἀπάνω. Γδύνομαι γοργά, παίρνω τὴν πρώτη ἀνάσα. Μπρέ ! Πῆρε καὶ σούρωπε. Ἄντικρυ τὸ Πήλιο ψήλωνε βαθυγάλαζο σὰν ἀπὸ λουλάκι. Τὰ χωριά του ἄσπριζαν στὶς πλαγιές, σκόρπια μάρμαρα. Στὸ Βόλο ἀναβαν τὰ φῶτα καὶ ὁ οὐρανός, ὀλοπόρφυρος ἀπὸ τὸ ἥλιοβασιλέμα, ἔβγαζε ἕνα - ἕνα, τρεμόφεγγα τ' ἀστέρια του. Μοῦ φάνηκε, πὼς ξανάζησα ὅταν εἶδα μπρὸς μου γνῶριμα πρόσωπα. Ἐξέχασα

μιά στιγμή και τὸ γιούσουρι και τοὺς κόπους μου και τὴ δόξα μου ἀκόμη.

— Τί ἀπόκαμες ; ρωτάει ὁ καπετὰν Στραπάτσος.

— Τώρα θὰ ἰδῆς, τοῦ λέω πηδώντας ἀπάνω. Ἔλα, παιδιὰ ! τὰ κουπιά σας. Τὸ δέντρο θὰ τὸ σύρουμε στὸ νησι ἀπόψε.

— Μωρέ, τί λές ; Δὲν ἔπαθες τίποτα ; Δὲ σ' ἄγγιξε τὸ στοιχειό ;

Και ρίχνονται ὄλοι ἀπάνω μου, μὲ ψηλαφοῦν, σφίγγουν τὰ κρέατά μου, κινοῦν τὰ μπράτσα μου και ἀκόμα δὲν πιστεύουν πὼς εἶμαι γερός.

— Μὰ τραβάτε, παιδιὰ, λέω· τὸ δέντρο κόπηκε.

Ρίχνονται στὰ κουπιά· τραβοῦν μὲ δύναμη. Ναί ! . . . Ἄντι νὰ σύρῃ μπροστά, πίσω πήγαινε τὸ καῖκι μας.

— Μωρέ, μᾶς γελαῖς· λέει ὁ καπετάνιος ἀγανακτισμένος. Τί μολογαῖς πὼς ἔκοψες τὸ γιούσουρι ;

— Μὰ τὸν Ἄι - Νικόλα, τὸ ἴκοφα, τοῦ κάνω· τράβα ! Τ' ἤθελες, νὰ τ' ἀποκόψω, γιὰ νὰ μὲ πλακώσῃ ἀπὸ κάτω ; Δυὸ τραβήγματα θέλε και θὰ ῥθῃ μὲ τις ρίζες του.

Ἀρχίζουμε πάλι τὸ τραβήγμα. Κάπου μιὰ ὥρα ἔτσι παιδευθήκαμε· Ἄκουες τοὺς σκαρμούς και ἔτριζοβόλουν. Πεῖσμα ἔπιασε τοὺς ναῦτες και ἀντρειεύονταν σὰν ζωτικά. Ὁ καπετὰν Στραπάτσος ξετρελαμένος ἀπὸ χαρὰ και περηφάνια, ψυχὴ ἔδινε σὲ ὄλους μὲ τις φωνές του :

— ὦ - ὦ ! . . . ὦ - ὦ ! . . . Γειά σας, παλικάρια ! Ἴσα, λιοντάρια μου ! . . . Ντροπὴ μας ! Μωρέ, ἴσα τίγρηδες ! . . .

Και τὰ παλικάρια, τὰ λιοντάρια, οἱ τίγρηδες, ἔχωναν βαθιὰ τὸ κουπὶ και τὸ ἔπαιρναν πίσω μὲ τόση δύναμη, πού ἔλεγεσ τώρα θὰ γίνῃ σύψαλα. Τέλος βαθὺ μούγκρισμα ἀντήχησε και ἡ θάλασσα σήκωσε τρανὸ κύμα καταπάνω μας. Τὸ καῖκι πέταξε γοργόφτερο ἐμπρός. Ἀμέσως μέγα κῆτος φάνηκε νὰ πιάνῃ ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ τὸν κόρφο. Ἦταν τὸ γιούσουρι.

— Νὰ ἰδῶ ! και ἐγὼ νὰ ἰδῶ ! . . .

Τρέχουν ὄλοι στὴν πρύμνη νὰ γνωρίσουν τὸ στοιχειό. Τὸ βλέπουν και σταυροκοπιοῦνται φοβισμένοι.

— Ἐμπρός ! λέω στὸν καπετὰν Στραπάτσο. Νὰ τὸ βγάλουμε ὄξω τώρα, πού νύχτωσε, πρὶν τὸ νιώσουν και μᾶς τὸ πάρουν οἱ Τοῦρκοι ! . . .

1. Ἡ παράδοσις ἀναφέρεται εἰς ἐποχὴν πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσσαλίας.

Γ

Μόλις βγήκαμε ἀπὸ τὸν κόρφο, Γοργόνα ὀργισμένη μᾶς ἀπάντησε ἢ Νοτιά. Ὁ οὐρανὸς ἔσβησε τ' ἀστέριά του, ἔκρουσε τὰ σύνορά του. Ἄδης τὸ σκότος ἀπλώθηκε ἀπάνω μας. Τὸ κύμα ψήλωνε βουνό, ἀνέμιζε φωσφορούχους τοὺς ἀφρούς κι ἔχυνε φῶς κατὰσπυρο, θαμπὸ καὶ ἄχαρο περίγυρα. Τί ἄλογα καὶ τί ἄτια ! Τί φῶκες καὶ τί φάλαινες ! κλωθογύριζαν κοπαδιαστά, βρουχιόνταν καὶ ἀλάλαζαν στὸ σύσκαστο ἐκεῖνο χάος. Ν' ἀνησυχῶ ἄρχισα. Δὲν ἦταν θάλασσα ἐκεῖνη· ἦταν θυμὸς καὶ σεῖσμα, κατάρρα καὶ χολή, φαρμάκι τῆς ἄβυσσος.

Ὅμως τίποτα. Τὸ γιούσουρι σφιχτοδεμένο ἀκολουθοῦσε τ' ἀπονέρι, ποὺ ἔστρωνε ἢ πρύμνη τῆς σκάφης μας. Τὸ ἄκουα νὰ δέρονται κάποτε καὶ νὰ ρουχιζέη, σὰν ζωντανὸ ποὺ παίρνει ἀνήφορο. Ντροπὴ τὸ εἶχε πῶς νικήθη, καὶ πάσχιζε μὲ κάθε τρόπο ν' ἀπαλλαγῇ. Μὰ ποιὸς τὸ ἄφηνε ; Μέσα στὸ ἄγριο πέλαγο μιὰ ξεχώριζα ταρναριστὴ φωνή, τῆ φωνὴ τοῦ διαλαλητῆ· ἐνὰ γνώριζα αἴσθημα, τὸ θάμασμα τῶν γερόντων μας :

— Νά λεβεντινός !

Μὲ τὸ χάραμα εἶδα κατὰπλωρα συγνεφοσκεπασμένο τὸ νησί μας. Τρία μίλια θέλαμε ἀκόμη. Μὰ τρία γερά. Τὰ μπράτσα λύθηκαν ὅλη νύχτα ἐπάνω στὸ κουπί. Τὰ πρόσωπα σούρωναν· τὰ μάτια θόλωναν. Ζάρες ἔκαμε τὸ μέτωπο· ἄσπρισαν τὰ κατὰμαυρα μαλλιά, σὰ νὰ κύλισαν στογὸς τὰ χρόνια ἀπάνω μας. Ὁ καπετάνιος, ξαπλωμένος τ' ἀνάσκελα, ἔμοιαζε πτώμα. Οἱ λαμνοκόποι ἀμίλητοι κινούσαν ράθυμα τὰ κουπιά, σὰν μηχανές, ποὺ κάνουν ἀναίσθητα τὸ ἔργο τους. Μόνος ἐγὼ ἐξακολουθοῦσα νὰ λάμνω σωστά. Ἦρθε μάλιστα πολλὲς φορὲς ποὺ τοὺς πῆρα. Μὰ τί νὰ κάμω κι ἐγὼ ; Περисσότερος ἦταν ὁ πόνθος παρὰ ἡ δύναμή μου. Τὸ κύμα ἐπίμενε νὰ ψηλώνη ἀκόμα, νὰ λιγνίξῃ καὶ νὰ μᾶς βρέχῃ καὶ νὰ μᾶς κλυδωνίξῃ φοβερά.

Τέλος ρόδισε ἢ ἀνατολή, φάνηκε ὁ ἥλιος. Φάνηκαν βουρλωμένες οἱ στεριές, θολὸ τὸ πέλαγο, φιλόξενο τὸ νησί μας ἀντίκρου.

— Ἄλα, παιδιὰ, καὶ φτάσαμε ! φώναξα.

Καὶ πηδῶ στὴν πλώρη ν' ἀγναντέψω καλὰ τὸ λιμάνι νὰ ἰδῶ τὴν ἀμμουδιά, ὅπου θὰ τὸ ρίξω θρασίμι. Τὸ καῖκι πέταξε μέσα, δυὸ γάλαρα πήδηξε, ἄραξε ἀπάνω στὴν ἄμμο. Τρέχω στὴν πρύμνη καὶ ἀδράζω τὴ γούμενα. Ὅμιέ ! Σχοινὶ κομματιασμένο κρατῶ μόνο στὰ χέρια μου !

Τί ἔγινε τὸ ἄκαρπο δενδρί ;... Κάτω βρίσκεται στὸν κόρφο τοῦ Βόλου, ἀπάνω στὸ θεόχτιστο πάγκο του, μὲ τὶς λεπιδωτὲς ρίζες, ἀρκοδοντυμένο τὸν κορμό, κλαδιὰ καὶ παρακλάδια του περαδῶθε, λὲς καὶ πάσχει νὰ κλείσῃ ὅλα στὸ δίχτυ του. Ἀκόμα τὸ παραδίνουν γενιὰ σὲ γενιὰ οἱ ναῦτες καὶ πᾶει ἀπὸ πατέρα σὲ παιδί, ἀπὸ παιδί σ' ἀγγόνι, πάντα μεγάλο, θαυμαστὸ πάντα, σκληρὸ σὰν σίδερο, δυνατὸ σὰ λέοντας, ψυχωμένο καὶ ἀθάνατο σὰν στοιχειό.

Κι ἐγώ, ὁ Γιάννος ὁ Γκάμαρος, ἐβδομηγυρτάρης κι ἐτοιμόρροπος τώρα, δὲ θαλασσοδέρομαι παρὰ γιὰ τὸ καρβέλι !

«Λόγια τῆς Πλώρης»

ΝΑΥΑΓΙΑ

Μόλις ἀράξαμε στὴ Στένη, ὁ καπετὰν Ξυρίχης πῆρε τὴ βάρκα κι ἔτρεξε στὸ τηλεγραφεῖο. Δύο ἡμέρες τώρα δὲν ἤβρεσκε ἡσυχία. Τριάντα μίλια ἔξω ἀπὸ τὸ Μπουγάζι ἀντάμωσε τὸν «Ἀρχάγγελο», τὸ μπάγκο του, ποῦ ἦταν μέσα κυβερνήτης καὶ γραμματικὸς τὰ δυὸ του ἀδέρφια. Δὲν πρόφτασαν νὰ καλοχαιρετηθοῦν, νὰ εἰποῦν γιὰ τὸ φορτίο καὶ τὸ ναῦλο τους καὶ τοὺς χῶρισε ὁ χιονιάς. Κατόρθωσε τέλος νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὸ δικό μας, καὶ ὀλάκερο ἡμερονύχτι θαλασσοδαρθήκαμε στ' ἀνοιχτά. Μὰ ὅταν μπῆκε στὸ Βόσπορο, ρώτησε ὅλους τοὺς βαρκάρηδες, τοὺς πιλότους, ἀκόμη τοὺς κουμπάρους καὶ τὶς κουμπάρες· ἀλλὰ τίποτε δὲν ἔμαθε γιὰ τὸν «Ἀρχάγγελο». Τί νὰ ἔγινε ; Φυλάχτηκε πουθενά ; Πρόφτασε νὰ ὀρθοπλωρίσῃ κι ἐκεῖνος ἢ ἔπεσε ἀπάνω στους βράχους ; Κι ἂν σακίστηκε τὸ μπάγκο, σώθηκαν τουλάχιστον τ' ἀδέρφια του ; "Ὅλο τέτοια συλλογίζεται κι ἔχει συγνεφωμένο τὸ μέτωπο, τρέμουλο ἔχει στὴν καρδιά.

"Ὅταν ἔφτασε στὸ τηλεγραφεῖο, ζέχασε μιὰ στιγμή τὸν πόνο του ἔμπρὸς στὸν πόνο τῶν ἄλλων. Κάτω στὴν αὐλή, ἀπάνω στὶς σαρωμένες σκάλες καὶ παραπάνω στ' ἀσάρωτα πατώματα κόσμος σὰν αὐτὸν ἀνήσυχος· γυναῖκες, ἄντρες, παιδιὰ πρόσμεναν νὰ μάθουν ἀπὸ τὸ σύρμα τὴν τύχη τῶν δικῶν τους. Κι ἐκεῖνο σῶριαζε μὲ τὴν ταρναριστὴ φωνή του ἀκατάπαυστα θλίψη. Ὀνόμαζε πνιγμούς, μετροῦσε θα-

νάτους, ἔλεγε ναυάγια, περιουσίας χαμούς, συνέπαιρνε χαρὲς κι ἐλπίδες σὰν δρόλαπας. Καὶ κάθε λίγο ἀπάνω στὰ πατώματα, στὶς σκάλες κάτω καὶ παρακάτω στὴν αὐλὴ θρῆνοι ἀκούονταν, κορμιὰ ἔπεφταν λιπόθυμα, φωτιά κυλοῦσε τὸ δάκρυ.

Ὁ καπετὰν Ξυρίχης δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρει περισσότερο τὸ βάσανο. Βιαζότανε νὰ μάθη καὶ τὴ δική του μοίρα. Ἐσπρωξε τὸν κόσμο ζερβόδεξα, ἀνέβηκε δυὸ - δυὸ τὰ σκαλιά, ἔφτασε μὲ κόπο στὴ θυρίδα καὶ ρώτησε μὲ ὀλότρεμη φωνή :

— Γιὰ τὸν «Ἀρχάγγελο»... τὸ μπάρο... μὴν ἀκούσατε τίποτα ;

— Τίποτα· τοῦ ἀπαντᾷ ξερὰ ὁ τηλεγραφετῆς.

— Τίποτα! πῶς εἶναι δυνατό; Ξαναρωτάει. «Ἀρχάγγελο» τὸ λέν· ἔχει φιγούρα δέλφινά... ἔχει στὸ μεσανὸ κατάρτι κόφα. Σπετσιώτικο χτίσιμο.

Καὶ κολλάει περίεργα τὰ μάτια στοῦ ὑπάλληλου τὸ πρόσωπο, αὐτιάζεται τοὺς κρότους ποὺ βγάζει ξερούς, συγκρατητούς, σὰν δοντοχτύπημα κρουμένου, ἢ μηχανή. Τὰ σωθικά του λαχταροῦν, φεύγουν τὰ σάνιδια ἀπὸ τὰ πόδια του· ἔτοιμος νὰ λιποθυμήσει. Μὰ δὲν τὴν παραιτᾷ τὴ θέση του. Τέλος σηκώνει ἐκεῖνος τὰ μάτια, τὸν καλοκοιτάζει μιὰ στιγμή καὶ λέει μὲ φωνὴ ἀδιάφορη :

— Ναι... «Ἀρχάγγελος». Χάθηκε στὸ τάδε μέρος τῆς Ροῦμελης· κόπηκε στὰ δυὸ· ἢ πρύμνη του ρίχτηκε στοὺς βράχους μὲ δυὸ παιδιὰ μέσα... Τὰ παιδιὰ εἶναι ζωντανά.

— Ζωντανά ! Ἀναστυλῶνεται ὁ καπετάνιος στὰ πόδια του.

— Τὰ ὀνόματα ; λέει μὲ φωνὴ σὰν χᾶδι· δὲν μπορούμε τάχα νὰ μάθουμε τὰ ὀνόματα ;

— Πέτρος καὶ Γιάννης.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! Πέτρος καὶ Γιάννης εἶναι τ' ἀδέρφια του. Ζωντανὰ λοιπὸν καὶ τὰ δυὸ. Ζωντανὰ ἐκεῖνα, θρύμματα τὸ ὀλοκαίνουργο σκαφίδι! Πάλι δόξα σοι ὁ Θεός! Φτιάνουν ἄλλο μεγαλύτερο καὶ ὁμορφότερο. Φιλεῦει ἀνοιχτόκαρδος πέντε ποῦρα τὸν ὑπάλληλο· δίνει ἕνα μετζίτι κέρασμα στὸν ὑπρέτη· παρηγορεῖ γλυκομίλητος τὰ θλιμμένα πρόσωπα : — Δὲν εἶναι τίποτα· ὅλοι καλὰ εἶναι· ὅλα καλὰ!

— Ποιᾶς ἡλικίας τάχα νὰ εἶναι τὰ παιδιὰ ; ρωτάει πάλι.

Ὁ ὑπάλληλος σκουντουφλιάζει. Μὰ τὸν παρασκότησε ! Γύρω ἀκούονται φωνὲς ἀνυπόμονες· σπρώχνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον· θέλουν νὰ τὸν βγάλουν ἀπὸ τὴ θυρίδα. Ἐμαθε πῶς ζοῦν τ' ἀδέρφια του· δὲν τοῦ φτά-

νει ; Είναι κι άλλοι που λαχταρούν για τους δικούς των. "Ας μάθουν κι εκείνοι κατιτί ! Μά εκείνος δὲν ἀφήνει τὴ θέση του.

— Ποιᾶς ἡλικίας τάχα ; Ξαναρωτᾶ.

— Δέκα δώδεκα χρονῶν.

Πάλι ἀπελπισία. Τ' ἀδέρφια του δὲν εἶναι τόσο μικρά. Είναι ἀπὸ εἴκοσι πέντε κι ἀπάνω. Σκουντούφλης κατεβαίνει τὶς σκάλες, βγαίνει ἀπὸ τὴν αὐλή, παίρνει τὸ βαποράκι καὶ φτάνει στὰ Θεραπεία. Ἐπὶ κεῖ μ' ἔν' ἄλογο φτάνει στὸν Ἄι - Γιώργη, παίρνει τὴν ἀκρογιαλιά. Τὰ μάτια του ὀμπρίζουν. Ὁ ἥλιος παιγνιδίζει ἀκόμη σὲ ζαφειρένιο οὐρανό. Ἡ θάλασσα λίμνη ἀπλώνεται ὡς τὰ οὐρανοθέμελα. Ἡ γῆ ἀνθοσπαρμένη μοσχοβολᾷ. Μὰ ἡ ἀκρογιαλιά μοιάζει μὲ νεκροταφεῖο. Κάθε βράχος καὶ νεκροκρέβατο. Καράβια κομματιασμένα, βαρκοῦλες μισοσπασμένες, σχοινιά, κατάρτια, φιγοῦρες, πανιά, εἰκονίσματα, παδέλες, πιάτα, λιβανιστήρια, πυξίδες, χρυσόξυλα. Καὶ μαζὶ χέρια, πόδια, κορμιὰ δίχως κεφάλια, κεφάλια δίχως κορμιὰ, ἄδεια καύκαλα, τρίχες χωμένες στὶς σκισμάδες, μυαλὰ στουπιασμένα στὴν πέτρα. "Ἐνα τρεχαντηράκι ὁμορφοφτιασμένο, ἄγγελος, πρόβαινε μὲ πανιά καὶ ξάρτια, λὲς κι ἀρμένιζε ἀνάερα. Καὶ ὅμως ἦταν καρφωμένο στὸ βράχο, σφιλισμένο τόσο καλὰ στὴν πέτρα, πού οὐδὲ νερὸ οὐδ' ἄνεμος μποροῦσε νὰ περάσῃ. Κι ἓνα σκυλὶ στὴν πρύμνη δεμένο γύριζε μάτια φωτιές, δάγκωνε τὴν ἀλυσίδα του καὶ τὸ νερὸ κοιτάζοντας ἀλίχταγε κι ἀλίχταγε, σὰν νὰ τὸ ἔβριζε, πού χάλασε τ' ὁμορφοκάραβο.

"Ἐκαμε ἀκόμη μερικά βήματα ὁ καπετὰν Ξυρίχης καὶ ἄξαφνα βρέθηκε μπρὸς στὸ μπάρκο του. "Ἐπρεπε νὰ εἶναι δικό του ξύλο, γιὰ νὰ τὸ γνωρίσῃ. Οὔτε κατάρτια οὔτε πανιά οὔτε σκαφίδι ἀπόμεινε πλιά. Μονάχα ἡ πρύμνη του, κι ἐκείνη ξεσκλισμένη, κρατιότανε σὲ δυὸ χάλαρα. Καὶ γύρωθὲ της πικρὴ νεκροπομπή, ἄλλα ξύλα σκορπισμένα, κουπιά καὶ ἄρμενα· ἄλλες καρίνες φαγωμένες· ἄλλα ποδόσταμα καὶ σωτρόπια καὶ σταύρωσες. Κι ἀκόμη γύρωθὲ της ἄλλη πικρότερη συνοδεία ! Βλέπει τὸ ναύκληρο νεκρὸ στὸ πλάγι· βλέπει τοὺς ναῦτες πέρα δῶθε σκορπισμένους, ἄλλους κολλιτισίδα ἀπάνω στὰ κοτρόνια, ἄλλους μισοσκιπασμένους μὲ τὸν ἄμμο, ἄλλους παιγνίδι τοῦ νεροῦ, δαρμὸς καὶ φτύμα του. Κι ἀπάνω στὰ τουμπανιασμένα κουφάρια, στὰ πρόσωπα τὰ χασκογέλαστα τὰ ὄρνια καλοκαθισμένα βύθιζαν τὸ ράμφος στὴ νεκρὴ σάρκα καὶ στὸν κρότο του πέταξαν κρᾶζοντας, σὰν νὰ διαμαρτύρονταν πού τὰ ἐνοχλοῦσε στὸ πλούσιο φαγοπότι.

« Αρχίζει τώρα φριχτότερο τοῦ καπετάνιου τὸ βάσανο. Ἐκεῖνα τὰ κουφάρια δείχνουν πὼς κοντὰ βρίσκονται καὶ τὰ δικά του. Θέλει νὰ δράμη, νὰ ψάξῃ ὀλοῦθε, μὰ δὲν τολμᾷ. Κάτι μέσα του τὸν κρατεῖ, τὰ πόδια του καρφώνει στ' ἀχνάρια τους. Τέλος πάει καὶ φαγουλεύει. Βρίσκει ἀσοῦσουμα καὶ τ' ἀδέρφια του. Τὸ ἓνα κείτεται μὲ τὸ κεφάλι συφραλισμένο, τὸ ἄλλο ἔχει καὶ τὰ δυὸ πόδια κομμένα στὰ γόνατα. Ἄν δὲν τοῦ τὸ ἴλεγε ἡ ψυχὴ, βέβαια δὲ θὰ τὰ γνώριζαν τὰ μάτια του, ὅπως καὶ τὸ μπάριο. Ἀλλὰ τοῦ τὸ εἶπε καὶ τὰ καλογνώρισε. Καὶ τότε τὰ μάτια του στέρεψαν· οὔτε δάκρυα βγάζουν οὔτε σπαρταροῦν. Τὴ θάλασσα μόνον κοιτάζουν πεισιμωμένα. Ἀξαφνὰ ὁ γρόθος σηκώνεται καὶ πέφτει μὲ ὀρμὴ, ποὺ λὲς τρόμαξε καὶ πισωπάτησε ἐκεῖνη φοβισμένη.

— Ἐπειτα σκύφτει καὶ γλυκοφιλεῖ τ' ἀδέρφια του. Χαϊδεύει τους τὰ χτυπημένα κορμιά ἀνάλαφρα, σὰν νὰ φοβᾶται μὴν τὰ ξυπνήσῃ· κατὶ τοὺς ψιθυρίζει μυστικά στ' αὐτὴ, θὲς παρηγοριά, θὲς μακρινὴν ὑπόσχεση. Ἐπειτα μὲ τὸ λάζο ἀρχίζει καὶ σκάφτει τὸν τάφο τους. Παιδεύτηκε κάπου μιὰ ὥρα στὸν ἄμμο. Τὸν ἄνοιξε καὶ ἀπίθωσε πρῶτα τ' ἀδέρφια, ἔπειτα τὸν ναυκλήρο, κατόπι τοὺς ναῦτες, κύλησε ἐπάνω πέτρες καὶ γάλαρα. Ἐπειτα ἔπιασε πάλι τὴ στράτα του καὶ ἔφτασε στὰ Θεραπειά. Βρίσκει τὸ βαπόρι, ἔφτασε πάλι στὸ μπάριο του.

— Ἐτοιμα ; ρωτᾷ τὸ γραμματικό.

— Ἐτοιμα!

— Βίρα ἄγκουρα !

— Ὁ καπετὰν Ἐυρίχης, ἀμίλητος, ἔπιασε τὴ θέση του στὸ κάσαρο καὶ ἐξακολούθησάμε τὸ ταξίδι.

« Λόγια τῆς Πλώρης »

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α. ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΤΗ ΣΤΗ ΕΠΟΧΗ 1850

Επίσης & άλλες τραγουδιές που εμπίπτουν σε αυτήν την
εποχή με τ' Άνω Σουλ, με άλλα τραγουδιά
α' παραπάνω τραγουδιών με Κύρια και κεντρικά
Εδώ θα είναι και πολλά άλλα τραγουδιά που έχουν
Ταύτα τραγουδιά είναι & τα τραγουδιά
α' με τα οποία οι τραγουδιστές τραγουδούν
α' τραγουδιά

Β ΠΟΙΗΣΙΣ

Επίσης & άλλες τραγουδιές που εμπίπτουν σε αυτήν την
εποχή με τ' Άνω Σουλ, με άλλα τραγουδιά
α' παραπάνω τραγουδιών με Κύρια και κεντρικά
Εδώ θα είναι και πολλά άλλα τραγουδιά που έχουν
Ταύτα τραγουδιά είναι & τα τραγουδιά
α' με τα οποία οι τραγουδιστές τραγουδούν
α' τραγουδιά

ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τα τραγουδιά του Νορβηγικού & του Σουηδικού
παιδιών θα περιλαμβάνονται με τ' Άνω Σουλ
και είναι της κατηγορίας παιδικά τραγουδιά
Καίρια & κεντρικά τραγουδιά που είναι τραγουδιά
κίβικα και ε' ιστορικά, με άλλα & κεντρικά
Η Σουηδική & η Νορβηγική τραγουδιές
Αυτά & άλλα με τα οποία και τραγουδούν
παιδιά σε ένα δωμάτιο με άλλα τραγουδιά

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΤΗΣ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑΣ (1453)

Σημαίνει ο Θεός, σημαίνει ή γής, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει κι ή 'Αγιά Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι ἐξήντα δυὸ καμπάνες.
Κάθε καμπάνα και παπάς, κάθε παπάς και διάκος.
Ψάλλει ζερβὰ ὁ βασιλιάς, δεξιά ὁ πατριάρχης,
κι ἀπ' τὴν πολλή τὴν ψαλμουδιὰ ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ Χερουβικὸ και νὰ 'βγη ὁ βασιλέας,
φωνή τοὺς ἤρθε ἐξ οὐρανοῦ κι ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα :
«Πάψετε τὸ Χερουβικὸ κι ἄς χαμηλώσουν τ' ἅγια,
παπάδες πάρτε τὰ ἱερά, και σεῖς κεριά σβηστήτε,
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ή Πόλη νὰ τουρκέψη.
Μόν' στεῖλτε λόγο στή Φραγκιά, νὰ 'ρθουνε τρία καράβια
τό 'να νὰ πάρη τὸ Σταυρὸ και τ' ἄλλο τὸ Βαγγέλιο,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο, τὴν "Αγία Τράπεζά μας,
μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ και μᾶς τὴ μαγαρίσουν ».
'Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε και δάκρυσαν οἱ εἰκόνας.
«Σώπασε, κυρά Δέσποινα, και μὴ πολυδακρῦζης,
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας εἶναι ».

ΣΚΛΑΒΟΙ ΣΤΟΥΣ ΑΡΒΑΝΙΤΕΣ

Τὰ παλικάρια τοῦ Μοριᾶ κι οἱ ἔμορφες τῆς Πάτρας
ποτὲς δὲν καταδέχονταν πεζοὶ νὰ περπατήσουν,
και τώρα πῶς κατάντησαν σκλάβοι στοὺς 'Αρβανίτες!
Κλαίγουν οἱ μαῦροι τὴ σκλαβιά, ὅπου εἶναι σκλαβωμένοι,
κλαίγουν και τὸν ξεχωρισμό, τὸ πῶς θὰ ξεχωρίσουν.
'Ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς παρηγοριὰ δὲν ἔχει!
'Αφήνει ή μάνα τὸ παιδὶ και τὸ παιδὶ τὴ μάνα,
χωρίζει και ἓνα ἀντρόγυνο μιὰ μέρα ἀνταμωμένο.

ΣΟΥΛΙΩΤΙΚΟ

Τρία μπαϊράκια φαίνονται 'ποκάτω' από τὸ Σούλι.
Τὸ 'να 'ναι τοῦ Μουχτάρ πασᾶ, τ' ἄλλο τοῦ Σελιχτάρη,
τὸ τρίτο τὸ καλύτερο εἶναι τοῦ Μιτσομπόπου.

Μιά παπαδιά τ' ἀγνάντεψεν ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα.

«Ποῦ εἰστε τοῦ Λάμπρου τὰ παιδιὰ, ποῦ εἰστεν οἱ Μποτσαρῆοι;
'Αρβανιτὰ μᾶς πλάκωσε, θέλει νὰ μᾶς σκλαβώσῃ.

— Ἄς ἔρτουν οἱ παλιότουρκοι, τίποτε δὲ μᾶς κάνουν.

Ἄς ἔρτουν πόλεμο νὰ ἰδοῦν καὶ Σουλιωτῶν τουφέκια,
νὰ μάθουν Λάμπρου τὸ σπαθί, Μπότσαρη τὸ τουφέκι,
τ' ἄρματα τῶν Σουλιώτισσων, τῆς ζακουσμένης Χάιδως.

Κι ὁ Κουτσονίκας φώναζεν ἀπὸ τὸ μετερίζι :

«Παιδιὰ, σταθῆτε στέρεα, σταθῆτε ἀντρειωμένα,
γιατ' ἔρχεται ὁ Μουχτάρ πασᾶς μὲ δώδεκα χιλιάδες».

ἌΟ πόλεμος ἀρχίνησε κι ἀνάψαν τὰ τουφέκια.

Τὸν Ζέρβα καὶ τὸν Μπότσαρη ἐφώναξε ὁ Τζαβέλας :

«Παιδιὰ μ', ἦρθ' ὥρα τοῦ σπαθιοῦ κι ἄς πάψῃ τὸ τουφέκι».

Κι ὅλοι ἔπιασαν καὶ σπάσανε τὶς θήκες τῶ σπαθιῶ τους,
τοὺς Τούρκους βάνουνε μπροστά, τοὺς βάνουν σὰν κριάρια.

Ἄλλοι ἐφευγαν κι ἄλλοι ἔλεγαν : « Πασά μου, ἀνάθεμά σε !

Μέγα κακὸ μᾶς ἔφερες τοῦτο τὸ καλοκαίρι,
ἐχάλασες τόση Τουρκιά, σπαῆδες κι Ἄρβανίτες.

Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Χόρμυβο, δὲν εἶν' ἡ Λαμποβίτσα,

ἐδῶ εἶν' τὸ Σούλι τὸ κακὸ, ἐδῶ εἶν' τὸ Κακοσούλι,

ποῦ πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες σὰν τοὺς ἄντρες,

ποῦ πολεμάει ἡ Τζαβέλαινα σὰν ἄζιο παλικάρι ».

Κι ὁ Μπότσαρης ἐφώναξε μὲ τὸ σπαθί στὸ χέρι :

«Ἐλα, πασά, τί κάκιωσες καὶ φεύγεις μὲ μενζίλι ;

Γύρισ' ἐδῶ στὸν τόπο μας, στήν ἔρημη τὴν Κιάφα,

ἐδῶ νὰ στήσης τὸ θρονί, νὰ γένης καὶ σουλτάνος».

ΤΗΣ ΛΕΝΩΣ ΤΟΥ ΜΠΟΤΣΑΡΗ

Μετά την παράδοσιν τοῦ Σουλίου διὰ τῆς συνθήκης τῆς 12 Δεκεμβρίου 1803, δι' ἧς ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Σουλιώτας νὰ μεταβῶσιν ἐν ὄπλοι ὅπου ᾔθελον, ὁ Ἄλῃ πασάς παρασπονδήσας ἐπεχείρησε νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς ἐπιζήσαντας. Τούτων ὁ Κίτσος Βότσαρης φεύγων τὴν διώξιν ἦλθεν εἰς Βουλγαρέλι τῶν Τσουμέρκων, ἀλλὰ βλέπων ὅτι καὶ ἐκεῖ διέτρεχε κίνδυνον νὰ κυκλωθῇ ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, παρέλαβε πάντας τοὺς ἐκεῖ Σουλιώτας, ἀνερχομένους εἰς 1148, καὶ κατέφυγε τὴν 22 Δεκεμβρίου εἰς τὰ Ἄγραφα, εἰς μονὴν τινα ἐπὶ ἀποκρήμνου βράχου. Πολιορκηθεὶς ἐν αὐτῇ ὑπὸ ἰσχυρᾶς δυνάμεως τοῦ Ἄλῃ, ἀντέστη ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου 1804 οἱ Ἀλβανοὶ κατέλαβον διὰ προδοσίας τὴν μονὴν καὶ κατέσφαξαν τοὺς ἐν αὐτῇ, πλὴν 80 περίπου ἀνδρῶν καὶ δύο γυναικῶν διαφυγόντων μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ.

Ἡ Λένω, εἰς ἣν ἀναφέρεται τὸ τραγούδι, δεκαπενταετίς θυγάτηρ τοῦ Κίτσου Βότσαρη ἐκ πρώτου γάμου, ἐπολέμει εἰς τὴν μονὴν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Γιαννάκη φονευθέντος δὲ τούτου, μετέβη πλησίον τοῦ θείου τῆς Νίκζα, πολεμοῦντος παρὰ τὸν Ἀγελῶν, καὶ ἐφόνευσε πολλοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ κυκλωθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως καὶ συλληφθῆ, ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπνίγη.

Ν. Γ. Πολίτης

- Ὅλες οἱ καπετάνισσες ἀπὸ τὸ Κακосуλι,
 ὅλες τὴν Ἄρτα πέρασαν, στὰ Γιάννινα τίς πᾶνε,
 σκλαβώθηκαν οἱ ἀρφανές, σκλαβώθηκαν οἱ μαῦρες,
 κι ἡ Λένω δὲν ἐπέρασε, δὲν τὴν ἐπῆραν σκλάβα.
 Μόν' πῆρε δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια,
 σέρνει τουφέκι σισανὲ κι ἐγγλέζικα κουμπούρια,
 ἔχει καὶ στὴ μεσούλα τῆς σπαθὶ μαλαματένιο.
 Πέντε Τούρκοι τὴν κυνηγοῦν, πέντε τζοχανταραῖοι,
 «Τούρκοι, γιὰ μὴν παιδεύεστε, μὴν ἔρχεστε σιμὰ μου,
 σέρνω φουσέκια στὴν ποδιά καὶ βόλια στὶς μπαλάσκες.
 — Κόρη, γιὰ ρίξε τ' ἄρματα, γλίτωσε τὴ ζωὴ σου.
 — Τί λέτε, μωρ' παλιότουρκοι καὶ σεῖς παλιοζαγάρια ;
 Ἐγὼ εἶμαι ἡ Λένω Μπότσαρη, ἡ ἀδερφή τοῦ Γιάννη,
 καὶ ζωντανὴ δὲν πιάνομαι εἰς τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια».

ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

Κατὰ τὴν δίωξιν τῶν Σουλιωτῶν, περὶ ἧς ἔγινε λόγος ἐν τῇ προηγούμενῃ σημειώσει, μικρὸν ἀπόσπασμα ἐξ 78 ψυχῶν κατέφυγεν εἰς τὸ χωρίον Ρινιάσαν (μεταξὺ Πρεβέζης καὶ Ἄρτης), ὅπου παρέμεινον καὶ ἄλλαι τινὲς σουλιώτικαι οἰκογένειαι. Ἀλλὰ σίφος Ἀλβανῶν, καταφθάσαν εἰς τὸ χωρίον τὴν 23 Δεκεμβρίου 1803, κατέλαβεν ἐξ ἀπροόπτου τοὺς κατοίκους, καὶ ἄλλους μὲν κατέσφαξεν, ἄλλους δὲ ἠχμαλώτισε.

Μεταξὺ τῶν κατοίκων ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Γεωργάκη Μπότση, τοῦ ὁποίου ἀπόντος ἡ ἥρωικὴ σύζυγος Δέσπω ἀντάταξε σθεναρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῶν σφαγέων. Κλεισθεῖσα εἰς πύργον, τὴν λεγομένην Κούλαν τοῦ Δημουλά, μετὰ δέκα ἄλλων, θυγατέρων, νυμφῶν, ἐγγονῶν καὶ ἐγγόνων τῆς, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Ἀλβανούς, ὅτε εἶδεν ὅτι πᾶσα περαιτέρω ἀντίστασις ἦτο ματαία, ἤρῳτησε τὰ τέκνα τῆς ἂν δὲν προτιμοῦν ἀπὸ τὴν σκλαβιανὸν θάνατον. Πάντες ἐζήτησαν τὸν θάνατον, τότε δὲ συσσωρεύσασα εἰς τὸ μέσον ὄσσην πυρίτιδα εἶχεν, ἔθεσεν πῦρ εἰς αὐτὴν καὶ ἐκάησαν.

Ν. Γ. Πολίτης

Ἄχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.

Μῆνα σὲ γάμο ρίχονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχονται οὐδὲ σὲ χαροκόπι,

ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἄρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο.

« Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε δὲν κάνει».

Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.

« Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ', μαζὶ μου ἐλάτε ».

Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιὰ γενήσαν.

ΤΗΣ ΠΑΡΓΑΣ

Α'

— Μαῦρο πουλάκι, πόρχεσαι ἀπὸ τ' ἀντίκρου μέρη,
πὲς μου τί κλάψες θλιβερές, τί μαῦρα μοιρολόγια,
ἀπὸ τὴν Πάργα βγαίνουνε, ποὺ τὰ βουνὰ ραγίζουν ;

Μήνα τὴν πλάκωσε Τουρκιὰ καὶ πόλεμος τὴν καίει ;
 — Δὲν τὴν ἐπλάκωσε Τουρκιὰ, πόλεμος δὲν τὴν καίει.
 Τοὺς Παργινοὺς ἐπούλησαν σὰ γίδια, σὰ γελάδια,
 καὶ ὄλοι στὴν ξενιτιά θὰ πᾶν νὰ ζήσουν οἱ καημένοι.

Τραβοῦν γυναῖκες τὰ μαλλιά, δέρνουν τ' ἄσπρα τοὺς στήθια,
 μοιρολογοῦν οἱ γέροντες μὲ μαῦρα μοιρολόγια
 παπάδες μὲ τὰ δάκρυα γδύνουν τὲς ἐκκλησιές τους.
 — Βλέπεις ἐκείνη τὴ φωτιά, μαῦρο καπνὸ πού βγάνει ;
 Ἐκεῖ καίγονται κόκαλα, κόκαλα ἀντρειωμένων,
 πού τὴν Τουρκιὰ τρομάζανε καὶ τὸ βεζίρη κάψαν.
 Ἐκεῖ ἔναι κόκαλα γονιοῦ, πού τὸ παιδὶ τὰ καίει,
 νὰ μὴν τὰ βροῦνε οἱ Λιάπηδες, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν.
 Ἄκοῦς τὸ θρῆνο τὸν πολὺν, ὅπου βογγοῦν τὰ δάση,
 καὶ τὸ δαρμὸ πού γίνεται, τὰ μαῦρα μοιρολόγια ;
 Εἶναι π' ἀποχωρίζονται τὴ δόλια τὴν πατρίδα,
 φιλοῦν τίς πέτρες καὶ τὴ γῆ καὶ ἀσπάζονται τὸ χῶμα.

B'

Τρία πουλιὰ ἀπ' τὴν Πρέβεζα διαβήκανε στὴν Πάργα,
 τὸ ἄνα κοιτάει τὴν ξενιτιά, τ' ἄλλο τὸν Ἄι - Γιαννάκη,
 τὸ τρίτο τὸ κατάμαυρο μοιρολογάει καὶ λέει :
 — «Πάργα, Τουρκιὰ σὲ πλάκωσε, Τουρκιὰ σὲ τριγουρίζει.
 Δὲν ἔρχεται γιὰ πόλεμο, μὲ προδοσιὰ σὲ παίρνει.
 Βεζίρης δὲ σ' ἐνίκησε μὲ τὰ πολλὰ τ' ἀσκέρια.
 Ἔφρευαν Τοῦρκοι σὰ λαγοὶ τὸ Παργινὸ τουφέκι,
 καὶ οἱ Λιάπηδες δὲν ἤθελαν νὰ ῥθουν νὰ πολεμήσουν.
 Εἶχες λεβέντες σὰ θεριά, γυναῖκες ἀντρειωμένες,
 πότρωγαν βόλια γιὰ ψωμί, μπαρούτι γιὰ προσφάγι.
 Τ' ἄσπρα πουλῆσαν τὸ Χριστό, τ' ἄσπρα πουλοῦν καὶ σένα».

Πάρτε, μανάδες, τὰ παιδιά, παπάδες, τοὺς ἀγίους.
 Ἄστε, λεβέντες, τ' ἄρματα καὶ ἀφήστε τὸ τουφέκι,
 σκάψτε πλατιά, σκάψτε βαθιά, ὅλα σας τὰ κιβούρια,
 καὶ τ' ἀντρειωμένα κόκαλα ξεθάψτε τοῦ γονιοῦ σας.
 Τοῦρκους δὲν ἐπροσκύνησαν, Τοῦρκοι μὴν τὰ πατήσουν

ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

- Θέλω νά πάρω ἀνήφορο, νά πάρω ἀνηφοράκι,
 νά βρω κλαράκι φουντωτό καί ριζιμιό λιθάρι,
 νά γείρω ν' ἀποκοιμηθῶ, γλυκόν ὕπνο νά πάρω.
 Μαηδὲ ἔχειρα, ἤδὲ πλάγιασα, μηδὲ τὸν ὕπνο πῆρα,
 κι ἀκῶ τὰ πεύκα νά βογγοῦν καὶ τίς ὄξυές νά τρίζουν
 κι ἀκῶ μιᾶς πέρδικας λαλιά, μιᾶς ἀηδονολαλούσας,
 καὶ τό ἴλεγε λυπητερά σά μαῦρο μοιρολόγι.
- «Τὸ τί ἔχεις, περδικούλα μου, καὶ κλαῖς κι ἀναστενάξεις ;
 Μὴν εἶν' τ' αὐγά σου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά σου μαῦρα ;
 — Δὲν εἶν' τ' αὐγά μου μελανὰ καὶ τὰ πουλιά μου μαῦρα,
 μόν' κλαίω γιὰ τὴν κλεφτουριά, γιὰ τοὺς καπεταναίους,
 ποὺ τοὺς χαλάει ὁ Ἄλῃ πασάς στὰ Γιάννενα, στὴ λίμνη».

ΜΙΣΟΛΟΓΓΙ

- Νά ἴμουν πουλι νά πέταγα, νά πήγαινα τοῦ ψήλου,
 ν' ἀγνάντευα τὴ Ρούμελη, τὸ ἔρμο Μισολόγγι
 πῶς πολεμᾷ μετ' τὴν Τουρκιά, μετ' τέσσερους πασάδες.
 Πέφτουν κανόνια στὴ στεριά καὶ μπόμπες τοῦ πελάγου,
 πέφτουν τὰ λιανοτούφεκα σὰν ἄμμος, σὰ χαλάζι.
 Καὶ ὁ Μακρῆς τοὺς φώναζε καὶ ὁ Μακρῆς φώναζει :
- Παιδιά, βαστάτε τ' ἄρματα καὶ τὰ βερὰ τουφέκια,
 καὶ τὸ μιντάτ' μᾶς ἔρχεται στεριά καὶ τοῦ πελάγου,
 ὁ Καραϊσκάκης τῆς στεριάς κι οἱ Ἰδραῖοι τοῦ πελάγου.
 Μήτε μιντάτι ἔφτασε, μήτε βοήθεια φτάνει,
 καὶ οἱ κλεισμένοι ξόρμησαν μετ' τὰ σπαθιά στὰ χέρια,
 κι οἱ Τούρκοι τοὺς ἐσταύρωσαν καὶ τοὺς διαμοιράζουσαν.
 Πῆραν κεφάλια ἀμέτρητα καὶ ζωντανούς ἀμέτρους
 καὶ λίγοι ξεγλιτώσανε πλέοντας μετ' τὸ αἷμα.

Β' ΚΛΕΦΤΙΚΑ

Α'

Τῆς νύχτας οἱ ἄρματοιοὶ καὶ τῆς αὐγῆς οἱ κλέφτες
 ὄλονυχτις κουρσεύανε καὶ τὴν αὐγὴ κοιμῶνται,
 κοιμῶνται στὰ δασὰ κλαριά καὶ στοὺς παχιούς τοὺς ἴσκιους.
 Εἶχαν ἀρνιά καὶ ψήνανε, κριάρια σουβλισμένα,
 μὰ εἶχαν κι ἓνα γλυκὸ κρασί, ποὺ πίν'ν τὰ παλικάρια.
 Κι ἓνας τὸν ἄλλον ἔλεγαν, κι ἓνας τὸν ἄλλον λέει :
 « Καλὰ τρῶμε καὶ πίνουμε καὶ λιανοτραγουδάμε
 δὲν κάνουμε κι ἓνα καλὸ, καλὸ γιὰ νὰ τὴν ψυχὴ μας ;
 — ὁ κόσμος φκιάνουν ἐκκλησιές, φκιάνουν καὶ μοναστήρια, —
 νὰ πᾶμε νὰ φυλάξουμε στῆς Τρίχας τὸ γεφύρι,
 ποὺ θὰ περάσῃ ὁ βόιβοντας μὲ τοὺς ἀλυσωμένους·
 νὰ κόψουμε τοὺς ἄλυσους νὰ βγοῦν οἱ σκλαβωμένοι,
 νὰ βγῆ τῆς χήρας τὸ παιδί, π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχει
 π' αὐτὴ τὸ ἔχει μονάκριβο στὸν κόσμο ξακουσμένο ».

Β'

Ἄναθεμά τὰ τὰ βουνὰ μὲ τὸ ζαχόνι πόχουν,
 τὸ καλοκαίρι κίτρινα καὶ τὸ χειμῶνα μαῦρα,
 καὶ τὴν πικρὴ τὴν ἀνοιξή πολὺ ροδαμισμένα.
 Κανένας δὲν τὰ χάρηκε μὲς στὸν ἀπάνω κόσμος,
 ἢ κλεφτουριά τὰ χαίρεται καὶ τὰ μικρὰ κλεφτόπια.
 Πηδᾶνε, παίζου καὶ γλεντᾶν καὶ ρίχνουν στὸ σημάδι.
 γυρίζουν καὶ στὴ σούγλα τους τὰ παχουλὰ τὰ κριάρια·
 πόκει οἱ Τοῦρκοι δὲν πατᾶν, φοβοῦνται τὰ κλεφτόπια.

Γ'

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε τὰ καημένα.
 κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 μόν' τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλὲς φορές μὲ γλίτωσες, βόηθα καὶ τούτ' τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαλτώσω ἀσήμι ».

Δ΄

Τ' άντρειωμένου τ' ἄρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιῶνται,
μόν' πρέπει τοὺς στὴν ἐκκλησιὰ κι ἐκεῖ νὰ λειτουργιῶνται,
πρέπει νὰ κρέμωνται ψηλὰ σ' ἀραχισμένο πύργο,
νὰ τρώῃ ἢ σκουριά τὸ σίδηρο κι ἢ γῆ τὸν άντρειωμένο.

Γ' ΑΚΡΙΤΙΚΑ

Τ' ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ Ο ΓΙΟΣ

Κάτου στὴν ἄσπρη πέτρα καὶ στὸ κρυὸ νερό,
ἐκεῖ κείται ὁ Γιάννος, τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιός,
κομμένος καὶ σφамένος κι ἀνεγνώριστος.
Τὸ αἷμα τοῦ σὰν βρῦση χύνονταν στὴ γῆς,
καὶ γιατρεμὸ δὲν εἶχεν ἢ βαθιὰ πληγῆ.

Τοῦρκοι τὸν παραστέκουν καὶ Ρωμιοὶ τὸν κλαῖν,
κι ἀπάρθена κοράσια τὸν μοιρολογοῦν :

— «Γιάννο μ', δὲν εἶχες μάνα, μάνα κι ἀδερφή,
δὲν εἶχες καὶ γυναίκα, γιὰ νὰ σ' ἔκλαιγαν ;

— Θαρρῶ πὼς εἶχα μάνα, μάνα κι ἀδερφή,
κι ἢ δόλια μου ἢ γυναίκα νὰ τὴν πόρχεται,
μὲ δυὸ μαῦρα λιθάρια στηθοδέροντας».

— «Γιάννο μου, δὲν σοῦ τό εἶπα, δὲ σ' ἀρμήνευα,
μὲ χίλιους μὴν τὰ βάνης καὶ μὴν πολεμᾶς ;

— Σῶπα, καλὲ γυναίκα, καὶ ντροπιάζεις με.

Ἐγὼ εἶμαι ὁ άντρειωμένος, τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιός,
ποὺ τρέμει ὁ κόσμος ὅλος κι ὅλα τὰ χωριά,
καὶ τρέμουν τρεῖς πασάδες ποὺ πολέμαγα.

Δὲν ἦσαν μήτε πέντε, μήτε δεκοχτώ,

ἑφτά χιλιάδες ἦσαν κι ἐγὼ ἀμοναχός·

κι άπ' τics έφτά χιλιάδες ένας γλίτωσε,
 πού 'χε λαγοῦ πιλάλα, Δράκου δύναμη,
 και τής άγριολαφίνας τά πηδήματα.
 Στα νέφια νέφια πάει, στα νέφια περπατεῖ,
 στον ούρανο πετοῦσε, στ' άστρη έχάνονταν.
 Μιά σαίτιά μου παίζει μέσα στην καρδιά,
 τή δύναμή μου κόβει κι όλη τήν άντρεία».

ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ

“Όσα κάστρα κι άν είδα και περπάτησα.
 σαν τής ‘Ωριās τὸ κάστρο δέν έλόγιασα.
 Κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό,
 σαράντα όργιές του ψήλου, δώδεκα πλατύ,
 μολύβι σκεπασμένο, μαρμαροχυτό,
 με πόρτες άτσαλένιες κι άργυρά κλειδιά,
 και του γιαλοῦ ή πόρτα 'στράφτει μάλαμα.

- Τουρκος τὸ τριγυρίζει χρόνους δώδεκα,
 δέν μπορεί νά τὸ πάρη τὸ έρημόκαστρο.
 Κι ένα σκυλι Τουρκάκι, μιās Ρωμιās παιδί,
 στον ‘Αμιρά του πάει και τὸν προσκυνάει :
- ‘Αφέντη μ' ‘Αμιρά μου και σουλτάνε μου,
 άν πάρω γώ τὸ κάστρο, τί εἶν' ή ρόγα μου ;
- Χίλια άσπρα τήν ήμέρα κι άλογο καλό,
 και δυὸ σπαθιά άσημένα για τὸν πόλεμο.
- Οὐδὲ τ' άσπρα σου θέλω κι οὐδὲ τὰ φλωριά
 οὐδὲ και τ' άλογό σου κι οὐδὲ τὰ σπαθιά,
 μόν' θέλω γώ τήν κόρη, πού 'ναι στα γυαλιά.
- ‘Ωσαν τὸ κάστρο πάρης, χάρισμα κι αὐτή».

- Πράσινα ρούχα βγάξει, ράσα φόρεσε.
 Τὸν πύργο πύργο πάει και γυροβολάει,
 στην πόρτα πάει και στέκει και παρακαλεῖ.
- «Γιά άνοιξε άνοιξε, πόρτα, πόρτα τής ‘Ωριās,
 πόρτα τής μαυρομάτας τής βασιλίσσας.

- Φεύγα ἀπ' αὐτοῦ, βρὲ Τοῦρκε, βρὲ σκυλότουρκε.
 — Μὰ τὸ Σταυρό, κυρά μου, μὰ τὴν Παναγιά,
 ἐγὼ δὲν εἶμαι Τοῦρκος οὐδὲ Κόνιαρος,
 εἶμαι καλογεράκι ἀπ' ἀσκηταριά.
 Δώδεκα χρόνους ἔχω ὅπ' ἀσκήτευα,
 χορτάρι ἐβοσκοῦσα σὰν τὸ πρόβατο,
 κι ἤρθα νὰ πάρω λάδι γιὰ τὶς ἐκκλησιές.
 Γιὰ ἀνοίξετέ μου νὰ ἴμω τοῦ βαρόμοιρου.
 — Νὰ ρίξουμε τσιγγέλια νὰ σὲ πάρουμε ;
 — Τὰ ράσα μου εἶναι σάπια καὶ ξεσκίζονται.
 — Νὰ ρίξουμε τὸ δίχτυ νὰ σὲ πάρουμε ;
 — Εἶμαι ἀπὸ τὴν πείνα κι ἀντραλίζουμαι».

Γελάστηκε μιὰ κόρη, πάει, τὸν ἀνοίξε.

“Ὅσο ν' ἀνοίξη ἡ πόρτα, χίλιοι ἐμπήκανε,
 κι ὅσο νὰ μισανοίξη, γέμισ' ἡ αὐλή,
 κι ὅσο νὰ καλοκλείση, ἡ χώρα πάρθηκε.

“Ὅλοι χυθῆκαν στ' ἄσπρα, ὅλοι στὰ φλωριά,
 καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν κόρη ποῦ ἔναι στὰ γυαλιά.

Κι ἡ κόρη ἀπὸ τὸν πύργο κάτω πέταξε,
 μήτε σὲ πέτρα πέφτει, μήτε σὲ κλαριά,
 παρὰ σὲ Τοῦρκου χέρια καὶ ξεψύχησε.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Κατὰ τὸ Ἀκριτικὸν ἔπος, ὁ Διγενὴς Ἀκριτής, καθυποτάξας
 πάσας τὰς ἄκρας καὶ κατασχὼν πλείστας πόλεις καὶ χώρας ἀνταρ-
 τῶν, ἔκτισε παρὰ τὸν ποταμὸν Εὐφράτην θαυμαστὸν τὸ ἀλλῶς παλά-
 τιον, ὅπου διέμενε. Νοσήσας δὲ δεινοτάτην νόσον καὶ αἰσθανόμενος
 ἐπικείμενον τὸν θάνατον, ἐκάλεσε πλησίον του τὴν σύζυγόν του, ὅτε
 δ' ἐψυχορράγει, ἀπέθανε καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς λύπης τῆς. Εἰς δὲ τὰ δημο-
 τικὰ ἄσματα ὁ Διγενὴς ἀποθνήσκει, ἡττηθεὶς ἐν πάλλῃ πρὸς τὸν Χά-
 ρον ἄλλ' αἱ διάφοροι παραλλαγὰὶ τοῦ γενικωτάτου σχήματος τούτου
 ἐκφαίνουσι ποικίλους τύπους τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος, τῶν ὁποίων
 ἕγη τινὰ διακρίνονται καὶ εἰς τὰς διασκευὰς τοῦ ἔπους. Κατὰ τὰς
 πληρεστέρας παραλλαγὰς, καταπαλαισθεὶς ὑπὸ τοῦ Χάρου ὁ Διγενὴς
 κατὰκειται εἰς τὴν κλίνην, ἀναμένων τὸν θάνατον, περιστοιχίζου δ'

αὐτὸν τὰ παλικάρια του, εἰς τὰ ὁποῖα ἀφηγεῖται ἀνδραγαθίας αὐτοῦ. Εἶτα προσκαλεῖ τὴν σύζυγόν του καί, ὅπως μὴ μετὰ τὸν θάνατόν του περιέλθῃ εἰς ἄλλον, τὴν ἀποπνίγει εἰς τὰς ἀγκάλας του. Κατ' ἄλλας παραλλαγάς, ὁ Χάρος ἐλλοχεύει πανταχοῦ τὸν Διγενῆ, ἢ ὁ Διγενῆς κτίζει κάστρον διὰ νὰ μὴ τὸν εὕρῃ ὁ Χάρος, ἀλλ' οὐδὲ οὕτω τὸν ἀποφεύγει· ἢ ἀκούσας παρὰ φίλου του ὅτι ἐπεφάνη ἄγνωστος ἥρωες (εἶναι δ' οὗτος ὁ Χάρος), ἀν καὶ ἐπιθάνατος, προκαλεῖ αὐτὸν εἰς ἀγῶνα καὶ ἠττάται.

Εἰς τὴν κατωτέρω Κρητικὴν παραλλαγὴν τοῦ ἄσματος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Διγενῆ εἶναι καταφανεστάτη ἡ ἐπίδρασις τῶν Κρητικῶν παραδόσεων. Ὁ γενναῖος Ἀχιρτίης προσέλαβεν ἐν Κρήτῃ τὰς διαστάσεις Τιτάνος, σχεδὸν οὐδὲν διατηροῦντος πλέον τὸ ἀνθρώπινον. Καὶ εἰς τὸ ἄσμα τοῦτο, ὡς εἰς τὰς παραδόσεις, ὁ Διγενῆς διασκελίζει ὄρη, δισκεύει μὲ ὀγκώδεις λίθους, ἀνασπᾷ βράχους, νικᾷ εἰς τὸν δρόμον ἐλάφους καὶ αἰγᾶγρους. Ὁ Χάρος δὲν τοῖμα νὰ παλαίσῃ μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν πληγώνει ἐξ ἐνέδρας.

Ν. Γ. Πολίτης

Α'

Ὁ Διγενῆς ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆ τόνε τρομάσει.
 Βροντᾷ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέτ' ὁ ἀπάνω κόσμος
 κι ὁ κάτω κόσμος ἀνοιξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια,
 κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιᾷ πῶς θὰ τόνε σκεπάσῃ,
 πῶς θὰ σκεπάσῃ τὸν ἀπὸ τῆ γῆς τὸν ἀντρειωμένο.
 Σπίτι δὲν τὸν ἐσκεπάζε, σπήλιο δὲν τὸν ἐχώρει,
 τὰ ὄρη ἐδιασκελίζε, βουνοῦ κορφές ἐπήδα,
 χαράκι' ἀμαδολόγανε καὶ ριζιμιὰ ξεκούνειε.
 Στὸ βίτσιμά 'πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
 στὸ γλόκιο καὶ στὸ πῆδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.
 Ζηλεύγει ὁ Χάρος μὲ χωσιὰ, μακρὰ τόνε βιγλίζει,
 κι ἐλάβωσέ του τὴν καρδιὰ καὶ τὴν ψυχὴ του πῆρε.

Β'

Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἄσμα, ὁ Διγενῆς ἀποθνήσκει, νικηθεὶς ἐν πάλλῃ πρὸς τὸν Χάρον. Ὁ φθονερὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ περιγράφεται κατὰ τὸ πρότυπον τῶν παραστάσεων τοῦ ψυχοπομποῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐν ταῖς ἀγιογραφίαις τῶν ἐκκλησιῶν.

Ν. Γ. Πολίτης

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ Τρίτη θὰ πεθάνῃ.

Πιάνει, καλεῖ τοὺς φίλους του καὶ ἄλλους τοὺς ἀντρειωμένους
νά ῥθῃ ὁ Μηνᾶς καὶ ὁ Μαυραῖλῆς, νά ῥθῃ καὶ ὁ γιὸς τοῦ Δράκου
νά ῥθῃ καὶ ὁ Τρεμαντάχειλος, πού τρέμει ἢ γῆ καὶ ὁ κόσμος.

Κι ἐπῆγαν καὶ τὸν ἦβρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο.

Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

— «Σὰν τί νὰ σ' ἦβρε Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;

— Φίλοι, καλῶς ὀρίσατε, φίλοι καὶ ἀγαπημένοι,

συχάσετε, καθίσετε καὶ ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.

Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,

πού κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,

παρὰ πενήντα καὶ ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,

καὶ ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς καὶ ἀρματωμένος,

μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιές κοντάρι.

Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,

νυχτιές χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιές χωρὶς φεγγάρι.

Καὶ τόσα χρόνια πού ἔζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο

κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.

Τώρα εἶδα ἕναν ξυπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,

πόχει τοῦ ρήσου τὰ πλουμιά, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·

μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια

καὶ ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ παίρνῃ τὴν ψυχὴ του.

Κι ἐπῆγαν καὶ ἐπαλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια

καὶ ὅθε χτυπάει ὁ Διγενὴς, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,

καὶ ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο κάνει.

ΔΙΓΕΝΗΣ

(Κυπριακὴ παραλλαγή)

Ἄστροφει γὰρ Διγενὴς ψυχομαχεῖ μὲς σ' μολυβένιον πύρρον,
μὲς σ' ἀσημένιον πάπλωμα, μὲς σ' προϋντζενον κρεβάτιν.

Ἀπέξω τριυρίζουσιν τρακόσοι τρεῖς νομάτοι,
θέλουν νὰ μποῦσιν νὰ τὸδ δοῦν κ' αἰ πάλε κροφοοῦνται.

- “Έναν κοντόν κοντούτσικον κ’αί χαμηλοβρακάτον
βάλλει τῆδ δύναμιν Θεοῦ, μπαίνει καί χαιρετᾷ τον.
- Καί γειά σου, γειά σου, Διενή, σάν ἔν’ ἡ ἀφεγκιά σου,
ἔτσι σάν ἔν’ ἡ ρίζα σου κ’αί τὰ γεννητικά σου.
Ἄπέξω τριυρίζουσιν τρακόσοι τρεῖς νομάτοι,
θέλουν νά μποῦσιν νά σέ δοῦν κ’αί πάλε κροφοῦνται.
- Κ’αί ἄς ἡμποῦσιν ἔσσω μου, τίποτες μέφ φοοῦνται.
Κ’αί στήνει τάβλες ἀρκυρές, ψουμιὰ σιμιᾶλλένα,
ῶτσαι τὰ προτσοκούταλα ἦτουν καί χρουσωμένα.
- Τρῶτε κ’αί πίννετ’, ἄρκοντες, κ’αί ἐγὼ νά σᾶς ξεῖμαι.
Κάτω στοὺς πέντε ποταμούς, κάτω στοὺς πέντε δρόμους,
κάουρας ἐβασίλεψεν κ’αί τρώει τοὺς ἀνθρώπους.
Φτερνιστηρκὰν τάππάρου μου, πάνω σ’ βουνὸν ἠβκαίνω
κ’αί κάμνω ἔτσά τὸν κάουρον κεῖ κάτω στὸ λιβαίν
κρατοῦν οἱ δακκαννοῦρες του ἐννιά σκάλες λιβαίν,
κ’αί πάνω στὴν ραχοῦλλα του σκύλλος λαὸν κ’αί τρέχει
- Καί γειά σου, γειά σου, κάουρε, σάν ἔν’ ἡ ἀφεγκιά σου,
ἔτσι σάν ἔν’ ἡ ρίζα σου κ’αί τὰ γεννητικά σου.
Σηκώννει τὸ κοντάριν του τὸ περευλοημένον,
ἡ Παναγία κ’αί ὁ Χριστὸς πάνω ζωγραφισμένος.
Μιὰν κονταρκὰν τοῦ ἔδωσε καί ἐκόπην τὸ κοντάριν,
κ’αί μὲ τὰ πέντε πιάννει τον, κ’αί μὲ τὰ δκυὸ κρατεῖ τον,
κ’αί μὲ τὲς δακκαννοῦρες του παίρνει του τὸ κοντάριν.
- Χάμνα με, χάμνα, κάουρε, κ’αί νά ξαναπιαστοῦμεν.
Ἐχάμνησεν ὁ κάουρας κ’αί βκάλλει τὸ σπαθίν του,
κ’αί μὲ τὰ πέντε πιάννει τον κ’αί μὲ τὰ δκυὸ κρατεῖ τον,
κ’αί μιὰς σπαθικιὰν τοῦ ἔδωσε κ’αί ἐκόπην τὸ σπαθίν του.
κ’αί μὲ τὲς δακκαννοῦρες του παίρνει τοῦ το κ’αί κεῖνον.
- Χάμνα με, χάμνα, κάουρε, κ’αί νά ξαναπιαστοῦμεν.
- Ἐσ σε χαμνῶ, ἄ Διενή, γιὰ νά ξαναπιαστοῦμεν.
Ἄννοιξεν τὲς ἀγκάλες του κ’αί τὸθ Θεὸδ δοξάζει.
- Δοξάζω σε, καλὲ Θεέ, πού ’σαι στὰ ψηλωμένα,
ἀπού γινώσκεις τὰ κρυφὰ κ’αί τὰ φανερωμένα·
τῆδ δύναμην πού μόδωσες, κάουρος μοῦ τὴν παίρνει.
Ἦρτεβ βουληὶ πού τὸθ Θεόν, πού τοὺς Ἄις—Ἄντζέλουι :
- Τάνα εἰς τὴν κοξοῦλλα σου, κ’αί ἔχει ἀρκυρόφ φηκάριν,

κ' αὶ μέσ' ἴσ' ἀρκυροφήκαρον ἔχει ἀρκυροῦμ μαχαίριν,
κ' αὶ σέννιαρε τὸν κάουρον ποῦ κάτω στὸ ἀρφάλιν,
τόττες νὰ δῆς τὸν κάουρον χαμαὶ μαλλιά κουάριν.

Σκοπᾶ εἰς τὴν καζούλλαν του, βρίσκει ἀρκυροῦ φηκάριν,
κ' αὶ μέσ' σ' ἀρκυροφήκαρον βρίσκει ἀρκυροῦμ μαχαίριν,
κ' αὶ σέννιαρε τὸν κάουρον ποῦ κάτω στὸ ἀρφάλιν,
κ' αὶ ἔππεσεν ὁ κάουρος χαμαὶ μαλλιά κουάριν.

Τότες λαλεῖ ὁ κάουρος : « Δὲν ἔν' ἡ δύναμή σου,
Διενή, ὁποῦ μ' ἐνίκησε,

εἶναι τὸ θέλημαθ Θεοῦ ἐσοῦ κ' αὶ ἐνίκησές με,
κ' αὶ τώρα ποῦ μ' ἐνίκησες, ἐν νὰ σοῦ παραντζεῖλω·
πιάσε τὲς δακκαννοῦρες μου κ' αὶ κάμες τες μιὰτες τσάππαν,
κ' αὶ δὲς τοῦ τοίχου νὰ ραῆ τοῦ τοίχου νὰ χαλάση
τοῦ πύρκου μολυβόχτιστου νὰ γείρη νὰ πουζυάση,
κ' αὶ πιάσε τὴν καυκάλλαμ μου κ' αὶ κάμε τὴν μιὰν τάρκα,
οὔτε σκιπέττος μπαίνει τῆς, οὔτε κακὴ πουμπάρτα.

Φτερνιστηράμ τὰππάρου μου, πάνω σ' ἴβουνοῦν ἡβκαίννω,
κ' αὶ βλέπω τὸν Σαρακηνοῦν κει κάτω στὸ λιβάιν.

σὰν τὸ παμπούλλιν κάθεται, σὰν τὸ βουνοῦν κοιμᾶται,

κ' αὶ μέσα στὰ ρουχούνια του φοράες χιχινίζουν,
κ' αὶ μέσα εἰς τ' αὐχία του περτίγια κακαρίζουν,
πάνω εἰς τὴν ραχούλλαν του ζευκάγκα διολίζουν,
πάνω στὴν κεφαλλούλλα του νερόμυλοι γυρίζουν,
πάνω στὰ χεροπάλαμα σκύλλοι λαοὺς κ' αὶ τρέχουν.

— Γειά σου, γειά σου, Σαρακηνέ, σὰν ἔν' ἡ ἀφεργιά σου,
ἔτσι σὰν ἔν' ἡ ρίζα σου καὶ τὰ γεννητικά σου.

Μιὰν κονταριάν τοῦ ἔδωσε ἴπὸ κάτω στὴν μασκάλη,
τσακίξει δέκα κόκαλα κ' αὶ ἑκατὸν κεντίτες,
ἐξέβηκεν ἡτ' τοππουζιά πάνω σὲ πέντε μίλια.

Ἐξηρανωτῶνναν ἄρκοντες κ' ἐπέσαν τὰ ποτήρα :

— Κάπου στράφτει, κάπου βροντᾶ, κάπου χαλάζιρ ρίβκει.

Ἔνας ἀπὸ τὴν μέσην τους σηκώστην κ' αὶ λαλεῖ τους :

— Οὔτε στράφτει, οὔτε βροντᾶ, οὔτε χα λάζιρ ρίβκει,

ἔμ ματσουκιά τοῦ Διενῆ, Σαρακηνοῦς τὴν τρώει.

Ξανχδιπλάζει του ἄλλημ μιάν, τελειώνει τον κ' αὶ κεῖνον.

Δ΄ ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

ΤΟΥ ΓΙΟΦΥΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

- Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἐξήντα μαθητάδες,
 γιοφύρι-ν-ἐθεμέλιωναν στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.
 Ὀλημερίς τὸ χτίζανε, τὸ βράδου ἐγκρεμιζόταν.
 Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες :
- « Ἄλιμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλεψές μας,
 ὀλημερίς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδου νὰ γκρεμιέται ! »
 Πουλάκι ἐδιάβη κι ἔκατσε ἀντίκρου στὸ ποτάμι,
 δὲν ἐκελάηδε σὰν πουλί, μὴδὲ σὰν χελιδόνι,
 παρὰ ἐκελάηδε κι ἔλεγε, ἀνθρωπινὴ λαλίτσα :
- « Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει
 καὶ μὴ στοιχειώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφὴ γυναικίκα,
 πόρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχὺ καὶ πάρωρα τὸ γιόμα. »

- Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
 Πιάνει μὴνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί τ' ἀηδόνι :
- Ἄργα ντυθῆ, ἀργὰ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
 ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
 Καὶ τὸ πουλί παράκουσε κι ἄλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε :
- Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι. »

- Νὰ τηγε κι ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
 Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
 Ἄπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει :
- « Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
 μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἶναι βαργωμισμένος ; »
- Τὸ δαχτυλίδι τόπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
 καὶ ποιός νὰ μπῆ καὶ ποιός νὰ βγῆ τὸ δαχτυλίδι νὰ βροῖ :
- Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι κι ἐγὼ νὰ πᾶ' σ' τὸ φέρω,
 ἐγὼ νὰ μπῶ, κι ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νὰ βρω. »

- Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε·
 — «Τράβα, καλέ μ', τὸν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
 τί ὄλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ἤβρα).
 Ἔνας πιχάει μὲ τὸ μυστρί, κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.
- «'Αλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας!
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες,
 ἢ μιά ἔχτισε τὸ Δούναβη, κι ἡ ἄλλη τὸν Ἄφράτη
 κι ἐγὼ ἢ πλιὸ στερνότερη τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
 Ὡς τρέμει τὸ καρύφυλλο, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
 κι ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
- Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε, κι ἄλλη κατάρρα δῶσε,
 πόχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση.
 Κι αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι ἄλλη κατάρρα δίνει :
 «Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφύρι,
 κι ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες
 τί ἔχω ἀδερφό στὴ ξενιτιά, μὴ λάχη καὶ περάση».

ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ

- Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιουὺς καὶ μὲ τὴ μιά σου κόρη,
 τὴν κόρη τὴ μονάκριβη, τὴν πολυγαπημένη,
 τὴν εἶχες δώδεκα χρονῶ κι ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εἶδε!
 Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, στ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει,
 στ' ἄστρο καὶ στὸν αὐγερινὸ ἐπλεκε τὰ μαλλιά της.
 Προξενητάδες ἤρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα,
 νὰ πάρουνε τὴν Ἄρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
 Οἱ ὄχτῶ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι ὁ Κωσταντῖνος θέλει.
 «Μάνα μου, κι ἄς τὴ δώσωμε τὴν Ἄρετὴ στὰ ξένα·
 στὰ ξένα κεῖ πού περπατῶ, στὰ ξένα πού πηγαίνω,
 νὰ ἔχω κι ἐγὼ παρηγοριά, νὰ ἔχω κι ἐγὼ κονάκι.
 — Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντή, μ' ἄσκημα ἀπιλογήθης.
 Κι ἄ μόρθη, γιέ μου, θάνατος, κι ἄ μόρθη, γιέ μου, ἀρρώστια,

κι ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ποιός πάει νὰ μοῦ τῆ φέρη ;
 — Βάλλω τὸν οὐρανὸ κριτῆ καὶ τοὺς ἅγιους μαρτύρους,
 ἂν τύχη κι ἔρθη θάνατος, ἂν τύχη κι ἔρθη ἀρρώστια,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τῆ φέρω».

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἄρετὴ στὰ ξένα
 καὶ μπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὀργισμένοι
 κι ἔπεσε τὸ θανατικὸ κι οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν,
 βρέθηκε ἡ μάνα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
 Σ' ὅλα τὰ μνήματά ἐκλαιγε, σ' ὅλα μοιρολογιόταν,
 στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.
 «Ἀνάθεμά σε, Κωσταντή, καὶ μυριανάθεμά σε,
 ὅπου μοῦ τὴν ἐξόριζες τὴν Ἄρετὴ στὰ ξένα!
 Τὸ τᾶξιμο, ποῦ μοῦ ἄτIZES, πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης ;
 Τὸν οὐρανὸ ἔβαλες κριτῆ καὶ τοὺς ἅγιους μαρτύρους,
 ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρά, νὰ πᾶς νὰ μοῦ τῆ φέρης».

Ἄπὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαριὰ κατάρρα
 ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι ὁ Κωσταντῆς ἐβγήκε.
 Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλινάρι
 καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιὰ καὶ πάει νὰ τῆς τῆ φέρη.
 Παίρνει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.
 Βρίσκει τὴν κι ἐχτενίζονταν ὄζου στὸ φεγγαράκι.

Ἄπὸ μακριὰ τῆ χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει :
 «Ἄιντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, στὴ μάνα μας νὰ πᾶμε.
 — Ἄλιμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτῃ ἡ ὥρα ;
 Ἄνίσως κι εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νὰ ἴρθω
 κι ἂν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νὰ ἴρθω.
 — Ἐλα, Ἄρετῆ, στὸ σπίτι μας, κι ἄς εἶσαι ὅπως κι ἂν εἶσαι ».
 Κοντολυγίζει τ' ἄλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.

Στὴ στράτα, ποῦ διαβαίνανε, πουλάκια κιλαηδοῦσαν,
 δὲν κιλαηδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,
 μόν' κιλαηδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὁμιλία :
 « Ποιὸς εἶδε κόρην ὁμορφὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος !
 — Ἀκουσες, Κωσταντῆνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
 — Πουλάκια εἶναι κι ἄς κιλαηδοῦν, πουλάκια εἶναι κι ἄς λένε ».

- Καὶ παρεκεῖ, πού πάχαιναν, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :
- « Δὲν εἶναι κρίμα κι ἄδικο, παράξενο, μεγάλο,
νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !
- "Ακουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
πὼς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους !
- Ἀπρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ Φωλεοῦν.
— Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανιές μυρίζεις.
— Ἐχτὲς βραδὺς ἐπήγαμε πέρα στὸν Ἄι-Γιάννη
κι ἐθύμισέ μας ὁ παπὰς μὲ περισσὸ λιβάνι ».
- Καὶ παρεμπρὸς πού πήγανε, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε :
- « Γιὰ ἰδῆς θάμα κι ἀντίθαμα, πού γίνεται στὸν κόσμος,
τέτοια πικρόρικα λυγερὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμένος ! »
- Τὰ ἔκουσε πάλι ἡ Ἄρετὴ καὶ ράγισε ἡ καρδιά της.
- "Ακουσες Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια ;
— Ἄρησ', Ἄρέτω, τὰ πουλιὰ κι ὅ, τι κι ἂ θέλ' ἄς λέγουν.
— Πές μου, πού εἶναι τὰ κάλλη σου καὶ ποῦ εἶν' ἡ λεβεντιά σου
καὶ τὰ ξανθὰ σου τὰ μαλλιά καὶ τ' ὄμορφο μουστάκι ;
— Ἐχὼ καιρό, π' ἄρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου».

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησιὰ προσφτάνουν.
Βαρῆα χτυπᾷ τ' ἀλόγου του κι ἀπ' ἐμπροστὰ της χάθη.
Κι ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾷ, τὸ χῶμα καὶ βοῖζει.
Κινᾷει καὶ πάει ἡ Ἄρετὴ στὸ σπῆτι μοναχὴ της.
Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνοὺς, τὰ δέντρα μακραμένα,
βλέπει τὸν μπάλσαμο ξερό, τὸ καρποφύλλι μαῦρο,
βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.
Βρίσκει τὴν πόρτα σφαλίστῃ καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.
Χτυπᾷ τὴν πόρτα δυνατὰ, τὰ παραθύρια τρίζουν.
« Ἄν εἶσαι φίλος διάβαινε, κι ἂν εἶσαι ἐχθρὸς μου φύγε,
κι ἂν εἶσαι ὁ Πικροχάρωντας, ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω,
κι ἡ δόλια ἡ Ἄρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.

— Σήκω, μανούλα μου, ἄνοιξε, σήκω, γλυκιὰ μου μάνα !
— Ποιὸς εἶν' αὐτός, πού μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάνα ;
— Ἄνοιξε, μάνα μου, ἄνοιξε, κι ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἄρετὴ σου ».

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι ἀπέθαναν κι οἱ δύο.

Ε'. ΝΑΝΑΡΙΣΜΑΤΑ - ΒΑ·Γ·ΤΙΚΑ - ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

ΝΑΝΑΡΙΣΜΑΤΑ

Α'

“Υπνε, πού παίρνεις τὰ μικρά, ἔλα, πάρε καὶ τοῦτο,
 μικρὸ-μικρὸ σοῦ τό 'δωκα, μεγάλο φέρε μού το'
 μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό, ἴσιο σὰν κυπαρίσσι
 κι οἱ κλωνοὶ του ν' ἀπλώνωνται σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.

Β'

Νὰ μοῦ τὸ πάρη, “Υπνε μου, τρεῖς βίγλες θὰ τοῦ βάλλω,
 τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες, κι οἱ τρεῖς ἀντρεωμένοι.
 Βάλλω τὸν “Ἡλιο στὰ βουνά, καὶ τὸν αὐτὸ στοὺς κάμπους
 τὸν κύρ Βοριά τὸ δροσερὸ ἀνάμεσα πελάγου.
 “Ὁ “Ἡλιος ἐβασίλεψε κι ὁ αὐτὸς ἀποκοιμήθη
 κι ὁ κύρ Βοριάς ὁ δροσερὸς στῆς μάνας του πηγαίνει.
 «Γιέ μ', πού 'σουν γιτέ, πού 'σουν προγιτέ, πού 'σουν τὴν ἄλλη νύχτα;
 Μήνα μὲ τ' ἄστρι μάλωνες, μήνα μὲ τὸ φεγγάρι,
 μήνα μὲ τὸν αὐγερινό, πού 'μεστ' ἀγαπημένοι ;
 — Μήτε μὲ τ' ἄστρι μάλωνα, μήτε μὲ τὸ φεγγάρι,
 μήτε μὲ τὸν αὐγερινό, ὅπου 'στ' ἀγαπημένοι.
 Χρυσὸν ὑγιὸν ἐβίγλιζα στὴν ἀργυρὴ του κούνια.

Γ'

Χήνα μου, ἀπλωσ' τὰ φτερά, νὰ πλύνω τοῦ παιδιοῦ μου,
 αἰτέ μου, τὰ φτερούγια σου, ν' ἀπλώσω τ' ἀγοριοῦ μου,
 κι ἐσύ, ἀηδόني μου χρυσό, στὴν κούνια νὰ καθίσης,
 μὲ τὴ γλυκιά σου τὴ φωνὴ νὰ μοῦ τὸ νανουρίσης,
 καὶ σὰν τὸ ἰδῆς νὰ κοιμηθῆ, τὰ μάτια του νὰ κλείση,
 τρέξε, τὸν “Υπνο φώναξε νὰ μοῦ τὸ σεργιανίση.
 “Ἐλα, “Υπνε, καὶ πάρε το, πὰν' το στὰ περιβόλια,
 καὶ γέμισε τοὺς κόρφους τοῦ τραντάφυλλα καὶ ρόδα'
 τὰ ρόδα θὰ εἶν' τῆς μάνας του καὶ τ' ἀνθη τοῦ κυροῦ του,
 καὶ τὰ χρυσὰ τραντάφυλλα θὰ νὰ εἶναι τοῦ νονοῦ του.

Δ'

Κοιμήσου, ἀστρί, κοιμήσου, αὐγή, κοιμήσου, νιό φεγγάρι,
 κοιμήσου, πού νά σέ χαρή ὁ νιός πού θά σέ πάρη.
 Κοιμήσου, πού παράγγειλα στήν Πόλη τὰ χρυσά σου,
 στή Βενετιά τὰ ρούχα σου καί τὰ διαμαντικά σου.
 Κοιμήσου, πού σοῦ ράβουσε τὸ πάπλωμα στήν Πόλη,
 καί σοῦ τὸ τελειώνουσε σαράντα δυὸ μαστόροι·
 στή μέση βάνουν τὸν ἀετό, στήν ἄκρη τὸ παγόνι.
 Νάνι τοῦ ρήγα τὸ παιδί, τοῦ βασιλιᾶ τ' ἄγγόνι.
 Κοιμήσου καί παράγγειλα παπούτσι στὸν τσαγγάρη,
 νά σοῦ τὰ κἀνὴ κόκκινα μὲ τὸ μαργαριτάρι.
 Κοιμήσου μὲς στήν κούνια σου καί στὰ παχιά πανιά σου,
 ἢ Παναγιά ἢ δέσποινα νά εἶναι συντροφιὰ σου.

ΒΑ·Ι·ΤΙΚΑ

α') Στὸ νοικοκύρη

Ἄφέντη, ὄντας γεννήθηκες σὲ θρέφαν τὰ λιοντάρια,
 κι ἐβγήκες ὁ ξεδιαλεχτὸς μέσα στὰ παλικάρια.
 Ἄλλοι κουρσεύουν μὲ σπαθιά, κι ἄλλοι μὲ τὰ δοξάρια,
 κι ἐσύ, τί θάμα εἶν' αὐτό! κουρσεύεις μὲ τὸ μάτι.
 Καί τοῦ ματιοῦ σου ἡ σαΐτιά πύργους ξεθεμελιώνει,
 πύργους καί πετροπήγαδα κι αὐλὲς μαρμαρωμένες.

β') Στὸν προεστὸ τοῦ χωριοῦ

Ἄφέντη μου, στὰ σπίτια σου χρυσὲς καντῆλες φέγγουν,
 φέγγουν στοὺς ξένους νά δειπνοῦν, στοὺς ξένους νά πλαγιαζοῦν,
 φέγγει καί μιὰ στὸ ταίρι σου νά στρώνη νά κοιμᾶστε
 ἀπάνου στὰ τριαντάφυλλα κι ἀπάνου στὰ μιμίτσια,
 νά πέφτουν τ' ἄνθια ἀπάνου σου, τὰ μῆλα στήν ποδιά σου,
 καί τὰ κορφολογήματα τριγύρω στὸ λαιμό σου.

ΠΕΡΙΓΕΛΑΣΤΙΚΟΝ ΑΣΜΑ

Φίλοι, γιατί δὲν τρῶτε καὶ δὲν πίνετε ;
 Μῆνα καὶ τὸ ψωμί μας δὲ σᾶς ἄρρεσε ;
 Στέλνουμε στοὺς γειτόνους καὶ τ' ἀλλάζουμε.

Μήνα και τὸ κρασί μας δὲ σᾶς ἄρесе ;
 Βαγένια ἔχουμε κι ἄλλα και τ' ἀλλάζουμε.
 Μήνα και τὰ φαγιά μας δὲ σᾶς ἄρεσαν ;
 Μαγείρισσες εἶν' κι ἄλλες και τσ' ἀλλάζουμε.
 Μήνα κι ἡ καφονύφη δὲ σᾶς ἄρесе ;
 Ἡ νύφη μας αὐτὴ 'ναι, δὲν ἀλλάζεται.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

Α'

Τὴν ξενιτιά, τὴν ἀρφανιά, τὴν πίκρα, τὴν ἀγάπη,
 τὰ τέσσαρα τὰ ζύγιασαν, βαρύτερά εἰν' τὰ ξένα.
 Ὁ ξένος εἰς τὴν ξενιτιά πρέπει νὰ βάνη μαῦρα,
 γιὰ νὰ ταιριάξῃ ἡ φορεσιά μὲ τῆς καρδιάς τὴ λάβρα.

Β'

Ξενιτεμένο μου πουλὶ και παραπονεμένο,
 ἡ ξενιτιά σὲ χαίρεται κι ἐγὼ 'χω τὸν καημό σου.
 Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;
 Μῆλο ἂν σοῦ στείλω σέπεται, τριαντάφυλλο μαδιέται,
 σταφύλι ξερωγιάζεται, κυδώνι μαραγκιάζει.
 Νὰ στείλω μὲ τὰ δάκρυα μου μαντίλι μουσκεμένο,
 τὰ δάκρυα μου εἶναι καυτερά, και καῖνε τὸ μαντίλι.
 Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδήσω ;

Σηκώνομαι τὴν χαραυγή, γιατί ὕπνο δὲν εὐρίσκω.
 ἀνοίγω τὸ παράθυρο, κοιτάζω τοὺς διαβάτες,
 κοιτάζω τίς γειτόνισσες και τίς καλοτυχίζω,
 πῶς ταχταρίζουν τὰ μικρά και τὰ γλυκοβυζαίνουν.
 Μὲ παίρνει τὸ παράπονο, τὸ παραθύρι ἀφήνω,
 και μπαίνω μέσα, κάθομαι, και μαῦρα δάκρυα γίνω.

Δ'

Ξενιτεμένο μου πουλὶ και παραπονεμένο,
 ἡ ξενιτιά σὲ χαίρεται κι ἐγὼ 'χω τὸν καημό σου.
 Νὰ στείλω γράμμα χάνεται, δὲ βρίσκει τὸ παιδί μου,

νά μάθη ὅσα νά τοῦ πῆ διψάει ἡ καρδιά μου,
 νά στείλω μῆλο σέπεται, λουλούδι μαραγκιάζει,
 νά στείλω καί τὸ δάκρυ μου σ' ἓνα ψηλὸ μαντίλι.
 Φεγγάρι μου λαμπρό, λαμπρὸ καί κυκλογυρισμένο,
 αὐτοῦ ψηλά πού περπατεῖς καί χαμηλά μᾶς βλέπεις,
 δὲν εἶδες πού τὸ γίόκα μου τὸν πολυαγαπημένο ;
 Τίνος ματάκια βλέπουν τον, καί τὰ δικά μου κλαίγουν ;
 Τίνος τὰ χεῖλη τοῦ μιλοῦν καί τὰ δικά μου τρέμουν ;
 Ἀνάθεμά σε, ξενιτιά, γιὰ τὰ κακὰ πού κάνεις.
 Ξενίτεψες τὸν ἄντρα μου κι ἔκαμες νά χηρέσω,
 ξενίτεψες καί τὸ πουλί μ' ἄρῳα δώδεκα χρόνους.

ΣΤ'. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Α'

Αὐτοῦ ποῦ βούλεσαι νά πᾶς κι ὅπου ξεπερατιάσαι,
 ἂν ἔβρης νιὸς χαιρέτα τους, καί νιὰς κουβέντιασέ τους,
 κι ἂν ἔβρης καί μικρὰ παιδιὰ γλυκὰ παργόρησέ τα.
 Μὴν κάμης νιὰς νά κλάψουνε καί νιὸς ν' ἀναστενάξουν,
 μὴν κάμης καί μικρὰ παιδιὰ καί θυμηθοῦν τὴ μάνα.
 Μὴν πῆς πὼς ἔρχεται Λαμπρὴ, πὼς ἔρχονται γιορτάδες.
 Πᾶς τοῦ Χριστοῦ πὼς χιόνιζε καί τὴ Λαμπρὴ θὰ βρέχει,
 καί τὴν ἡμέρα τ' Ἀι-Θωμᾶ θὰ σέρνουν τὰ ποτάμια.
 Πὼς δὲ θὰ βγοῦνε τὰ παιδιὰ μὲ τὰς γλυκιὰς μανάδες,
 οὔτε θὰ βγοῦν τ' ἀντρόγενα τὰ πολυαγαπημένα.

Β'

Εἶχα μηλιά στὴν πόρτα μου καί δέντρο στὴν αὐλή μου,
 καί τέντα κατακόκκινη τὸ σπίτι σκεπασμένο,
 καί κυπαρίσσι ὀλόχρυσο κι ἤμιον ἀκουμπισμένο,
 εἶχα κι ἀσημοκάντηλο στὸ σπίτι κρεμασμένο.
 Τώρα ἡ μηλιά μαράθηκε, τὸ δέντρο ξεριζώθη,

καὶ ἡ τέντα ἢ κατακόκκινη, καὶ κείνη μαύρη ἐγένη,
τὸ κυπαρίσσι τὸ χρυσὸ ἔπεσε κι ἐτσακίστη,
τ' ἀσημοκάντηλο ἔσβησε, τὸ σπίτι δὲ φωτάει.

Γ'

Δὲ σόπρεπε, δὲ σόμοιαζε στὴ γῆ κρεβατοστρώσι,
μόν' σόπρεπε, μόν' σόμοιαζε στοῦ Μάη τὸ περιβόλι,
ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηλιές, σὲ τρεῖς νεραντζοπούλες,
νὰ πέφτουν τ' ἀνθ' ἀπάνου σου, τὰ μῆλα στὴν ποδιά σου,
τὰ κρεμεζογαρούφαλα τριγύρω στὸ λαϊμό σου.

Δ'

Ποιὸς ἔχει πέτρινη καρδιά, θέλω νὰ μὴ ράϊση,
νὰ εἰπῶ τραγοῦδι χλιβερὸ καὶ παραπονεμένο
μὴδ' ἀπὸ χῆρες τ' ἄκουσα, μὴδ' ἀπὸ παντρεμένες,
τοῦ Χάρου ἢ μάνα τό 'λεγε, τό 'σουρνε μοιρολόγι.

« Πόχουν παιδιὰ, ἄς τὰ κρύψουνε, κι ἀδέρφια ἄς τὰ φυλάξουν,
γυναῖκες τῶν καλῶν ἀντρῶ, νὰ κρύψουνε τοὺς ἀντρες,
γιατὶ ἔχω γιὸ κυνηγητὴ, γιατὶ ἔχω γιὸ κουρσάρο
οὔλο τίς νύχτες περπατεῖ καὶ τίς ἀγῆς κουρσεύει,
κι ὀπόβρη τρεῖς παίρνει τοὺς δυὸ κι ὀπόβρη δυὸ τὸν ἕνα
κι ὀπόβρη κι ἕναν μοναχό, κεῖνον τὸν ξεκληρίζει ».

Μὰ νὰ τον καὶ κατέβαινε στοὺς κάμπους καβελάρης.
Μαῦρος ἦταν, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο καὶ τ' ἀλογό του,
σέρνει στελέτα δίκοπα, σπαθιά ξεγυμνωμένα,
στελέτα τὰ 'χει γιὰ καρδιές, σπαθιά γιὰ τὰ κεφάλια.

Ε'

—'Ηλιε μου καὶ τρισήλιε μου καὶ κοσμογουριστὴ μου,
ψὲς ἔχασα μιὰ λυγερή, μιὰ ἀκριβοθυγατέρα
νὰ μὴν τὴν εἶδες πουθενά, νὰ μὴν τὴν ἀπαντῆσες ;
—'Εψὲς προχτὲς τὴν εἶδηκα στοῦ Χάρου τὸ σαράι.
'Ο Χάρος ἔτρωγε ψωμί κι ἡ κόρη τὸν κερνοῦσε,
κι ἐτρέχαν τὰ ματάκια της σὰ μαρμαρένια βούση

- κι ἔτρεμε κι ἡ καρδούλα τῆς σὰ μῆλο μαραμένο.
 Κι ἀπὸ τὸ συγνοκέρασμα τῆς πέφτει τὸ ποτήρι,
 μάιτε σὲ πέτρα βάρεσε, μάιτε σὲ καλντιρίμι,
 μέσα στοῦ Χάρου τὴν ποδιά ἔπεσε κι ἐραίστη.
 Τοῦ Χάρου κακοφάνηκε, γυρίζει καὶ τῆς λέει :
- « Τί ἔχεις, κόρη, ποῦ χλίβεσαι καὶ χύνεις μαῦρα δάκρυα,
 καὶ τρέχουν καὶ τὰ μάτια σου σὰ μαρμαρένια βρύση;
 Μὴ σὲ πονεῖ ὄχ τὴ μάνα σου, νὰν στείλω νὰ τὴ φέρω ;
 — Δὲ μὲ πονεῖ ὄχ τὴ μάνα μου, μὴ στέλνης νὰν τὴ φέρης.
 — Μὴ σὲ πονεῖ ὄχ τ' ἀδέρφια σου, νὰ στείλω νὰν τὰ φέρω ;
 — Δὲ μὲ πονεῖ ὄχ τ' ἀδέρφια μου, μὴ στέλνης νὰν τὰ φέρης,
 μόν' μὲ πονεῖ ὄχ τὸ σπίτι μου κι ὄχ τὸν Ἀπάνω κόσμο.
 — Ἄ σὲ πονεῖ ὄχ τὸ σπίτι σου, πλιὰ δὲν τὸ ματαβλέπεις.»

ΤΟΥ ΛΕΒΕΝΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

- Λεβέντης ἐροβόλαγε ἀπὸ τὰ καρφοβούνια
 μὲ τὸ μαντίλι στὸ λαϊμό, τὸ βαροκεντημένο.
 Εἶχε τὸ φέσι του στραβά καὶ τὰ μαλλιά κλωσμένα,
 κι ἔστριφτε τὸ μουστάκι του καὶ φιλοτραγουδοῦσε.
 Κι ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντεψε ἀπὸ ψηλὴ ραχοῦλα,
 καρτέρι πάει καὶ τόβαλε σ' ἓνα στενὸ σοκάκι.
 « Γειά σου, χαρά σου, Χαροντα.— Καλῶς τον τὸ λεβέντη.
 Λεβέντη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ', ποῦ πηγαίνεις ;
 — Ἀπὸ τὴν μάντρα μου ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω.
 Πάω νὰ πάρω τὸ ψωμί καὶ πίσω νὰ γυρίσω.
 — Λεβέντη μ', μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
 — Χωρὶς ἀνάγκη κι ἀρρωστία ψυχὴ δὲν παραδίνω.
 Μόν' ἔβγα νὰ παλέψουμε σὲ μαρμαρένιο ἀλώνι,
 κι ἂ μὲ νικήσης, Χαροντα, νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου,
 κι ἂ σὲ νικήσω πάλι ἐγώ, πῆγαινε στὸ καλὸ σου.»

Πιαστῆκαν καὶ παλεύανε ἀπ' τὸ πουρνὸ ὡς τὸ βράδυ,
 κι ἐκεῖ στὸ γύρισμα τοῦ ἡλιοῦ, ποῦ τρέμ' νὰ βασιλέψη
 ἀκοῦν τὸ νιὸ ποῦ βόγγιζε καὶ βαριαναστενάζει.

« Ἄσε με, Χάρε μ', ἄσε με παρακαλῶ νὰ ζήσω,
 τὶ ἔχω τὰ πρόβατα ἄκουρα καὶ τὸ τυρὶ στὸ ζύγι
 τὶ ἔχω γυναῖκα παρανια καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
 τὶ ἔχω παιδὶ κι εἶναι μικρὸ κι ὀρφάνια δὲν τοῦ μοιάζει.
 — Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγιάται
 καὶ τ' ἄρφανὸ πορεύεται κι ἡ χήρα κυβερνιέται ».

ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΒΙΤΣΕΝΤΖΟΥ ΚΟΡΝΑΡΟΥ: ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

[Ἡ ὑπόθεσις τοῦ «Ἐρωτοκρίτου» εἶναι φανταστικὴ καὶ ἐξελισσεται εἰς τὰς ἀρχαίας Ἀθήνας. Ὁ Ρήγας τῶν Βλάχων ἐκστρατεύει κατὰ τοῦ Ἡράκλη, βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν. Εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τῆς μάχης φθάνει ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἀναγκάζει τοὺς Βλάχους νὰ υποχωρήσουν, ἔπειτα ἀπὸ μονομαχίαν μὲ τὸν Ἄριστον, ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως τῆς Βλαχίας].

ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΥ

Ἦλα τὰ διαλαλήσανε, κι ἀπόκει γονατίζου
 κι οἱ δυὸ Ρηγάδες κλαίοντας ν' ἀμνόγουσιν ἀρχίζου.

ΡΗΓΑΔΕΣ

Μά τ' Ἄστρι, μά τὸν Οὐρανό, μ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση,
 καὶ μά τῇ Γῆς, πού τὰ κορμιὰ θεὰ μᾶς καταλύση,
 καὶ μά τὸν Ἥλιο τὸ λαμπρό, τὸ Φῶς καὶ τῇ Σελήνῃ,
 ποτὲ νὰ μὴ δολώσωμεν ἐτοῦτο ὅπ' ἐγίνη,
 κι ἐκεῖνο ὅπ' ἐγράψαμε πάντα νὰ τὸ κρατοῦμε
 βέβαιο κι ἀκατάλυτο, ὅ,τι καιρὸν κι ἄζοῦμε
 καὶ πάλι ἂν ἀποθάνωμε, πάντα ἢ κληρονομιά μας
 νὰ κάνη ὅ, τι ἔναι στὸ χαρτί, καὶ λὲν τὰ γράμματά μας.

ΠΟΙΗΤΗΣ

Ὅσᾶν ἀμνόξασι κι οἱ δυό, φιλευτικὰ μιλοῦσι,
 πιάνουνται κι ἀγκαλιάζονται καὶ κλαίοντας φιλοῦσι,
 καὶ δίδουσι τὸ φοβερὸ θέλημα τοῦ πολέμου,
 τὸ ἴνα φουσάτο γλώμιανε, στ' ἄλλο δειλιοῦν καὶ τρέμου.
 Στέκου οἱ Ρηγάδες καὶ θωροῦ, βαρὰ ἴν' πολλὰ ἢ καρδιά ντως
 βλέποντας πῶς σέ δυὸ κορμιὰ κρέμετ' ἢ βασιλεία ντως.
 Ἄριστος εἶχε δυνατὸ ἄλογο καὶ μεγάλο,
 κι εἰς τὰ φουσάτα καὶ τὰ δυὸ σάν κείνο δὲν εἶν' ἄλλο,
 τοῦ μπάριμπα ντου ἴτον τ' ἄλογο, πάντα τὸ καβαλκεύγει,
 δὲν εἶχε χρειά νὰ τὸ κεντᾶ, καὶ νὰ τὸ δασκαλεύγει.
 Δὲν ἦτον ἄλλο σάν αὐτὸ σ' ὄλη τὴν Οἰκουμένη·
 ὡσὰ θεριὸ στὸν πόλεμο κι ὡσὰ λιοντάρι μπαίνει.
 Δὲν ἦθελ' ὁ Ρωτόκριτος ν' ἀλλάξῃ τ' ἄλογόν του,
 μὰ διάλεξε στὸν πόλεμο νὰ πάρῃ τὸ δικόν του.
 Φοροῦσιν ἄρματα διπλά, σκουτάρια σιδερένια,
 καὶ τὸ σημάδι τῆς μαλιᾶς ἐστέκαν κι ἀνιμένα.
 Ἦγεμε ὁ κάμπος τ' ἄλογα, τσ' ἄντρες καὶ τὰ κοντάρια,
 θωροῦ, ἴποκαμαρώνουσι τούτα τὰ δυὸ λιοντάρια.
 Σήμερα πολεμοῦσινε, σήμερα καλεστῆκα,
 δυὸ παλικάρια, πού στὴ γῆς ταίριν τως δὲν ἀφῆκα·
 κι ὡς ἐγρικῆσαν κι ἠπαιζεν ἢ σάλπιγγα ἢ πρώτη,
 ἐσείστη κι ἐλυγίστηκεν ἢ ὁμορφὴ ντως νιότη·
 στὴ μιὰ μερὰ ἴσκεκεν ὁ γεῖς, στὴν ἄλλη ἄλλος τοῦ κάμπου,
 χίλιμιτροῖζουσι τὰ φαριά, καὶ τ' ἄρματα ντως λάμπου.
 Χτυποῦν τὰ πόδια ντως στὴ γῆς, τὴ σκόνῃ ἀνασηκώνουσι,
 τὸ τρέξιμον ἀναζητοῦν, ἀφρίζουσι καὶ δριμύνουσι.
 Ἡ γλώσσα μὲς στὸ στόμα ντως παίζει τὸ χαλιναρι,
 τὸ ἴνα καὶ τ' ἄλλο ἀγρίευε σάν κάνει τὸ λιοντάρι·
 τ' ἀρθούνια ντως κηπνίζουσι, συχνιὰ τ' αὐτιά σαλεύγουσι,
 καὶ νὰ κινήσου βιάζονται, νὰ τρέξουσι γυρεύουσι.
 Ἡ σάλπιγγα δευτέρωσε τῆς μάχης τὸ σημάδι,
 κι ἐφάνιστῆ σου ὁ θάνατος τήνε φουσᾶ στὸν Ἄδη,
 κι ἦτονε Χάρος ἢ λαλιά, ἢ ἀντιλαλιά ὅλον αἷμα,
 πού ἀναδακρυῶσα οἱ Βασιλιοὶ καὶ τὰ φουσάτα τρέμα.

Σ' ἕναν καιρὸ τὰ δυὸ θεριὰ μὲ μάνιτα κινῆσα,
 πού φοβηθήκασι πολλὰ στὸν κάμπο ὅσοι κι ἂν ἦσαν.
 Ἡ σκόνη πᾶει στὰ νέφαλα ψηλά, κι ἡ γῆς ἐσείστηκε,
 κι ἐφώνιαζ' ὅλος ὁ λαός, κι ἤχλαψε κι ἐθρηνίστη
 καὶ τῶ Ρηγάδων ἡ καρδιά ὡσὰ γυαλὶν ἐρράγη,
 δὲν ξεύροντας εἰς τὴ μαλιὰ τὸ πρᾶμα πῶς νὰ πάγη.
 Θωροῦσι δυὸ χρυσοὺς αἰτούς, πρεπιὰ στὴν Οἰκουμένη,
 κατέχουν κι ἕνας ἀπ' αὐτοὺς σήμερον ἀποθαίνει,
 καὶ πασανεὶς παρακαλεῖ συχνιὰ τὸ ριζικόν του,
 νὰ τοῦ βουηθήσου οἱ οὐρανοὶ ὦγιὰ τὸν ἐδικόν του.
 Σὰν ὄντε μεσοπέλαγα δυὸ ἀνέμοι σηκωθοῦσι
 ἀξάφνου, καὶ μὲ τὴ βροντὴ φυσώντας πολεμοῦσι,
 μάχονται μὲ τὴ θάλασσα, μανίζουσι καὶ φουσκώνουσι,
 τσι ψιγαλίδες τοῦ γιалоῦ στὰ νέφαλα σηκώνουσι,
 ἕνας φυσᾷ ἀπ' Ἀνατολή, κι ἄλλος ἀπὸ τὴ Δύση,
 πάσκει ὁ βορρὰς καὶ μάχεται τὸ νότο νὰ νικήσῃ,
 ὁ κάμπος ἔτσι βρόντησε καὶ στὰ βουνὰ γρικίθη,
 ὄντες τσι πρῶτες κονταρὲς ἐδῶκαν εἰς τὰ στήθη.
 Ἐσπάσαν τὰ κοντάρια ντωὺς κι εἰς ἑκατὸ γενῆκα,
 καὶ τὰ κομμάτια στ' οὐρανοὺς ἐφτάζαν κι ἐκαῆκα,
 κι ὄντεν ἐβγάλαν τὰ σπαθιά, στὴ χέρα ὄντε τὰ σφίξα,
 τὰ ξάζουσι, τὰ μπορούσινε καὶ τὰ κατέχου δεῖξα.
 Ὡσὰν τὴν πέτρα τσ' ἀστραπῆς, πού ὀμπρὸς στὰ νέφη ἀξάφτει
 κι ἀπόκεισι ἔρχεται στὴ γῆς, πύργους, χαράκια βλάφτει
 καὶ μὲ βροντὴ τὰ νέφαλα καὶ μὲ φωτιὰ κινήσῃ
 κάμη τὰ δέντρα κάρβουνα, τὰ μάρμαρα τρυπήσῃ
 ἔτσι κι ἐκεῖνα τὰ σπαθιά βράζουσι, κεντοῦν περίσσα,
 βροντοῦν κι ἀστράφτουσι καὶ τρυποῦν κι ἀστραπελέκιν ἦσα.
 Ἄπονα πολεμοῦσινε, κι ἀλύπητα βαρίσκουσι,
 πηδοῦν, μουγκρίζουσι τ' ἄλογα, κι ἀναπαημὸ δὲ βρίσκουσι.
 Ψηλά σηκώνει τὸ σπαθί, στὴν κεφαλὴ ζαμώνει
 ὁ Ρῶκριτος, καὶ μὲ πολλὴν ἀντρεία τὸ χαμηλώνει.
 Ἄριστος πού 'το γλήγορος κι εἰς τ' ἄρματα τεχνίτης,
 σὰν εἶδε κι ἐκατέβαινε πρὸς τὴ μερὰ τσῆ μύτης,
 ἤβαλε τὸ σκουτάριν του ὦγιὰ νὰ τὴ βλεπίσῃ
 μὰ ἡ κοπανιὰ ἔτσ' ἀλάβωτο δὲ θε νὰ τὸν ἀφήσῃ,

καὶ τὸ σκουτάριν ἤκοψε, κι ὡς τὰ μισὰ τ' ἀνοίγει,
 καὶ κάνει κι εἰς τὴν μύτην του λαβωματιὰν ἐλίγη,
 κι ἐφάνη σου ἤστραψ' οὐρανός, κι ἡ γῆς στὰ βάρη ἀνοίκτη,
 ὄντε μὲ τόσην ἀντρεία καὶ μάνιτα τὴ ρίκτηι,
 καὶ γλήγορος σ' ἕναν καιρὸ τὴν ἄλλη δευτερώνει·
 μὰ σὰν τὸν εἶδ' ὁ Ἄριστος τὴ χέρα πῶς σηκώνει,
 μὲ γρηγορότη τὸ σπαθὶ ἀμπώθει ὅσον ἐμπόρει,
 καὶ βρίσκει τον πολλὰ ἀνοικτὸ στὸν τόπον ὁπού ἴθῳρει,
 καὶ τ' ἄρματα ντου πέρασαν εἰς τοῦ βυζοῦ τὸ πλάι,
 κι ἐβούθηθησεν ἡ μοίρα ντου καὶ ζώφαρσα τοῦ πάει·
 λιγάκι τὸν ἐπλήγωσε μὰ πόνου δὲν ἐγρίκα,
 καὶ πληγωμένοι βρίσκουνταν κι οἱ δυὸ καὶ ματωθῆκα.
 Ἐτρέμασιν οἱ Βασιλιόι, ἐτρέμαν τὰ φουσάτα,
 κι ὄρες τοῦ ἐνοῦς κι ὄρες τ' ἄλλοῦ πᾶν τὰ κακὰ μαντάτα.
 Στέκουν μὲ πόνου καὶ θωροῦν ὅλοι μικροὶ μεγάλοι,
 καὶ κάθα εἰς στὸν ἀγαπᾶ νίκος ἐπαρκαάλει.
 Τ' ἄλογα πᾶν ἐδῶ κι ἐκεῖ, πηδοῦν καὶ σταματιζοῦ,
 καθὼς τῶς ἀρμηνεύγασιν ἐκεῖνοι ποὺ τὰ ῥίζου,
 κι ὄρες δείχνει ὁ Ρωτόκριτος τὸ πῶς νικᾷ τὸν ἄλλο,
 κι ὄρες τὸν Ἄριστον κρατοῦ στ' ἄρματα πλιά μεγάλο.
 Κι ὡσὰν τσ' ἀνέμουσ ποὺ σ' τσῆ γῆς τὸ βάθος εἶν' χωσμένοι,
 καὶ πάσκου νὰ βγουν ἀπὸ κεῖ φυσώντας θυμωμένοι,
 κι ἡ γῆς κρατεῖ τσι σφαλιστούς, νὰ βγοῦ ὄξω δὲν τσ' ἀφήνει,
 καὶ πλιά μανίζου, πλιά φυσοῦ καὶ πλιά δριμῶνου κεῖνοι.
 καὶ γιὰ νὰ βγοῦν ἐκ τὰ βαθιὰ τὴ δύναμὴν τως βάνου,
 κι εἰς τὸ ἴβγα ντως πολλὲς φορὲς σεισμὸ μεγάλο κάνου,
 ἔτσι κι αὐτῆνοι πολεμοῦ σὲ μιὰ μερὰ κι εἰς ἄλλη,
 καὶ νὰ νικήσου πάσκουσι μὲ μάνιτα μεγάλη.
 Κάνουν τὴ γῆ σιγοτρομᾶ, τὰ νέφη καὶ βροντοῦσι,
 κι εἶναι μεγάλη ταραχὴ ἐκεῖ ποὺ πολεμοῦσι.
 Καὶ κάθε ὥρα ὁ πόλεμος ἀγριεύγει, δυναμώνει,
 καὶ τῶ Ρηγάδων ἡ καρδιὰ κλαίει κι ἀναδακρυώνει.
 Πλιά ἀργὸς φαίνεται ὁ Ρῶκριτος εἰς τὰ καμώματά του,
 δείχνει Ἄριστος πλιά γλήγορος καὶ τ' ἄλογο βουηθᾶ του·
 κιανεὶς δὲν ξέρει ἀπὸ τσι δυὸ τὸν κάλλιο νὰ διαλέγη,
 τ' ἄλογο τοῦ Ρωτόκριτου τὸν παραζιγανεύγει,

καλά και νά 'τον δυνατό και γλήγγρο και κείνο·
 σ' όλα δὲν ἦτονε σωστό, ὡσάν τ' Ἀρίστου κείνο,
 μὰ πάλι τοῦ Ρωτόκριτου ἢ ἀντρειά τῆς χάρης,
 ἀπόσωνε σ' ὅ,τι ἤλιπε τοῦ ἀλόγου ὁ καβαλάρης.
 Ἄρχισαν κι αἱματώνουντα σ' ἓνα κι εἰς ἄλλον τόπο,
 μ' αὐτῆνοι πόνο δὲ γρικουῦ, οὐδὲ φόβο οὐδὲ κόπο.
 Ἔνας τὸν ἄλλον τως ἔπαινα ἐκεῖ πού πολεμοῦσι,
 τίς νὰ νικήσῃ ἀπὸ τσί δυὸ δὲν ξεύρουσι νὰ ποῦσι.
 Μέσα ντου λέει ὁ Ἄριστος, ἢ μοῖρα νὰ βουηθήσῃ
 και ζωντανὸ ἀπὸ τ' ὄχθρου τὰ χέρια νὰ μ' ἀφήσῃ.
 Ἐδέτσι κι ὁ Ρωτόκριτος ἐτοῦτο παρακάλει,
 γιατί σ' μαλιὰν εὐρίσκετο παρὰ ποτὲ μεγάλη,
 και μ' ὄλο πού 'σαν ἄφοβοι, και φόβο δὲν κατέχου,
 ποιὸς νὰ νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ μεγάλην ἔγνοιαν ἔχου.
 Κεῖνοι πού στέκουν και θωροῦ τὴν ἀναπνιά κρατίζου,
 τὸ στόμα εἶναι σωπαστό, τὰ μάτια δὲ σφαλίζου.
 Δὲ στρέφονται νὰ δοῦν ἀλλοῦ, τούτῃ ἢ δουλειὰ ἢ μεγάλη
 δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ θωροῦ σὲ μιὰ μερὰ οὐδ' εἰς ἄλλη,
 μόνον ἐκεῖ, πού πολεμοῦν οἱ δράκοντες αὐτῆνοι·
 στὸν κόσμον ἄλλος πόλεμος σάν τοῦτο δὲν ἐγίνῃ.
 Ἄριστος, πού 'χε πεθυμιὰ τέλος νὰ δῆ στὴ μάχῃ,
 κι εἰς ἔτοιο κίντυνο βαρὺ δὲν τό ἔλιπε νὰ λάχῃ,
 ἤριξε τὸ σκουτάριν του, και μ' ἓνα κι ἄλλο χέρι,
 σφίγγει, σηκώνει τὸ σπαθί, τὸ κοφτερὸ μαχαίρι,
 και κατεβάζει κοπανιά, στὴν κεφαλὴ ξαμώνει,
 σ' δυὸ μέσα κόψειν ἤθελε τὸ σιδερὸν ἀμόνι.
 Σύρνεται ὀπίσω ὁ Ρώκριτος και βάνει ὀμπρὸς νὰ δώσῃ
 εἰς τὸ σκουτάρι ἢ κοπανιά, νὰ μὴν τόνε λαβώσῃ·
 σὰ νὰ 'χεν εἶσαι κέρινο, τέτοιας λογῆς διαβαίνει,
 στὸν κάμπο πέφτει τὸ μισό, τ' ἄλλο μισὸ πομένει,
 και κατεβαίνει στὸ λαιμὸ τ' ἀλόγου, σ' δυὸ τὸ κόβγει,
 μπλιὸ δὲν ἐγύρευε ἄγερα μηδὲ ταγῆ νὰ τρώγῃ.
 Ὁ Ρώκριτος ὡσάν αὐτὸς ἀπὸ τῆ σέλα βγαίνει,
 πεζέφνει, και τὸν Ἄριστον ἤστεχε κι ἀνιμένει.
 Ἐκεῖνος πάλι, νὰ θωρῆ πεζὸν ἔτοιον ὄχθρον του,
 γιὰ τὰ πρεπὰ τῆς ἀντρεϊᾶς πεζέφν' ἐκ τ' ἀλογόν του.

Ἐμάνισε παρὰ ποτὲ κι ὡς λιόντας ἀγριεύγει,
καὶ λέει τοῦ Ρωτόκριτου :

ΑΡΙΣΤΟΣ

Ἡ μέρα μᾶς μισεύγει,
καὶ γιὰ ντροπὴ μου τὸ κρατῶ, νὰ σοῦ τὸ μολοήσω,
τόση ὥρα νὰ σὲ πολεμῶ, καὶ νὰ μὴ σὲ νικήσω·
περμαζῶξε τὴν ἀντρεία, βάλε τὴ δύναμή σου,
λέω σου δὲ παρὰ ποτὲ βαρίσκω, καὶ βλεπίσου.

ΕΡΩΤΟΚΡΙΤΟΣ

Μὴ βιασθῆς, λέει ὁ Ρώκριτος, κι ἡ μέρα πρὶ βραδιάσῃ
ἓνας μας θενὰ σκοτωθῆ, κι ὁ Ρήγγας του νὰ χάσῃ,
κι ἀκόμη ὁ ἥλιος εἶν' ψηλά, καὶ πρίχου χαμηλώσῃ,
γῆ αὐτὸ γῆ τοῦτο τὸ σπαθὶ τὸ τέλος θέλει δώσει.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΟΡΤΑΤΖΗ: ΕΡΩΦΙΛΗ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

Ὑπόθεσις τῆς τραγωδίας καλουμένης Ἐρωφίλης (γραμμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ).

Ἀφότις ἐσκοτώθη εἰς τὸν πόλεμον Θερασύμαχος ὁ βασιλεὺς τῆς Τζεζίας, ἔτυχεν εἰς τὰ χέρια Φιλόγονου τοῦ βασιλέως τῆς Μέμφιδος, ἥγουν τῆς Αἰγύπτου, κάποιον ἀνήλικον παιδί τ' ὄνομα Πανάρετος, ὅπου μονογενὲς καὶ ὄρφανὸν ἔμεινε μετὰ τὸν σκοτωμὸν τοῦ πατρὸς του. Καὶ μ' ὅλον ὅπου δὲν τὸν ἐγνώριζεν ὁ Φιλόγονος διὰ παιδί τοῦ Θερασύμαχου, ὅμως ἐπρόσταξε νὰ συναναστρέφεται ὁμάδι μετὴν κορασίδα Ἐρωφίλην τὴν θυγατέρα του, μονογενῆς καὶ αὐτῆ.

Οὗτος ὁ Πανάρετος μετὴν αὔξησιν τῆς ἡλικίας ἠῤῥεψε κατὰ πολὺ εἰς φρόνησιν, εἰς βασιλικὰ ἤθη καὶ εἰς ἀνδρείααν, ὥστε ὅπου ταῦτα βλέποντας πρὸς τὸν νέον ὁ Φιλόγονος βασιλεὺς ὄχι μόνον τὸν ἐτίμησεν, ἀλλὰ καὶ στρατηγὸν τὸν ἐκατάστειλεν εἰς ὅλα τὰ φουδάτα. Ὁ ἔρως ὅμως τῆς Ἐρωφίλης ἔσυρε τὸν Πανάρετον νὰ τὴν ἀγαπήσῃ τόσον διὰ τὰ περισσά της κάλλη, ὥστε κρυφίως ἀπὸ τὸν πατέρα της νὰ ἐνεργήσῃ τὰ τοῦ γάμου. Τοῦτο ἐγένη αἰτία μεγάλου κακοῦ· ἐπειδὴ κἀνοήτως ὁ βασιλεὺς νὰ ἀποκεφαλίσουν τὸν Πανάρετον, ὄχι μόνον τὴν κεφαλὴν ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν καὶ τὰ χέρια του βά-

ροντας εις ένα βατσέλι τὰ ἔδωκε τῆς θυγατρὸς του διὰ καιρίου τὰ ὅποια θεωροῦσα μὲ μέγαν τρόμον ἢ Ἐρωφίλη καὶ κρονηρὸν καταφιλοῦσα ἐλιποψύχησεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς καὶ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐσφάγη μὲ τὸ ἴδιόν τῆς χέρι. Τοῦτο τὸ ἔλεεινὸν θέαμα ἐπροξένησεν εἰς ὅλον τὸ παλάτι ἀπαραιμήτητον τὴν ὀλίγην καὶ ἀγράφτην τὰ δάκρυα ὅθεν γυρίζοντας ὁ βασιλεὺς νὰ ἰδῇ τὸ ἀποβησόμενον, ὁ χορὸς τῶν κορασίδων πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἀδικωσοτωμένων τὸν ἤρπασεν ἀπὸ τὰ ποδάρια καὶ ῥίχνοντάς τον εἰς τὴν γῆν τὸν ἐθανάτωσαν καταπατώντας. Ἔτσι ἔμεινεν ἔρημον τὸ βασιλείον του ἐν τῷ ἅμα ἀελπίστως. Μετὰ ταῦτα φαίνεται ὡς σκιά ἢ ψυχὴ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως καὶ δίδει σημάδι εὐχαριστήσεως διὰ τούτην τὴν δικαιοσύνην ἐκδίκησιν

Π ρ ᾶ ξ ι ε Γ' — Σ κ η ν ἦ Δ'

Σ Κ Ι Α τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλιᾶ μιλεῖ

Ἄποῦ τὸν Ἄδη τὸ σκληρὸ καὶ τὸ σκοτεινιασμένο,
 μὲ θέλημα τοῦ Πλούτωνος τούτη τὴν ὥρα βγαίνω
 στὸ φῶς τῆς μέρας τὸ λαμπρὸ, καὶ τοῦ καθάρου κόσμου
 τὰ κάλλη ἀκόμη δὲ μπορεῖ καλὰ νὰ δῆ τὸ φῶς μου,
 γιὰτὶ τ' ἀμμάτια, πού ἴσανε στὸ σκότος μαθημένα,
 στὴ λάμψη τώρα στέκουσι τοῦ ἡλίου θαμπωμένα·
 μὰ τοῦτ' ἀνὲν καὶ δὲν μποροῦ νὰ δοῦσι τὴν ἡμέρα,
 τῆ γῆς τὴ μυρωδιὰ γρικῶ καὶ τὸν γλυκὺν ἀέρα.
 ὦ κόσμε καλορίζικε, τόπε χαριτωμένε,
 τῶ ζωντανῶ παράδεισος, δίκια ἀναζητημένε
 ἀπ' ὄσους κι ἄ σ' ἐγάσαμε, κι ὀγιάντα δὲν μποροῦμε
 κι εἰς πᾶσα χρόνον μιὰ φορὰ πάλι νὰ σὲ θεωροῦμε!
 Μ' ἀνὲν καὶ δὲν κομπώνομαι, τὰ μάτια μου ἀρχινοῦσι
 τοῦ ἡλίου τοῦ λαμπρότατου τὴ λάψη νὰ θεωροῦσι·
 βουνὰ καὶ κάμπους συντηρῶ, καθάρια βλέπω τώρα
 τὴ Μέμφη τὴν ἐξακουστὴ καὶ μπορεμένη χώρα,
 σκαμνὶ τοῦ δόλιου μου κυροῦ, κληρονομιά δική μου,
 καὶ μόνη αἰτία τοῦ σκοτωμοῦ πού ἔλαβε τὸ κορμί μου!
 Σ' τοῦτο τὸ σπῆτι τὸ ψηλὸ, σ' τοῦτο τὸ τιμημένο
 παλάτιν ἐγεννήθῃκα, σ' τοῦτο ἔμαι ἀναθρεμμένο
 μικρὸ παιδί σ' ἀνάπαψες κι εἰσὲ τιμὲς μεγάλες
 κι εἰς πλήσιες καλορίζικιες πάντα περίσιες ἄλλες.

Σ' τούτη τὴν γῆν ἐπάτησα, σ' τοῦτες ἐμπαινοβγῆκα
 τσι πόρτες, σ' τοῦτα τὰ θρονιά τ' αὐτιά μ' ἀφουκρασθῆκα
 πολλῶ λογιῶ παινέματα, σὰν εἶν' συνηθισμένοι
 νά 'ν' ἐκ τὸν κόσμο οἱ βασιλιοὶ πάντα τως τιμημένοι.
 ὦ ψευτικότετες θωριές, κι ἀσύστατή μου μοῖρα,
 σ' τοῦτον τὸν τόπον ἀκομή τὸ θάνατό μου ἐπῆρα
 κι ἐγὼ καὶ τὰ παιδάκια μου, κι ὄχι ποτὲ ἀπ' ὄχτρού μου,
 μ' ἀπὸν τὸν ἀπονώτατο τὸν ἴδιον ἀδερφό μου,
 τοῦτον, πὸν στέκει ἀνέγνωιαστα καὶ βασιλεύγει τώρα
 τούτη τὴν ἀζαζόμενη καὶ μπορεμένη χώρα.

ὦ τῷ ἀνθρώπῳ λογισμοὶ καὶ θάρρη κομπωμένα,
 καὶ γιάντα ζόμπλι σήμερο δὲ παίρνειτ' ἀπὸ μένα ;
 Νὰ μεγαλώσω ἐλόγιασα καὶ νὰ πληθύνω πλοῦτος,
 μὰ λίγος ἦτονε γιὰ μὲ ὅλος ὁ κόσμος τοῦτος !
 Μὰ κεῖν' ἀπὸν δὲν ἔφτανε ἔλη τοῦ κόσμου ἡ χτίσις
 ζάφνου σὲ λίγ' ὁ θάνατος τόπο 'θελε σφαλίσει !
 Γιατὶ ἀδερφός μ' ἀνέγνωρος σὲ τοῦτο μιὰν ἡμέρα
 τὸ σπῆτι μ' ἐθανάτωσε μὲ τῆ δικήν του χέρα,
 δίχως καμιάς λογιῆς αἰτία, μόνο γιὰ νὰ μοῦ πάρη
 τῆ βασιλεία πὸν μὸδωκε μόνο τοῦ Ζεῦ ἡ χάρη·
 καὶ δυὸ μικράκια μου παιδιὰ πολλά μ' ἀγαπημένα
 στὸν Ἄδη τότες τὸ ζιμιὸ ἔπεψε μετὰ μένα·
 καὶ κεῖν' ἀπ' ἔχω πλιότερο καὶ πλιὰ παρὰ μαχαίρι
 μὸδωκε πόνου στὴν καρδιά, παντοτινὸ του ταίρι
 ἔκαμε τῆ γυναίκα μου· ὦ θεέ, καὶ πῶς ἐμπόρειες
 τόσες μεγάλες ἀπονιές κάτω στὴ γῆ κι ἐθώρειες !...
 Καὶ μετὰ κείνην ἔκαμε μιὰ θυγατέρα μόνο,
 γιὰ νὰ γρικῆση σήμερο πρίκα πολλὴ καὶ πόνου,
 καθὼς ὀρίζου οἱ οὐρανοὶ καὶ θέλ' ἡ δικαιοσύνη
 τοῦ Ζεῦ, ἀπ' ἀνεκδίκιωτα κρίματα δὲν ἀφήνει,
 μ' ἀνὲν κι ἀργῆ καμιά φορὰ τὴν παιδομὴ νὰ δώση,
 γιὰ νὰ 'χη ὁ φταίστης τίβοντας καιρὸ νὰ μεταγνώση,
 πάλι θυμᾶται κι ἔρχεται μὲ δύναμη μεγάλη
 τὴν ὦρα πὸν λιγότερα τὴν καρτεροῦσιν ἄλλοι·

για τούτο του Φιλόγονου τήν άτυχή τήν τόση
 με θάνατο πρικότατο σήμερα θά τελειώση!

Τούτ' αποφάσισεν ό Ζεύς σ' αυτούς νά κάμ' όμάδι,
 και τούτο έγρικήθηκε σ' όλους ζιμιό στόν "Αδη,
 και τόση μόδωκε χαρά κι έτσι πολλ' άρεσέ μου,
 πού τ' "Αδ' ή παιδομή γιαμιά μόλειψε, φαίνεται μου.
 Κι ό Πλούτωνας πώς χαίρομαι δίκια γνωρίζοντάς το,
 σ' τούτο τόν κόσμο ν' άνεβώ μ' όρισ' άπού τόν κάτω,
 για νά μπορούσι σήμερα τ' άμμάτια μου νά δοϋσι
 τό σκοτωμόν του τόν πρικό, πλιότερα νά χαροϋσι.
 "Εν τον έδω πού πρόβαλε . . . νά τότε δώ φοβοϋμαι,
 και τήν πληγή πού μόκαμε στό στήθος μου ντηροϋμαι
 μη ξανανοίξη νά γενή κι έδά σάν τότες βρούση,
 και τούτους όλους αίματα τσι τόπους νά γεμίση.

Σκηνή Ε'

ΒΑΣΙΛΕΑΣ και ΣΚΙΑ του Άδερφοϋ του

ΒΑΣΙΛΕΑΣ

'Απ' όσες χάρες οϋρανός, γή ή μπορεμένη φύση
 για στόλισην έβάλθηκε τ' άθρώπου νά χαρίση,
 πλια άξια και πλια καλύτερη δέν τόδωκε σάν κείνη
 τσ' άδυνατής αποκοτιās, κρίνω σ' άληθοσύνη
 γιατί δέν είναι μηδεμιά σάν τούτη νά ψηλώνη
 τσ' ανθρώπους γληγορότερα και νά τσι μεγαλώνη
 τούτ' ήκοψε και μάζωξε τά δέντρα κι έκαμέν τα
 καράβια κι εις τση θάλασσας τσι στράτες έβαλέν τα
 τούτη τσι ποταμούς περνά και τά βουν' άνεβαίνει,
 τούτη με πλησία δύναμη 'ς τσι ζένους κόσμους μπαίνει
 τούτη τά κάστηρ πολεμᾶ, τούτη νικᾶ, και τούτη
 μόνια τση δίδει τσι τιμές και τά μεγάλα πλούτη
 τούτη τό φόβο δέν ψηφᾶ, τόν "Αδη δέ φοβάται,
 κι όποιος τήν έχει ζωντανός μόνο στή γή λογαῖται.

Τούτη καὶ μένα βασιλιὸ μ' ἄξιωσε, τούτη μόνο
 μ' ἔκαμε κι εἰς τὴν κεφαλὴν στέμμα χρουσοῦ σηκώνω
 καὶ μὲ μεγάλη μου τιμὴ τὴν Αἴγυπτον ὀρίζω,
 κι ἴσια μου καλορίζικο κιανένα δὲ γνωρίζω·
 νίκας καὶ πλούτη καὶ τιμὲς πᾶσ' ὥρα μου πληθαίνουν,
 χάρες πολλές στὸ σπίτι μου κι εἰς τὴν καρδιά μου μπαίνουν.
 Μιὰ μόνο μου βασάνιζεν ἔγνοια τὸ λογισμό μου,
 τῆς θυγατέρας μου ἢ παντρειά· τώρα τὸ ριζικό μου
 τήνε τελειώνει, σὰ θωροῦ, καὶ τούτη πλι' ἀπὸ κεῖνο
 παρ' ἀπὸ λόγιαζα καλλιὰ· γιὰ τοῦτο δίκια κρίνω
 πὼς οὐδὲ μιὰ καλομοιριά μὲ τὴ δική μου μοιάζει,
 μηδὲ τῆς μπόρεσῆς μου πλιὸ μπόρεση δὲν ταιριάζει.
 Μὰ πάγω 'ς τὸ 'Ερωφίλης μου, τ' ἀμμάτια καὶ τὸ φῶς μου,
 γι' αὐτὴ τὴν ἄξια τῆς παντρειά νὰ ξαναπῶ ἀπατός μου.

Σ Κ Ι Α

Ζεῦ, ἀπὸν στέχεις 'ς τὸ οὐρανοῦς, κι ἐδῶ στὸν κόσμο κάτω
 τὸ ἀθρώπους ὅλους συντηρᾷς, τὰ λόγια ποῦ 'καυχᾶτο,
 καλὰ περίσσια γρίκησε καὶ κάμε δικαιοσύνη
 γλήγορα μὲ τὴν ἄργητα χειρότερος ἐγίνη!
 Καὶ πρίκες ἀπὸ δά κι ὑμπρὸς τοῦ δῶσε τοῦ θανάτου,
 κι ἄς εἶν' αὐτὲς οἱ προξενειὲς ἢ ὕστερη χαρὰ του.
 Κι ἐσὺ ἐκ τὸν Ἄδη, Πλούτωνα, πέψε φωτιά μεγάλη,
 σὰ μου 'ταξες, κι ἄς ἄψουσι σὲ μιὰ μερὰ κι εἰς ἄλλη
 μάνιτες, πρίκες, βάσανα, κλάιματα καὶ θανάτοι,
 κι ἔρημ' ἄς γένη σήμερον ἐτοῦτο τὸ παλάτι!

Χ Ο Ρ Ο Σ

Τοῦ πλούτου ἀχορταγιά, τῆς δόξας πείνα,
 τοῦ χρυσαφιοῦ ἀκριβειὰ καταραμένη,
 πόσα γιὰ σᾶς κορμιὰ νεκρὰ 'πομεῖνα!
 πόσ' ἄδικοι πολέμοι σηλωμένοι,
 πόσες συχνὲς μαλιὲς συναφορμά σας
 γρικουῶντ' ὄλημερνὲς στὴν οἰκουμένη!

Στόν "Αδη ἄς βουλήση τ' ὄνομά σας,
 κι ὄξω στή γῆ μὴν ἔβγη νὰ παιδέψη
 νοῦ πλὸν ἀθροπινὸν ἢ ἀτυγιά σας·
 γιατί ἀποδεκεῖ, ὡς θωρῶ, σᾶς εἶχε πέψει
 κιανεις στόν κόσμο δαίμονας νὰ ῥθῆτε,
 τσ' ἀθρώπους μετὰ σᾶς νὰ φαρμακέψη.
 Τῆ λύπηση μισᾶτε, καὶ κρατεῖτε
 μακρὰ τῆ δικιοσύνη ζορισμένη,
 κι οὐδὲ πρεπὸ μῆδ' ὄμορφο θωρεῖτε.
 Για σᾶς οἱ οὐρανοὶ ἵνα σφαλισμένοι,
 κι ἐδῶ στόν κόσμο κάτω δὲ μποροῦσι
 νὰ στέκουν οἱ ἀθρῶποι ἀναπαημένοι.
 Μὲ τσ' ἀδερφοὺς τ' ἀδέρφια πολεμοῦσι,
 κι οἱ φίλοι τσι φιλιές τως ἀπαρνοῦνται,
 καὶ τὰ παιδιὰ τὸν κύρην τως μισοῦσι...

Πράξη Δ' - Σκηνὴ Ζ'

Χ Ο Ρ Ο Σ

Ἄκτινα τ' οὐρανοῦ χαριτωμένη,
 ἀποῦ μὲ τῆ φωτιά σου τῆ μεγάλη
 σ' ὄλη χαρίζεις φῶς τὴν Οἰκουμένη,
 τὸν οὐρανὸ στολίζει σ' μιὰ κι εἰς ἄλλη
 μερὰ κι ὄλη τῆ γῆ ἢ πορπατηξιά σου,
 δίχως ποτὲ τῆ στράταν τση νὰ σφάλῃ·
 κι ὄντα μᾶσε μακραίνης τῆ θωριά σου,
 μὲ χιόνια καὶ βροχὲς τῆ γῆ ποτίζεις,
 γιὰ νὰ μποροῦ νὰ ζιοῦν τὰ πλάσματά σου.
 Καὶ πάλι σὰ σιμώσης κι ἀρχινήσης
 τὰ χιόνια νὰ σκορπᾶς καὶ νὰ ζεσταίνης
 τὸν κόσμ', ὄλη τῆ γῆ μ' ἀθούς γεμίζεις,
 τὰ φύτρα ἀναγαλλιᾶς, καρπούς πληθαίνεις,
 μεστῶνεις πωρικά, γεννᾶς λιθάρια
 πολλῶ λογιῶ, κι εἰς δόξα πάντα μένεις.
 Διαμάντια καὶ ρουμπιά, μαργαριτάρια

κι όλες τσι πέτρες τσ' άλλες μοναχός σου
 πώς κάνεις, όλοι βλέπομε καθάρια.
 Τά δέ θωρεῖ στή γῆ ποτέ τὸ φῶς σου,
 εὐρίσκονται στὰ βάθη φυλαμένα
 κι ὅσα κι ἂν εἶν' ὀμπρὸς τῶν ἀματιῶ σου,
 γῆ ἐσύ τὰ κάνεις ὅλα, γῆ ἀπὸ σένα
 θρέφονται, καὶ κρατιοῦνται, καὶ πληθαίνου,
 καὶ νὰ χαθῆ ποτέ μπορεῖ κιανένα ;

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΑΜ

(Ἀποσπάσματα)

Σ Α Ρ Ρ Α

Ἐννιά μῆνες σ' ἐβάσταξα, τέκνο μου κανακάρη
 σ' τοῦτο τὸ κακορίζικο καὶ σκοτεινὸ κουφάρι.
 Τρεῖς χρόνους, γιέ μου, σοῦ ἔδιδα τὸ γάλα τῶ βυζιῶ μου
 κι ἐσύ 'συνε τὰ μάτια μου καὶ σύ 'συνε τὸ φῶς μου.
 Ἐθώρουν καὶ μεγάλωνες ὡσὰ δεντροῦ κλωνάρι
 κι ἐπλήθαινες στήν ἀρετή, στή γνώση καὶ στή χάρη.
 Καὶ τώρα πέ μου ποιά χαρὰ βούλεσαι νὰ μοῦ δώσης ;
 ὡσὰν βροντή, σὰν ἀστραπή θενὰ χαθῆς, νὰ λιώσης !
 Κι ἐγὼ πῶς εἶναι μπορετὸ δίχως σου πλιὸ νὰ ζήσω ;
 Ποιὸ θάρρος ἔχω, ποιά δροσιὰ στὰ γέρα μου τὰ πίσω ;
 Πόση χαρὰ τ' ἀντρόγυνον ἐπήραμεν ἀντάμι,
 ὄντα μᾶς εἶπεν ὁ Θεὸς τὸ πῶς σὲ θέλω κάμει !
 Καημένο σπίτι τ' Ἀβραὰμ πόσες χαρὲς ἐξώθης,
 παιδάκι μ', ὄνταν ἔπεσες στή γῆ κι ἐφανερώθης !
 Πῶς ἐγυρισαν οἱ χαρὲς σὲ θλίψες σ' μιὰν ἡμέρα,
 πῶς ἐσκορπίσαν τὰ καλὰ σὰ νέφη στὸν ἀέρα !

[Τέλος πείθεται ν' ἀποσυρθῆ ἡ Σάρρα καὶ λέγει :]

Πάγω σ' τόπον ἀπόκρυφο, νὰ σηκωθῆ ἐκ τὸ στρῶμα.
 Μιὰν ὥρα θενὰ τὸ κρατῶ, νὰ τὸ φιλῶ στὸ στόμα.

[Πολύ ώραία εἶναι ἡ σκηνή, ὅπου ζυπνᾷ ὁ Ἀβραάμ τὸν κοιμισμέ-
νο Ἰσαάκ λέγοντάς του πὼς θὰ πᾶνε νὰ κάμουν θυσία σ' ἓνα περι-
βόλι μακριά.]

I Σ Α Α Κ

Τίς εἶν' ἐπά ; Τίς μοῦ μιλεῖ ; Τίς μὲ κουνεῖ ; Ἄς μ' ἀφήση.
Νυστάζω καὶ ζαλίζομαι, κι ἤρθε νὰ μὲ ζυπνήση.

A B P A A M

Ξύπνησε, κανακάρη μου, κι ἐγὼ 'μ' ὅπου σὲ κράζω·
δουλειὰ σὲ θέλω βιαστική, γιὰ κεῖνο σὲ σπουδάζω.

I Σ Α Α Κ

Μὴ μὲ ζυπνήσης καὶ ἄση με κι ὕπνο γλυκὺν κοιμοῦμαι,
νύκτα 'ν' πολλή κι ἄς πέσωμε, καλέ, ν' ἀναπαγοῦμε.
Μὴ μὲ ζυπνᾷς, νὰ μὲ χαρῆς, νὰ ζήσης, ἀφεντάκη,
μὴ μὲ πειράζης, ἄφης με νὰ κοιμηθῶ λιγάκι.

A B P A A M

Θωρῶ καὶ πλιὰ παρὰ ποτὲ ὁ ὕπνος τὸ ζαλίζει.
Τάχα γρικᾷ τὸ τέλος του, γι' αὐτως παραμανίζει ;
Ξύπνησε, τὸ παιδάκι μου, νὰ πᾶμ' εἰς περιβόλι.
Θυσία θενὰ κάμωμεν σήμερ' ὅπου 'ναι σκόλη.

I Σ Α Α Κ

Ἔφου, ἀφεντάκη μου γλυκύ, καὶ ἄς ἤθελες μ' ἀφήσει
καὶ μὲ τὴν ὥρα τοῦ σχολειοῦ ἐγὼ 'θελα ζυπνήσει.

A B P A A M

Σάρρ', ἄμε, κάμε προσευχή, δέηση στὸ Θεό μας
καὶ κάμε πέτρα τὴν καρδιά στὸν ἀπομισεμό μας,
κι ἀνίμενέ μας νὰ 'ρθωμε, κι ἂν τύχη καὶ γυρίσω
ὁμάδι μὲ τὸν Ἰσαάκ, νὰ σὲ παρηγορήσω.

Σ Α Ρ Ρ Α

Μὲ τῇ καρδιᾷς τ' ἀπόκτυπο θέλω σᾶς ἀνιμένει,
 μ' ὅ,τι ἐγδοχὴ στὰ σίδερα ἔχουν οἱ φλακισμένοι,
 ὅπ' ἀνιμένουν τῇ φλακῆς τὴν πόρτα νὰ χτυπήσει,
 νὰ ἔμπη μέσα ὁ δήμιος, νὰ τοὺς πισταγκωνίσει,
 νὰ τῶσε δώση θάνατον ἄγριον, ματωμένο,
 ἐτέτοιους ἀντεροσπασμούς σήμερον ἀνιμένω·
 μὲ τέτοιον ἀποκτυπημόν, ὄντα μοῦ κατακοῦσι,
 θέλ' ἀνιμένει τὸ πρικὺ μαντάτο νὰ μοῦ ποῦσι.

Α Β Ρ Α Α Μ

Ἔλα νὰ πᾶμε, τέκνο μου, μὴ στέκωμε, νὰ ζήσης,
 νὰ ξεφαντώσης σήμερο καὶ νὰ καλοκαρδίσης.

Ι Σ Α Α Κ

Ὁ λογισμὸς μου δὲ μπορεῖ καὶ ὁ νοῦς νὰ τὸ γρικῆσι,
 γιὰ ποι' ἀφορμὴν ἢ μάνα μου δὲν ἤρθε νὰ μὲ ντύσει.
 Ἐσὺ ποτὲ δὲ μ' ἔντυσες, βαριέσαι τὰ κοπέλια,
 ἄμ' ἔντυνέ μ' ἢ μάνα μου μὲ χάχα καὶ γέλια.
 Καὶ τώρα ποιά 'ν' ἢ ἀφορμὴ κι ἢ μάνα μου μ' ἀφῆξε,
 κι εἶδα τὴν μὲ βαριά καρδιά στὴν κάμαρα κι ἐμπῆξε;

Α Β Ρ Α Α Μ

Μᾶς ὀρδινιάζει τὸ φαητὸ ποῦ θενὰ μᾶσε δώση,
 νὰ πάρωμε στὴ στράτα μας ψωμί, κρασί καὶ βρώση.

Ι Σ Α Α Κ

Καὶ πέ μου το, πατέρα μου, ποῦ μελετᾷς νὰ πᾶμε ;
 στὸ σπίτι δὲν γυρίζομεν ἀπονωρίς νὰ φᾶμε;

Α Β Ρ Α Α Μ

Θυσία θενὰ κάμωμε, κι εἶναι μακρὰ δαμάκι,
 εἰς ἓνα τόπον ὁμορφον, εἰσὲ ψηλὸ βουνάκι.

Γιὰ κεῖνο εἶν' ἡ μάνα σου σάν κακοκαρδισμένη
γιατ' εἶπα τῆς ζωμένομε καὶ μὴ μᾶς ἀνιμένη.

Ι Σ Α Α Κ

Πήγαιν' ὀμπρός, πατέρα μου, κι ἐγ' ἀκλουθῶ σου ὀπίσω
μὰ θενὰ δῶ τῆ μάνα μου, πρὶν παρὰ νὰ κινήσω.

Σ Α Ρ Ρ Α

Παιδί μου, κανακάρη μου, θάρρος κι ἀπαντοχὴ μου,
παρηγοριὰ καὶ ζήση μου, ἄγωμε στὴν εὐχὴ μου.

Ι Σ Α Α Κ

Μάνα, τὰ τόσα σου φιλιὰ σ' ἔγνοια πολλὴ μὲ βάνου,
τὰ μάτια σου ποὺ τρέχουσι καὶ δυὸ ποτάμια κάνου.
Ποιά πίκρα σ' εὔρε ξαφνικὴ καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις
κι ἀπὸ τὰ νύχια ὡς τὴν κορφή ὅλο μὲ πασπατεύγεις;

Σ Α Ρ Ρ Α

Δὲν ἔχω, γιέ μου, τίβοτις, μὴ γνοιάζεσαι, νὰ ζήσης.
Καλόκαρδος εἰς τὸ βουνὶ ἄμε νὰ προσκυνήσης.

Ι Σ Α Α Κ

Μάνα μου, στὴν ξεφάντωση πᾶ' νὰ σοῦ φέρω μῆλα
καὶ κλωναράκια τῶ δεντρῶ μὲ μυρισμένα φύλλα.
Ἄ λάχη καὶ ἄλλο τίποτας ὁμορφο, σοῦ τὸ φέρνω,
κι ἂ μὲ γυρέψ' ὁ δάσκαλος, πέ του, ταχιά γιατ' ἐρνω.

Σ Α Ρ Ρ Α

Τοῦτα τ' ἀπίδια μου ἔχασιν ἀπὸ τὰ ψὲς δυσμένα
καὶ ξαργιτοῦ τὰ φύλαξα, παιδάκι μου, γιὰ σένα.
καὶ βάλε τα στὸ στῆθος σου καὶ φά τα ὄντε διψάσης.
Ὅσάν τὸ μέλι εἶναι γλυκιά, πιάσ' νὰ τὰ δοκιμάσης.

Ι Σ Α Λ Κ

Μάνα μου, εἶντα ἴ' καὶ λουκτουκιῶς καὶ κλαῖς καὶ δὲν ἀρνεύγεις
εἶντα κακὸ μοῦ μελετᾶς κι εἶντα μοῦ προφητεύγεις ;
Παράξενο μοῦ φαίνεται, σ' ἔγνοια μεγάλη μπαίνω,
τάχ' ἀνεβαίνω τὸ βουνί, μὰ κάτω δὲ γιαγέρνω ;

[Ἄρχίζουν νὰ πορεύωνται πρὸς τὸν τόπο τῆς θυσίας. Ὁ Ἰσαὰκ
μαθαίνει πιά ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν πατέρα του τὴν τραγικὴ ἀλήθεια
καὶ ξεσπάει σὲ ὄργην.]

Καὶ ποῦ μὲ κράζεις, κύρη μου, νὰ ῥθω νὰ γονατίσω ;
σ' ποῖο γάμο, σ' ποιά ξεφάντωση καὶ θες νὰ προθυμήσω ;

Γονατίζει καὶ προσεύχεται.

Ἄδρατε, λυπήσου με. Ἄναρχε, πόνεσέ με,
καί, πολυέλεε Θεέ, Σὺ παρηγόρησέ με·
σπαχίσου τοὺς γονέους μου τώρα στὰ γερατειά τως,
δῶσ' μου ζωὴ νὰ τῶς βοηθῶ, νὰ μ' ἔχουν συντροφιά τως.
Μ' ἂν ἔν' καὶ σὰν ἁμαρτωλοὶ δὲ μᾶσε πρέπει χάρη
πέψε τῇ φύσης θάνατο σήμερο νὰ μὲ πάρη·
νὰ μοῦ σφαλίσ' ὁ κύρης μου τὰ μάτια καὶ τὸ στόμα,
νὰ κάμη λάκκον τοῦ κορμιοῦ, νὰ τὸ σκεπάσῃ χῶμα·
νὰ μὴ γρικῆσω τὸ σπαθὶ νὰ κόψῃ τὸ λαιμὸ μου,
μὴ δῶ τρομάρα φοβερὴ κι ἄγρια στὸ θάνατό μου.
Γονή, ἀπείς μεταθεμὸς δὲν εἶν' κι ἐλεημοσύνη,
ἀπείτις ἔτ'ζι τ' ὄρισεν Ἐκεῖνος ὅπου κρίνει,
μὰ χάρη μόνο σοῦ ζητῶ στὸν ἀπομισεμό μου·
νὰ μὴ θελήσης ἄπονα νὰ κόψῃς τὸ λαιμὸ μου·
μὰ σφάξε με κανακιστά, συργουλιστά κι ἀγάλια
γιὰ νὰ θωρῆς τὰ δάκρυα μου, ν' ἀκοῦς τὰ παρακαλία·
νὰ σὲ θωρῶ, νὰ μὲ θωρῆς, νὰ δῶ ἄνε λακταρίζης
καὶ τὸ φτωχὸ τὸν Ἰσαὰκ γιὰ τέκνο ἃ γνωρίζης.
Καὶ σὰν ταραξῶ νὰ μὲ δῆς σὰν πρόβατον ὀμπρός σου,
ἀπάλυνε τὴν ὄρεξη, καὶ πάψε τὸ θυμὸ σου·
καὶ μὴ θελήσης ἄπονα κι ἄλλο κακὸ νὰ πάθω,
μηδὲ μὲ βάλῃς στὴ φωτιά, μηδὲ μὲ κάμης ἄθο.

'Ωσάν με σφάξης, μὴν καγῶ, μὴν κάμης τέτοια κρίση,
 μὴν τὸ γρικῆς' ἢ μάνα μου καὶ κακοθανατίση.
 Τὸ σφάμα καὶ τὸ σκοτωμὸ βαστάξει τόνε θέλει,
 μὰ τῆς φωτιᾶς ἢ μάχαιρα νεκρώνει τῆς τὰ μέλη.
 Μάνα μου, καὶ νὰ 'πρόβαινες νὰ μ' ἔβλεπες δεμένο,
 καὶ νὰ σοῦ σύρω τῆ φωνή καὶ νὰ σοῦ πῶ «ἀποθαίνω»!
 Συμπάθιο νὰ σοῦ ζήτωνα, νὰ σ' ἀποχαιρετήσω,
 καὶ νὰ σὲ σφικταγκαλιαστῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
 Μάνα μου, μπλιὸ δὲν ἔρχεσαι στὸ στρῶμα νὰ με ντύσης,
 νὰ με ξυπνήσης σπλαχνικά καὶ νὰ με κανακίσης.
 Μισεύγω σου καὶ χάνεις με, σὰ χιόνι ὄντας λύση
 καὶ σὰν ὄντας κρατῆς κερί κι ἄνεμος σοῦ τὸ σβήση'
 'Εκεῖνος ὅπου τ' ὄρισε, νὰ 'ναι παρηγοριά σου,
 καὶ πέτρα τῆς ὑπομονῆς νὰ κάμη τὴν καρδιά σου.
 Γονή μου, ἄνε καμιὰ φορὰ σοῦ 'φταιξα σὰν κοπέλι,
 συμπάθησε τοῦ 'Ισαὰκ καὶ νὰ μισέψη θέλει:
 καὶ φίλησέ με σπλαχνικά, καὶ δῶσ' μου τὴν εὐχή σου,
 καὶ τάξε πῶς καμιὰ φορὰν ἤμουν κι ἐγὼ παιδί σου.
 Πῶς νὰ τὸ κάμ' ἢ χέρα σου νὰ κόψη τὸ λαιμὸ μου
 καὶ πῶς νὰ τόνε δυναστῆς τὸν ἀποχωρισμὸ μου ;
 Τῆ χάρη πού σοῦ ζήτηξα, σήμερο κάμε μού τη,
 ἐπάκουσε τοῦ 'Ισαὰκ κὰν τῆ βολὰν ἐτούτη.
 'Αντίκρυτα νὰ σὲ θωρῶ, ἔβγαλε τὸ μαχαίρι
 καὶ σίμωσέ μου το κοντὰ νὰ σὲ φιλῶ στὸ χέρι.
 Κύρη, μὴ σφίγγης τὸ σκοινί, ἄσ' το ἀχαμνὸ δαμάκι
 καὶ μὴ μὲ βιάζης καὶ ἄφης με ν' ἀκροσταθῶ λιγάκι.
 'Εκεῖν' ἢ χέρα πού πολλὰ μ' εἶχε κανακεμένο,
 τὰ πού μοῦ κάνει σήμερο δὲν μέ 'χε μαθημένο.
 Γιὰ νὰ θυμᾶσ' ὅ,τι σοῦ πῶ, γλυκὺ φιλὶ σοῦ δίδω,
 σήμερο τὴν μητέρα μου ἐσὲ τὴν παραδίδω.
 Μίλειε τση, παρηγόρα τὴν κι ἄς εἶστε πάντ' ὁμάδι
 καὶ 'πέ τση πῶς ὀλόχαρος πάγω νὰ βρῶ τὸν 'Αδῆ.
 "Ὅ,τι δικό μου βρίσκεται στὰ μέσα τοῦ σπιτιοῦ μας,
 δῶστε τα τοῦ 'Ελισεὲκ τοῦ γειτονόπουλοῦ μας'
 τὰ ροῦχα μου καὶ τὰ χαρτιά, ἄγραφα καὶ γραμμένα,
 καὶ τὸ σεπέτι τὸ μικρὸ πού τὰ 'χω φυλαμένα.

γιατ' εἶναι συνομήλικος καὶ συνανάτροφός μου,
 φίλο καλὸ καὶ σπλαχνικὸ τὸν ἤβρα στὸ σχολεῖό μου.
 Καὶ κάμε νὰ τὸ δυναστῆς, κάμε νὰ τὸ βαστάξης,
 εἰς τὸ ποδᾶρι τοῦ παιδιοῦ τὸν Ἑλισσεὺν νὰ τάξης.
 Ἄλλο δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ καὶ νὰ σοῦ παραγγείλω,
 μόνο πῶς ἀποχαιρετῶ πᾶσα ἐδικὸ καὶ φίλο.
 Κύρη μου, ὀπού μ' ἔσπειρες, καὶ πῶς δὲ μὲ λυπᾶσαι ;
 Ὡ πλάστη μου, βοήθη μου· μάνα μου, καὶ ποῦ νὰ 'σαι ;

(Γραμμένο γύρω στὰ 1630-1640 πιθανόν
 ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Βιτσέντζο Κορνάρο).

ΡΗΓΑΣ ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ

Ὡς πότε, παλικάρια, νὰ ζοῦμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια, στὲς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον, γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδελφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Κάλλιο 'ναι μίας ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 παρὰ σαράντα χρόνοι σκλαβιά καὶ φυλακὴ !
 Τί σ' ὠφελεῖ ἂν ζήσης, καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πῶς σὲ ψένουν κἀθ' ὥραν στὴ φωτιά.
 Βεζίρης, δραγουμάνος, ἀφέντης κι ἂν σταθῆς,
 ὁ Τύραννος ἀδίκως σὲ κάνει νὰ χαθῆς·
 δουλεύεις ὅλη μέρα εἰς ὅ,τι κι ἂν σοῦ πῆ
 κι αὐτὸς πασχίζει πάλι τὸ αἷμα σου νὰ πιῆ.
 Ὁ Σούττος κι ὁ Μουρούζης, Πετράκης, Σκαναβῆς
 Γκίικας καὶ Μαυρογένης, καθρέπτῃς εἶν' νὰ ἰδῆς.
 Ἄνδρεῖοι καπετάνοι, παπάδες, λαῖκοί,

σκοτώθηκαν, κι αγάδες, με ἄδικον σπαθί.
 Κι ἀμέτρητ' ἄλλοι τόσοι, καὶ Τοῦρκοι καὶ Ρωμισί,
 ζωὴν καὶ πλοῦτον χάνουν χωρὶς καμιά ἀφορμή.

Ἐλάτε μ' ἕναν ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κράζει ἡ Πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾷ τὴν συνδρομὴν σας μὲ μητρικὴ φωνή.
 Συμβούλους προκομμένους μὲ πατριωτισμὸν
 νὰ βάλωμεν εἰς ὅλα νὰ δίδουν ὀρισμὸν.
 Οἱ Νόμοι νὰ 'ν' ὁ πρῶτος καὶ μόνος ὁδηγὸς
 καὶ τῆς Πατρίδος ἕνας νὰ γένη ἀρχηγός.
 Γιατί κι ἡ ἀναρχία ὁμοιάζει τὴν σκλαβιά·
 νὰ ζοῦμε σὰ θηρία, εἶν' πλιὸ σκληρὴ φωτιά.
 Καὶ τότε, μὲ τὰ χέρια ψηλά στὸν οὐρανόν,
 ἄς ποῦμε ἀπ' τὴν καρδιά μας ἐτοῦτα στὸν Θεόν :

« ὦ βασιλεῦ τοῦ Κόσμου, ὀρκίζομαι σὲ Σὲ
 στὴν γνώμην τῶν τυράννων νὰ μὴν ἔλθῳ ποτέ!
 Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω, μήτε νὰ πλανηθῶ
 εἰς τὰ ταξίματά τους γιὰ νὰ παραδοθῶ.
 Ἐνόςσῳ ζῶ στὸν κόσμον, ὁ μόνος μου σκοπός,
 γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῳ θενά 'ναι σταθερός.
 Πιστὸς εἰς τὴν Πατρίδα συντρίβω τὸν ζυγόν,
 ἀχώριστος γιὰ νὰ 'μαι ὑπὸ τὸν στρατηγόν.
 Κι ἂν παραβῶ τὸν ὄρκον, ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανός
 καὶ νὰ μὲ κατακάψῃ, νὰ γένω σὰν καπνός ».

Σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση καὶ Νότον καὶ Βοριά
 γιὰ τὴν Πατρίδα ὅλοι νὰ 'χωμεν μιὰ καρδιά.

Ἐτυπώθη εἰς ἴδιον φυλλάδιον. Βιέννη, 1797

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΡΥΓΟΣ

Τρύγος πρόσχαρα προβαίνει,
 έορτάζει ή οικουμένη·
 ή φλογέρα άχολογάει,
 τὸ φθινόπωρο βοΐζει,
 χερσὺν πανηγυρίζει
 καὶ τ' άμπέλια του τρυγάει.

Βάλτε, φίλοι, μὲς στή βρύση
 τὸ κρασί μας νά δροσίση·
 καὶ στρωθῆτε κατὰ γῆς,
 στήν άράδα ὡς τὸν πάτο
 εἰς τὸν ἴσκιον άποκάτω,
 πρὸς τὰ χεῖλη τῆς πηγῆς.

Στρῶστε φύλλα, στρῶστε φτέρη
 ἐπιδέξια μὲ τὸ χέρι
 κι άποπάνω τεχνικά,
 τὸ άρνάκι μας λιανίστε
 καὶ τὸν τρύγον μας άρχίστε
 νά χαροῦμε φιλικά.

« Λυρικά ». Α' ἔκδοσις 1811.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΗΛΑΡΑΣ

Ο ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ

Ὁ καημένος Χρυσολάτρης
ζάπλα κείτεται, βογγάει,
μὲ τὸ Χάρο πολεμάει.

Ἐλαιμάργγησεν ὁ δόλιος,
τί γιομάτισε σὲ σπίτι
κάποιου πλούσιου συμπολίτη.

Τοῦ ἐπρόβαλαν καμπόσοι
μὲ καρδιάς κι ἀγάπης ζέση
τὸ γιατρὸ νὰ προσκαλέση.

Τώρα αὐτὸς καὶ τὴν ἀρρώστια
καὶ τὸν κίντυνο λογιάζει,
μόν' τὰ ἔξοδα τρομάζει.

Ἕνας φίλος του ἀστεῖος,
μὲ σκοπὸ νὰ χωρατέψη,
τοῦ εἶπε, μήπως ἐξοδέψη

πλιὸ παράνω στὴ θανή του,
ἂν ἀπόμνησεν ἀκόμα
ἔτσι ἀνήμπορος στὸ στρῶμα.

Τότε πλιὸ ἐκαταζαλίστη.
Παντοχὴ καὶ θάρρος χάνει,
καὶ φωνάζει, θά πεθάνη!

Καὶ οἱ πόνοι του ἀυγατίνουν,
καὶ γιατροῦ ζητάει τὴ χάρη,
μὴ ὁ θάνατος τὸν πάρη.

Ἐξανάλαβεν ὥστόσο
 μὲ ὀλίγο τῆν υἰγείάν του.
 Μόν' γι' αὐτῆ τῆ συμφορά του
 ἔκαμε ὄρκον, ὅσο ζήσῃ
 νὰ δειπνᾷ μόνον τὸ βράδου
 μὲ νερὸ καὶ παξιμάδι.

Σ Τ Ο Λ Ι Δ Ι Α Ρ Η Σ

Σὲ γάμον ἄρχοντας προσκαλεσμένος
 ὁ Νούλας βρισκόνταν ἀπελπισμένος,
 τί δὲν ἐγένονταν νὰ καταφθάσουν
 σκουτιὰ ὀλοκαίνουργα νὰ τοῦ τοιμάσουν.
 Νὰ πάῃ δὲν ἔστεργε, καθὼς φοροῦσε,
 κι ἀπαρηγόρητος ἐβλαστημοῦσε.
 Τοῦ λέγει φίλος του: «Καὶ τίς ἡ χρεία
 νὰ καταθλίβῃσαι χωρὶς αἰτία;
 Μήγαρ' εἶν' ἄφευκτο ν' ἀντραλωθοῦμε,
 ἐκεῖ γιορτιάτικοι γιὰ νὰ φανοῦμε;
 Παρόμοιες πρόληψες γιὰ τὰ στολίδια
 μικρῶν κι ἀνήλικων ἀνθρώπων ἴδια.
 Κι ἐγὼ ξεκίνησα μὲ τὰ παλιά μου,
 μηδὲ κὰν διάλεξα τὰ πλιὸ καλά μου».
 Ὁ φίλος πάσκαγε μὲ λόγου κρίση
 τὸν ἰσχυρόγνωμο νὰ καταπέισῃ.
 Χαμένα ἀπόσταινε τὸ λάρυγγά του.
 Ἐκεῖνος ἤθελε τῆ φορεσιά του!
 Κριτῆ μὲ ζήτησαν ν' ἀποφασίσω,
 τῆ γνώμη μου ἔδωσα, χωρὶς ν' ἀργήσω·
 καὶ πρὸς τὸ σύμβουλον εὐθύς τηρώντας,
 παρόμοια ἐμίλησα χαμογελώντας:
 «Κρένεις ἐξαιρετα ἢ ἀφεντιά σου.
 Μόν' ἓνα δίκιο του καλοστοχάσου.
 Ἄν πάῃ ἀστόλιγος καὶ δὲ φαντάζῃ,
 ποιὸς τὸν στοχάζεται νὰ τὸν κοιτάξῃ;»

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Η ΣΚΙΑ ΤΟΥ ΟΜΗΡΟΥ

(' Απόσπασμα)

Ἐλαμπε ἀχνὰ τὸ φεγγαράκι — εἰρήνη
 ὄλην, ὄλη τῇ φύσῃ ἀκίνητοῦσε,
 καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημη τὴν κλίνη
 τ' ἀηδόνι τὰ παράπονα ἀρχινοῦσε·
 τριγύρω γύρω ἢ νυχτικὴ γαλήνη
 τῇ γλυκύτατῃ κλάψα ἠχολογοῦσε·
 ἀπάντεχα βαθὺς ὕπνος μὲ πιάνει,
 κι ὀμπροστά μου ἓνας γέροντας μοῦ ἐφάνη.

Στὸ ἀκρογιάλι ἀναπαύοιτον ὁ γέρος·
 στὰ παλαιὰ τὰ ροῦχα τὰ σχισμένα
 γλυκὰ γλυκὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρος
 τ' ἀριά μαλλιά του ἐσκόρπασε τ' ἀσπρισμένα,
 κι αὐτὸς εἰς τὸ πολύαστρον τοῦ αἰθέρος
 τὰ μάτια ἐστριφογύριζε σβησμένα·
 ἀγάλι 'γάλι ἀσηκώθη ἀπὸ χάμου,
 καὶ ὡσάν νά 'χε τὸ φῶς του ἦλθε κοντά μου.

ΕΙΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΑ ΦΡΑΙΖΕΡ

Μικρὸς προφήτης ἔριξε σὲ κορασιὰ τὰ μάτια
 καὶ στοὺς κρυφούς του λογισμούς, χαρὰ γιομάτους, εἶπε·
 «Κι ἂν γιὰ τὰ πόδια σου, Καλή, κι ἂν γιὰ τὴν κεφαλὴ σου
 κρίνους ὁ λίθος ἔβγανε, χρυσὸ στεφάν' ὁ ἥλιος,
 δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ Σέ, καὶ γιὰ τὸ μέσα πλοῦτος.
 "Ὁμορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένος!»

ΩΔΗ ΕΙΣ ΤΗ ΣΕΛΗΝΗ

ΣΟΜΩΝ (Ἀπόσπασμα)

Γλυκύτετη φωνή βγάν' ἢ κιθάρα
καὶ σέ τούτῃ τὴν ἄφραστη ἁρμονία
τῆς καρδιᾶς μου ἀποκρίνεται ἢ λαχτάρα.

Γλυκὲ φίλε, εἶσαι σύ, πού μὲ τῇ θεία
ἔκσταση τοῦ Ὀσσιάνου, εἰς τ' ἀκρογιάλι
τῆς νυχτὸς ἐμψυχεῖς τὴν ἡσυχία.

Κάθισε γιὰ νὰ ποῦμε ὕμνον στὰ κάλλιη
τῆς Σελήνης· αὐτὴν ἐσυνηθοῦσε
ὁ τυφλὸς ποιητῆς συχνὰ νὰ ψάλλιη.

Μοῦ φαίνεται τὸν βλέπω πού ἀκουμβοῦσε
σὲ μίαν ἐτία, καὶ τὸ φεγγάρι ὥστόσο
στὰ γένια τὰ ἱερὰ λαμποκοποῦσε.

Ἄπ' τὸ Σκοπὸ, νὰ το, προβαίνει· ὦ, πόσο
σὺ τὴν νύχτα τερπνὰ παρηγορίζεις !
Ἕγνων παθητικὸν θεὸν σοῦ ὑψώσω·

παθητικὸ σὰ ἐσένα, ὅταν λαμπίζης
στρογγυλό, μεσουράνιο, καὶ τὸ φῶς σου
σὲ ταφόπετρα ὀλόασπρη ἀποκοιμίζης.

Η ΨΥΧΟΥΛΑ

Ὡσάν γλυκόπνοο
δροσάτο ἀεράκι
μέσα σὲ ἀνθότοπο
κειὸ τὸ παιδάκι
τὴν ὕστερη ἔβγαλε
ἀναπνοή.

Καὶ ἡ ψυχούλα του
εἰς τὸν ἀέρα
γλήγηρα ἀνέβαινε
πρὸς τὸν αἰθέρα
σάν λιανοτρέμουλη
σπίθα μικρή.

"Όλα τὴν ἔκραζαν,
 ὅλα τ' ἀστέρια,
 κι ἐκείνη ἐξάπλωνε
 δειλὴ τὰ χέρια,
 γιατί δὲν ἤξερε.
 σὲ ποῖο νὰ μπῆ.

Ἄλλά, νά ! τοῦ ἔδωσε
 ἓνα Ἀγγελάκι
 φιλι θάνατο
 στὸ μαγουλάκι
 ποὺ ἔξαφνα ἔλαμψε
 σὰν τὴν αὐγὴ.

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρότατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
 τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὕστερο ἀστέρι,
 σύγνεφο, καταχνιά δὲν ἀπερνοῦσε
 τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
 καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἀργοφυσοῦσε
 τόσο γλυκὰ στὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
 ποὺ λὲς καὶ λέει μὲς στῆς καρδιάς τὰ φύλλα :
 γλυκιὰ ἢ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
 ὄλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστήτε·
 μέσα στὲς ἐκκλησιὰς τὲς δαφνοφόρες
 μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωθῆτε·
 ἀνοίξετε ἀγκαλιὰς εἰρηνοφόρες
 ὀμπροστὰ στοὺς Ἀγίους, καὶ φιληθῆτε :
 φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
 πέστε « Χριστὸς ἀνέστη », ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι
 καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μανᾶδες·
 γλυκὸφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
 σμένες εἰκόνες, ψάλλουν οἱ ψαλτάδες·
 λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι
 ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουν οἱ λαμπάδες·
 κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἁγιοκέρι,
 ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΜΗΤΕΡΑ

Κρέμεται τὸ σπαθὶ κοντὰ στὴν κούνια σου, καλὸ μου,
 ἀλλὰ τὸ χέρι δὲν εἶναι ποῦ τὸ 'σφιγγε στὴ νίκη.
 Μακρὺς ὁ λάκκος π' ἀνοίξε καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου.
 Κάμπους, βουνά, χωρὶς αὐτὸν μάχης καπνοὶ σκεπάζου·
 ἀλλ' αὐτὸ τώρα ποῦ κουνῶ τ' ἀμέριμνο κορμάκι
 αὔριο θὰ γίνῃ δύναμη ποῦ ὁ λογισμὸς κινάει,
 καὶ στῆθι ἀντρίκιο θὰ στηθῆ στὲς σαϊτιῆς τῆς μοίρας.
 Βρέχει τὰ βέλη της αὐτὴ στὰ ὕψη τῶν ἀνδρείων,
 ποῦ ἐκεῖ στημένοι στερεοὶ λάμπουν στὴ μάχη θεῖοι.
 Χαρὲς καὶ πλοῦτη νὰ χαθοῦν, καὶ τὰ βασιλεία, κι ὅλα,
 τίποτε δὲν εἶναι, ἂν στητῆ μὲν ἡ ψυχὴ κι ὀλόρθη.
 "Ὅλα τὰ ἐρείπια γύρω της κοιτᾷ χαμογελώντας,
 κι ἀνθοὶ σ' αὐτά, παντοῦ κι ἀργά, βλασταίνουν ὡς τὸν τάφο·
 φυτρῶνει καὶ στὸ σκότος τοῦ Παραδείσου τ' ἄνθι.
 Τοῦ κόρφου σὺ, τῆς ἀγκαλιᾶς ἀγαπημένο βᾶρος,
 σπουδάξε, μὴν ἀργοπορῆς βᾶρος νὰ γίνῃς τρόμου
 ἐκεῖ ποῦ οἱ χεῖμαρροι τοῦ ἐχθροῦ τρομαχτικὰ βρυχίζου.
 Ἄλλὰ τὸ χέρι σου ζωστὸ πλιὰ στὸ λαιμὸ μου γύρω
 δὲ θὰ 'ναι τότε, ἀλλὰ σ' αὐτὸ τ' ὀλεθροφόρο ξίφος.

Τῆς Μοίρας ἔσ' οἱ δύνამες, ὅσο τρανὲς κι ἂν εἶναι,
 κι ἂν πέσης σὺ στὸν πόλεμο, μένουν ἐκεῖνες, ὅπως
 τῆς κούνιας τὰ κινήματα ποῦ τώρα σὲ κοιμίζουν.
 Μεγάλωσε, μεγάλωσε, μὴ δίχως μάνα μείνης.
 Θὰ ζώση ἐκείνη τὸ σπαθὶ ἀπ' τὸ βυζὶ ἀποκάτου,
 κι ἐμπρὸς σημαία καὶ σπαθί, ψυχὴ, ψυχὴ καὶ νίκη!
 Τὴν ψυχὴ μέσα σου γρικῶ τοῦ ποθητοῦ πατρός σου,
 καὶ χίλιες, χίλιες γύρω μου ξαστράφου· Ἀμαζόνες.
 Ἄντρες, γυναῖκες εἶν', κανεὶς δὲ θὰ ρωτᾷ στὴ μάχη.

Κοίτα τοὺς λάκκους! — ἀλλὰ τί μπορεῖς σὺ νὰ κοιτάξης;
 Ἄπειρους λάκκους, ἄπειρους γεμίζουν οἱ νεκροὶ μας·
 πέφτουμ' ἐμεῖς, τὸ ἔργο μας γιὰ τὴν πατρίδα μένει,
 καὶ σ' ὅλα ζῆ τὰ στήθη μας τούτ' ἡ πνοὴ καὶ μόνη,
 ποῦ φλόγα γίνεται φριχτὴ καθολικοῦ πολέμου,

πού κάθε γῆ και θάλασσα παντοῦ περιλαβαίνει,
 πού ζώνει ἐσέ και σκίρτημα και τῆς κουνιάς σου δίνει.
 Σκίρτα, κουνιά, μ' εὐχὴ χαρᾶς γιά τὸ καλὸ πού θά 'ρθη!
 Γλυκά κι ἡ τύχη μου γελοῦ, γιατί ἡ στιγμή 'ναι τούτη
 πού τ' ἀκριβά σου βλέφαρα σηκώνονται κι ἀφήνουν
 τὸ χαμογέλιο τῆς ματιᾶς νὰ λάμψη, σ' ὅλα τ' ἄλλα
 ἀβέβαιο και τρεμάμενο, ἀλλ' ὄχι και σ' ἐμένα.
 "Ἐλα σ' ἐμέ, τῶν σπλάχνων μου γλυκὸ βλαστάρι· θέλω
 γιά μιὰ στιγμή γοργ' ἀπ' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μακρύνω'
 θέλω τὸ μέτωπ' ὁ καπνὸς τῆς μάχης νὰ σοῦ 'γγίξῃ,
 πλατιά τὸ στῆθος σου, βαθιά, νὰ πνέξῃ ὀλέθρου φλόγα.

Μετάφραση ἀπὸ τὰ ἰταλικά Γ. Καλοσγούρου.

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
 τοῦ σπαθοῦ τὴν τρομερή,
 σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
 πού μὲ βία μετρᾶει τὴ γῆ.

2

"Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 και σὺν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

"Ἐκεῖ μέσα ἐκατοκοῦσες
 πικραμένη, ἐντροπαλή,
 κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
 «"Ἐλα πάλιν) νὰ σοῦ πῆ.

4

"Ἀργεῖε νὰ 'λθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
 κι ἦταν ὅλα σιωπηλά,
 γιατί τὰ 'σκιαζε ἡ φοβέρα
 και τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχῆς ! Παρηγορία
 μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
 περασμένα μεγαλεῖα
 και διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

6

Και ἀκαρτέρει και ἀκαρτέρει
 φιλελεύθερη λαλιά,
 ἓνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
 ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες «πότε, ἄ ! πότε βγάνω
 τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ; »
 Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
 κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότε ἐσῆκωνες τὸ βλέμμα
 μὲς στὰ κλάϊματα θολὸ
 και εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
 πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἰματωμένα
ξέρω ὅτι ἐβγαίνεις κρυφὰ
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατὰ.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθεις μοναχὴ
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐάν ἡ χρεῖα τὲς κουρταλῆ.

11

Ἄλλος σοῦ ἐκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσασιν καμιά
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φοικιτὰ.

12

Ἄλλοι, ὀμέ! στή συμφορά σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
«σύρε νὰ βρῆς τὰ παιδιὰ σου,
σύρε», ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι
πού τῆ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλὴ,
σὰν πτωχοῦ πού θυροδέρνει
κι εἶναι βάρος του ἢ ζωὴ.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὁρμὴ,
πού ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τῆ νίκη ἢ τῆ θανά·

16

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

17

Μόλις εἶδε τὴν ὁρμὴ σου
ὁ οὐρανός, πού γιὰ τς ἐχθρούς
εἰς τῆ γῆ τῆ μητρικὴ σου
ἔτρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς,

18

ἐγαλήνευσε· καὶ ἐχύθη
καταχθόνια μιὰ βοή
καὶ τοῦ Πήγγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόκραχτη ἢ φωνή·

19

ἄλλοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράζαν
χαιρετώντας σε θερμά,
καὶ τὰ στόματα ἐφωνάζαν
ὅσα αἰσθάνετο ἢ καρδιά.

20

Ἐφωνάζανε ὡς τ' ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
γιὰ νὰ δείζουσε χαρά,

21

μ' ὄλον πού ναι ἀλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικὰ
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει: ψεύτρα Ἐλευθεριά.

22

Γκαρδικὰ χαροποιήθη
καὶ τοῦ Βάσιγκτων ἢ γῆ
καὶ τὰ σίδερα ἐνθυμήθη
πού τὴν ἔδεναν καὶ αὐτῆ.

23

Ἄπ' τὸν πύργου του φωνάζει,
σὰ νὰ λήη («σὲ χαιρετῶ»),
καὶ τῆ χήτη του τινάζει
τὸ λιοντάρι τὸ Ἴσπανό.

24

Ἐλαφιάσθη τῆς Ἀγγλίας
τὸ θηρίο, καὶ σέρνει εὐθύς
κατὰ τ' ἄκρα τῆς Ρουσίας
τὰ μουγκρίσματα τς ὀργῆς.

25

Εἰς τὸ κίνημά του δείχνει
πὼς τὰ μέλη εἶν' δυνατά·
καὶ στοῦ Αἰγαίου τὸ κύμα ρίχνει
μιὰ σπιθόβολη ματιά.

26

Σὲ ξανοίγει ἀπὸ τὰ νέφη
καὶ τὸ μάτι τοῦ Ἄετοῦ,
ποῦ φτερά καὶ νύχια θρέφει
μὲ τὰ σπλάγχνα τοῦ Ἰταλοῦ·

27

καὶ σ' ἐσὲ καταγυρμένους,
γιατὶ πάντα σὲ μισεῖ,
ἔκρωζ', ἔκρωζε ὁ σκασμένος,
νὰ σὲ βλάψῃ, ἂν ἤμπορῃ.

28

Ἄλλο ἐσὺ δὲ συλλογιέσαι
πάρεξ ποῦ θὰ πρωτοπαῖς·
δὲν μιλεῖς καὶ δὲν κουνιέσαι
στὲς βρισίεις ὅπου ἀγρικᾶς·

29

σὰν τὸ βράχον, ὅπου ἀφήνει
κάθε ἀκάθαρτο νερὸ
εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνῃ
εὐκολόσβηστον ἀφρό,

30

ὅπου ἀφήνει ἀνεμοζάλη
καὶ χαλάζι καὶ βροχή
νὰ τοῦ δέρνουν τὴ μεγάλη,
τὴν αἰώνια κορυφή.

31

Δυστυχιά του, ὦ δυστυχιά του,
ὅποιανοῦ θέλει βρεθῆ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου
καὶ σ' ἐκεῖνο ἀντισταθῆ.

32

Τὸ θηρίο, π' ἀνανοιέται
πὼς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,
περιορίζεται, πετιέται,
κίμα ἀνθρώπινο διψᾷ·

33

τρέχει, τρέχει ὅλα τὰ δάση,
τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
καὶ ἔπου φθάσῃ, ὅπου περάσῃ,
φρίκη, θάνατος, ἐρμιά·

34

ἐρμιά, θάνατος καὶ φρίκη
ὅπου ἐπέρασες κι ἐσὺ.
ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη
πλέον ἀνδρείαν τοῦ προζενεῖ.

35

Ἴδου ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς ρίψῃς πιθυμᾶς.

36

Μεγάλόψυχο τὸ μάτι
δείχνει πάντα ὅπως νικεῖ,
καὶ ἄς εἶν' ἄρματα γεμάτη
καὶ πολέμιαν γλαυρή.

37

Σοῦ προβαίνουνε καὶ τρίζουνε,
γιὰ νὰ ἰδῆς πὼς εἶν' πολλὰ·
δὲν ἀκοῦς ποῦ φοβερίζουνε
ἄνδρες μύριοι καὶ παιδιὰ ;

38

Λίγα μάτια, λίγα στόματα
θὰ σᾶς μείνουνε ἀνοιχτά,
γιὰ νὰ κλαύσετε τὰ σώματα
ποῦ θενά 'βρη ἢ συμφορά.

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι, ἀνάβει, ἀστράφτει,
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

40

Γιατί ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη ;
Λίγα τὰ αἵματα γιατί ;
Τὸν ἐχθρὸν θωροῦ νὰ φύγη
καὶ στὸ κάστρο ν' ἀνεβῆ.

41

Μέτρα... εἶν' ἄπειροι οἱ φευγάτοι,
ὅπου φεύγοντας δειλιοῦνε·
τὰ λαβώματα στήν πλάτη
δέχοντ', ὥστε ν' ἀνεβοῦνε.

42

'Εκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
τὴν ἀφεύγατη φθορά·
νὰ, σᾶς φθάνει ἀποκριθῆτε
στῆς νυκτὸς τῆ σκοτεινιά.

43

'Αποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
ἔτσι ἀρχίζει, ὅπου μακριὰ
ἀπὸ ράχη ἐκεῖ σὲ ράχη
ἀντιβούλιζε φοβερά.

44

'Ακούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίξιμο δοντιῶν.

45

"Α ! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη
ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμὸς ;
"Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρεξ θάνατου πικρὸς.

58

Τότε ἀύξινει τοῦ πολέμου
ὁ χορὸς τρομακτικὰ,
σὺν τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνέμου
στοῦ πελάου τῆ μοναξιά.

59

Κτυποῦν ὄλοι ἀπάνου κάτου·
κάθε κτύπημα ποῦ ἐβγή
εἶναι κτύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῆ.

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ρέει·
λὲς καὶ ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ
ἀπ' τὸ μίσος, ποῦ τὴν καιεῖ
πολεμάει νὰ πεταχθῆ.

61

Τῆς καρδίας κτυπίες βροντᾶνε
μὲς στὰ στήθια τοὺς ἀργά,
καὶ τὰ χέρια ὅπου χουμᾶνε,
περισσότερο εἶν' γοργά.

62

Οὐρανὸς γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι,
οὐδὲ πέλαο, οὐδὲ γῆ·
γι' αὐτοὺς ὅλους τὸ πᾶν εἶναι
μαζωμένο ἀντάμα ἐκεῖ.

63

Τόση ἡ μάνιτα καὶ ἡ ζάλη,
 πού στοχάζεσαι, μὴ πῶς
 ἀπὸ μία μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
 δὲν μείνη ἔνας ζωντανός.

64

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
 πῶς θερίζουνε ζωές !
 Χάμου πέφτουνε κομμένα
 χέρια, πόδια, κεφαλές,

65

καὶ παλάσκες καὶ σπαθία
 μὲ ὀλοσκόρπιστα μυαλά,
 καὶ μὲ ὀλόσχιστα κρηνία
 σωθικά λαχταριστά.

66

Προσοχὴ καμία δὲν κάνει
 κανείς, ὄχι, εἰς τὴ σφαγὴ·
 πᾶνε πάντα ἐμπρός. "Ω! φθάνει,
 φθάνει" ἔως πότε οἱ σκοτωμοί;

67

Ποῖος ἀφήνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
 πάρεξ ὅταν ξαπλωθῇ ;
 Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο
 καὶ λές κι εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

74

'Απ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

75

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
 δὲν λάμπ' ἥλιος μονάχα
 εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
 εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά·

76

εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
 τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηχεῖ
 τὰ λαλήματα ἡ φλογέρα,
 τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί·

77

τρέχουν ἄρματα χιλιάδες
 σὰν τὸ κύμα εἰς τὸ γιालό·
 ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
 δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

78

"ὦ τρακόσιοι ! σηκωθῆτε
 καὶ ξανάλθετε σ' ἐμᾶς·
 τὰ παιδιὰ σας θέλ' ἰδῆτε
 πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

79

"Ὀλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
 καὶ μὲ πάτημα τυφλό
 εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται
 κι ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

80

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
 πείνα καὶ θανατικό,
 πού μὲ σχῆμα ἑνὸς σκελέθρου
 περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

81

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
 ἀπεθαίνανε παντοῦ
 τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
 τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

82

Καὶ ἐσύ ἀθάνατη, ἐσύ θεία,
 πού ὅ,τι θέλεις ἤμπορεῖς,
 εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
 ματωμένη περπατεῖς·

83

Στή σιὰ χερσποιασμένες,
στή σιὰ βλέπω κι ἐγώ
κρινοδάχτυλες παρθένες
ὅπου κάνουνε χορό·

84

σὸ χορὸ γλυκογυρίζουν
ὄραϊα μάτια ἔρωτικά,
καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
μαῦρα, δλόχρυσα μαλλιά.

85

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει
πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
γλυκοβύζαστο ἑτοιμάζει
γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθεριάς.

86

Μὲς στὰ χόρτα, τὰ λουλούδια,
τὸ ποτήρι δὲν βαστῶ·
φιλελεύθερα τραγουδία
σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

87

Ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλιμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

88

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
μέρα πού ἀνθισαν οἱ λόγγοι
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

89

Σοῦ ἴλθε ἐμπρὸς λαμποκοπώντας
ἡ θρησκεία μ' ἕνα σταυρὸ
καὶ τὸ δάκτυλο κινώντας
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

90

«σ' αὐτό), ἐφώναξε, (τὸ χῶμα
στάσου ὀλόρθη, Ἐλευθεριά»·
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μὲς στὴν ἐκκλησιά.

91

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει,
καὶ τὸ σύμφεσο τὸ ἀχνό
γύρω-γύρω της πυκνώνει
τοῦ σκορπάει τὸ θυμιατό.

92

Ἀγρικαίει τὴν ψαλμωδία
ὅπου ἐδίδαξεν αὐτὴ·
βλέπει τὴ φωταγωγία
στοὺς ἀγίους ἐμπρὸς χυτῆ.

93

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ πού πλησιάζουν
μὲ πολλὴ ποδοβολή,
κι ἄρματ', ἄρματα ταράζουν ;
Ἐπετάχτηκες Ἐσού.

94

Ἄ ! τὸ φῶς, πού σὲ στολίζει
σὰν ἡλίου φεγγεβολή
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴ γῆ·

95

λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός,
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

96

Τὸ σπαθί σου ἀντιστηκάνεις,
τρία πατήματα πατᾶς,
σὰν τὸν πύργο μεγαλώνεις,
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾶς.

.....

98

Αὐτὸς λέγει... Ἐφοκρασθῆτε·
«Ἐγὼ εἶμ' Ἄλφα, Ὠμέγα ἐγώ.
Πέστε, ποῦ θὰ ἀποκρυφθῆτε
ἐσεῖς ὄλοι, ἂν ὀργισθῶ ;

99

Φλόγα ἀκοίμητην σᾶς βρέχω,
ποῦ μ' αὐτὴν ἂν συγκριθῆ
κείνη ἢ κάτω ὅπου σᾶς ἔχω
σὰν δροσιὰ θέλει βρεθῆ.

100

Κατατρῶγει, ὡσὰν τῆ σχίζα,
τόπους ἄμετρα ὑψηλοῦς,
χωρὲς, ὄρη ἀπὸ τῆ ρίζα,
ζῶα καὶ δένδρα καὶ θνητούς,

101

καὶ τὸ πᾶν τὸ κατακαίει
καὶ δὲν σώζεται πνοή,
πάρεξ τοῦ ἄνεμου ποῦ πνέει
μὲς στῆ στάχτη τῆ λεπτή».

102

Κάποιος ἤθελε ἐρωτήσῃ :
τοῦ θυμοῦ του εἶσαι ἀδελφή ;
Ποῖος εἶν' ἄξιος νὰ νικήσῃ
ἢ μὲ σὲ νὰ μετρηθῆ ;
.....

105

Κακορίζικοι, ποῦ πᾶτε
τοῦ Ἄγγελου μὲς στῆ ροῇ
καὶ πιδέξια πολεμᾶτε
ἀπὸ τὴν καταδρομῆ

106

ν' ἀποφύγετε ! τὸ κύμα
ἔγινε ὄλο φουσκωτό·
ἐκεῖ εὐρήκατε τὸ μνημα
πρὶν νὰ εὐρῆτε ἀφανισμό.

107

Βλασφημᾶει, σκούζει, μουγκρίζει
κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ,
καὶ τὸ ρεῦμα γαργαρίζει
τὲς βλασφήμιες τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερὰ τετραποδίζου
πλῆθος ἄλογα, καὶ ὀρθὰ
τρομασμένα χλιμιτρίζου
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

109

Ποῖος στὸν σύντροφον ἀπλώνει
χέρι, ὡσὰν νὰ βοηθηθῆ ;
ποῖος τῆ σάρκα του δαγκώνει,
ὅσο ὅπου νὰ νεκρωθῆ ;

110

κεφαλὲς ἀπελπισμένες
μὲ τὰ μάτια πεταχτά,
κατὰ τ' ἄστρα σηκωμένες
γὰ τὴν ὕστερη φορὰ.

111

Σβηέται — αὐξάνοντας ἢ πρώτῃ
τοῦ Ἄγγελου νεροσυρμῆ—
τὸ χλιμίτρισμα καὶ οἱ κρότοι
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.
.....

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
ποῦ μὲ βία μετράει τῆ γῆ.

123

Εἰς αὐτὴν, εἶν' ἕκουσμένο,
δὲν νικίεσαι ἐπὶ ποτέ·
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἕξενο
καὶ τὸ πέλαγο γὰρ σέ.

124

Τὸ στοιγεῖον αὐτὸ ζαπλώνει
κύματα ἄπειρα εἰς τὴ γῆ,
μὲ τὰ ὅποια τὴν περιζώνει,
κι εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βρυχίσματα σαλεύει,
πού τρομάζει ἢ ἀκοή·
κάθε ξύλο κινδυνεύει
καὶ λιμώνα ἀναζητεῖ.

126

φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμπσιμο τοῦ ἡλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματ' ἀναδίνει
τοῦ γλαυκότετου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικίεσαι, εἶν' ἄκαυσομένο,
στὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτε·
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἕξένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ζάρτια,
καὶ σὰν λόγγος στριμωχτά
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ ὀλοφούσκωτα πανιά.

129

Σὺ τὲς δυνάμεις σου σπρώχνεις,
καὶ ἀγκαλιὰ δὲν εἶν' πολλές,
πολεμῶντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καίς.

130

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράζης
δυσὸ μεγάλα σὲ θωρῶ,
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τους κεραυνῶ.

131

Πιάνει, αὐξάνει, κοκκινίζει
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μὲ αἵματόχροη βαφή.

132

Πνίγονται ὄλοι οἱ πολεμάρχοι
καὶ δὲν μνέσκει ἓνα κορμί·
χάρου, σιὰ τοῦ Πατριάρχου,
πού σ' ἐπέταζαν ἐκεῖ.

133

Ἐκρυφόμεσαν οἱ φίλοι
μὲ τὲς ἐχθρούς τους τὴ λαμπρή,
καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χεῖλη
δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

134

Κεῖες τὲς δάφνες πού ἐσκορπίστε
τώρα πλέον δὲν τὲς πατεῖ,
καὶ τὸ χέρι ὀπού ἐφιλῆστε
πλέον, ἄ ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

135

Ὅλοι κλαῦστε ἀποθαμένους
ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς·
κλαῦστε, κλαῦστε, κρεμασμένος
ὡσάν νὰ ἔτανε φονιάς.

136

Ἐχει ὀλάνοιχτο τὸ στόμα
π' ὄρες πρῶτα εἶχε γευθῆ
τ' ἅγιον Αἴμα, τ' ἅγιο Σῶμα·
λὲς πῶς θενὰ ξαναβγῆ

137

ἢ κατάρια πού εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὶν νὰ ἀδικηθῆ
εἰς ὅποιον δὲν πολεμήσῃ
καὶ ἤμπορεῖ νὰ πολεμῆ.

138

Τὴν ἀκούω, βροντάει, δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴ γῆ,
καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰώνιαν ἀστραπή.

139

Ἡ καρδιά συχνοσπαράζει...
Πλὴν τί βλέπω ; Σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει,
μὲ τὸ δάκτυλο ἢ θεά.

140

Κοιτάει γύρω εἰς τὴν Εὐρώπη
τρεῖς φορές μ' ἀνησυχιά·
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀρχινᾷ :

141

«Παλικάρια μου ! οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

142

Ἄπ' ἐσᾶς ἀπομακρίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική.
ἀλλὰ ἀνίκητη μιὰ μένει,
πού τες δάφνες σᾶς μαδεῖ.

143

Μία, πού ὅταν ὡσὰν λύκοι
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη,
ἄχ ! τὸν νοῦν σᾶς τυραννεῖ.

144

Ἡ Διχόνοια, πού βαστάει
ἓνα σκῆπτρο ἢ δολερὴ
καθενὸς χαμογελάει,
«πάρ' το», λέγοντας, «καί σύ».

145

Κεῖο τὸ σκῆπτρο πού σᾶς δείχνει,
ἔχει ἀλήθεια ὠραία θωριά
μὴν τὸ πιάστε, γιατί ρίχνει
εἰςὲ δάκρυα θλιβερά.

146

Ἄπὸ στόμα ὁπού φθονάει,
παλικάρια, ἄς μὴν ἴπωθῃ
πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδελφοῦ τὴν κεφαλή.

147

Μὴν εἰποῦν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά :
«Ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά».

148

Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα·
ὅλο τὸ αἷμα ὁπού χυθῇ
γιὰ θρησκεία καὶ γιὰ πατρίδα,
ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμῆ.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, πού δὲν πονεῖτε,
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
σᾶς ὀρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε
σὰν ἀδέλφια γκαρδιακά.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμα νὰ παρθῇ·
πάντα ἢ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῇ.

151

ᾠ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία !...
Καταστήστε ἓνα σταυρὸ
καὶ φωνάζετε μὲ μία :
«Βασιλεῖς, κοιτάξτ' ἐδῶ.

152

Τὸ σημεῖο πού προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτᾶτε
στὸν ἀγώνα τὸν σκληρό.
.....

154

Ἐξ αἰτίας του ἐσπάρθη, ἐγάθη
αἷμα ἁθῶο, χριστιανικό.
πού φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
τῆς νυκτός : Ν ἄ ' κ δ ι κ η θ ὦ.

155

Δὲν ἀκοῦτε, ἐσεῖς εἰκόνες
τοῦ Θεοῦ, τέτοια φωνή ;
Τώρα ἐπέρασαν αἰῶνες
καὶ δὲν ἔπαυσε στιγμῆ.

156

Δὲν ἀκοῦτε; εἰς κάθε μέρος
σὸν τοῦ Ἄβελ καταβοᾶ·
δὲν εἶν' φύσημα τοῦ ἀέρος
πού σφυρίζει εἰς τὰ μαλλιά.

157

Τί θὰ κάμετε ; θ' ἀφῆστε
νὰ ἀποκτήσωμεν ἐμεῖς
λευθερίαν, ἢ θὰ τὴν λύστε
ἐξ αἰτίας Πολιτικῆς ;

158

Τοῦτο ἀνίσως μελετᾶτε,
ἰδοὺ ἐμπρός σας τὸν Σταυρό !
Βασιλεῖς ! ἐλᾶτε, ἐλᾶτε,
καὶ κτυπήσετε κι ἐδῶ».

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

Σχεδιάσμα Β'

1

Ἄκρα τοῦ τάφου σιωπῆ στὸν κάμπο βασιλεύει·
λαλεῖ πουλί, παίρνει σπυρὶ κι ἡ μάνα τὸ ζηλεύει.
Τὰ μάτια ἡ πείνα ἐμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάνα μνέει·
στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παράμερα καὶ κλαίει :
« Ἐρμο τουφέκι σκοτεινό, τί σ' ἔχω γὼ στὸ χέρι ;
ὅπου σὺ μοῦ ἴγινες βαρὺ κι ὁ Ἄγαρηνὸς τὸ ξέρει».

2

Ἡ ζωὴ πού ἀνασταίνεται μὲ ὅλες τῆς τὲς χαρὲς, ἀναβρῦζοντας
ὀλοῦθε, νέα, λαχταριστὴ, περιχυνόμενη εἰς ὅλα τὰ ὄντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη,
ἀπ' ὅλα τῆς φύσης τὰ μέρη, θέλει νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ·
θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, ἐπιφάνεια καὶ βάθος συγχωνευ-
μένα, τὰ ὅποια πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν ἐπιφάνεια
καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς.

Ἡ ὠραιότης τῆς φύσης, πού τοὺς περιτριγυρίζει, αὐξάνει εἰς τοὺς
ἐχθροὺς τὴν ἀνυπομονησίαν νὰ πάρουν τὴ χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς
πολιορκημένους τὸν πόνο ὅτι θὰ τὴ χάσουν.

‘Ο Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
κι ὅσ’ ἄνθια βγαίνουν καὶ καρποὶ τόσ’ ἄρματα σὲ κλειοῦνε.

Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μὲς στὴ θάλασσα βαθιὰ ξαναπετιέται πάλι,
κι ὀλόλευκο ἐσύμιξε μὲ τ’ οὐρανοῦ τὰ κάλλη.
Καὶ μὲς στῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπ’ ἔφθασε μ’ ἀσπούδα,
ἔπαιξε μὲ τὸν ἴσχιο τῆς γαλάζια πεταλούδα,
ποῦ εὐώδιασε τὸν ὕπνο τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο·
τὸ σκουληκάκι βρίσκεται σ’ ὥρα γλυκιὰ κι ἐκεῖνο.
Μάγεμα ἢ φύσις κι ὄνειρο στὴν ὁμορφιά καὶ χάρη,
ἢ μαύρη πέτρα ὀλόχρυση καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι
μὲ χίλιες βρύσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κρένει·
ὅποιος πεθάνη σήμερα, χίλιες φορὲς πεθαίνει.

Τρέμ’ ἢ ψυχὴ καὶ ξαστοχᾶ γλυκὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

3

Ἐνῶ ἀκούγεται τὸ μαγευτικὸ τραγοῦδι τῆς ἀνοιξῆς, ὅπου κινδυνεύει νὰ ζυπνήσῃ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς τόσον, ὥστε νὰ ὀλιγοστέψῃ ἢ ἀντρέϊα τους, ἕνας τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει κράζοντας τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιο, καὶ ἡ σβησμένη κλαγγή, ὅπου βγαίνει μὲς’ ἀπὸ τὸ ἀδυνατισμένο στῆθος του, φθάνοντας εἰς τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο παρακινεῖ ἕναν Ἀράπη νὰ κάμῃ ὅ,τι περιγράφουν οἱ στίχοι 4-12.

«Σάλπιγγα κόψ’ τοῦ τραγοῦδιῦ τὰ μάγια μὲ βία,
γυναϊκὸς, γέροντος, παιδιοῦ μὴ κόψουν τὴν ἀντρέϊα».

Χαμένη, ἀλίμονον! κι ὀνὴ τὴ σάλπιγγα γρικαί·
ἀλλὰ πῶς φθάνει στὸν ἐχθρὸ καὶ κάθ’ ἡχῶ ζυπνάει;
Γέλιο στὸ σκόρπιο στράτευμα σφοδρὸ γεννοβολιέται
κι ἡ περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανεὶς πετιέται·
καὶ μὲ χαρούμενη πνοὴ τὸ στῆθος τὸ χορτάτο
τ’ ἀράθυμο, τὸ δυνατὸ κι ὅλο ψυχῆς γιομάτο
βαρώντας γύρου ὀλόγυρα, ὀλόγυρα καὶ πέρα,
τὸν ὁμορφο τρικύμισε καὶ ξάστερον ἀέρα·

τέλος μακριὰ σέρνει λαλιά, σάν τὸ πεσοῦμεν' ἄστρο,
τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

17

Κι ἄνθιζε μέσα μου ἡ ζωὴ μ' ὅλα τὰ πλούτια πού 'χει.

51

'Η δύναμή σου πέλαγο κι ἡ θέλησή μου βράχος.

Σχεδιάσμα Γ'

4

'Απὸ τὸ μαῦρο σύγνεφο κι ἀπὸ τὴ μαύρη πίσσα,
.....

'Αλλ' ἥλιος, ἀλλ' ἀόρατος αἰθέρας κοσμοφόρος
ὁ στύλος φανερώνεται, μὲ κάτου μαζωμένα
τὰ παλικάρια τὰ καλὰ, μ' ἀπάνου τὴ σημαία,
πού μουρμουρίζει καὶ μιλεῖ καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλώνει
παντόγυρα στὸν ὄμορφον ἀέρα τῆς ἀντρείας,
κι ὁ οὐρανὸς καμάρωνε κι ἡ γῆ χεροκροτοῦσε'
κάθε φωνὴ κινούμενη κατὰ τὸ φῶς μιλοῦσε,
κι ἐσκόρπα τὰ τρισεύγενα λουλούδια τῆς ἀγάπης :
«Ὁμορφη, πλούσια, κι ἄπαρτη, καὶ σεβαστὴ, κι ἁγία !».

6

'Ο Πειρασμὸς

'Εστησ' ὁ Ἔρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλι,
κι ἡ φύσις ἤρεε τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκιὰ τῆς ὥρα,
καὶ μὲς στὴ σκιά πού φούντωσε καὶ κλεῖ δροσιές καὶ μύσχους
ἀνάκουστος κιλαηδισμὸς καὶ λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια καὶ γλυκά, νερά χαριτωμένα,
χύνονται μὲς στὴν ἄβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη,
καὶ παίρνουνε τὸ μύσχο τῆς, κι ἀφήνουν τὴ δροσιά τους,
κι οὔλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους,
τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ κάνουν σάν ἀηδόνια.
'Εξ' ἀναβρῦζει κι ἡ ζωὴ, σ' γῆ, σ' οὐρανό, σὲ κύμα.

Ἄλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητό 'ναι κι ἄσπρο,
 ἀκίνητ' ὅπου κι ἂν ἰδῆς, καὶ κάτασπρ' ὡς τὸν πάτο,
 μὲ μικρὸν ἴσκιον ἄγνωρον ἔπαιξ' ἢ πεταλούδα,
 πού 'χε εὐωδίσει τς ὕπνους τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.
 Ἄλαφροῦσκιωτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί 'δες·
 Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
 Χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανὸς καὶ θάλασσα νὰ πνένε,
 οὐδ' ὅσο κ'άν' ἢ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
 γύρου σὲ κάτι ἀτάραχο π' ἀσπρίζει μὲς στὴ λίμνη,
 μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
 κι ὕμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ

ΕΙΣ ΔΟΞΑΝ

Ἐσφαλεν ὁ τὴν δόξαν
 ὀνομάσας ματαίαν,
 καὶ τὸν ἄνδρα μαινόμενον
 τὸν πρὸ τοιαύτης καίοντα
 θεᾶς τὴν σμύρναν.

Δίδει αὐτῇ τὰ πτερά·
 καὶ εἰς τὸν τραχύν, τὸν δύσκολον
 τῆς Ἀρετῆς τὸν δρόμον
 τοῦ ἀνθρώπου τὰ γόνατα
 ἰδοῦ πετάουν.

Μικρὰν ψυχὴν, κατὰπτυστον,
 κατὰπτυστον καρδίαν
 ἔτυχ' ὅστις ἀκούει
 τῆς δόξης τὴν παράκλησιν
 καὶ δειλιάζει.

Ποτέ, ποτὲ μὲ δάκρυα
 δὲν ἔβρεξεν ἐκεῖνος
 τῶν φίλων του τὸ μῆμα,
 οὔτε τὸ χῶμα ἐφίλησε
 τῶν συγγενῶν του.

Εἰς τὸν ἠγριωμένον
 βαθὺν ὠκεανόν,
 ὅπου φυσάει μὲ βίαν
 καὶ ὀργίζεται τὸ πνεῦμα
 τῆς πικρᾶς τύχης·

καθ' ἡμέραν κοιτάζει
 τοὺς πολλοὺς τῶν δυστήνων
 πνιγομένων θνητῶν
 καὶ ποῖος ποτὲ τὸν ἤκουσε
 παραπονοῦντα ;

Θερότατον τὸν πόθον
 ἐφύτευσας τῆς δόξης
 εἰς τὴν καρδίαν τῶν τέκνων σου,
 ὦ Ἑλλάς, καὶ καλεῖσαι
 μήτηρ ἡρώων.

Εὐφραине μὲ τὸ ἀθάνατον
 μέτρον τὰς Ἀχαΐδας
 χήρας ὁ θεῖος Ὀμηρος
 καὶ τὸ πνεῦμα σὰς ἀναπτε
 τὸ ἴδιον μέλος.

Καθὼς ἀπὸ τὸ σπῆλαιον
 ἐκβάς ὁ λέων πληγώνει,
 σκοτώνει, διασκορπίζει
 τολμηρῶν κυνηγῶν
 πλῆθος Ἀράβων·

Τοῦ καρτεροῦ Αἰακίδου
 τὴν φήμην ἐζηλεύσατε
 (ἀείμνηστος, θαυμαστος
 ζῆλος), καὶ τὸ αἶμα ἐχύσατε
 διὰ τὴν Ἑλλάδα.

καθὼς εἰς τὸν χειμῶνα
 τὸ νερὸν ὑπερήφανον
 τοῦ χειμάρρου κυλίεται
 καὶ τὰ χωράφια χάνονται,
 βοσκοὶ καὶ ζῶα·

Κι ἐγώ, κι ἐγώ τὸν σίδηρον
 γυρεύω· ποῖος μοῦ δίδει
 τὰς βροντὰς τοῦ πολέμου ;
 ποῖος μ' ὀδηγεῖ τὴν σήμερον
 εἰς τὸν ἀγῶνα ;

ἢ καθὼς τὴν αὐγὴν
 ἐξαπλώνει· ὁ Ἥλιος,
 καὶ τ' ἄστρα τ' ἀναρίθμητα
 ἀπὸ τὸν μέγαν Ὀλυμπον
 πάντα ἐξαλείφει·

Φοβερὸν, μυσαρὸν
 θρέμμα σκληρᾶς Ἀσίας,
 Ὀθωμανέ, τί μένεις ;
 τί νοεῖς ; τί δὲν φεύγεις
 τὸν θάνατόν σου ;

οὕτως τὰ μύρια τάγματα
 ἔχυσεν ὁ Ἀράξης
 ἀλλὰ, ὦ ἄσπις Ἑλλάδος,
 σὺ ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἄστραψες,
 κι ἔγινον κόνις.

Ἐφθασ' ἡ ὥρα· φύγε,
 ἀνέβα τὴν ἀγρίαν
 ἀραβικὴν φοράδα·
 νίκησον εἰς τὸ τρέξιμον
 καὶ τοὺς ἀνέμους.

Περίφημοι ψυχαὶ
 τριακοσίων Λακωνῶν,
 ψυχαί, ὅπου ἔδοξάσατε
 τὸν Ἀσωπὸν καὶ τ' ἄλλος
 τοῦ Μακραθῶνος.

Ἐπὶ τὸν Ὑμηττὸν
 ἐβλάστησεν ἡ δάφνη,
 φύλλον ἱερὸν στολιζει
 τὰ ἡρειπωμένα λείψανα
 τοῦ Παρθενῶνος.

Νέοι, γυναίκες, γέροντες
—έλληνικά θηρία—
φιλοῦσιν, ἀποσπάουσι
τοὺς κλάδους, στεφανώνουσι
τὰς κεφαλὰς τῶν.

Ἄνέβα τὴν ἀράβιον,
Ἰθωμανέ, φοράδα·
τὴν φυγὴν κατεγκρήμισον·
έλληνικά θηρία
σὲ κατατρέχουν.

Τὴν λάμπιν τῶν ὀργάνων
ἀρειμανίων ἴδε·
ἄκουσον τὴν βοήν
τῶν θάνατον πνεόντων
ἣ ἐλευθερίαν.

Νοεῖς ; —Τρέξατε, δεῦτε
οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες,
ἦλθ' ὁ καιρὸς τῆς δόξης·
τοὺς εὐκλεεῖς προγόνους μας
ἄς μιμηθῶμεν.

Ἐὰν τὸ ἀκονίσῃ ἡ δόξα
τὸ ξίφος, κεραυνοῖ·
ἐὰν ἡ δόξα θερμώσῃ
τὴν ψυχὴν τῶν Ἑλλήνων,
ποῖος τὴν νικάει ;

Τί τρέμεις ; τὴν φοράδα
κτύπα, κέντησον, φύγε
Ἰθωμανέ· θηρία
μάχην πνέοντα, δόξαν,
σὲ κατατρέχουν.

Ἦ δόξα, διὰ τὸν πόθον σου
γίνονται καὶ πατρίδος
καὶ τιμῆς καὶ γλυκείας
ἐλευθερίας καὶ ὕμνων
ἄξια τὰ ἔθνη.

«Ἡ Λύρα»

ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΕΡΟΝ ΛΟΧΟΝ

Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύννεφον καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ἄς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον
ποῦ σᾶς σκεπάζει.

Ἄς τὸ δροσίση πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρᾶ τῆς δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος κόρη·
καὶ αὐτοῦ ἄς ξεφωτῶνουν
αἰώνια τ' ἦνθη.

Ἦ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
τέκνα· ψυχὰι ποῦ ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν ἡρώων,
καύχημα νέον·

σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην
καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σᾶς ἐπέλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

ἼΑλλ' ἄν τις ἀπεθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἢ μύρτος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον,
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπαρίσσου.

ἼΑφ' οὗ εἰς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου
τοὺς ὀφθαλμούς, ἢ πρόνοος
φύσις τὸν φόβον ἔχυσε,
καὶ τὰς χρυσὰς ἐλπίδας
καὶ τὴν ἡμέραν.

ἐπὶ τὸ μέγα πρόσωπον
τῆς γῆς πολυβοτάνου
εὐθύς τὸ οὐράνιον βλέμμα
βαθυσκαφῆ ἐφανέρωσε
μνήματα μύρια.

Πολλὰ μὲν σκοτεινά·
φέγγει ἐπ' ὀλίγα τ' ἄστρον
τὸ τῆς ἀθανασίας·
τὴν ἐκλογὴν ἐλεύθερον
δίδει τὸ θεῖον.

ἼἝλληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι.
ἼἝλληνες σεῖς, πῶς ἤθελεν
ἀπὸ σᾶς προκριθεῖν
ἄδοξος τάφος :

« Ἢ Δύρα »

ἼΟ Γέρων φθονερός
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρὸς
καὶ πάσης μνήμης ἔρχεται·
περιτρέχει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὄλην.

ἼΑπὸ τὴν στάμναν χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

ἼἌλλ' ὅτε πλησιάζῃ
τὴν γῆν ὅπου σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξειν τὸν δρόμον του
ὁ Χρόνος, τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

ἸΑὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρειν τὰ τέκνα της
πᾶσα μητέρα.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσειν
κόριν καὶ εἰπεῖν : Τὸν ἔνδοξον
λόχον, τέκνα, μιμήσατε,
λόχον ἠρώων.

Ο Ω Κ Ε Α Ν Ο Σ

Γῆ, τῶν θεῶν φροντίδα,
ἼἙλλάς, ἠρώων μητέρα,
φίλη, γλυκεῖα πατρίδα μου,
νύκτα δουλείας σ' ἐσκέπασε,
νύκτα αἰώνων.

Οὕτω εἰς τὸ χάος ἀμέτρητον
τῶν οὐρανίων ἐρήμων
νυκτερινὸς ἐξάπλωσεν
ἔρεβος τὰ πλατέα
πένθημα ἐμβόλια.

Και εἰς τὴν σκοτιὰν βαθεῖαν,
εἰς τὸ ἀπέραντον διάστημα,
τὰ φῶτα σιγαλέα
κινῶνται τῶν ἀστέρων
λελυπημένα.

Ἐχάθησαν οἱ πόλεις,
ἐχάθησαν τὰ δάση
κι ἡ θάλασσα κοιμᾶται
καὶ τὰ βουνά· καὶ ὁ θόρυβος
παύει τῶν ζώντων.

Εἰς τὰ φρικτὰ βασίλεια
ὁμοιάζει τοῦ θανάτου
ἡ φύσις ὅλη· ἐκειθεν
ἦχος ποτὲ δὲν ἔρχεται
ὑμνων ἢ θρήνων.

Ἄλλὰ τῶν μακαρίων
στάβλων ἰδοὺ τὰ ἡῶα
κάγκελλα οἱ ὼραι ἀνοίγουσιν,
ἰδοὺ τὰ ἀκάμαντα ἄλογα
τοῦ Ἥλιου ἐχβαίνουν.

Χρυσᾶ, φλογώδη, καίουσι
τοὺς δρόμους τοῦ ἀέρος
τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα·
τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουν
λάμπουσαι οἱ χαῖται.

Τώρα ἐξανοίγει τ' ἄνθη
εἰς τὸν δροσώδη κόλπον
τῆς γῆς ἡ αὐγή· καὶ φαίνονται
τώρα τῶν φιλοπόνων
ἀνδρῶν τὰ ἔργα.

Τὰ μυρισμένα χεῖλη
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
τὸ ἀναπαιμένον μέτωπον
τῆς οἰκουμένης· φεύγουσιν
ὄνειρα, σκότος,

ὕπνος, σιγή· καὶ πάλιν
τὰ χωράφια, τὴν θάλασσαν,
τὸν ἀέρα γεμίζουν
καὶ τὰς πόλεις μὲ κρότον
ποιμνία καὶ λύραι.

Εἰς τοῦ σπηλαίου τὸ στόμα
ἰδοὺ προβαίνει ὁ μέγας
λέων, τὸν φοβερόν
λαιμὸν τετριχωμένον
βρέμων τινάζει.

Ὁ ἀετὸς ἀφῆνει
τοὺς κρημνοὺς ὑψηλοὺς·
κτυπάουσιν οἱ πτέρυγες
τὰ νέφη, καὶ τὸν Ὀλυμπον
ἡ κλαγγὴ σχίζει.

Ἐθλιψε τὴν Ἑλλάδα
νύκτα πολλῶν αἰώνων,
νύκτα μακρᾶς δουλείας,
αἰσχύνῃ ἀνδρῶν ἢ θελήμα
τῶν ἀθανάτων.

Ἡ χώρα τότε ἐφαίνετο
ναὸς ἡρειπωμένος,
ὅπου οἱ ψαλμοὶ σιγάουσι
καὶ τοῦ κισσοῦ τὰ ἀτρέμητα
φύλλα κοιμῶνται.

Ἵσάν ἐπὶ τὴν ἄπειρον
θάλασσαν τῶν ὀνείρων,
ὀλίγαι ἀπηλπισμέναι
ψυχαὶ νεκρῶν διαβαίνουσι
μὲ δίχως βίαν·

Ἐνδοξον θρόνον εἶχον
εἰς τὴν Ἑλλάδα· τύραννοι
πρὸ πολλοῦ τὸν κρατοῦσι,
σήμερον σὺ βοήθησον,
δῶσ' μου τὸν θρόνον.

οὕτως ἀπὸ τοῦ Ἄθωνος
τὰ δένδρα ἕως τοὺς βράχους
τῆς Κυθῆρας κυλιούσα
τὴν ἄμαξαν βραδείαν,
οὐρανοδρόμον·

Ὅταν τοὺς ἀνοήτους
φεύγω θνητούς, μὲ δέχονται
οἱ πατρικαὶ σου ἀγκάλαι·
ἢ ἐλπίς μου εἰς τὴν ἀγάπην σου
στηρίζεται ὅλη ».

ἢ τρίμορφος Ἐκάτη
ἐθεώρει τὰ πλοῖα,
εἰς τοῦ Αἰγαίου τοὺς κόλπους
λάμνοντα ἀδόξως, φεύγοντα
διασκορπισμένα.

Εἶπε· καὶ εὐθὺς ἐπάνω
εἰς τὰς ροὰς ἐχύθη
τοῦ Ὀκεανοῦ, φωτίζουσα
τὰ νῶτα ὑγρά καὶ θεῖα,
πρόφαντος λάμπις.

Σὺ τότε, ὦ λαμπροτάτη
κόρη Διός, τοῦ κόσμου
μόνη παρηγορία,
τὴν γῆν μου σὺ ἐνθυμήθηκες,
ὦ Ἐλευθερία.

Ἄστράπτουσι τὰ κύματα
ὡς οἱ οὐρανοί, καὶ ἀνέφελος,
ξάστερος φέγγει ὁ ἥλιος
καὶ τὰ πολλὰ νησιά
δείχνει τοῦ Αἰγαίου.

Ἦλθ' ἢ θεά· κατέβη
εἰς τὰ παραθαλάσσια
κλειτὰ τῆς Χίου· τὰς χεῖρας
ἄπλωσ' ὄρθῃ, καὶ κλαίουσα
λέγει τοιάδε :

Πρόσεχε τώρα· ὡς ἄνεμος
σφοδρὸς μέσα εἰς τὰ δάση
ὁ ἀλαλλαγμὸς σηκώνεται·
ἄκουε τῶν πλεόντων
τὰ «εἶα μάλα».

«Ὀκεανέ, πατέρα
τῶν χορῶν ἀθανάτων,
ἄκουσον τὴν φωνήν μου,
καὶ τῆς ψυχῆς μου τέλεσον
τὸν μέγαν πόθον.

Σχισμένη ὑπὸ μυρίας
πρώρας ἀφρίζει ἢ θάλασσα,
τὰ πτερωμένα ἀδράχτια
ἐλεύθερα ἐξαπλώνονται
εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐπὶ τὴν λίμνην οὕτως
 ἀγερὶνὰ πετάουσι
 τὰ πλήθη τῶν μελίσσων
 ὅταν γλυκὺ τοῦ ἔαρος
 φυσᾷ τὸ πνεῦμα·

ἐπὶ τὴν ἄμμον οὕτω
 περιπατοῦν οἱ λέοντες
 ζητοῦντες τὰ κοπάδια,
 τὴν θέρμη τῶν ὀνύχων
 ἐὰν αἰσθανθῶσιν·

οὕτως, ἐὰν τὴν δύναμιν
 ἀκούσουν τῶν περυγῶν
 οἱ ἀετοί, τὸ κτύπημα
 τῶν βροντῶν ὑπερήφανοι
 καταφρονοῦσι.

Πεφιλημένα θρέμματα
 Ὠκεανοῦ, γενναῖα
 καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια
 τέχνα, καὶ πρωτοστάται
 ἐλευθερίας·

χαίρετε σεῖς καυχήματα
 τῶν θαυμασιῶν (Σπετζίας,
 Ἰδρας, Ψάρων) σκοπέλων,
 ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
 φόβος κινδύνου.

Κατευδοῖτε! — Ὀρμήσατε,
 τὰ συναγμένα πλοῖα,
 ὧ ἀνδρεῖοι· σκορπίσατε,
 τὸν στόλον, κατακαύσατε
 στόλον βαρβάρων.

Τὰ δειλὰ τῶν ἐχθρῶν σας
 πλήθη καταφρονήσατε·
 τὴν κόμην πάντα ὁ θρίαμβος
 στέφει τῶν ὑπὲρ πάτρης
 κινδυνεύοντων.

Ὡ ἐπουράνιος χεῖρα!
 σὲ βλέπω κυβερνοῦσαν
 τὰ τρομερὰ πηδάλια,
 καὶ τῶν ἡρώων οἱ πρῶροι
 ἰδοὺ πετάουν.

Ἴδοὺ κροτοῦν, συντρίβουσι
 τοὺς πύργους θαλασσίους
 ἐχθρῶν ἀπείρων· σκάφη,
 ναύτας, ἰστία, κατάρτια
 ἢ φλόγα τρώγει·

καὶ καταπίνει ἢ θάλασσα
 τὰ λείψανα· τὴν νίκην
 ὑψωσ', ὧ λῦρα· ἂν ἤρωες
 δοξάζωνται, τὸ θεῖον
 φιλεῖ τοὺς ὕμνους.

Ὅθωμανὲ ὑπερήφανε,
 ποῦ εἶσαι; νέον στόλον
 φέρε, ὧ μωρέ, καὶ σύναξε·
 νέαν δάφνην οἱ Ἕλληνες
 θέλουν ἀρπάξειν.

« Ἡ Λύρα »

ΕΙΣ ΣΟΥΛΙ

Φυσάει σφοδρὸς ὁ ἀέρας,
καὶ τὸ δάσος κυμαίνεται
τῆς Σελλαίδος φθάνουσι
μακρὰν ἐδῶ, ὅπου κάθομαι,
μουσικὰ μέτρα.

Ἄφροντίστων ποιμένων
στίχοι δὲν εἶναι, ἢ γάμου,
ἢ πανηγυριζόντων
νέων γυναικῶν καὶ ἀνθρώπων,
μήτε ἱερέων.

Ἄλλη λαμπρὰ πανήγυρις
τὴν σήμερον ἐορτάζεται
εἰς τὴν Ἑλλάδα· ὁ ἄγγελος
χορεύει τοῦ πολέμου·
δάφνας μοιράζει.

Βράχοι ὑψηλοί, διαβόητοι,
βουνὰ τοῦ τετραγώρου,
ἀπὸ σᾶς καταβαίνουσι
πολλοὶ καὶ δυνατοὶ
ἀδάμαστοι ἄνδρες.

Κάθε χέρι, κλαδί·
κάθε κεφάλι φέρνει
στέφανον· ἀπὸ βράχον
πηδᾶουν εἰς βράχον, ψάλλοντες
πολέμιον ἄσμα.

«Μακρὰν καὶ σκοτεινὴν
ζωὴν τὰ παλικάρια
μισοῦν· ὄνομα ἀθάνατον
θέλουν καὶ τάφον ἔντιμον
ἀντὶς διὰ στρῶμα».

Οὕτως ἐβόουν· συμφῶνας
τ' ἄρματὰ τοὺς ἐβρόνταον
καὶ τ' ἄντρα...—Ὡ, δὲν ἀκούω
πλέον παρὰ τὸν ἄνεμον
καὶ τοὺς χειμάρρους.

—Ἐσὺ ὅπου τρέχεις, πρόσμενε
ῶ στρατιῶτα· εἶπέ μου,
καὶ ἄς μὴ σὲ κυνηγήσῃ
βόλι τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ ὑπῆγγαν·
οἱ σύντροφοί σου :

«Λεῖπει ὁ καιρὸς. Ἄν ἔχῃς
ἐλαφρὰ τὰ ποδάρια,
καὶ στήθος, ἀκολούθα με·
τρέξε καὶ σὺ μ' ἐμένα·
μᾶς φεύγει ἡ ὥρα».

—Γνωρίζω τὴν φωνὴν σου.
Ὅδῃγει. —Οἱ βράχοι φεύγουσι
τώρα ὑπὸ τὰ πατήματα
συχνά, φεύγουν ὀπίσω
σπήλαια καὶ δένδρα.

Τῶν ποταμῶν πλατέα
νερά, βαθέα λαγκάδια,
ἔρημα μονοπάτια,
δάση, βουνά, χωράφια
φεύγουν ὀπίσω...

«Ἡ Λύρα»

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Χώρα μεγαλοφυίας !.. εις τούς κόλπους σου τὸ πάλαι,
 ὦ πατρίς μου, αἱ ἰδέαι ἀνεβλάστανον μεγάλαι,
 καὶ τυραννοκτόνον ξίφος κρύπτοντες εἰς τὰς μυρσίνας
 οἱ Ἀρμόδιοι ἠνώρθουν ἰσονόμους τὰς Ἀθήνας.
 Ἄλλοτε θεοὶ ἐπάτουν τὰ ἐδάφη σου καὶ θείαν
 ἔως σήμερον ἡ γῆ σου ἀναδίδει εὐωδίαν,
 καὶ ἡ αὖρα τοῦ Ζεφύρου
 ψιθυρίζει τὴν ἀρχαίαν μελωδίαν τοῦ Ὀμήρου.

Δύο ἔφερε μοχθοῦσα γίγαντας τῆς γῆς ἡ σφαῖρα
 καὶ τῶν δύο οἱ αἰῶνες Σε κηρύττουσι μητέρα.
 Στρατηλάτης τῶν Ἑλλήνων ἐκδικῶν τὸν Μακροχθῶνα,
 ὁ Ἀλέξανδρος, εἰσῆλθε νικητῆς εἰς Βαβυλῶνα.
 Διετήρει αἷματός σου εἰς τὰς φλέβας του ρανίδα
 ὁ Κορσικανός, ὁ ἔχων τὸν Ταύγετον πατρίδα
 καὶ εἰς μίαν μόνην ὄραν
 τὴν γῆν παίξας, τὴν γῆν χάσας εἰς τοῦ Βατερλώ τὴν χώραν.

Ἄλλ' ὁ πρῶτος ἀγαπῶν σε καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἑλλήνων
 πέραν τοῦ Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου μέχρι Τροπικοῦ ἐκτείνων,
 ἀπεβίωσε μονάρχης καὶ ὡς τοῦ πολέμου λείαν
 μίαν ἔδωκεν εἰς πάντα στρατηγόν του βασιλείαν·
 ὁ δὲ δεύτερος μισῶν σε καὶ τὸν ἄδοξον σουλάτανον
 ἐπιστήθιον του φίλον ἀντὶ σοῦ παραλαμβάνων,
 δέσμιος εἰς νῆσον ξένην,
 δέσμιος εἰς τὴν Ἀγίαν ἐτελεύτησεν Ἑλένην.

«Ὁ Περίπλανώμενος»

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Θεέ ! ὑμνεῖ τὴν δόξαν σου ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα·
 μὲ ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.
 Ἄσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σε συμφώνως,
 ποικίλαι γλῶσσαι χίλια ὑμνοῦσι Σε συγχρόνως.
 Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετράς, ἀόριστος ὀρίζεις.
 Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμα σου, ὁ κεραυνὸς φωνὴ σου,
 τὸ ἄπειρον διάστημα
 τὸ μέγα σου ἀνάστημα
 καὶ ὁ αἰὼν στιγμή σου.

Δύναται ὁ δάκτυλός σου ὡς μοχλὸς τὴν γῆν νὰ σείσῃ
 καὶ τὸ κοῖλον τῆς χειρός σου τοὺς ὠκεανούς νὰ κλείσῃ.
 Μὲ πνοήν σου μίαν σβήνεις τῶν ἀστέρων τοὺς φανούς
 καὶ μ' ἐν μόνον νεῦμα κλίνεις πρὸς τὴν γῆν τοὺς οὐρανοὺς.

(Ὁ Ὀδοιπóρος)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ

ΤΑ ΕΡΕΪΠΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΘΕΝΩΝΟΣ

Ὅταν, ὦ Ναὲ παρθένε τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς,
 ὡς μετέωρον ὠραῖον
 εἰς γλαυκὸν αἰθέρα πλέον
 μὲ τοῦ φοίβου τὰς ἀκτῖνας παίζῃς τὰς ἑσπερινάς,
 καὶ αἰ στίλβουσαι γλυφαί σου ὡς νὰ ἔλαβον ψυχὴν,
 ρίπτουν βλέμματα, γελῶσι,
 καὶ συστρέφονται καὶ ζῶσι,
 καὶ τῆς Πύρρας, ἐνθυμίζουσι τὴν μυθώδη ἐποχὴν,

σ' ἀτενίζω κι ὑποπτεύω μήπως εἶσαι τις χρυσῆ,
 μήπως εἶσαι τις γλυκεῖα
 χρόνου ἄλλου ὀπτασία,
 κι ἡ ψυχὴ μου τρέμει αἴφνης, μὴ ἐξαλειφθῆς καὶ σύ !

Ἐπειδὴ ἐνόσω μένεις ἐκεῖ ἄνω τηλαυγῆς,
 οὐδὲ ἡ ψυχὴ ἐχάθη,
 ἥτις ἔργα ἐπειράθη
 ἄξι' ἀθάνατ' ἄλλου κόσμου ἢ αὐτῆς ἐδῶ τῆς γῆς.

Τῆς γῆς ὅπου ὅλα ρέουν, ὅλα σβήνουν ὡς σκιά,
 καὶ πᾶν ἔζοχον καὶ θεῖον
 πνεῦμα διαρκές μνημεῖον
 μάτην κατὰ τοῦ ὀλέθρου ν' ἀντιστήσῃ κοιπᾶ.

Πόλις ἄλλοτε ἐνταῦθα ὡς μὲ ἄστρα οὐρανός,
 πλήρης ἔλαμπε θαυμάτων
 καὶ ναῶν καὶ ἀγαλμάτων,
 καὶ τῶν ἄστρον σὺ ἐκείνων ἦσουν ὁ αὐγερινός.

Ἄλλ' ὁ Χρόνος ἔγχεος πρῶτον θέτων ἄφοπον ποδῶν,
 τὸν πολίτην καὶ τὴν πόλιν
 φεύγει συναρπάσας ὅλην,
 καὶ τοὺς τάφους ἀνατρέψας, καὶ σκορπίσας τὴν σποδόν.

Καὶ ἀφήνει τῆς πικρᾶς του νίκης τρόπαιον, τινὰ
 λείψανα γεγυμνωμένα,
 στήλην μίαν, ναὸν ἓνα,
 ὅπου ἔρχονται καὶ κλαίουں τῆς ἐρήμου τὰ πτηνά.

«Ἡ Βάρβιτος»

ΕΙΣ ΕΝ ΑΣΤΡΟΝ

Ἦ σύ, ποὺ εἰς αἰθέρος τὰς ἀχανεῖς ἐκτάσεις
 δι' ἀμυδροῦ ὄρασαι φωτὸς καὶ ἀβεβαίου,
 ὡς ὄστρακον λευκάζον εἰς τὸν βυθὸν θαλάσσης,
 γανόμενον καὶ πάλιν φαινόμενον ἐκ νέου.

Ἐάν ὁ μέγας οὗτος σωρὸς τῶν ἀδαμάντων
τὸ ἄκρον τῆς ἐσθῆτος ἀποτελῆ τοῦ Πλάστου,
σὺ τοῦ κρασπέδου εἶσαι τοῦ ποιητοῦ τῶν πάντων
μικρὸς ἀδάμας στίλβων εἰς τὰς πυκνάς πτυχὰς του.

Ἡ ἂν δὲν εἶν' ἐσθῆς του, ἀλλὰ βωμὸς προχέων
ἀείροον φῶς λύχνων χιλίων καὶ χιλίων,
λαμπὰς μικρὰ σὺ εἶσαι εἰς πεῖσμα τῶν βορέων,
ἄσβεστον συντηροῦσα τὸ φέγγος σου τὸ θεῖον.

Ἡ ἂν ὁ θόλος οὗτος τοῦ στερεώματός σου
κατάστιλπνος ἐκ λίθων σμαράγδου καὶ σαπφείρου,
δὲν εἶναι οὐτ' ἐσθῆς του χρυσοῦ οὔτε βωμὸς του,
ἀλλὰ σωρεία κόσμων ἐκτάσεως ἀπείρου·

σὺ τότε ζωογόνος πηγὴ φωτὸς καὶ κάλλους,
ἥλιος εἶσαι φέρων πλανήτας κινουμένους
καὶ πᾶς σου δὲ πλανήτης ὑπὸ πλανήτας ἄλλους,
ὡς πρὸς μητέρα ὄρνεις μικροὺς συσσωρευμένους.

Καὶ φέρεις λοιπόν, γίγα, ἐπὶ εὐρέων νώτων
καὶ γαίας καὶ θαλάσσας καὶ λόφους καὶ πεδία
καὶ μυριάδας ἴσως ἄστεων πολυκρότων.
πλὴν ποία των ἡ τύχη καὶ τίς ἡ ἱστορία;

Καὶ τὰ ἐν σοί, ὦ κόσμε, ὡς τὰ ἐνθάδε ρέουν ;
γεννῶνται μυριάδες καὶ θνήσκουν μυριάδες·
καὶ μυριάδες χαίρουν καὶ μυριάδες κλαίουں,
καὶ νυμφικαὶ μαρμαίρουν καὶ νεκρικαὶ λαμπάδες ;

Τίς νόμος τῶν υἰῶν σου τὰ δίκαια εὐθύνει ;
Ἄγνη ἐλευθερία εἰς τὰς βουλὰς των ἄρχει
ἢ ὁ λάβς σου γόνυ πρὸ τῶν τυράννων κλίνει
καὶ θῦμα τοῦ κρατοῦντος ὁ ἀσθενῆς ὑπάρχει ;

Κι ἐνῶ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ὦ ἄστρον, σ' ἀτενίζει,
σὲ διαπρήσσουν ἴσως στρατεύματα καὶ στόλοι·

ὕπὸ τὰ βήματά των τὸ ἔδαφός σου τρίζει
καὶ μάχαι συγκροτοῦνται καὶ πίπτουν στρατοὶ ὅλοι.

Καὶ ὅμως τόσα ὄντα, βοή καὶ τύρβη τόση,
ἐντὸς στενωῶν τὰ πάντα ἐγκλείονται ὀρίων,
πέραν δὲ τούτων μένουν νεκρὰ καὶ σιωπῶσι
κι εἰς ἓν σμικρὸν τὰ πάντα συγχέονται σημεῖον·

καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο ποὺ στίλβει εἰς τὰ ὕψη
καὶ πάποτε ἢ θέσιν ἢ ὥραν δὲν ἀλλάσσει,
ἂν ἔλθῃ νύξ κι ἐκεῖνο δὲν ἔλθῃ, τί θὰ λείψῃ ;
εἷς κόκκος εἰς τὴν ἄμμον, ἐν φύλλον εἰς τὰ δάση.

Ἦ ἄστρον, ἀνατέλλεις αἰώνια καὶ δύνεις
κι εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἄστρον ἡμεῖς σὲ παρορῶμεν,
πιστῶς τὴν ὀρισμένην ὁδὸν σου διανύεις
καὶ εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι ποτὲ δὲν ἐρωτῶμεν.

Ἦ νύξ ὅταν ἐπέλθῃ ὡσάν δειλὴ τις κόρη,
ἔσχατον σὺ τῶν ἄστρον μὲ συστολὴν προκύπτεις,
γλυκοχαράζει μόλις κι ὀπίσω εἰς τὰ ὄρη
σὺ πρῶτον ἀπὸ ὅλα τὸ πρόσωπόν σου κρύπτεις.

Ἀνώνυμον σ' ἀφῆκεν ὁ Ἄργος ἀστρονόμος,
πλὴν σὺ ἐπανατέλλεις ἀείποτε ὠραῖον
κι εἰς τὸν γλαυκὸν αἰθέρα μαρμαίρεις ἄστρον· ὅμως
θὰ ἔλθῃ νύξ, ὅποταν δὲν θ' ἀνατείλῃς πλέον !

«Ἐωθινὰ μελωδία.»

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΗΛΙΟΝ

Ὁ Ἥλιος ἐκ τῆς θαλάσσης
 ὑγρὸς ἀκόμη ἀνατέλλει
 καὶ εἰς τὰς ἀπέναντι ἐκτάσεις
 ὡς ῥόδων φαίνεται νεφέλη.

Ναί, Ἥλιε, γελᾷς, δὲν κλαίεις·
 εἰς ὄμμα χαῖρον ἢ δακρυῶν
 ὁμοίαν λάμπιν διαχέεις,
 φωτίζων θάνατον καὶ βίον.

Ἡ λάμπις του, δειλὴ εἰσέτι,
 τὰς ἄκρας λείπει τῶν ὁρέων·
 ζῶν εἰς τὴν ζῶν προσθέτει
 καὶ ἀνελίσσει κόσμον νέον.

Τοῦ οὐρανοῦ εἶν' αἰωνίως
 γλαυκὸν καὶ διαυγὲς τὸ ὄμμα·
 ὁ ἄπειρος τοῦ πλάστου βίος
 εἰς τὸ γλαυκὸν δηλοῦται χροῶμα.

— Ἡ φύσις ἐκοιμᾶτο πᾶσα—
 ἐγείρει ὄρη καὶ κοιλάδας
 καὶ καταβάσα, καταβάσα
 ζωογονεῖ τὰς πεδιάδας.

Καὶ ἂν ἐνίστε κοσμηῆται
 μὲ νέφη καὶ μὲ τρικυμίαν,
 ἢ γῆ τὰ νέφη τῷ δωρεῖται,
 φορεῖ τῆς γῆς τὴν βλασφημίαν.

Ὡ ἔφορε τῆς οἰκουμένης,
 λαμπρὸς καὶ διὰ τοῦτο μόνος
 ἀνά τὸ ἄπειρον προβαίνεις;
 Βαδίζων ἄνω τοῦ αἰῶνος!

Τί ἢ ἀκτίς σου κατοπτεῖται
 εἰς τῶν Θερμοπυλῶν τὸ χῶμα;
 Τὸν Λεωνίδα ἀνιχνεύει;
 ζητεῖ τοὺς μαχητὰς ἀκόμα;

Ἄλλ' ἔκρυψε μετὰ πικρίας
 καὶ τὸ στενὸν ὁ ροῦς τῶν χρόνων·
 μὲ τὴν σιγὴν τῆς ἐρημίας
 ἐνοῦται ἢ ἀκτίς σου μόνον.

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

Τὴν θέσιν εἶδον τὴν κενὴν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος,
 ὅπου ὑψοῦτο ἡ Παλλὰς, ἡ κόρη τοῦ Φειδίου.
 Παρέσυρε τὸ ἀγαλμα ὁ διαρρέων χρόνος
 καὶ τίποτε δὲν σφίζεται, οὐτ' ἔχνος τοῦ μνημείου.

Καλύτερον ! Δὲν ἀγαπῶ ρυτίδας εἰς τὸ κάλλος·
δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὄγκον συντριμμάτων·
γλυκύτερος ὁ θάνατος ἢ τῶν ἐτῶν ὁ σάλος,
ἀργὰ ροφῶν τὴν ὑπαρξιν καὶ ράκη ἀναπλάττων.

Ἐξευτελίζει τῶν ἐτῶν, ἡ σαρακώδης πάλη
παραμορφοῦσα, φθείρουσα, ἀθάνατα μνημεῖα.
δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἢ σκυτάλη,
καὶ νικωμένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.

Τί ἐγινε τὸ ἄγαλμα, οὐδεὶς γνωρίζει πλέον!
Οὐδεὶς τὸ εἶδεν ἄμορφον, παλαιῶν πρὸς τὸν χρόνον·
ἀκμαῖον τὸ ἀπήλαυσαν, τὸ ἔχασαν ἀκμαῖον
καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνον.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΕΙΣ ΔΡΟΜΙΣΚΟΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Ἵπάρχει εἰς ἀπόκεντρον τῶν Ἀθηνῶν γωνίαν
λευκὸς δρομίσκος, σκιερὸς καὶ πλήρης μυστηρίου·
χλοάζει τὸ κατώφλιον εἰς πᾶσαν του οἰκίαν,
καὶ τέμνεται ὑπὸ μικροῦ εἰς δύο ρυακίου.
Δὲν βλέπεις μέγαρα λαμπρὰ ἐκεῖ, ἀλλὰ ὠραιὰς
μικρὰς οἰκίας, ταπεινάς, χιόνος λευκότερας,
καὶ πρὸ αὐτῶν ἐδῶ κι ἐκεῖ ἀνθούσας πασχαλέας,
αἵτινες μύρον χύνουσι λεπτὸν εἰς τοὺς ἀέρας.
Ἄρωμά τι χρηστότητος καὶ θελκτικῆς γαλήνης
μυρώνει τὴν μικρὰν ὁδόν· δροσίζονται τὰ στήθη,
τὸ βλέμμα ἀναπαύεται παντοῦ μετ' εὐφροσύνης·
τὰ πάντα εἶναι δροσερά, λευκὰ καὶ ἀσυνήθη.
Βαίνων ἐκεῖ, αἰσθάνεσαι γαλήνην οὐρανίαν,
μικρὰν νομίζεις τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἐκκλησίαν.

Πλὴν διαφέρει τῶν ὁδῶν τῶν ἄλλων ὁ δρομίσκος,
 καθὼς πολυτελοῦς ναοῦ τῆς ἐξοχῆς ναῖσκος.
 Κι ἐνῶ 'Αθῆναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος δρόμος εἶναι,
 μακρὰν εὐρίσκεται αὐτῶν, δὲν εἶν' ἐκεῖ 'Αθῆναι.
 Εἰς τὰς ὥραιας καὶ πτωχὰς οἰκίας του συγχρόνως
 βλέπεις παραπετάσματα λευκότερα χιόνος.
 Περὰς κι ὑψοῖ τὴν ἄκραν των νεᾶνις ἀργυρόπους,
 καὶ βλέπεις δύο γαλανοὺς ὥραίους κατασκόπους
 λαθραίως νὰ σὲ θεωροῦν... ἢ στόμα κορασίου
 ὅπερ θαρρεῖς ἄνθος ροδιᾶς ἢ ρόδον 'Απριλίου.
 'Ενίστε ἄσμα ἀφελὲς ἀκούεις ἐκεῖ βαινῶν,
 ὅπερ νεᾶνις ἢ πτηνὸν εἰς τὸν κλωβὸν του ψάλλει,
 καὶ βλέπεις εἰς παράθυρον προκύπτουσαν παρθένον·
 θαρρεῖς πὼς εἶν' ἐκεῖ αὐγὴ καὶ εἶναι κόρης κάλλιη.
 "Ἄν εἶναι θέρος, θεωρεῖς ἐπὶ τῶν παραθύρων
 γάστρας μικρὰς βασιλικοῦ — ἄ, ὄχι καμελιάς !
 Δὲν ρίπτει βλέμμα ὁ λαὸς εἰς ἄνθος χωρὶς μύρον,
 καὶ δημοκράτης, ἀγαπᾷ φυτὰ δημοκρατίας.
 "Ὅπου βασιλικός, ἐκεῖ κι ἐργάτις κόρη μένει,
 τὴν ἐργασίαν της μ' ὄσμην βασιλικοῦ μυρώνει,
 κι ἐργάζεται καλύτερον ἐγγύς του καθημένη...
 Τὸ ζηλευμένον της φυτὸν τὴν χεῖρα της περῶνει.
 Νὰ μένης ἄεργος ἐκεῖ καλεῖται ἁμαρτία,
 καὶ ἐργασία εἰς αὐτὸν ἐπικρατεῖ ἀγία.
 Εἶν' ὁ δρομίσκος ἱερὰ κυψέλη ἀνθρωπίνη,
 καὶ τῆς ἀργίας ἄγνωστος εἰσέτ' ἢ κατασχύνη.
 Μέγα συμβάν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἤρεμον καλεῖται
 κι εἰς τὰ πτωχὰ της χρονικὰ πολλάκις ἱστορεῖται,
 ἂν πλανηθὲν τι ὄχημα στὸ μέσον της περάσῃ·
 μόλις ἢ ἄμαξα φανῆ καὶ μόλις ἐκεῖ φθάσῃ
 ξανθὰς παρθένους θὰ ἰδῆς εὐθύμως νὰ προκύπτουν,
 προσμειδιῶσαι βλέμματα περίεργα νὰ ρίπτουν,
 καὶ τῆς ἀμάξης ὕπισθεν καὶ τῶν τροχῶν πλησίον
 ζητωκραυγὰς θ' ἀκροασθῆς περιχαρῶν παιδίων !

Πλὴν μὴ θαρρῆτε ἢ μικρὰ ὁδὸς ἐκείνη ὅτι

δὲν ἔχει τὰς περιχαρεῖς ὥραιας τῆς ἡμέρας
 κι ἐκεῖ ἐνίοτε ἤχοῦν φαιδραὶ φωναὶ καὶ κρότοι.
 Ἐὰν τὸ Σάββατον ἐκεῖ διέλθῃς τὸ ἑσπέρας,
 φαιδρὸς ἐργάτας θὰ ἰδῆς καὶ ὄμιλον παιδιῶν
 παριχαρῶν. Κυριακῆς αὐγὴ ἐξημερώνει·
 παύει πᾶν ἔργον, κλείεται ἡ θύρα τῶν σχολείων.
 μὲ τὸν Θεόν του ὁ λαὸς τὰς χεῖρας του σταυρώνει...
 Καὶ ἂν ἐκεῖ παραμονὴν περάσῃς Χριστουγέννων,
 ἀνάστατον τὸν σκιερὸν δρομίσκον θ' ἀπαντήσῃς·
 θὰ ἰδῆς πᾶν παράθυρον φαιδρῶς ἠνεωγμένον,
 ἐκάστην θύραν ἀνοικτὴν παντοῦ θὰ θεωρήσῃς
 καὶ ἀσυνήθη θόρυβον εἰς πᾶσαν του οἰκίαν.
 Συγκίνησιν, κατάνυξιν, ὅπου στραφῆς, ἀγίαν,
 φωνὰς θ' ἀκούσῃς, ἄσματα, ἐνίοτε καὶ λύραν,
 καὶ ἀπὸ θύρας θὰ ἰδῆς παιῖδας μικροὺς εἰς θύραν
 ζητοῦντας τὰ Χριστοῦγεννα νὰ ψάλλουν ἐπιμόνωσ.
 Παρέκει, γραῖαν κλίνουσαν ἐμπρὸς σεπτῆς εἰκόνας
 ν' ἀνάπτῃ μετὰ ζέσεως τὴν ἱερὰν λυχνίαν
 ἐγγὺς παρθένον ἔφηβον εἰς ἀνοικτὴν οἰκίαν
 ἕως τὸ γόνυ ἔχουσιν ἐσθῆτα ὑψωμένην,
 νὰ σκέπῃ μὲ τὴν γύμωνσιν τῆς ἀθωότητός της
 τὴν κνήμην γυμνωμένην,
 καὶ τὰς σανίδας τοῦ μικροῦ νὰ πλύνη δώματός της.
 Θὰ ἰδῆς οἰκοδέσποιναν ἐκ παιδῶν κυκλουμένην
 ἐκβάλλουσαν τοὺς ἄρτους της μὲ πτόον ἐκ κλιβάνου,
 κι εἰσέτι τὴν Χριστόπιτταν θερμὴν καὶ μυρωμένην·
 ἤχον πλησίον σου αὐλοῦ θ' ἀκούσῃς καὶ τυμπάνου,
 κι ἐνίοτε μὲ πάλλουσαν θ' ἀκροασθῆς καρδίαν,
 τὸν κῶδωνα τῆς ἑορτῆς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν...
 Ἐκεῖ, ἀστὸς τις ἀγαθὸς καρποὺς καὶ ἄνθη φέρει·
 παρέκει, κόρη θελκτικὴ ἐσθῆτα ἐτοιμάζει,
 ἣν αὔριον πρῶτην φορὰν εἰς τὸν ναὸν θὰ φέρῃ,
 καὶ παιδῶν, ὄμιλος, ἐκεῖ, ἀγαλλομένων κράζει.
 Παντοῦ χαρὰν, φαιδρότητα καὶ τέρψιν θ' ἀπαντήσῃς,
 καὶ πῶς γεννᾶται ὁ Χριστὸς ἐκεῖ θὰ ἐννοήσῃς !

« Ποίησις »

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΡΑΓΚΑΒΗΣ

ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΠΛΟΥΣ

Κατά τινα μῦθον ὁ Διόνυσος ἀπήγαγεν ἀπὸ τὴν παρὰ τὴν Κρή-
την νῆσον Δίαν τὴν ὠραίαν κόρην τοῦ Μίνως καὶ τῆς Πασιφάης
Ἄριαδην. Ἐνῶ δὲ ἔπλεε πρὸς τὴν Νάξον, Τυρρηνοὶ πειραταὶ αἰχμα-
λωτίζουν τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον τοὺς μετέφερε, καὶ θέλουν ν' ἀρπάξουν
τὴν κόρην. Ὁ Διόνυσος τότε ἐγείρει ἀγρίαν λαίλαπα, ἥτις καταπονεῖ
καὶ ἐξαναλεῖ τοὺς πειρατάς, τοὺς ὁποίους τέλος ὁ θεὸς μεταβάλλει εἰς
δελφίνας. ἐνῶ ἡ Ἄριαδνη ἐνθρονίζεται εἰς τὸν Ὀλυμπον ὡς νέα θεά.

Ἐκτασις τοῦ ἀχανοῦς
Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο
καὶ ἔβλεπε δ' ὄψιν οὐρανοῦς
ὁ εἷς ἦν ἄνω κυανοῦς
γλαυκὸς ὁ ἄλλος κάτω.

Αἰ διαλείπουσαι πνοαὶ
τοῦ ἕαρος ἐφύσων
ἀμφίβολοι καὶ ἀραιαί·
μακρὰν δ' ἐφαίνοντ' ὡς σκιαὶ
αἰ κορυφαὶ τῶν νήσων.

Ἐδύσεις, πύλη φλογερά,
λαμπρὰς ἀντανακλάσεις
ἠκόντιζεν εἰς τὰ νερά,
ὡς ἂν ἐνέμοντο πυρὰ
τὴν πλάκα τῆς θαλάσσης.

Ἄλλ' ὅπου νότος εἰς γλαυκὰς
ταυνίας τὴν ἐφρίκνου,
τί ἦτον· ὄρνις ἢ ὀλκὰς,
ἥτις ἐτάνυε λευκὰς
τάς πτέρυγας ὡς κύκνου·

Ἦτον ὀλκὰς, οὐχὶ πτηνόν·
ὡς δ' ἔφθασε πλησίον,
μέλαν ἐφαίνετο βουνόν,
καὶ τὸν ἰστόν του Τυρρηνοῦ
ἐκόσμει ἐπισείων.

Ἦν τὸ κατάστρωμα εὐρύ,
πλήρης ἀνδρῶν ἢ πρύμνη·
βῆμα τὴν ἔκρουε βαρὺ·
ἀντήχουν ἄγριοι χοροὶ
καὶ ἐναλίων ὕμνοι.

Εἰς δὲ τὴν πρῶραν ἀπαλῶς
εἰς δέρματα πανθήρων
νέος κατέκειτο καλὸς,
εἰς τὸν βραχίον' ἀμελῶς
τὸ σῶμα ὑπεγείρων

Σπανία ἦν ἡ καλλονὴ
αὐτοῦ τοῦ νεανίου.
Μᾶλλον ἐφαίνετο γυνή,
ἔχουσα ὄψιν εὐγενῆ
καὶ πλήρη μεγαλείου.

Χρυσούν ἐκράτει ἀφ' ἑνὸς
περίγλυφον κρατῆρα,
καὶ μὲ θωπεύματα κυνὸς
ὠραία τίγρις ταπεινῶς
τῷ ἔλειχε τὴν χεῖρα.

Ἐπὶ τῆς ἄλλης δὲ χειρὸς
προσέκλινεν ἡρέμα
νεῶνις, κρῖνος ἀνθηρός,
καὶ εἰς τὸ βλέμμα τῆς πυρὸς
αὐτὸς προσήλου βλέμμα.

Ποία ἐντέλεια! Εἰκὼν
ἐφαίνετο μαρμάρου,
θαῦμα τῆς τέχνης γλυπτικόν·
ἀλλ' ὡς αὐτὴ δὲν ἦν λευκὸν
τὸ μάρμαρον τῆς Πάρου.

Τότε δ', ὡς ἔκειτο ἐκεῖ,
διέστειλε τὰ χεῖλη
καὶ ἐξῆλθον τόνοι μουσικοί,
καὶ μειδιάσασα γλυκὴ
ἡ νεανίς ὠμίλει :

«Ὅταν σὲ βλέπω, δειλιῶν
τὸ σῶμα μου πῶς τρέμει ;
Εἶσαι ἀνώτερόν τι ὄν ;
Ἄν ἄνθρωπον ἢ ἄν Θεόν
ἀκολουθῶ, εἰπέ μοι ».

Κι ἐκεῖνος εἶπε μειδιῶν :
«Θεῶρει με, ὦ κόρη,
θεὸν πλησίον σου, θεόν,
καὶ πρῶτην τῶν εὐτυχιῶν
τὴν μετὰ σοῦ θεῶρει ».

«Θεὸν μὴ λέγῃς· οἱ θεοὶ
τὸν Ὀλυμπον οἰκοῦσι.
Καὶ ἂν μοὶ φύγη ἡ ζωὴ
εἰς στεναγμὸν διακαῆ,
τίς θέλει τὸν ἀκούσει;

Θεὸς ἂν εἶσαι, θά ζητῆς
καπνὸν εὐώδους κνίσσης
καὶ ἑκατόμβας τελετῆς,
ἀλλ' ὄχι ἔρωτα θνητῆς,
κι ἐμὲ θά λησμονήσης».

Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι τρυφερῶς
τοιαῦτα συνωμίλου,
τῶν ναυτῶν ἔστη ὁ χορὸς
καὶ ἐπὶ τὸ ζευγὸς βλοσυρῶς
τὰ βλέμματα προσήλου.

Καὶ διὰ λόγων ἀναιδῶν
ὁ εἶς τὸν ἄλλον πείθων,
λείας ὠρέγετο, ἰδὼν
τὸν πλοῦτον τῶν πολυειδῶν
καὶ πολυτίμων λίθων.

Ἦρπασαν ὄπλα παρευθὺς
ἀπὸ τῶν προσπιπτόντων,
λίθους τινὲς χειροπληθεῖς,
καὶ ὅ,τι εὗρισκε καθεῖς,
τίς κώπην καὶ τίς κόντον.

Εἶδε τὴν πρᾶξιν τῶν ναυτῶν
ὁ ξένος νεανίας,
τὸν νοῦν ἐνόησεν αὐτῶν,
ἀλλ' ἔμεινεν ἀκίνητῶν
μεθ' ὑπερηφανείας.

«Τί θέλετε»; τοὺς ἐρωτᾷ·
καὶ εἷς προπέτης ναύτης
τῷ λέγει : «Θέλομεν αὐτὰ
τὰ ψέλια τὰ τορευτὰ
μετὰ τῆς κόρης ταύτης.

»Σὲ δέ, τὸν νέον τὸν καλόν,
ταλάντου θὰ πωλήσω
εἰς τὰς φυλάς τῶν Σικελῶν ».
'Ο δ' ἀπεκρίθη ἀπειλῶν :
«Παράφρονες, ὅπισω !

Ληστῶν ἀγέλη εἶσθε σεῖς »·
καὶ ἐκάγχασαν ἐκεῖνοι,
καὶ ἐχώρει ἕκαστος θρασύς,
καὶ ἐπὶ τὴν κόρηγν τοὺς δασεῖς
βραχιόνας ἐκίνει.

Κτυπᾷ τὸν πόδα του βοῶν,
καὶ δι' ἄρμῶν καὶ κάλων
τρούζει τὸ πλοῖον φοικιδῶν
ἀπὸ τῶν ἄκρων κεραιδῶν
ὡς ἄκρων τῶν ὑφάλων.

'Ιδοῦ, ἐξ ἔω καὶ δυσμῶν
ὦ θαῦμα καὶ ὦ φρίκη !—
ὡς εἰς δεινὸν κατακλυσμὸν
τὰ κύματα μετὰ βρασμῶν
ὄρμουσιν οὐρανομήκη.

Νύξ ἦλθε μέλαινα. Περᾷ
ἡ ἀστραπή τὸ σκότος,
καὶ εἰς τὰ πυργούμενα νερὰ
κατὰ λυσσῶντος τοῦ βορρᾷ
λυσσῶν παλαίει νότος.

'Ὡς λίκνον βρέφους σαλευτὸν
ἡ λαῖλαψ τὸ κυλίζει.
Σφάλλουν οἱ πόδες τῶν ναυτῶν,
καὶ πᾶσαν δύναμιν αὐτῶν
σκοτιδίνια λύει.

Πίπτουσιν ὑπτιοί, πρηνεῖς
καὶ ἐξησθηνημένοι·
πνοῆς στεροῦνται καὶ φωνῆς,
καὶ ὁ βραχίον ἀδρανῆς
ὁ σιδηροῦς τῶν μένει.

'Αλλ' ἐμαράνθη καὶ ἡ καλὴ
παρθένος ὡς τὸ ἴον.
Κλίν' ἡ χρυσῆ τῆς κεφαλῆ,
καὶ εἰς βοήθειαν καλεῖ
ὁ ὀφθαλμὸς τῆς δύων.

Τὰς ἀνηθράς τῆς παρειὰς
ὁ νέος ἐλυπήθηγν
νὰ τὰς ἰδῆ χωρὶς χροιαῖς.
«Μή, φίλη», εἶπεν, «ὠχριᾶς,
ἀνάβλεψον καὶ ζῆθι».

Κι ἦνοιξ' ἐκείνη ἀσθενῶς
τοὺς γαλανοὺς ἀστέρας
καὶ ἐγέλασεν ὁ οὐρανόσ
καὶ ἔλαμψε πάλιν φωτεινός
ὁ δίσκος τῆς ἡμέρας.

'Η λαῖλαψ παύει νὰ λυσσᾷ,
τὸ πέλαγος ν' ἀφρίζη.
Πάλιν ὁ ζέφυρος φυσᾷ,
πάλιν ἡ θάλασσα χρυσᾷ
τὰ κύματα κοιμίζει.

Ὁ φλοῦσβος μουσικούς λαλεῖ
περὶ τὴν τρόπιν ἤχους.
Γελᾷ γαλήνη, καὶ δειλὴ
ἡ αὔρα παίζουσα, φιλεῖ
τῆς κόρης τοὺς βοστρύχους.

Ἄηρ καὶ θάλασσα ζώην
καινήν ἠκτινοβόλει
ὑπὸ τοῦ θέρους τὴν πνοήν.
Τὸ πᾶν ἦν κίνησις καὶ ἦν
χαρὰ ἡ φύσις ὄλη.

Αἴφνης ὠγκώθη, ὡς μεστὸς
ἐαρινῆς ἰκμάδος,
καὶ ἐρράγη τρύζων ὁ ἴστος
καὶ ἐξέφυ εὐρωστος βλαστός,
κομῶν ἀμπέλου κλάδος.

Οἱ πειραταὶ καταλαμβάνονται ἀπὸ φόβον. Ἐν τῷ μεταξύ προσορμίζονται ὑπὸ θριαμβευτικῆν συνοδείαν ὅλου τοῦ ἐναλίου κόσμου, ὅστις περιχαρῆς καὶ ἐν-
θουσιῶν συνοδεύει τὸν Διόνυσον, ἐνῶ Ναιάδες καὶ Νηρηίδες φωνάζουν «εὐοῖ,
εὐάν». Μόλις προσορμίζονται εἰς τὴν ἀκτὴν οἱ πειραταὶ, τρέπονται εἰς φυγὴν, διω-
κόμενοι ὑπὸ τῶν συντρόφων τοῦ Διονύσου, ὅστις βλέπων τὴν Ἀριάδνην «πρὸς
ξένους πόνους νὰ πονῆ» ἐκ τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑφίσταντο οἱ πειραταὶ, μετα-
μορφώνει αὐτοὺς εἰς δελφίνας καὶ

σώζεται ἕκαστος πηδῶν
εἰς τὸ παφλάζον κύμα.

Ἡ Ἀριάδνη ἰδοῦσα τὰς μεταμορφώσεις αὐτὰς καὶ τὰ ἄλλα θαύματα τοῦ συν-
τρόφου τῆς ἀντιλαμβάνεται ὅτι πρόκειται περὶ θεοῦ καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ τὴν
ἀπολιθώσῃ, ἵνα μὴ μείνῃ μόνη. Ἐκεῖνος ὅμως τῆς λέγει ὅτι ταυτίζει μετ' αὐτῆς
τὴν τύχην του :

Ἦ θέν' ἀνέλθης μετ' ἐμοῦ
πλησίον τῶν μακάρων,
ἢ εἰς τοῦ μαύρου ποταμοῦ
τὸ ρεῦμα πλέοντας ὁμοῦ
θὰ μᾶς δεχθῆ ὁ Χάρων.

Στεφάνας πλέκουσα πολλάς,
ἠρτήθ' εἰς τὰς κεραίας,
καὶ εἰς πυκνὸν θόλον ἡ φυλλὰς
ἐκάμπτετο, καὶ σταφυλὰς
ἐβλάστησε γενναίας.

Βριθὺς τοὺς κλάδους περικλῶν
καρπὸς τὸ βλέμμα τέρπει.
Εἰς κλῶνα πλέκεται ὁ κλῶν.
καὶ τὸν ἴστον περικυκλῶν,
χλωρὸς κισσὸς ἀνέρπει.

Ἐξαίφνης ρέει ἐκραγεῖς
ἐκ τῶν ἀρσοκεραίων
εὐώδης ρυαξ διαυγῆς.
Δὲν ἦτον ὕδωρ ἐκ πηγῆς,
ἀλλ' ἀνθοσμίας ρέων.

»Πλὴν θάρρει. Μετὰ τῶν θεῶν,
ὅπου τὸ θάλλον θέρος,
ὅπου ὁ ἄδυτος αἰὼν,
καὶ ὅπου φῶς χωρὶς σκιῶν,
χωρὶς δακρῶν ἔρωσ,

ἐκεῖ τὸ κάλλος σου θ' ἀνθῆ
 μετὰ τῶν λαμπροτέρων
 κι ἡ κόμη αὐτῆ ἢ ξανθῆ
 εἰς τοὺς αἰθέρας θ' ἀπλωθῆ
 ὡς πλόκαμος ἀστέρων ».

Ἡ νέα κόρ' ἰλιγγιᾶ,
 τῆς γῆς ἐκλείπ' ἡ θέα.
 Τὴν περιέβαλε σκιά
 καὶ εἰς τὸν Ὀλυμπον θεᾶ
 ἐνεθρονίσθη νέα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

ΦΩΤΕΙΝΟΣ

(Ἔσμη δεύτερον)

Φωλιάζουν οἱ σταυραῖτοι στοῦ βράχου τὰ στεφάνια,
 ἐφώλιασε κι ὁ Φωτεινὸς στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ Κόντρου.
 Τέσσαροι τοῖχοι κάτασπροι, ὁ κάτοικας, τ' ἀχούρι,
 ἢ μάντρα γιὰ τὰ πρόβατα, μιὰ δεκαριά κυβέρτια,
 πλατύς, καθάριος ὄβορός ζωσμένος διπλολίθι,
 ὅπου ἐπρασίνιζε, πυκνὸς ὁ νύλακας, τὸ μύρτο,
 τ' ἀγιόκλημα, ἢ μελετινὴ, κι ὅπου ἄπλωνε ἕνας φράζος
 τὰ δροσερὰ κλωνάρια του σφιχτὰ περιπλεγμένα
 μ' ἕνα φακοῦλι καρπερὸ καὶ μ' ἕνα βοῦδομάτη,
 εἶν' τὸ βασίλειο τοῦ φτωχοῦ. Τ' ἄρρεσε πάντα ἐκεῖθε
 νὰ χαίρεται τὴ θάλασσα, ποὺ ὅσο πλατύτερ' εἶναι
 τόσο σοῦ κλέφτει τὴν καρδιά, τόσο τὸ νοῦ σοῦ πνίγει.
 Τὴν ἔβλεπε χίλιες μορφές ν' ἀλλάζῃ χίλιες ὄψεις,
 πότε νὰ γλείφῃ τὸ γιालὸ προσκυνημένη δούλα
 καὶ πότε νὰ τὸν μάχεται τρελὴ, ξεστηθωμένη
 μ' ἀνεμοσκόρπιστα μαλλιά καὶ μ' ἀφρισμένο στόμα.
 Κι ἦταν ἡ ἔρμη ἑλληνικὴ! Κι ὑπόφερε νὰ νιώθῃ
 τὰ φράγκικα τὰ κάτεργα τὴ ράχη τῆς νὰ ὀργώνουν
 καὶ νὰ τῆς δέροντ' τὰ πλευρὰ μὲ τὰ κουπιὰ του ὁ ξένος!

Ἦρθε στὴν Κόκκινη Ἐκκλησιὰ ἐξήντα χρόνους πίσω

ένας σφδός καλόγερος, φευγάτος απ' την Πόλη
 κι έμειν' έχει κι ασκήτευε. Τόν έκραζαν Νικήτα.
 "Ήξερε γράμματα πολλά κι εγιάτρευε του κόσμου
 με ζόρκια και με βότανα τὰ χίλια μύρια πάθη.
 Στο πρόσταγμα του τὰ κουφά εφεύγανε, οί ακρίδες,
 από τὰ πρόβατα ό χαμός, από τὰ γίδια ό ίσκιος.
 Τόν ελάτρευαν τὰ χωριά κι ό Φωτεινός, όπου 'ταν
 στο μοναστήρι δόκιμος και τόν ακολουθοῦσε,
 όταν τόν έστελναν νά βγῆ για διακονιά τριγύρω
 έμαθε λίγο διάβασμα κι άκουσε κι ιστορίες
 από τόν άγιον ασκητή, πού του 'χανε κεντήσει
 τὸ λογισμό του τόν οκνὸ και τὴ σκουριά ξεπλύναν,
 όπου έτρωγε κάθε καρδιά σ' αυτά τὰ στεῖρα χρόνια.

Έκεῖνος του 'πε μιὰ φορά, πού βρέθηκαν μονάχοι
 νά κάθωνται ἀπολείτουργα στο πέτρινο πεζούλι
 του 'Αι-Λιά στην Έγκλουβή, τὴν περασμένη δόξα
 και τ' άμετρα τὰ βάσανα του δύστυχου του Γένους.
 Του 'πε τὸ πὼς ανάμεσα σὲ τρίβολα κι ἀγαθία
 μιὰ μέρα ἐθέλησε ό Θεός νά σπείρη ἕνα λουλούδι,
 όπου 'χε χίλιες ὁμορφιές και χίλιες εὐωδίες
 κι όπου όταν ἐμεγάλωσε και πρόβαλε δροσάτο
 δεύτερος ἥλιος ἔλαμψε και τὴν ψυχὴ του κόσμου,
 π' οὔτε δὲν εἶχε ἀνάκαρα κρυφά ν' ἀναστενάξει,
 τὴ ζέστανε, τὴ στόλισε μ' ἀκούραστα φτερούγια,
 τὴν έμαθε πὼς νά πετᾷ. Και τὸ λουλούδι ἐκεῖνο,
 πού 'πρεπε νά' ν' ἀμάραντο, τὸ βάπτισεν 'Ε λ λ ἄ δ α.

Του 'π' ὅτ' ἐκείνη ἡ θάλασσα ἡ φραγκοπατημένη
 εἶχε ρουφήξει λαίμαργα τ' ἀνθρώπινα κοπάδια,
 πού μ' ἕναν Ξέρξη βασιλιά ἐχύθηκαν νά φᾶνε
 τ' ἀστάλωτο τὸ λούλουδο : Τ' ακολουθοῦσε νύχτα,
 ὕπνος, νεκρίλα, σίδερα, κι ἐγλίτωσε τὸν κόσμο.

Του 'πε πὼς ἐξεφύτρωσαν ἀδερφικὲς ἀμάχες,
 πού ἐφθεῖραν σάρκα και ψυχὴ και πὼς ἐμπῆκε σφήνα

στοῦ δέντρου τὴν πεντάνοιχτη τῆ χαραμάδα ὁ ξένος
 κι ἄνοιξε ἀγιάτρευτη τομῆ, γιὰ νὰ μπορῆ καθέννας
 νὰ μπήγῃ τὸ πελέκι του καὶ νὰ χωρίζῃ σχίζες.

Τόδεῖς' ἐκεῖ παράμερα τῆ Σάλτενη, τὸν Κόρφο
 καὶ τοῦ 'πε πὼς ἐσμίξανε καὶ πὼς κριαρωθῆκαν
 μέσα σ' αὐτὸ τὸ στένωμα γιὰ τῆ σκλαβιά τοῦ κόσμου
 δυὸ πολεμάρχοι φοβεροὶ καὶ πὼς ὁ νικημένος
 ἀπὸ δυὸ λάμπες, πόβλεπε ν' ἀστράφτουν ἐμπροστά του,
 τῆς Κλεοπάτρας τῆ ματιὰ κι ἓνα μεγάλο θρόνο,
 ἐδιάλεξε τὴν ὁμορφιά κι ἐχάθηκε μαζί της.
 Καὶ τοῦ 'πε πὼς ὁ νικητῆς, γιὰ νὰ φυλάξῃ πάντα
 τῆ δόξα του ὀλοζώντανη καὶ τῆ χρυσή του μοῖρα,
 ἐξεθεμέλιωσε σκληρὰ χῶρες καὶ τάφους μύριους
 κι ἔχτισε τῆ Νικόπολι, κουφάρι μὲ κουφάρια,
 σύντριμμα μὲ συντρίμματα, κι ἦταν σεισμός ὁ χτίστης.
 Ἄπὸ τὰ τότε ἐσκέπασε κάμπους, βουνὰ καὶ κύμα
 θολούρα μύρρη καὶ πυκνὴ γιὰ τετρακόσους χρόνους,
 σαπίλα κι ἀποκάρωμα. Κανέννας ἄλλος χτύπος
 τὸν ὕπνο δὲν ἐδιάκοψε στ' ἀπέραντο τὸ μνημα,
 παρὰ ρογάλιασμα βαθὺ καὶ τ' ἀσπλαχνο τοῦ χρόνου
 τὸ δαγκανάρι, ποὺ ἄλεθε τῆ νεκρωμένη πλάση
 κι ἐτοίμαζε ἄλλο ζύμωμα μὲ τὴν παλιὰ τῆ σκόνῃ.

Τοῦ 'πε πὼς ἓνας βασιλιάς, ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος,
 τὴν πρώτη μέρα ποὺ ἄδραξε στὰ χέρια τὴν κορόνα,
 ἐξάνοιξ' ὅτι ἀπάνω της πηχτὴ πηχτὴ σὰν αἷμα
 τὴν ἐσκοτίδιαζε ἡ σκουριά καὶ θὰ τὴν ἔτρωγε ὅλη,
 ἂν δὲν τῆς ἔδινε βαφὴ καὶ βάφτισμα καὶ χρίσμα
 τῆ λάμπῃ τῆς Ἀνατολῆς, τὸ φῶς τοῦ Σταυρωμένου
 καὶ τοῦ Βοσπόρου τὰ νερά. Καὶ πάραυτα φυτρῶνει
 στὸ πρόσταγμα τοῦ γίγαντα, μέσ' ἀπ' τὰ κύματά μας
 τὸ Κράτος τὸ Βυζαντινὸ, πόζησε χίλια χρόνια
 χωρὶς ἓνα ξανάσασμα, ξεσπαθωμένο πάντα,
 γιὰ νὰ κρατῆ τὴν ἄβυσσο ποὺ μούγκριζε νὰ πνίξῃ
 τὴν Δύση τὴν ἀχάριστη. Κι ὥστόσο μιὰν αὐγὴ

Φράγκοι φονιάδες Χριστιανοί με προδοσιά, μ' άπάτη
 τοῦ φόρεσαν τὰ σίδερα, τοῦ σάλεψαν τὴ ρίζα
 καὶ τὸ κατὰκοψαν σκληρὰ σ' ἀμέτρητες λουρίδες.

Ἦστερα πάλι ἀνάζησε κι ἔφρευε λίγο λίγο
 σὰν πλάτανος, πού πάλιωσε καὶ βλέπει κάθε μέρα
 κατὰξερὸι νὰ πέφτουνε οἱ κλώνοι του ἕνας ἕνας
 μὲ κάθε βαρυχειμωνιά, καὶ πού δὲ συγκρατιέται,
 γιατί ἔχει κούφια τὴν καρδιά, παρὰ μὲ λίγη φλούδα.

Τὰ γνῶρισ' ὅλα ὁ Φωτεινός· κι ὅταν ἐκεῖθ' ἐπάνου
 ὀλόγυρά του ἐκοίταζε κι ἔβλεπ' αὐτοὺς τοὺς τάφους,
 ὅλον αὐτὸν τὸν ξεπεσμό, ὅλην αὐτὴν τὴν νέκρα,
 ἔμενε σὰν παράλυτος καὶ γιὰ νὰ διώξη ὁ μαῦρος
 τὴν καταχνιά πού πλάκωνε τὴν ἄκακη ψυχὴ του,
 ἔφρευε τὸν ἀπέραντο, τὸν πεθαμένο κόσμο
 καὶ γύρευε παρηγοριὰ στὰ κατορθώματά του,
 πού 'ταν ἀκόμα ζωντανά· κι ἐστύλωνε τὸ μάτι
 μ' ἀνέκφραστη κρυφὴ χαρὰ στοῦ Καλαβροῦ τὰ πλάγια,
 στὴ λαγκαδιά τῆς Μέλισσας, στὲς Σπαθαριές, στὸν Κάπρο
 στὰ χίλια τὰ λημέρια του, καὶ τότε, ἀναπαμένος,
 ἔριχνε λίγο κρίθινο ψωμί μὲς στὸ σακούλι
 ἔβαν' ἐμπρὸς τὰ βόδια του κι ἔτρεχε στὸ χωράφι.

Η ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Δὲν εἶναι διαβατάρικο πουλί, πού γιὰ μιὰ μέρα
 σχίζει τὰ νέφη καὶ περνᾷ γοργὸ σὰν τὸν ἀγέρα,
 οὔτε κισσός, πού ἀναίσθητος τὴν πέτρα περιπλέκει,
 οὔτ' ἀστραπή, πού σβήνεται χωρὶς ἀστροπελέκι,
 δὲν εἶναι νεκροθάλασσα, βουή χωρὶς σεισμό·
 νιώθω γιὰ σὲ πατρίδα μου στὰ πλάγνα χαλασμό.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ

Ο ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΗΣ

Όταν στὰ βάθη τῆς νυκτὸς μὲ περιζώνη
 ἄκρα θαλάσσης, οὐρανοῦ καὶ γῆς εἰρήνη,
 τὸ πνεῦμα, ὅπου στήν ταραχὴν τοῦ κόσμου σβήνει,
 σιγὰ τὴν μυστικὴν ζωὴν του ἀνανεώνει·

τῶν πόθων ὅλων καὶ παθῶν ἀγάλι οἱ πόνοι
 παύουν, καθὼς στὸν νοῦν ἀπλώνετ' εὐφροσύνη,
 ὁ αἰθέρας, ὅπου ἀρχῆθεν ἡ ψυχὴ μου κλίνει·
 ἤσυχη ὁρμὴ πρὸς κόσμον ἄλλον μὲ φτερώνει.

Καὶ ὅσα πνεύματα ἐδῶ στὰ πλάσματά τους εἶδα,
 ἀκαθρέφτιστα ἐκεῖ θεωρεῖ τα ἡ φαντασία,
 καὶ ὅταν θαρρῶ πὼς τὴν χρυσὴν πάτῳ βαθμίδα,

ὅπου ἀντηχεῖ ψηλάθε ἀπέραντη ἀρμονία,
 θαμπὴ στιγμή τὴν ἰλαρὴ μοῦ παίρνει ἐλπίδα,
 μὲ οὐράνιο λάλημα νὰ εἰπῶ τραγούδια θεῖα.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΔΥΟ !

Μείναμε δύο ! Ποιὸς παρακάτω ξέρει
 γιὰ μᾶς τί λέει τῆς Μοίρας τὸ βιβλίο !
 Ποιὸς πρῶτος θενὰ πάη στ' ἀνήλια μέρη,
 ποιὸς μόνος του θὰ μείνη ἀπὸ τοὺς δύο ;

Ἄν, οἱ μαῦροι, νὰ ζοῦμε ἄτεκνοι γέροι
ἐπρόσταξε αὐστηρὸ θέλημα θεῶ,
τὸ χέρι ἑνὸς τ' ἄλλου ἄς βαστάῃ τὸ χέρι,
ὡς νὰ τ' ἀκούσῃ ἀναίσθητο καὶ κρῖο.

Μιὰ τέτοια χάρη — ἄς μὴ ζηλέψωμ' ἄλλη—
στὴ λάβρα, ποὺ βαθιὰ μᾶς ἔχει κάψει,
εἶναι, ἀδελφῆ, παρηγοριὰ μεγάλη.

Ἄχ! τὴν ἡμέρα ὅπου καὶ τούτῃ πάψῃ
ἂν ἓνα μόνο δάκρυ ὁ κόσμος βγάλῃ
τὸ ζωντανό, ὄχι τὸν ἄλλο, ἄς κλάψῃ.

« Μικρὰ ταξίδια »

Ο ΟΡΚΟΣ

Ἡ ὑπόθεσις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, διακρινομένου διὰ τὴν δραματικὴν του πλοκὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ποιοτήν του, εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς μεγάλης Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866, ἧτις ἀποτυχοῦσα εἶχεν ὡς θλιβερὸν ἐπίλογον τὴν ἀνατινάξιν τῆς μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς Γαβριήλ.

Ὁ ἀγωνιστῆς Μάνθος πείθει τὴν μηροστῆν του Κρητικοπούλαν Εὐδοκίαν νὰ φύγῃ ἐκ Κρήτης, ἵνα σωθῆ, ἀφοῦ τῆς δίδει τὴν ἑνορκον ὑπόσχεσιν (ὄρκος) ὅτι μίαν ἡμέραν ἀφεύκτως θὰ συναντηθοῦν πάλιν καὶ θὰ τελέσουν τοὺς γάμους των.

Ὁ Μάνθος φονεύεται κατὰ τὴν πυρπόλησιν τοῦ Ἀρκαδίου.

Ἡ Εὐδοκία μετὰ τριετῆ προσφυγικὴν ζωὴν ἐπιστρέψασα εἰς τὴν πάλιν ὑπόδουλον Κρήτην ἐπισκεπτεται ἀλλόφρων ἐκ θλίψεως τὰ ἐρείπια τῆς μονῆς, ὅπου τῆς φανερώνεται τὸ φάντασμα τοῦ ἀγαπημένου της, τὸ ὅποιον τῆς ἀφηγεῖται τὰ τῆς δραματικῆς ἀνατινάξεως.

Ἡ Εὐδοκία ἀποθνήσκει ἐκ θλίψεως καὶ οὕτω τηρεῖται ὁ δοθεὶς ὄρκος περὶ συναντήσεως, ἀλλ' εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.

Ἐκεῖ ποὺ κάθε σύνεργο ζολοθρεμοῦ κινουῖσε,
κι ἡ γῆ ὄχ τὸ βάρος ἔτρεμε κι ἀπὸ βαθιὰ βογγουσε,
ἄζάλιστος ὁ Γαβριήλ στὴ ζάλη τέτοιου κρότου
μαζώνει αὐτοὺς ποὺ γνώριζαν τὸ μέγα μυστικὸ του,
καὶ σὰν μᾶς εἶδε ἀνάμερα, στοὺς ἄλλους, ποὺ συφταίνει
καὶ κράζει ὀλοῦθε γύρω του, τὰ λόγια τούτα κρένει :

— «Σκορπίστε, ἀδελφια, στὰ κελιά! Παιδιά, γυναίκες, γέροι,
 ἐκεῖ βοήθεια καρτεροῦν ἀπ' τὸ γενναῖο σας χέρι·
 πλὴν, ὅσο ἐμεῖς τὸ χεῖμαρρο τοῦ ἐχθροῦ θενά βαστοῦμε
 ξεμακρυσμένον ἀπὸ σᾶς, κι ἐδῶ θὰ πολεμοῦμε
 μὴ τῆ φωνῇ κανέννας σας ἀκούση τῆς ψυχῆς του
 καὶ ρίξη βόλι ἀπὸ ψηλά, γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Ὑψίστου !
 Ἀλλὰ νὰ φύγη κάμετε κρυφὰ ἄχ, τ' ὀπίσω μέρος
 κάθε γυναίκα καὶ παιδὶ κι ἀσθениσμένους γέρος
 καὶ βγῆτε σύγκαιρα κι ἐσεῖς γιὰ μάχη ἐτοιμασμένοι,
 ἂν τῆ φυγῇ σας βλέποντας, χουμήσουν οἱ ὀργισμένοι !»

Τοῦ κάκου αὐτοὶ παρακαλοῦν, τοῦ κάκου γονατίζουν,
 θαρρεῖς ποὺ τὸν ἀπόκρυφο σκοπὸ του ξεχωρίζουν·
 κι οἱ μεγάλψυχοι γι' αὐτὸ σὰ διακονιά γυρεύουν
 τὴν ἴδια τύχη νὰ βρουνε, ποὺ κάπως προμαντεύουν.
 Τοῦ κάκου κλαῖνε· ἀσάλευτος ὁ Εὐλόγημένος μνήσκει
 καὶ τόση δύναμη φωνῆς καὶ τέτοια λόγια βρίσκει,
 ποὺ ἐδῶθε φεύγουν ὅλοι τους θλιμμένοι ἀγάλι· ἀγάλια,
 μὲ ταπεινὰ ματόφυλλα καὶ μὲ σκυφτὰ κεφάλια.
 Ποτὲ σ' ἀνθρώπου μέτωπο μὲ δάφνη στολισμένο
 τῆς Δόξας δὲν ἐφάνηκε τὸ φῶς περιχυμένο,
 σὰν εἰς αὐτά, ποὺ γέρνανε τοῦ πόνου ἀπὸ τὸ βάρος,
 γιὰτὶ δὲν τὰ στεφάνωνε μίαν ὥρα πρῶτα ὁ Χάρος !
 Μόλις ὁ ἡγούμενος μακριὰ τοὺς εἶχε προβοδῆσει :
 «Τρεχᾶτε» φώναξε· κι ἐδῶ, χωρὶς ν' ἀργοπορήσει,
 κοντὰ-κοντὰ μᾶς ἔστησε στ' ἀθάνατο κελί του,
 τοῦ Τούρκου ν' ἀποκρούσωμε τὴν πρώτη ὀρμὴ μαζί του.

Σὲ τόση ἀντρέαλα ταραχῆς ἀκούω σὰν τ' ὄνομά μου·
 στρωνάω, καταπῶς ἤμουνα γονατισμένος χάμου,
 καὶ τὸν ἡγούμενο θωρῶ. Δαυλὶ ἀναμμένο ἐκράτει,
 ποὺ τόσο δὲν ξεσπίθιζε, σὰν τοῦ γενναίου τὸ μάτι,
 γιὰτὶ τὸν εὔρηκε πικρὸ φαρμακεμένο βόλι
 καὶ ἀπὸ τὴν ὄψη του ἡ ζωὴ σ' ἐκεῖνο ἐπῆγεν ὅλη.
 Χλωμός, χλωμός ἐτρέκλιξε κι ἤθελε πέσει κάτω,
 ἀνίσως καὶ δὲν ἔτρεχα σὰν ἀστραπὴ κοντὰ του.

Τὸν ἀνασῆκωσα, κι εὐθύς τὸν ὄμο αὐτὸς μοῦ ἀδράχτει
καὶ δείχνοντας τὸν ἀνοιχτὸ τοῦ πάτου καταρράχτη·
«Προτοῦ», μοῦ λέει, «στὸ σῶμα μου ν' ἀδείαση κάθε φλέβα,
βόηθα τ' ἀδύνατο πλευρὸ μαζί μου ἐκεῖ κατέβη».

Μὲς στὸ χαμῶι σὰν ἔφτασα καὶ ὡς μοῦ 'χε παραγγεῖλει,
τ' ἄγιο κορμί του ἀπόθωκα σὲ μαρμαρένια στήλη,
ἔμεινε ἀκίνητος, βουβός· μὲ μιὰ μεγάλη φρίκη
ἀργὰ τὰ μάτια ἐγύρισα στὴν μαύρη ἀποθήκη.
"Αχ! μ' ἐπλακῶνανε βαριά τοῦ τόπου τὰ σκοτάδια,
κι ὁ νοῦς μου ἀποχαιρέτουμε πέλαο, βουνά, λαγκάδια,
ὅλα τὰ ἐλεύθερα πουλιὰ στ' ἄερί σκορπισμένα,
τὲς αὔρες ὅλες τ' οὐρανοῦ, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου κι ἐσένα!
Γιὰ μιὰ στιγμή, πού διάβηκε σὰν ἀστραπῆς ἀχτίδα,
τὰ χρυσωμένα ὄνειρατα τῆς εὐτυχιᾶς μας εἶδα,
καὶ νὰ προσφέρω ἤμουν σιμά, στοῦ νοῦ μου τὴν ἀντάρα,
γι' αὐτοὺς πού μοῦ τὰ σβήνανε μιὰ τρομερὴ κατάρρα.
Πλὴν στὸν ἠγούμενο μεμιᾶς γυρίζοντας τὸ βλέμμα,
ἐκεῖ πού ὀρθὸς βασιτιότουμε κι ἦταν γιομάτος αἶμα,
ἐκεῖ πού ὡς μάρτυρας ψηλὰ κατὰ τὰ θεῖα λημέρια
τὸ λογισμό του ἀσῆκωνε, τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια,
τῆ γῆ ξαστόχησε γοργὰ καὶ κάθε της ἀγώνα.
μὲ συντριβὴ λυγίζοντας, ὁ ἀμαρτωλός, τὸ γόνα.
Στὸ θεῖο γλωμὸ του πρόσωπο δίχως νὰ πνέω τηροῦσα
κι ἐνῶ στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τὸν οὐρανὸ ἀγρικουῦσα,
χουμοῦν ἀπάνου οἱ δαίμονες· τὰ πάντα πλημμυρίζουν·
σφαγῆ ἀρχινοῦν ἀλύπητη καὶ σὰ θεριά μουγκρίζουν.
"Ω! δὲν τοὺς ἄκουσά πολύ!—Τὸ εὐλογημένο χέρι
στὴν κεφαλή μου ὁ σεβαστὸς δὲν ἄργησε νὰ φέρη,
καὶ σὰν μ' εὐχῆθη, τ' ἄλλο του, πού τὸ δαυλὶ φουχτώνει,
στὴ μαύρη εὐθύς κατέβηκε θανατηφόρα σκόνη.
Σύγνεφο μέγα, φλογερὸ κι ἀπὸ βροπτῆ γιομάτο
σὲ ἀνοιγοσφάλισμα ὀφθαλμοῦ μᾶς ἄρπαξε ἀπὸ κάτω,
κι ἐδῶ γοργὰ ξανάπεσε κάθε ζεστὸ λιθάρι,
ὀπού μ' ἐμᾶς τὸ σκάσιμο τοῦ λαγονιοῦ εἶχε πάρει.
'Αλλὰ βαθιά, πολὺ βαθιά μὲ τὴν ὀρμὴ τὴν ἴδια,

μαῦρες τῶν Τούρκων οἱ ψυχές, ὡσάν τ' ἀποκαΐδια,
 σ' ἄγριο σκοτάδι ἀκούσαμε νὰ βυθιστοῦν, καὶ ἀκόμα
 θυμοῦ βλαστήμιες εἶχανε στὸ κολασμένο στόμα.
 Σάν ἡ φωτιά, ποῦ μέσα της μᾶς εἶχε ξάφνου ἀρπάξει,
 γύρω ἐλαγάρισε ἀπ' αὐτούς, τ' ἀψήλου ἐπῆε ν' ἀράξει,
 κι ἐκεῖ, καταπῶς ἀνοιζαν ὅλα τὰ οὐράνια βᾶθη,
 μὲ βία στὴ μάνα τοῦ φωτός μᾶς ἔριξε κι ἐγάθη.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

Η ΕΞΟΧΗ

Προβαίνει ὁ ἥλιος σ' ὅλη του τὴ χάρη
 κι ἀπὸ λάμψη τὸν κόσμο πλημμυρίζει·
 μὲς στὸ χωράφι ἀτίμητο ζευγάρι
 ἀπὸ βόδια θωρεῖς νὰ τριγυρίζει.

Ἐδῶ κοιτᾶς περήφανο μισχάρι
 στὸ πράσινο σιτάρι νὰ βαδίζει·
 ἐν' ἄλλο ἐκεῖ γυρμένο στὸ χορτάρι,
 καὶ τὸ πλατὺ ρουθούνη νὰ καπνίζει.

Μύριες ἀξίνες σκάφτουνε τὴ γῆ
 κι ὑψωμένες στὸν ἥλιο λαμπυρίζουν.
 Στὸν κάμπο βασιλεύει θεῖα σιγή,

κι ἐνῶ θωρεῖς τὰ σπίτια νὰ καπνίζουν,
 ἄλλο πλιά δὲ γρικᾶς τὴ χαραυγή,
 παρὰ τὰ βόδια ἀγάλη νὰ μουγκρίζουν.

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

Σὺ ποὺ πνέεις, σὺ ποὺ λάμπεις
 στὴν ἀνατολὴ τοῦ κόσμου
 καὶ μαγεύεις τὰ ὄνειρά μου,
 σὺ, ποὺ σὲ μαντεύω ἐμπρὸς μου
 στὰ γαλάζια τοῦ οὐρανοῦ μας
 καὶ τῆς θάλασσάς μας πλάτη,
 στοιχειωμένη μὲς στ' ἀρχαῖο
 μισογκρέμιστο παλάτι,

Ἑλληνικὴ ψυχὴ,

κόσμος ὁμορφιάς κι ἀλήθειας
 στὴν πνοή σου ἐγεννήθη,
 ὁμορφιά κι ἀλήθεια κρύβουν
 ὡς κι οἱ θαυμαστοὶ σου μῦθοι.
 Στῆς ζωῆς τὸ βῆμα στρώνεις
 τ' ἄνθη τῆς χαρᾶς τὰ θεῖα
 καὶ χαρίζεις στοὺς θεοὺς σου
 τῆ δική σου ἀθανασία,

Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Δίνεις τὴν παντοτινὴ σου
 τὴν νεότητά στὴν Ἥβη,
 στὸν Ἀπόλλωνα τὸ φῶς σου
 καὶ στὸν Ἄρη τὴν ὀρμή σου.
 Καὶ τὴν αἰθερία σου αἴγλη
 — τὸ παντέλειο τοῦ τεχνίτη
 ὄνειρο — στὴν οὐρανία
 ἐνσαρκώνεις Ἀφροδίτη,

Ἑλληνικὴ ψυχὴ.

Μὲ λαχτάρα σὲ θωπεύω
 στὸ μαρμαρίνό σου πλάσμα,

πού κλεισμένη ζῆς καὶ πάλλεις
 σὰν κρουσταλλογέννητο ἄσμα.
 Καὶ σὲ ἀκούω μὲς στοῦ Ὀμήρου
 τὴν ἀθάνατη ἀρμονία,
 μὲς στὸ πύρινο τὸ κλάμα
 τῆς Σαπφῶς, ὦ αἰωνία
 Ἐλληνηκὴ ψυχὴ.

Ὅταν μέσα σὲ ἄγρια χρόνια
 ψηλαφοῦσε ἡ ἀνθρωπότης
 καὶ ἴδρωνεν ἀπὸ ἀγωνία
 τὸ θρασύ τὸ μέτωπό της,
 σὲ καὶ πάλιν ἐκαλοῦσε
 μὲς στὰ βάρβαρά της σκότη,
 σέ, τὴν βρῦση τῆς σοφίας,
 σέ, τὸν νοῦν τὸν φωτοδότη,
 Ἐλληνηκὴ ψυχὴ.

Καὶ φιλόφρων κατέβη
 ἀπ' τὸ Ὀλύμπιο σου δῶμα,
 τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ φιλήσῃς
 τὸ θεόπνευστο τὸ στόμα.
 Κι ἀπὸ κεῖ μὲ νέαν ὄψη
 καὶ ἀπὸ κεῖ μὲ λάμψη νέα
 νὰ χυθῆς στὴν οἰκουμένη
 ὅσο ἀγία, τόσο ὠραία,
 Ἐλληνηκὴ ψυχὴ.

Ἐσπείρες στῆς γῆς τὰ ἔθνη
 τὰ θαυματουργὰ σου δῶρα,
 ἔγινες ψυχὴ τοῦ κόσμου.
 Κι ἦλθε μέρα καὶ ἦλθεν ὥρα,
 ἄχ, πού πέταξες καὶ ἀφῆκες
 τὴν πατρίδα σου τὴν πρώτη.
 Κι ἐνῶ φώτιζες τὰ ξένα,
 τὴν ἐσκέπαζαν τὰ σκότη,
 Ἐλληνηκὴ ψυχὴ.

Ἔφυγες, ἀλλ' ἔχει μείνει
 ὁ ζωοποιός σου σπόρος
 καὶ στὰ βάθῃ ἀνατριχιάζει,
 γιὰ ν' ἀνθίση νικηφόρος.
 Ἔφυγες. Μ' ἂν τ' ἄρωμά σου
 τὸ σκορπᾷς στὴν οἰκουμένη,
 ὅμως ἡ βαθιὰ σου ρίζα
 ἐδῶ βόσκει ἀντρειωμένη,
 Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ ψ υ χ ῆ.

Κι ὅλη ἡ ὁμορφιά σου ἐχύθη
 μὲς στοῦ γένους τὸ τραγούδι,
 τῶν αἰώνων μας τῶν στείρων
 ὀλοσπάρθενο λουλούδι.

Κι ὅλη ἐκεῖν' ἡ περηφάνια
 κι ἡ παλιά σου δόξα πάλι
 μὲς στῆς λευτεριάς ἐφάνη
 τ' ἀστραπόβολα τὰ κάλλη,
 Ἐ λ λ η ν ι κ ῆ ψ υ χ ῆ.

« Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα »

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

ΛΟΥΗΣ

Σπύρο, ὄχι τὰ βάθῃ τῆς καρδιάς σοῦ δίνω τὴν εὐχή μου.
 Μακαρισμένοι σου οἱ γονιοὶ ποὺ τέτοιο παλικαρί
 μέσα στὰ σπλάγχνα τους νὰ δοῦν ἀξιώθηκαν, παιδί μου
 μακαρισμένη τοῦ χωριοῦ κι ἡ νιά ποὺ θὰ σὲ πάρῃ.

Τί μαῦρα χρόνια πέρασαν, καταραμένα χρόνια !
 Μὲ σιχασιᾶς μᾶς ἔβλεπε ὅλος ὁ κόσμος μάτι,

κι ἦτανε, Σπύρο μου, νὰ κλαῖς πού ἡ τόση καταφρόνια,
τὸ τόσο μίσος κι οἱ ντροπές, μᾶς ἄξιζαν κομμάτι.

Πρῶτος ἐσὺ, ὁ Μητρόπουλος, ὁ Πύργος, κι ἄλλα ἀδέρφια
μᾶς χύσατε παρηγοριᾶς μὲς στὶς πληγές μας λάδι·
μᾶς φαίνεται σὰ νὰ σκορποῦν στὸν οὐρανὸ τὰ νέφια,
σὰ νὰ προβάλλη ἀλάργα ἐκεῖ ἡ πούλια στὸ σκοτάδι.

Μὰ δὲν σοῦ πρέπει, Σπύρο μου, μὲς στὸ χωριὸ νὰ μείνης,
δὲν πρέπει φτυάρια καὶ τσαπιά τὸ χέρι σου νὰ ἀγγίξη·
κατέβα ὡς τὴν Ἀθήνα μας Φραγκορωμιὸς νὰ γίνης·
ἐδῶ δὲν τυραγνᾶει δουλειὰ μὴτ' ἥλιος δὲ μαυρίζει.

Ὅμως τί λέω; Ἄν ἔρθουνε νὰ σὲ γνωρίσουν ξένοι,
μὲ πιάνει φρίκη, τί μπορεῖ νὰ μᾶς κακοντροπιᾶσης.
Λοῦη! ἡ πατρίδα τ' ἀπαιτεῖ, ὁ τόπος τὸ προσμένει,
νὰ ἀφήσης τὰ Ρωμαίικα καὶ Γαλλικὰ νὰ πιάσης.

Σπύρο, ἂν ποτὲ κανένας τους ὡς τὸ χωριὸ ξεπέση
ἀπ' τὴν Ἀθήνα, κι ἂν σοῦ πῆ τὴν τσάπα σου ν' ἀφήσης,
ἀκούμπα ἐσὺ τὰ χέρια σου στὴν ἀτσαλένια μέση
καὶ καταδέξου μιὰ στιγμή νὰ τὸν παρατηρήσης.

Νιὸς θά 'ναι μὰ θ' ἀσπρολογοῦν τὰ λιγοστὰ μαλλιά του.
Μὲ τὴ θωριά του σὰ φλουρί, μὲ χεῖλια πανιασμένα,
μ' ἄλαμπα μάτια καὶτσιμπλιὰ μὰτόφυλλα πεσμένα
θὰ σοῦ μιᾶ ἀνασαίνοντας σάπια πνοὴ θανάτου.

Καὶ πὲς του, ἂν θέλῃ μιὰ φορὰ κι αὐτὸς νὰ ζωντανέψη,
νὰ κάνῃ μέση σίδερο, πλεμόνια σὰ στουρνάρι,
ἄς ἔρθῃ, πὲς του, ὡς τὸ χωριὸ μαζί σου νὰ δουλέψῃ
μὲ τσάπα καὶ ξινάρι.

« Ταμπουρᾶς καὶ Κόπανος »

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Με τὸ γλυκὸ κρασί ἢ μαγεύτρα Πλάνη
 τίς ταπεινὲς ψυχὲς μεθάει κι εὐφραίνεται
 μὲ τὸ πικρὸ φαρμάκι ἢ Ἀλήθεια ραίνει
 τοῦ ἀδούλωτου μετώπου τὸ στεφάνι.

Ἔτσι τοῦ Χάρου τὸ ποτήρι ἀγγίζει
 στὰ χεῖλη του τὰ ἀχνὰ ὁ Σωκράτης, κι ὅπως
 τῆς μέθης τὸ ποτήρι ὁ χαροκόπος,
 ὡς τῆ στερνὴ ρανίδα τὸ στραγγίζει.

Σκεπάζει μὲ τῆ φτωχικὴ γλαμύδα
 τὴν ὄψη του νὰ μὴ φανῆ τὸ ἀχνάρι
 τοῦ πόνου ἀντίκου στὸ θαμπὸ λυχνάρι,
 καὶ κράζει ξεψυχώντας : «οὐδὲν οἶδα»!

Περνοῦν οἱ αἰῶνες. Οἱ σοφοὶ σκυμμένοι
 στοῦ λογισμοῦ τὰ βύθη, ἀνασκαλεύουν
 τ' ἀνέγγιχτα, καὶ μὲ σκιὰς παλεύουν
 καὶ τὸ μυστήριο τῆς ζωῆς μυστήρια μένει.

Καὶ κράζουν : «οὐδὲν οἶδα»! κι ἡ μορφὴ του
 φωτόλουστη, ὀλοζώντανη προβάλλει
 μπροστά τους, καθρεφτίζοντας τὰ κάλλη
 ψυχῆς ἀγγελικῆς μορφῆ προφήτου...

Ὅταν νεκρὸ στὸ χάος ἐν' ἄστρο σβέση,
 χρόνοι κι αἰῶνες καὶ καιροὶ περνᾶνε
 κι ἀκόμα ὁ κόσμος τὸ θωρεῖ, σὰν νὰ ἴναι
 τ' ἄστρο ψηλὰ στὴν ἴδια του τῆ θέση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ, ΩΡΑ ΣΟΥ ΚΑΛΗ

Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα κι ἐβουρκωθῆκαν τὰ βουνά.
 εἶναι βουβά τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινά,
 κι ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.
 Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Εἶναι φωτιά στὰ σπλάγχνα μου, καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά·
 σαλεύει ὁ νοῦς μου σὰν δενδρὶ πού στέκει ἀντίκρου στὸν χιονιά,
 καὶ εἶναι ζέβαθο πολὺ.
 Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Βοῦζει τὸ κεφάλι μου σὰν τοῦ χειμάρρου τὴν βοή·
 λιποθυμᾷ ἡ καρδοῦλα μου, καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
 στὸ ὑστερνό σου τὸ φιλί.
 Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

« Ἀ-θίδες Ἀῶραι »

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑ-Ι-ΤΟ

Ἐπὶ μικρὸ κι ἀπ' ἀφαντο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
 παίρνεις κορμί μὲ τὸν καιρὸ καὶ δύναμη κι ἀγέρα,
 κι ἀπλώνεις πῆγες τὰ φτερά καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια,
 καὶ μὲς στὰ σύγνεφα πετᾶς, μὲς στὰ βουνὰ ἀνεμίζεις·
 φωλιάζεις μὲς στὰ κράκουρα, συχνομιλᾷς μὲ τ' ἄστρα,
 μὲ τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι κι ἀπιδρομᾷς καὶ παίζεις
 μὲ τ' ἄγρια τ' ἀστροπέλεκτα, καὶ βασιλιά σὲ κράζουν
 τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι ὁ πόθος μου στὰ στήθη
 κι ἀπ' ἄφαντο κι ἀπ' ἄπλερο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
 μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμί και νύχια,
 και μού ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικά μου σκίζει
 κι ἔγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειὸ και δράκος,
 κι ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μὲς στ' ἄσαρκο κορμί μου,
 και τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κρυφοβοσκάζει τὴ νιότη.

Μπεζέρισσα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.
 Θέλω τ' ἀψήλου ν' ἀνεβῶ ν' ἀράξω θέλω, αἰτέ μου,
 μὲς στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
 θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνά, θέλω νὰ ζῶ μὲ σένα.
 Θέλω τ' ἀνήμερο καπρί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
 καθημερινή μου κι ἀκριβὴ νὰ τὰ ἔχω συντροφιά μου.
 Κάθε βραδούλα, καθ' αὐγή, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
 νὰ ῥχεται ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μάνα, σὰν ἀδερφι,
 νὰ μού χαϊδεύη τὰ μαλλιά και τ' ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἢ βρυσούλα, ἢ ρεματιά, παλιές γλυκιές μου ἀγάπες,
 νὰ μού προσφέρουν γιατρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
 Θέλω τοῦ λόγγου τὰ πουλιά μὲ τὸν κεληθισμό τους
 νὰ σὲ κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ μὲ ξυπνοῦν τὸ τάχυ,
 και θέλω νὰ ἔχω στῶμα μου, νὰ ἔχω και σκέπασμά μου,
 τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιὰ και τὸν χειμῶ τὰ χιόνια.
 Κλωνάρια ἀπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια,
 θέλω νὰ στῶνω στοιβανιές κι ἀπάνου νὰ πλαγιάζω,
 ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς και νὰ γλυκοκοιμιέμαι.

Ἄπὸ ἡμερόδεντρον, αἰτέ, θέλω νὰ τρώω βαλάνια,
 θέλω νὰ τρώω τυρὶ ἀλαφιοῦ και γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
 Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι δζιές, νὰ σκούζουν,
 θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούς, ραϊδιὰ, ψηλὰ στεφάνια,
 θέλω κρεμάμενα νερά δεξιά ζερβιά νὰ βλέπω.
 Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾶς στὰ βράχια,
 ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἴσκιο σου νὰ βλέπω.

Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια,
 και τυρανιέμαι και πονῶ και σβηέμαι νύχτα μέρα.

Παρακαλῶ σε, σταυραϊτέ, γιά χαμηλώσου λίγο,
καὶ δῶσ' μου τὲς φτεροῦγες σου καὶ πάρε με μαζί σου,
πάρε με ἀπάνω στὰ βουνά, τί θὰ μὲ φάη ὁ κάμπτος!

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Κι ἔγειρ' Ἐκεῖνος τὸ ἄχραντο κεφάλι καὶ ξεψύχησε
στὸ μαῦρο τὸ κορμί μου ἀπάνου·
ἄστρα γινῆκαν τὰ καρφιά τοῦ μαρτυρίου Του, ἄστραψα
κι ἀπὸ τὰ χιόνια πρὸ λευκὸς τὰ αἰώνια τοῦ Λιβάνου.

Οἱ καταφρονεμένοι μ' ἀγκαλιάσανε,
καὶ σὰ βουνά καὶ σὰ Θαβώρ ὑψώθηκαν ἐμπρὸς μου·
οἱ δυνατοὶ τοῦ κόσμου μὲ κατὰτρεξαν·
γονάτισα στὸν ἴσχιό μου τοὺς δυνατοὺς τοῦ κόσμου.

Τὸν κόσμο ἂν ἐμαρμάρωσα, τὸν κόσμο τὸν ἀνάστησα,
στὰ πόδια μου ἄγγελοι οἱ Καιροί, γύρω μου σκλάβες οἱ Ὁρες,
δείχνω μὴ μυστικὴ Χαναὰν στὰ γαλανὰ ὑπερκόσμια·
μὰ ἐδῶ πατρίδες πάναγνες εἴσαστ' ἐσεῖς, τρεῖς χῶρες!

Ἦ, πρώτη ἐσύ, Ἱερουσαλήμ! τοῦ βασιλιᾶ προφήτη σου
μικρὴ εἶν' ἡ ἄρπα, γιὰ νὰ εἰπῆ τῇ νέα μεγαλοσύνη
τοῦ Σολομώντα σου ὁ ναὸς μὲ ἀντίκρισε καὶ ράγισε·
καινούρια δόξα ντύθηκαν τῆς Ἰουδαίας οἱ κρίνοι.

Κι ὕστερα ὑψώθηκα σ' ἐσένα, ὦ Πόλη, ἐφτάλοφο ὄραμ·
κι ἔγινα φῶς τῶν οὐρανῶν, τὸ θάμα τοῦ Ἰορδάνη,
τοὺς Κωνσταντίνους φώτισα καὶ τοὺς Ἡράκλειους δόξασα
καὶ τρικυμίες δὲν ἔσβησαν ἐμέ, μηδὲ σουλτάνοι.

Κι ύστερα ἐγὼ ταξιδευτὴς ἦρθα σ' ἐσένα, ἀσύγκριτη
 Ἀθήνα, τῶν ὠραίων πηγῆ, τῶν ἐθνικῶν κορόνα,
 τὸν ἄγνωστο ἔφερα Θεὸ καί, ἀπόκοτος, ἀψήφησα
 τὴν πολεμόχαρη Παλλάδα μὲς στὸν Παρθενώνα.

Καὶ γνώρισα τοὺς ἱεραροὺς Θεοὺς καὶ στεφανώθηκα
 τὴν ἀγρίλιά τῆς Ἀττικῆς, τὴ δάφνη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
 καί, ὦ λόγος πρωτογρίκητος! τοῦ Γολγοθᾶ τὸ σύγνεφο
 πῆρε τὴν ἀσπρη ὀμηρικὴ τοῦ Ὀλύμπου λαμπεράδα.

Τὰ εἶδωλα τ' ἀφρόντιστα καὶ τὰ πασίχαρα ἔφυγαν,
 ἀλλ' οὔτε πιά μεθάει τὴ γῆ τὸ ἀσκητικὸ μεθύσι,
 ἄς λάμπη ἢ μυστικὴ χαρὰ στὰ γαλανὰ ὑπερκόσμια·
 εἶν' ἐδῶ κάτου μιὰ ζωὴ καὶ εἶν' ἄξια γιὰ νὰ ζήση.

Μὲ τὰ κλαδιὰ τῆς φοινικιάς νέα ὠσανὰ λαχτάρια
 σ' ἐσένα, ὦ Γῆ πανάγια καὶ ὦ πρώτη μου πατρίδα·
 σ' ἐσὲ γυρνῶ, Ἱερουσαλήμ, κι ἔνα τραγούδι φέρνω σου·
 εἶναι πλασμένο ἀπὸ ψυχὴ καὶ ἀπὸ φωνὴ ἑλληνίδα!

« Ἀσάλευτη ζωὴ »

ΠΑΤΡΙΔΕΣ

Πάτρα.

Ὅπου βογγάει τὸ πολυκάραβο λιμάνι
 ἀπ' ἄγριο κύμ' ἀπλώνεται δαρμέν' ἡ χώρα,
 καὶ δὲν θυμᾶται μήτε σὰν ὄνειρου πλάνη
 τὰ πρωτινά μετὰξια τῆς τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τ' ἀμπέλια τὴν πλουτίζουν τώρα,
 τὸ κάστρο τῆς φορεῖ παλαικὸ στεφάνι,
 δίψα τοῦ ξένου, Φράγκου, Τούρκου ἀπὸ τὴν ὥρα
 ποὺ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσάνοι.

Ἐνα βουνὸ ἀπὸ πάνω τῆς ἀγρυπνοστέκει,
 κι ὁ Παρνασσὸς λευκοχαράζει στὸν ἀέρα
 βαθιά, κι ὁ Ρουμελιώτης ὁ Ζυγὸς παρέκει.

Αὐτοῦ πρωτάνοιζα τὰ μάτια μου στή μέρα,
 κι ἡ μνήμη μου σάν ὄνειρο τοῦ ὄνειρου πλέκει
 γλυκιὰ μισοσβησμέν' εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

Μ ε σ ο λ ό γ γ ι

Στή νησόσπαρτη λίμνη πού τὸ μαϊστράλι
 ἀπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ἀρμύρα
 ταράζει πέρα τὸ φυκόστρωτο ἀκρογιαλῆ,
 μ' ἔριξ' ἐκεῖ πεντάρφανο παιδάκι ἡ Μοῖρα.

Ἐκεῖ ὁ Βοριάς μὲ τὴ Νοτιά, ἐκεῖ ἡ πλημμύρα
 σὲ μάχη μὲ τὴ ρήγη βρίσκεται μεγάλη·
 μακριά, μὲς στοῦ πελάγου τὸν καταποτήρα
 τοῦ ἡλίου χάνεται τὸ ὑπέρλαμπρο κοράλλι.

Ἐκεῖ ἀπ' τῆς τρίκορφης Βαράσοβας τὰ ὕψη
 σάν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ἡ Σελήνη
 στὰ ὀλόστρωτα νερὰ τὴν ὄψη τῆς θὰ σκύψει·

μὰ τὴν ἀθώα ἐκεῖ παιδιάτικην εἰρήνην
 καὶ πουθενὰ δὲ γνώρισα· μόνο τὴ θλίψη·
 καὶ τὴ σπῖθα τοῦ νοῦ πού μιὰ φωτιά ἔχει γίνει.

Ἄ θ ῆ ν α

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κι ὀλοῦθε ἡλίου ἀχτίνα,
 καὶ κάτι ὀλόγυρα σάν τοῦ Ἰμηττοῦ τὸ μέλι
 βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα,
 λάμπει γεννήτρα ἐνὸς Ὀλύμπου ἡ θεία Πεντέλη.

Στὴν Ὀμορφιά σκοντάβει σκάφτοντας ἡ ἀξίνα,
 στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη,
 μενεξεδένιο αἷμα γοργοστάξ' ἡ Ἀθήνα
 κάθε πού τὴ χτυποῦν τοῦ δειλινοῦ τὰ βέλη.

Τῆς ἱερῆς ἐλιᾶς ἐδῶ νοαὶ καὶ οἱ κάμποι·
 ἀνάμεσα στὸν ὄγλο ἐδῶ πού ἀργοσαλεύει
 καθὼς ἀπάνου σ' ἀσπρολούλουδο μιὰ κάμπη,

ὁ λαὸς τῶν λειψάνων ζῆ καὶ βασιλεύει
 χιλιόψυχος τὸ πνεῦμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει·
 τὸ νιώθω μὲ σκοτάδια μέσα μου παλεύει.

Ἑ λ λ ἄ δ α

1

Ἡ Ρούμελ' εἶναι μιὰ κορόν' ἀπὸ ρουμπίνι
 κι εἶν' ὁ Μοριάς μιὰ σμαραγδένια λαμπυράδα,
 κι ἐφτάδιπλο τὰ Ἐφτάνησα εἶναι μπουγαρίνι,
 νεράιδα εἶν' ἀφρογέννητη κάθε Κυκλάδα.

Κομματιασμένη κι ἡ Ἡπειρο γελᾷει καὶ κείνη,
 κι ἡ Θεσσαλία σκορπίζει μιὰ ξανθὴ ὁμορφάδα·
 κρυμμένη στὴν πολυπάθη τῆ Ρωμιοσύνη
 σὰ νὰ ξανοίγω τῆ βασιλίισαν Ἑλλάδα.

Ἄκόμα τὸ ἔλατο τῆς λεβεντιάς φουντώνει,
 κι ἀπ' τῶν αἰώνων τοὺς καημοὺς κι ἀπὸ τὰ πάθη
 τοῦ Διγενῆ ἡ πνοή παντοῦ χυμένη πλάθει.

Κανάρη, Καραϊσκάκη καὶ Κολοκοτρώνη·
 καὶ μὲς στῆς χρυσοπράσινης νυχτιάς τὰ βάρη
 ἀκόμ' ἀργολαλεῖ τοῦ Κολωνοῦ τ' ἀηδόνι.

2

Ἄπὸ τὸ Δούναβη ὡς τὴν ἄκρη τοῦ Ταινάρου
 κι ἀπὸ τ' Ἀκροκεραύνια στὴ Χαλκηδὸνα
 διαβαίνεις, πότε σὰν τῆς θάλασσας Γοργόνα,
 πότε σὰν ἄγαλμ' ἀπὸ μάρμαρο τῆς Πάρου.

Πότε κρατᾷς τὴ δάφνη ἀπὸ τὸν Ἐλικώνα
 καὶ πότε ὀρμαῖς μὲ τὴ ρομφαία τοῦ βαρβάρου,
 καὶ μὲς στὸ πλάτος τοῦ μεγάλου σου λαβάρου
 βλέπω διπρόσωπη ζωγραφισμέν' εἰκόνα.

Ἐδῶ ἱερός ὁ Βράχος φέγγει σὰν τοπάξι
 κι ὁ λευκοπάρθενος χορὸς τῶν κανηφόρων
 προβαίνει καὶ τὸν πέπλο τῆς θεᾶς ταράζει.

Καί πέρ' ἀστράφτουν τὰ ζαφείρια τῶν Βοσπόρων
 καὶ ἀπ' τῆ Χρυσόπορτα περνώντας ἀλαλάζει
 ὁ θρίαμβος τῶν νικητῶν Αὐτοκρατόρων !

« Ἀσάλευτη Ζωή »

ΑΠΟ ΤΗ « ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ »

Ὁ θεῖος Βράχος

Ἐσύ 'σαι, πού κορόνα σου φορεῖς τὸ Βράχο ; Ἐσύ 'σαι,
 Βράχε, πού τὸ ναὸ κρατᾷς, κορόνα τῆς κορόνας
 Ναέ, καὶ ποιός νὰ σ' ἔχτισε μὲς στὸς ὠραίους ὠραῖο
 γιὰ τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη Ἐσένα ;
 Σ' ἐσὲ ἀποκάλυψη ὁ ρυθμός, κάθε γραμμὴ καὶ Μούσα
 λόγος τὸ μάρμαρο ἔγινε καὶ ἡ ἰδέα τέχνη, καὶ ἦρθες
 στὴ χώρα τῆ θαυματουργή, πού τὰ στοχάζεται ὅλα
 μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ὁρῶν τῶν καλομετρημένων,
 ἦρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς καὶ ἀπάνου ἀπ' τίς θρησκείες,
 κυκλώπειε, λυγερόκορμε καὶ σὰ ζωγραφισμένε.
 Ὅμοια τὰ πολυτίμητα παντοτινὰ μαγνάδια,
 ἴδια στὴ στέγνια, στὴ νοτιά, στὸ φῶς καὶ στὸ σκοτάδι,
 πού χέρι δὲν ξευφαίνει τα καὶ χρόνια δὲν τὰ φτεῖρουν
 καὶ μάτι δὲν μπορεῖ νὰ βρῆ, πῶς ἀπ' ἀρχῆς πλεχτήκαν,
 καὶ ἀνήμπορ εἶναι ἡ μαστοριά νὰ τὰ ξαναρχινήση,
 στοιχειά, γιατί τ' ἀργάστηκαν ἀπὸ δροσοσταλίδες
 καὶ νέραϊδοι μὲ τοὺς ἀφρούς καὶ ἀγγέλισσες μὲ ἀχτίδες.
 Ἔτσι καὶ ἐσύ. Οὔτε δύνουσιν ἄλλοῦ, Ναέ, νὰ ζήσης,
 παρὰ ὅπου πρωτοφύτρωσες, Ἀνθός, καὶ ἡ Ἀθήνα γλάστρα.
 Ἐδῶ τοῦ ἀθάνατου ἡ πηγὴ, τῆς ἐρμιᾶς τώρα ἡ κλάψα.
 Στὴν ἴδια γῆ, στῶν ἴδιων σου θεῶν τὸ κατατόπι
 καθὼς φυτρῶνάν ἀπὸ τῶν ἀθάνατων τὰ δάκρυα
 καὶ ἀπὸ μακάρων αἵματα, πού στάζαν ἐδῶ κάτω
 καὶ βόηθαγαν τῆ γέννα τους, φύτρωσες, ὡς φυτρῶναν
 οἱ νάρκισσοι καὶ οἱ ὑάκινθοι καὶ οἱ δάφνες καὶ οἱ ἀνεμῶνες
 καὶ ὅσα ἀπ' τ' ἀνθρώπου τὸ κορμὶ στοῦ λουλουδιοῦ περνοῦσαν.
 Κι ὅπου σοῦ πήρανε βλαστὸ καὶ σπόρο ὅπου σοῦ κλέψαν,

τὸ ξαναφύτρωμα ἄμοιαστο, γιὰ πάει τοῦ κάκου ὁ σπόρος.
 Ναέ, τὰ θέμελά σου ἐσέ δὲν εἶναι ριζωμένα,
 σὰ νὰ τῆ γ'γιζάν τρίςβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
 μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσέ πάει πέρα ἀπὸ τὰ γνέφια,
 σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμωτόπι
 τῆς Ἀφρικῆς. Ἀνάλαφρα κρατᾶν ἐσέ στοῦ ἀέρα
 τῆ διαφανάδα τῆ γλαυκῆ τῶν Ὀλυμπίων τὰ χέρια.
 Κι ἡ ἀρχοντικὴ κορφή σου ἐσέ δίχως θρασὰ νὰ πάη,
 γιὰ νὰ χαθῆ στὰ ἀπέραντα, πού μάτι δὲν τῆ φτάνει,
 τὸ Πνεῦμα πρὸς τ' ἀπέραντα ξέρει ἀπαλὸ καὶ φέρνει.
 Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὄχλοι,
 καματερὰ ἀνθρωπόμορφα σπρωμένα ἀπ' τῆ βουκέντρα
 φαρμακερὰ καὶ ἀλύπητα δυνάστη αἱματοπότη.
 Ἐσένα μὲ τὸ λογισμὸ κι ἐσέ μὲ τὸ τραγοῦδι
 σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλεύθερων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
 καὶ ὁ Νόμος σὰν πρωτόγινε τῆς Πολιτείας προστάτης,
 μὲ τὸ ρυθμὸ πρωτόγινε, κι ἦταν κι αὐτὸς τραγοῦδι
 καὶ ὁ δαμαστής σου μάρμαρο, Ναέ, καὶ ὁ πλαστοργὸς σου,
 δίχως νὰ ἰδρώση νικητῆς, δίχως ἀγώνα πλάστης.
 Κι ἀκοῦστε ! Πρέπει κι ὁ ἄνθρωπος κάθε φορά, πού θέλει
 νὰ ξαναβρῆ τὰ νιάτα του, νὰ ῥχεταὶ στὸ ποτάμι
 τῆς Ὁμορφιάς νὰ λούζεται. Σ' ὅλα μπροστὰ τὰ ὠραῖα
 νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καὶ γκαρδιακὰ νὰ σκύβη
 προσκυνητῆς, ἐρωτευτῆς, τραγουδιστῆς, διαβάτης.
 Κι ἀφοῦ ὅλων πάη ταξίματα καὶ μεταλάβη ἀπ' ὅλα,
 πάλι καὶ πάντα νὰ γυρνᾷ σὲ σένα μ' ἕναν ὕμνο,
 Μ' ἐσένα τὸ ξανάνιωμα τοῦ κόσμου ν' ἀρχινᾷ
 τοῦ κόσμου τὸ ξανάνιωμα μ' ἐσέ νὰ παίρνη τέλος.
 Ποῦ νὰ τῆ βρῶ, καὶ σὰν τῆ βρῶ, ποῦ νὰ τὴν καταλάβω
 τῆς καλλονῆς σου τὴν ψυχὴ, Ναέ, καὶ τῆς ψυχῆς σου
 τὸ μυστικὸ πῶς νὰ τὸ πῶ, τί δάχτυλα, ποιά χέρια
 θὰ μοῦ τὸ παίξουνε καὶ ποιά πνοὴ θὰ μοῦ κυλίση
 τὸ μυστικὸ σου μέσα μου σὰ ροδοκόκκινο αἶμα.
 γιὰ νὰ τὸ κάμω λάλημα, πού νὰ τ' ἀξίζη ἐσένα ;

ΚΥΠΡΟΣ

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιὰ ! Στὴν Κύπρο τὴν ἀέρινη,
 στὴ μακαρία τῆ γῆ,
 στάζει τὸ μέλι διαλεχτὸ σὰν προῶτα ; Ἀκόμα γίνεται
 τ' ὀλόγλυκο κρασί ;

Ἡ χερουπιὰ ἢ ὀλόγλωρη λέει τὰ παλιὰ καὶ τ' ἄξια
 τῆς ἀργυρῆς ἐλιάς ;
 Καὶ τ' ἀηδονάκι τραγουδεῖ στὴν εὐωδιά τοῦ λάδανου
 τὰ πάθη τῆς καρδιάς ;

Κι οἱ ἀκρογαλιᾶς λαχταριστές, τ' ἀραξοβόλια ὀλόβαθα
 καὶ τὰ ἀκροτόπια ὀρθά,
 τὸ καρτεροῦνε τῆς θεᾶς τὸ ὑπέρχαλο ζαγνάντεμα
 καὶ δεύτερη φορὰ ;

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιὰ ! Στὴν Κύπρο τὴν πολύχαλκη,
 στὴν καρποφόρα γῆ,
 ἀκόμα ἢ μοίρα τῆς ὀργῆς, ἢ μοίρα ὅλων τῶν ὁμορφῶν
 ξεσπάει καὶ καταλεῖ ;

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιὰ ! καὶ φέριτε, κεληδῆστε μας
 τὸ εὐγενικὸ νησί.

Μὲς στὴ βαθιὰ τῆς ἀγκαλιὰ μητέρα ἢ Ἄσπρη θάλασσα
 νὰ κρύψη ἐσὲ ζητεῖ.

Τοῦ κάκου στεριές, πέλαγα, λαοὶ τριγύρω σου, ἡμεροὶ
 καὶ βάρβαροὶ λαοί,
 σ' εἶδανε, σ' ὄρεχτήκανε, καὶ κατὰ σὲ χυθῆκανε
 καὶ Ἀσία καὶ Ἀφρική.

Ρωμαίους καὶ Σαρακηνοὺς, Τούρκους καὶ Φράγκους γνώρισες.
 Ὡ Ροδαφνούσα ἐσύ,
 ἀπὸ τῆ Δύση ὁ βασιλιάς κι ὁ ρήγας σ' ἐρωτεύτηκαν
 ἀπ' τὴν Ἀνατολή.

Κι ἀπ' τὸν καιρὸ πού σέ ἤβρανε θαλασσομάχοι Φοίνικες,
ὡς τῶρα πού σοφὰ
πατάει σ' ἐσένα, ὁ Βρεταννός, πολλοὺς ἀφέντες ἀλλαξες,
δὲν ἄλλαξες καρδιά.

Κι εἶναι ἡ καρδιά σου ἐσὲ πιστή, καὶ δένεις μὲ γητέματα
καὶ πῆραν ἀπὸ σέ
μιὰ ρίζα τὰ διαβατικά καὶ μοίρανε τ' ἀλλότρια
δική σου χάρη, ὦ, ναί!

Καὶ τὴν Ἀστάρτη ξέγραψεν ἡ θεία Ποθοκρατόρισσα,
πού γέννησαν οἱ ἀφροί,
κι ἀπὸ τῆς Τύρου τὸ Μελκάρθ καὶ μὲ τὰ σπλάγχνα σου ἐπλάσες
τὸν Ἑλληνα Ἡρακλῆ.

Κι ἀφοῦ πετάζανε οἱ θεοὶ καὶ τῆς Παφίας ἀπόμεινε
συντρίμματα ὁ βωμός,
ἡ Ροδαφνούσα σου ἔφτασε καὶ γίνηκε τραγούδι σου
καὶ σ' ἄναψε, καημός.

Καὶ τοῦ Ἡρακλῆ τὸ ρόπαλο τὸ πῆρε καὶ κυνήγησε
τὸν ξένο, ἐκδικητής,
κι ἐσὲ λημέρι του ἔκαμε τὸ κάλεσμα προσμένοντας
τὸ μέγα, ὁ Διγενής.

Ἐσὺ κρυφοζωντάνεψες, ὠραῖο νησί, καὶ φύλαξες,
ἐσὺ τὰ προσκυνᾷς,
τῆς Ρωμιοσύνης τὰ εἶδωλα· τῆς ὁμορφιάς τὸ εἶδωλο
καὶ τῆς παλικαριάς.

Καλῶς μᾶς ἤρθατε, παιδιά! Στὴν Κύπρο τὴν ἀέρινη,
στὴ μακαρία γῆ,
στὸ ὠραῖο πολύπαθο κορμὶ ἢ ἀγνή ψυχὴ δὲν ἔσβησε.
Καὶ ζῆ, καὶ ζῆ, καὶ ζῆ!

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά »

ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Μητέρα μας πολύπαθη, ὦ ἀθάνατη,
δὲν εἶναι μόνο σου στολίδι οἱ Παρθενῶνες
τοῦ συντριμμιοῦ σου τὰ σπαθιά σ' τὰ κάμανε
φυλαχτά καὶ στεφάνια σου οἱ αἰῶνες.

Καὶ οἱ πέτρες πού τις ἔστησε στὸ χῶμα σου
τὸ νικηφόρο χέρι τοῦ Ρωμαίου,
κι ἡ σταυροθόλωτη ἐκκλησιὰ ἀπὸ τὸ Βυζάντιο,
στὸν τόπο τοῦ πολύστουλου ναοῦ τοῦ ἀρχαίου,

κι αὐτὸ τὸ κάστρο πού μουγκρίζει μέσα του
τῆς Βενετιᾶς ἀκόμη τὸ λιοντάρι,
κι ὁ μιναρὸς πού στέκει τῆς ὀλόμαυρης
καὶ τῆς πικρότατης σκλαβιάς ἀπομεινάρι,

καὶ τοῦ Σλάβου τὸ διάβα ἀντιλαλούμενο
στ' ὄνομα πού μᾶς ἔρχεται στὸ στόμα,
—μὲ τὸ γάλα τῆς μάνας, πού βυζάξαμε—
σὰν ξένη ἀνθοβολιά στὸ ντόπιο χῶμα,

ὅλα ἓνα νύφης φόρεμα σοῦ ὑφαίνουνε,
σοῦ πρέπουνε, ὦ βασίλισσα, σὰ στέμμα,
στὴν ὁμορφάδα σου ὁμορφιά ἀπιθώσανε
κι εἶναι σὰ σπλάχνα ἀπ' τὸ δικό σου τὸ αἷμα.

᾿Ω τίμια φυλαχτά, στολίδια ἀταίριαστα,
ὦ διαβατάρικα, ἀπὸ σᾶς πλάθεται αἰώνια,
κόσμος ἀπὸ παλιὰ κοσμοσυντρίμματα,
ἢ νέα τρανὴ πατρίδα ἢ παναρμόνια !

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιά »

ΠΑΥΛΟΣ ΜΕΛΑΣ

Σὲ κλαίει λαός. Πάντα γλωρὸ νὰ σειέται τὸ χορτάρι
στὸν τόπο πού σε πλάγιασε τὸ βόλι, ὦ παλικάρι !
Πανάλαφρος ὁ ὕπνος σου τοῦ Ἀπρίλη τὰ πουλιά

σάν τοῦ σπιτιοῦ σου νά τ' ἀκοῦς λογάκια καί φιλιὰ,
καί νά σοῦ φτάνουν τοῦ χειμῶνα οἱ καταφράχτες
σάν τουφεκιοῦ ἀστραπόβροντα καί σάν πολέμου κράχτες.
Πλατιά τοῦ ὀνείρου μας ἡ γῆ καί ἀπόμακρη. Καί γέρνει
ἐκεῖ καί σβεῖς γοργά.
Ἴερή στιγμή. Σάν πιό πλατιά τῆ δείχνεις, καί τῆ φέρνει
σάν πιό κοντά !

« Ἡ Πολιτεία καί ἡ Μοναξιά »

ΧΕΙΜΑΡΡΑ

Δέν τοὺς βαραίνει ὁ πόλεμος, ἄλλ' ἔγινε πνοή τους.
Σολωμός (Οἱ Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι)

Ἄς ἄνθισαν οἱ μυγδαλιές, κι ἄς τὴν κρυφομηναῖτε
τὴν ἀνοιξή ἀπὸ τώρα
μὲ τὰ γλυκοχαράματα καθὼς γοργοξυπναῖτε,
πουλάκια εἰρηνοφόρα.

Ἄς εἶναι μέσα μου ἡ καρδιά σκληρὰ σφιχτοδεμένη
ἀπὸ ἓνα ρήγα πόνο
ποῦ ἀπάνου σὲ χαλάσματα μαστόρεψε καί σταίνει
τὸ μαῦρο του τὸ θρόνο.

Ἄς ἄνθισαν οἱ μυγδαλιές. Νά ! Ὁ οὐρανὸς θολώνει,
νά ! τοῦ Φλεβάρη ἡ μπόρα
σὲ φοβερίζει ἀτίναχτη μὲ τ' ὄψιμο τὸ χιόνι,
πλάση λευκὴ ἀνθοφόρα.

Ἄς κλαίῃ καί μέσα μου ἡ καρδιά. Κι ἀπὸ τὰ κλάματά της
ἀθάνατο λουλούδι,
τῆς μοναξιάς παρηγοριά, τῆς χώρας παραστάτης,
φυτρώνει τὸ τραγούδι.

Τέλος νά πῆρε ὁ πόλεμος ; Ἄλλος δὲν εἶναι ἀγώνας ;
Ἐλλήνων ἱεροὶ λόχοι,
γιὰ ὕπνο βαρὺ σὰς δέχτηκε τῆς δόξας ὁ λιμιώνας ;
Ἡ δάφνη ἀμάραντη ; — Ὁχι !

Αγλούμενα ξενύχτηδων. Σωπάτε, χαροκόποι !

—“Ω σπαθωτή κιθάρα
 τυρταία, φόρεσε πύρινη, μπροστά στην κρύαν Εὐρώπη,
 κορόνα τῆ Χειμάρα!

Κιθάρα μου, ἀνυπόταχτῆ ψυχῆ, οἱ καιροὶ καὶ οἱ τόποι
 πάντα ὑποταχτικοί σου,
 φῶς πάρε ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο, νύχτα ἀπὸ τῆ Ροδόπη,
 καὶ λάμψε καὶ σκοπίσου.

Στὰ χειμαρριώτικα βουνὰ ροβόλα, τὰ τουφέκια
 τ’ ἄγρια συντρόφεψέ τα,
 μὲ τῆς πατρίδας τὴν ψυχὴ καὶ μὲ τ’ ἀστροπελέκια
 τὴν ἄγια γῆ χαιρέτα.

Γεῖά σας, χαρά σας, Βασιλιὰ νικητῆ, Κυβερνήτη
 μὲ τὴν τρανὴ τῆ γνώμη!
 Θυσίας βωμός ! Ἐκεῖ πετῶ. Φτερά μὲ πᾶν πετρίτη,
 ἐμένα εἶν’ ἄλλοι οἱ δρόμοι.

Στοὺς ξέγνοιαστούς, ἀλίμονο ! Τοὺς πρέπει νὰ εἶναι δοῦλοι,
 στὸν ἄρπαγα, τρομάρα !
 Ἡ Ἑλλάδα ποῦ ; Στὴν Ἡπειρο. Δόξα στὸ Κακκοσούλι,
 Νίκη σ’ ἐσέ, Χειμάρα!

Τὰ Γιάννενα ὄνειρεύονται, ἡ Κρήτη ξαποσταίνει,
 βουβὴ ἡ Θεσσαλονίκη,
 ἡ Ἀθήνα ξεφρατῶνει .. Ποιὸς βογγάει σὰ νὰ πεθαίνει ;
 —Χειμάρα, ὀλόρθη ! Οἱ λύκοι.

« Βωμοί »

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

[ΤΟ ΦΤΑΣΙΜΟ]

Θά βραδιάζη ἡ μέρα, ὅταν θά φτάνωμε
στοῦ χωριοῦ τ' ἀποσκιωμένα ἁλώνια·
θά φανοῦν λευκά τὰ χωριατόσπιτα
πίσω ἀπὸ τῶν πεύκων τ' ἀχροκλώνια.

Μακριὰ θ' ἀκούωνται ἀρνιῶν βελάσματα·
βραδινὴ καμπάνα θά σημαίνει·
στὴ βρυσούλα βόδια θά ποτιζονται,
θά καπνίζουν φουῖροι φλογισμένοι.

Θά βαθιανασαίνωμε στὸ διάβα μας
μυρωδιὰ ἀπὸ στάχυα θερισμένα.
Θά μᾶς εὐχρηθοῦν τὸ «καλῶς ἦρθατε»
χέρια ἀπὸ τὸν κάματο ἀργασμένα.

Ἀπὸ τὸ κατώφλι ἀναμερίζοντας
τοῦ καιροῦ τ' ἀγκάθια καὶ τὰ χόρτα,
τοῦ κλειστοῦ παλιόπυργου θ' ἀνοίξωμε
τὴ βαριά, τὴ σιδερένια πόρτα.

[ΓΛΥΚΟΧΑΡΑΜΑ]

Θά μᾶς ποῦν τὸ πρῶτο καλημέρισμα
πρωτοξύπνητα τὰ χελιδόνια
στὶς φωλιές τοῦ πύργου — πρῶτο σάλεμα
τῆς ζωῆς θά φτάσῃ ἀπὸ τ' ἁλώνια.

Καὶ θά τρικυμίσουν τὶς ἀτάραχτες
τῶν βουνῶν πλαγιές, τὶς σμαραγδένιες,
οἱ φωνές, ποὺ μαρτυροῦν τὸ ξύπνημα
τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς δουλειᾶς τὶς ἔγνοιες.

Στ' οὐρανοῦ τὸ ρόδισμα κατάντικρυ
τὰ κλειστά μ'ας μάτια θ' ἀνοιγοῦνε
κι ὕστερα ἀπὸ τόσα βασιλέματα
πρῶτο γλυκοχάραμα θὰ ἰδοῦνε.

[ΤΟ ΤΑΜΑ]

Γλιστερό τὸ μονοπάτι ἀπὸ πευκόφυλλα
στοῦ χωριοῦ τὴν ἐκκλησοῦλα θὰ μ'ας φέρη,
θὰ ζητᾷ σὲ σκίνων κλώνους μὲ τρεμόγελο
νὰ συγκαταηθῆ τ' ἀδύνατό μου χέρι.

Κάτω ἀπὸ φτελιές ψηλόκορμες, κισσόζωστες,
ἄγριο κλῆμα τὴ σκεπὴ της θ' ἀποκρούβη.
Κι ἂν δὲν ἦταν κρεμασμένο ἐκεῖ τὸ σήμαντρο,
δὲν ξεχώριζε ἀπὸ χωριανὸ καλύβι.

Ταπεινὴ, φτωχοῦλα, ἡ πίστι τὴ θεμέλιωσε
κι ἔχει γύρω εἰκόνες ἄτεχνα γραμμένες,
μὰ εἶν' ὁ Θεὸς ἐκεῖ κοντύτερα στὸν ἄνθρωπο,
παρὰ σ' ἄλλες ἐκκλησιές λαμπροχτισμένες.

Στ' Ἄγιο Βῆμα ἐμπρός, λυγίζοντας τὰ γόνατα,
προσευχὴ ἢ ψυχὴ μου ἀμίλητη θὰ λείη
καὶ τὰ χέρια μου θ' ἀνάψουν, καθὼς τὸ 'ταῖα.
τὸ καντήλι, πού μερόνυχτα θὰ καίη.

[ΤΑ ΠΡΩΤΟΒΡΟΧΙΑ]

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια θὰ ῥθουν τὰ μηνύματα
τοῦ χειμῶνα : τὸ ποτάμι θὰ θολώσῃ,
θὰ τριζοβολοῦν ξερὰ τὰ πλατανόφυλλα,
θὰ κρώσῃ ἡ νύχτα καὶ θὰ μεγαλώσῃ.

Θὰ δροσοσταλάζουν κόκκινα τὰ κούμαρα,
κυκλαμιές θ' ἀνθοῦν στὸ χῶμα ταίρια ταίρια,
θὰ καπνίζουν σφαλιστὰ τὰ χωριατόσπιτα,
καὶ θ' ἀρχίσουν τὰ σπιτιάτικα νυχτέρια.

Θά σωπάση ὁ τζίτζικας, κι ἐτοιμοτάξιδα
γι' ἄλλων τόπων "Ανοιξη, μακριά ἀπ' τὰ χιόνια,
βράδῳ βράδῳ ὡς τὰ μεσοῦρανα θά χύνωνται,
μαῦροι φτερωτοὶ σταυροί, τὰ χελιδόνια.

"Ὡ χαρά μας ! τὸ χειμῶνα θά προσμένουμε,
δίχως πάγους καὶ χιονιές νὰ φοβηθοῦμε :
τῆς ζωῆς μας τὸ στερνὸ ταξίδι ἐκάναμε
καὶ τὴν "Ανοιξη ἄλλων τόπων δὲν ποθοῦμε !

« Θά βραδυάζη »

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΑΗΣ

ΕΛΙΑ

Στὴν κουφάλα σου ἐφώλιασε μελίσι,
γέριχη ἐλιά, πού γέρνεις μὲ τὴ λίγη
πρασινάδα πού ἀκόμα σὲ τυλίγει
σά νά 'θελε νὰ σὲ νεκροστολίση.

Καὶ τὸ κάθε πουλάκι στὸ μεθύσι
τῆς ἀγάπης πιπίζοντας ἀνοίγει
στὸ κλαρί σου ἐρωτιάτικο κυνήγι,
στὸ κλαρί σου πού δὲ θά ξανανθίση.

"Ὡ, πόσο στὴ θανή θά σὲ γλυκάνουν,
μὲ τὴ μαγευτικὰ βοή πού κάνουν,
ὀλοζώντανης νιότης ὀμορφάδες,

πού σά θύμησες μέσα σου πληθαίνουν·
ὦ, νὰ μπορούσαν ἔτσι νὰ πεθαίνουν
καὶ ἄλλες ψυχές τῆς ψυχῆς σου ἀδερφάδες.

ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε. «Ἐγὼ ἓνα ἀνίψι, τὸν Εὐκλέα,
 τρία ἀδέρφια, γιό, πατέρα, Ὀλυμπιονίκες.

Νὰ μ' ἀφήσετε πρέπει, Ἐλλανοδίκες,
 κι ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὠραῖα
 κορμιά, πού γιὰ τ' ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
 παλεύουν, θαυμαστές ψυχὲς ἀντρίκιες.

Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 στὸν αἰῶνα τὸ σόι μου θὰ φαντάζη
 μὲ τῆς ἀντρεῖᾶς τ' ἀμάραντα προνόμια.

Μὲ μάλιαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
 ὕμνος χρυσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου».

ΚΑΡΔΑΚΙ

Τ' ἄγνωρα ρεποθέμελα τοῦ ἀρχαίου
 ναοῦ στὸ ἔρμο ἀκροθαλάσσιο πλάι
 χορταριασμένα κείτονται. Γελάει
 γύρου ὁμορφάδα κόσμου πάντα νέου.

Καὶ λέω πού ἀκόμα ἀπ' τὴν κορφὴ τοῦ ὠραίου
 βουνοῦ στ' ἄσπρα ντυμένη ροβολάει
 ἡ ἀρχαία ζωὴ, κι αὐτοῦ φεγγοβολάει
 λαμπρὸς ναὸς τεχνίτη Κερκυραίου.

Χρυσόνειρο, σὲ βλέπω, γιατί μ' ἔχει
 μαγέψει τὸ νερὸ στὴν κρύα βρύση,
 πού μέσαθε ἀπὸ τ' ἅγιο χῶμα τρέχει.

Ἔτσι κάποιος θεὸς θὰ τό 'χη ὀρίσει·
 κι ὅποιος ξένος ἐκεῖ τὰ χεῖλη βρέχει,
 στὰ γονικά του πλιά δὲ θὰ γυρίση.

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πάλε ξυπνάει τῆς ἀνοιξης τ' ἀγέρι
 στὴν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα·
 σὰ νύφ' ἢ γῆ, πόχει ἄμετρα ἄνοθη προίκα,
 λάμπει, ἐνῶ σβηέται τῆς αὐγῆς τ' ἀστέρι.

Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
 ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα·
 τῆ φύση στὴν καλή της ὥρα ἐβροῆκα,
 λαχταρίζει ἢ ζωὴ σ' ὅλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσκοβολιὰ καὶ κάθε χρῶμα,
 κάθε πουλιοῦ κελάγημα ξυπνάει
 πόθο στὰ φυλλοκάρδια μου κι ἐλπίδα,

νὰ σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἅγιο χῶμα,
 νὰ ξαναἰδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
 ὁμορφὴ μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ

ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

Τιμὴ σὲ ἐκείνους, ὅπου στὴν ζωὴ των
 ὄρισαν καὶ φυλάγουν Θερμοπύλες,
 ποτὲ ἀπὸ τὸ χρέος μὴ κινουῦντες·
 δίκαιοι κι ἴσιοι σ' ὅλες των τὲς πράξεις,
 —ἀλλὰ μὲ λύπη κιόλας κι εὐσπλαχνία·
 γενναῖοι ὡσάκις εἶναι πλούσιοι, κι ὅταν
 εἶναι πτωχοί, πάλ' εἰς μικρὸν γενναῖοι,
 πάλι συντρέχοντες ὅσο μποροῦνε·
 πάντοτε τὴν ἀλήθειαν ὁμιλοῦντες,
 πλὴν χωρὶς μίσος διὰ τοὺς ψευδομένους.

Και περισσότερη τιμὴ τοὺς πρέπει,
ὅταν προβλέπουν — και πολλοὶ προβλέπουν —
πῶς ὁ Ἐφιάλτης θὰ φανῆ στὸ τέλος,
κι οἱ Μῆδοι ἐπιτέλους θὰ διαβοῦνε.

« Ποιήματα »

ΙΘΑΚΗ

Σὰ βγῆς στὸν πηγεμὸ γιὰ τὴν Ἰθάκη,
νὰ εὐχεσαι νὰ ἴναι μακρὺς ὁ δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.

Τοὺς Λαιστρυγόνας και τοὺς Κύκλωπας,
τὸν θυμωμένο Ποσειδῶνα μὴ φοβᾶσαι,
τέτοια στὸν δρόμο σου ποτέ σου δὲν θὰ βρῆς,
ἂν μὲν ἡ σκέψις σου ὑψηλὴ, ἂν ἐκλεκτὴ
συγκίνησις τὸ πνεῦμα και τὸ σῶμα σου ἀγγίξῃ.
Τοὺς Λαιστρυγόνας και τοὺς Κύκλωπας,
τὸν ἄγριο Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσης,
ἂν δὲν τοὺς κουβανῆς μὲς στὴν ψυχὴ σου,
ἂν ἡ ψυχὴ σου δὲν τοὺς στήνῃ ἔμπρός σου.

Νὰ εὐχεσαι νὰ ἴναι μακρὺς ὁ δρόμος.
Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωιὰ νὰ εἶναι,
ποῦ μὲ τί εὐχαρίστηση, μὲ τί χαρὰ
θὰ μπαίνης σὲ λιμένες πρωτοῖδωμένους,
νὰ σταματήσης, σ' ἐμπορεῖα Φοινικικὰ
και τὲς καλὲς πραγμάτιες ν' ἀποκτήσης,
σεντέρια και κοράλλια, κεχριμπάρια και ἔβενους·
σὲ πόλεις αἰγυπτιακὲς πολλὲς νὰ πᾶς,
νὰ μάθης και νὰ μάθης ἀπ' τοὺς σπουδασμένους.

Πάντα στὸ νοῦ σου νὰ ἴχῃς τὴν Ἰθάκη.
Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμὸς σου.
Ἄλλὰ μὴ βιάζῃς τὸ ταξίδι διόλου.
Καλύτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέση
και γέρος πιά ν' ἀράξῃς στὸ νησί,

πλούσιος με ὅσα κέρδισες στὸν δρόμο,
μὴ προσδοκῶντας πλούτη νὰ σὲ δώση ἡ Ἰθάκη.

Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τὸ ὠραῖο ταξίδι.
Χωρὶς αὐτὴν δὲν θὰ βγαίνες στὸν δρόμο.
Ἄλλα δὲν ἔχει νὰ σὲ δώση πιά.

Κι ἂν πτωχικὴ τὴν βρῆς, ἡ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε.
Ἔτσι σοφὸς ποὺ ἔγινες, μὲ τόση πείρα,
ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες οἱ Ἰθάκες τί σημαίνουν.

« Ποιήματα »

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΕΣΤΙΑΔΕΣ

Βαθιά ἄκραχτα μεσάνυχτα, τρισκότεινοι οὐρανοὶ
πάν' ἀπ' τὴν πολιτεία τὴν κοιμισμένη
κι ἄξαφνα σέρνει τοῦ Κακοῦ τὸ Πνεῦμα μιὰ φωνή,
τρόμου φωνὴ κι ὄλοι πετιοῦνται ἀλαλιασμένοι.

«Ἐσβησε ἡ ἄσβηστη φωτιά!» κι ὄλοι δρομοῦν φορὰ
τυφλοὶ μέσα στὴ νύχτα νὰ προφτάσουν,
ὄχι μ' ἐλπίδα πὼς μπορεῖ νὰ 'ν' ψεύτρα ἢ συμφορά,
παρὰ νὰ δοῦν τὰ μάτια τους καὶ τὴ χορτάσουν.

Θαρρεῖς νεκροὶ κι ἀπάριασαν τὰ μνήματ' ἀραχνά,
σύγκαιρα ὀρθοὶ γιὰ τὴ στερνὴ τὴν κρίση,
κι ἐνῶ οἱ ἀνέγνωμοι σπαρνοῦν μὲς σὲ κακὸ βραχνά,
μὴν τύχη τρέμουνε κανεὶς καὶ τοὺς ζυπνήση.

Μ' ἓνα πνιχτὸ μονόχρωτο ἀναφιλητὸ σκυφοτὶ
πρὸς τῆς Ἐστίας τὸ Ναὸ τραβοῦνε,
καὶ μπρὸς στὴν Πύλη διάπλατα τὴ χάλκινη ἀνοιχτὴ
ἓνα τὰ μύρια γίνονται μάτια νὰ ἰδοῦνε.

Καὶ βλέπουν: μὲ τῆς γνώριμης ἀρχαίας των ἀρετῆς
τὸ σχῆμα τ' ἀνωφέλευτο ντυμένες,
στὸν προδομένο τὸν βωμὸν ἐμπρὸς γονυπετεῖς
τις Ἑστιάδες τις σεμνές, μὰ κολασμένες.

Τὸ κρίμα τους ἐστάθηγε μιὰ ἄβουλη ἀναμελιά
κι ἀραθυμιά —σάν τῆς δικῆς μας νιότης!
μὰ ἡ Ἄγια ἡ Φωτιά, μιὰ πόσβησε, δὲν τὴν ἀνάβει πλιά
ἀνθρώπινο προσάναμμα ἢ πυροδότης.

Κι ὅσο κι ἂν μὲ τις φοῦχτες των σκορπίζουν στὰ μαλλιά
μὲ συντριβὴ καὶ μὲ ταπεινοσύνη,
τοῦ κάκου! στὴ χλιά χόβολη καὶ μὲς στὴ στάχτη πλιά
σπίθας ἰδέα οὐδ' ἔλπιση δὲν ἔχει μείνει.

Κι εἶναι γραμμένη τοῦ χαμοῦ ἢ Πολιτεία· ἐχτός
ἂν, πρὶ ὁ καινούριος ὁ ἥλιος ἀνατείλη,
κάμη τὸ θάμα του ὁ οὐρανὸς καὶ στ' ἄωρα τῆς νυχτὸς
μακρόθυμος τὸν κεραυνὸ του κάτω στείλη.

Κι ἂν εἶν' καὶ πέση ἀπάνω τους, ἄς πέση! ὅπως ζητᾶ
τὸ δίκιο κι οἱ Παρθένες τὸ ζητοῦνε,
πού ἰδοῦ τις, μὲ τὰ χέρια τους στὰ οὐράνια σηκωτὰ
καὶ τὴν ψυχὴ στὰ μάτια τους τὸν προσκαλοῦνε.

Τάχα τὸ θάμα κι ἔγινε; — Πές μου το νὰ σ' τὸ πῶ,
γνώμη ἄβουλη, γνώμη ἄδικη μιᾶς νιότης
σάν τὴ δικιά μας, πόσβησεν ἔτσι χωρὶς σκοπὸ
κι ἀκόμα ζῆ καὶ ζένεται —μὲ τὸ σκοπὸ της!

« Σκαραβαῖοι καὶ Τερακότες »

ΤΡΕΛΗ ΧΑΡΑ

Μὲ γυμνὸ πόδι στὰ πλούσια λουλούδια,
μὲ ξέπλεγα στὶς αὔρες τὰ μαλλιά της
πετὰ ἢ τρελὴ Χαρά μὲ τὰ τραγούδια,
παιδούλα δροσερὴ σὰ μοσχομπάτης.

Σάν πεταλούδα βελουδένια χνούδια
 τινάζει απ' τὰ πολύχρωμα φτερά της,
 και στὰ τετράξανθά της τὰ πλεξούδια
 κάτι αντιφέγγει σὰ μεσημεριάτης.

Και τὴ χαρά της δὲν κρατάει στὰ στήθια,
 μὰ ἐκεῖ, πού τρελά κρᾶζει : «τί μοῦ λείπει;»,
 νά σου πετιέται ἀπὸ τὰ κουφολίθια

ἡ γριά ἡ Ἠχώ και τῆς φωνάζει : « ἡ λύπη!
 Εἶμαι γριά και ξέρω· μόνον ἂν πάθης,
 μπορεῖς και τί ἔναι ἡ χαρά νά μάθης».

« Σκαρβαῖοι και Τερρακόττες »

ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΦΩΣ

Μεσουρανὶς ἡ ὀλόφεγγη Σελήνη
 λαμποκοπᾷ κι ἀστράφτει πέρα ὡς πέρα,
 τὸ φῶς της μὲς στὸν ἔρημον αἰθέρα
 τῆς νύχτας ὅλα τ' ἄλλα φῶτα σβήνει.

Μὰ ἐκεῖ βαθιά, πού ροδοφέγγει ἡ μέρα,
 ὅταν μικρὴ ζωὴ στὴ νύχτα μείνη
 ἔν' ἄστρο λίγο μὰ δικό του χύνει
 φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἄγνωστὴ του σφαῖρα.

Κι εἶπα : τέτοιο καλὸ μακριὰ ἔπὸ μένα,
 ἀφοῦ κοντὰ σὲ μεγαλεῖα ξένα
 ὅ,τι σιμώνει τὸ δικό του χάνει.

Καλύτερα μακριὰ και μοναχός μου !
 σὲ μιὰ ἄγνωστη κρυφὴ γωνιά τοῦ κόσμου.
 λίγο μὰ και δικό μου φῶς μὲ φτάνει.

« Σκαρβαῖοι και Τερρακόττες »

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΡΘΟ ΣΤΕΚΕΣΑΙ ΑΝΤΙΚΡΥ ΜΟΥ, ΟΛΟΜΟΡΦΟ ΒΟΥΝΟ

Ὅρθο στέκεσαι ἀντίκρυ μου, ὀλόμορφο βουνό,
βουνό μὲ τ' ἄσπρα μάρμαρα καὶ τὰ σγουρά τὰ πεῦκα
γλαρό, ἱλαρό πρὸς τὸ γλαυκὸν ὑψώνεσαι οὐρανὸ
καὶ λυγερόκορμο καθὼς τῶν λαγκαδιῶν σου ἡ λεύκα.

Ὀλόγυμνη ἢ χαλκόμαβη χυτὴ σου κορυφή,
στὰ πλάγια σου σὰ μὲ χλωρὰ σμαράγδια ἀριοντυμένο
ἔτσι χρυσὸ στὸ δειλινὸ καθὼς ἔχεις βαφῆ,
ὡσὰν ὀλόφωτο ὄνειρο φαντάζεις ὑψωμένο.

Ὀλόρθο, ὀλόφωτο ὄνειρο ποῦ ἡ κορυφή ψηλὰ
ἀνέγναιαση ἂν στὰ πόδια της κοιλάδα πρασινίζει
κι ἂν τραγουδοῦνε τὰ πουλιά καὶ τὸ νερὸ κυλᾷ,
ἀτάραχη πρὸς τὸ γλαυκὸ περιήγρο ἀντικρίζει.

Καὶ μόνο τῆ γαλήνη της ἀφήνει νὰ συρθῆ,
ἴσκιος στὴ ράχη ρόδινος καὶ στὴν πλαγιὰ ν' ἀπλώση
καὶ μόνο τὴν ἀνάσα της σκορπίζει νὰ χυθῆ,
τὸ ράθυμο τὸ δειλινὸ γλυκὰ νὰ βαλσαμώση.

Μὲ τὸ νερὸ στὰ βάρη σου, βουνό, ποῦ ἀργοκυλᾷ
καὶ μὲ τὸ πεῦκο, ὀλόγυρα τὸ δάσος ποῦ τὸ κλείνει
καὶ τὸν ἀέρα χαίρεται ποῦ φτάνει ἀπὸ ψηλὰ
καὶ στὰ κλαδιά του χύνεται, κύμα καὶ φλοῖσβος σβήνει.

Μὲ τὴν κοιλάδα ἐμὲ ἢ ζωὴ καὶ τὴν πλαγιὰ ἀδερφή,
δὲ φτάνει μήτε ὡς ὄνειρο τὸ ψῆλος σου νὰ ᾿γγίση
ὦ, ἄς ἦταν τῆ γαλήνη της μονάχα μιὰ κορυφή
καὶ στὸ δικό της δειλινὸ ροδόχρωμη νὰ χύση.

« Ἀπλοῖ Τρόποι »

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΒΡΑΔΥ Σ' ΕΝΑ ΧΩΡΙΟ

Γαληνεμένη, ξάστερη, γαλάζια πέρα ως πέρα,
 κρουστάλλινη απ' τόν ὄρθρο της ως τόν ἑσπερινό της,
 κι εἶχε πλανέψει και τ' ἀχνό χρυσό φεγγάρι· ἡ μέρα
 κι ἀργοταξίδευε ἄγρυπνο κι αὐτὸ στὸν οὐρανὸ της.

Τώρα ἀπὸ κάτω απ' τὰ βουνὰ τὰ θεϊκὰ πού ἰσκιῶσαν,
 μαζῶξαν τὰ κοπάδια τους απ' τὰ λιβάδια οἱ στάνες,
 τοῦ κάμπου τὰ μικρόπουλα σπαράσανε, θολῶσαν
 τὰ στενορῦμια τοῦ χωριοῦ κι οἱ αὐλές τους με τίς δράνες.

Πλῆθος οἱ ὀλόχαρες φωνές κι ἐσβῆσαν λίγο-λίγο·
 κάποια τζιτζίκια μοναχὰ λαλοῦν, και πρὸς τ' ἀμπέλια
 κάποιες κοπέλες ξένοιαστες γυρνώντας απ' τὸν τρύγο
 σκορπᾶνε ἀκόμα στὴν ἔρμια τὰ δροσερά τους γέλια.

᾽Ω ! σὰν ἀρχίση γύρω μου γιὰ πάντα νὰ νυχτώνη,
 δὲ θέλω τὰ ξερόφυλλα νὰ τρεμοφτερουγίζουν
 στὸ δρόμο μου κι ἀπάνω μου οἱ ὄρφανεμένοι κλώνοι
 μ' ἕνα βραχνὸ παράπονο νὰ με καλονυχτίζουν.

Θέλω τὸ βράδυ, πού θὰ ῥθῆ νὰ μ' ἀγκαλιάσῃ νὰ ναι
 εἰρηνικὸ σὰν τ' ἀγαθὸ, σὰν τ' ἅγιο ἐτοῦτο βράδυ·
 πὼς πέφτ' ἡ νύχτα τὰ τρελὰ τζιτζίκια νὰ ξεχνᾶνε,
 και νὰ μοῦ λένε γιὰ τὸ φῶς και μέσα στὸ σκοτάδι.

Θέλω οἱ θαμπές μου οἱ θύμησες στὸ βάθος νὰ περνοῦνε,
 σὰν τίς κοπέλες τοῦ χωριοῦ κι ἐκεῖνες· νὰ ἔχω γείρει
 στὴ γριὰν ἐλιά μας, νὰ γρικῶ σκυφτὸς ν' ἀχολογοῦνε
 τὰ γέλια τους απ' τῆς ζωῆς μακριὰ τὸ πανηγύρι...

« Σκιές »

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Δὲν ξέρω πῶς νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ. Μὰ ὁ δρόμος, χθὲς τὸ βράδυ,
μὲς στὴ σταχτιά τὴ συννεφιά σὰ θέατρο εἶχε γίνεϊ.
Μόλις φαινόταν ἡ σκηνὴ στ' ἀνάριο τὸ σκοτάδι
καὶ σὰ σκιὲς φαινόντανε μακριά μου οἱ θεατρίνοι.

Τὰ σπίτια πέρα κι οἱ αὐλὲς καὶ τὰ κλωνάρια ἀντάμα
ἔλεγες κι ἦταν σκηνικὰ παλιὰ καὶ ξεβαμμένα,
κι ἐκεῖνοι ἐβγαῖναν κι ἔπαιζαν τ' ἀλλόκοτό τους δράμα,
κι ἄκουγες βόγγους κι ἄκουγες καὶ γέλια εὐτυχημένα.

Ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἐβγαίνανε κι ἐσμίγαν κι ἐπαγαῖναν
κι ἦτανε μιὰ παράσταση καὶ θλιβερὴ κι ὠραία.
Κι ἔβγαينه, Θεέ μου ! κι ἡ νυχτιά, καθὼς ἐπαρυσταῖναν,
ἔβγαينه, Θεέ μου, κι ἔριχνε τὴ μαύρη τῆς αὐλαία.

« Σκιὲς »

ΤΟ ΣΤΕΡΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Πῆρην στρατὶ στρατὶ τὸ μονοπάτι
βασιλοπούλες καὶ καλοκυράδες,
ἀπὸ τίς ξένες χῶρες βασιλιάδες
καὶ καβαλάρηδες ἀπάνω στ' ἄτι.

Καὶ γύρω στῆς γιαγιᾶς μου τὸ κρεβάτι,
ἀνάμεσ' ἀπὸ δυὸ χλωμές λαμπάδες,
περνούσανε καὶ σὰν τραγουδιστάδες
τῆς τραγουδοῦσαν —ποιός τὸ ξέρει;— κάτι.

Κανεῖς γιὰ τῆς γιαγιᾶς μου τὴν ἀγάπη,
δὲ σκότωσε τὸ Δράκο ἢ τὸν Ἀράπη,
καὶ νὰ τῆς φέρῃ ἀθάνατο νερό.

Ἡ μάνα μου εἶχε γονατίσει κάτω·
κι ἀπάνω —μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρὸ—
ὁ Ἀρχάγγελος χτυποῦσε τὰ φτερά του.

ΔΕΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Χριστέ μου, δῶσ' του τὴ χαρὰ, τὴ μόνη πού μπορούσε
 νὰ σοῦ ζητήση ἀπάνω ἐκεῖ νοσταλγικά ἢ ψυχὴ του·
 κάνε τὸ θαῦμα κι ἄσε τον νὰ ζήση ὅπως ἐζούσε
 σὲ μιὰ μεριά πού τάχατες νὰ μοιάζῃ τὸ νησί του.

Νά 'ναι τὰ βράχια στὸ γκρεμὸ βαθιὰ κουφалиασμένα,
 νά 'χῃ σωριάση ἢ θάλασσα στὴν ἀμμουδιὰ τὰ φύκια,
 κι ἀράδα ἀράδα στὸ γυαλὸ δεμένα, ἀποσταμένα,
 νὰ σιγοτρίζουν τὰ φτωχὰ σκιαθίτικα καΐκια.

Νά 'ν' οἱ νησιώτισσες οἱ γριές, κι οἱ νιές οἱ πεθαμένες,
 αὐτές, πού τις θλιμμένες τους μᾶς ἔλεγε ἱστορίες,
 νὰ γνέθουν τὸ λινάρι οἱ γριές στὴν πόρτα καθισμένες,
 καὶ στὰ παράθυρα σιμὰ ν' ἀνθίζουν οἱ γαζίες.

Κι ὕστερα ἀκόμα νά 'ναι ἐλιές καὶ νά 'ναι κυπαρίσσια,
 σκυμμένα νά 'ναι, καὶ τὸ φῶς τ' ἀχνὸ νὰ προσκυνᾶνε,
 νὰ τόνε περιμένουνε στὸν κάμπο τὰ ξωκλήσια,
 καὶ τὴν καμπάνα τους μακριὰ οἱ ἀγγέλοι νὰ χτυπᾶνε.

Δῶσ' του, Χριστέ μου, τὴ στερνὴ χαρὰ νὰ ἰδῇ καὶ πάλι,
 τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι,
 ἄχ! ἔτσι ἀθῶα κι ἔτσι ἀπλὰ κι ἀγνὰ τὴν εἶχε ψάλλει,
 πού τῆς ἀξίζει ἐκεῖ ψηλά, μαζί μ' αὐτὸν ν' ἀγιάσῃ...

« Σκιές »

ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΤΟ ΛΕΝΕ Τ' ΑΗΔΟΝΑΚΙΑ

Ἄ! πῶς χτυπᾶ καμιά φορὰ τοῦτ' ἢ καρδιὰ κι ἀναφτερᾶ
 τώρα στὰ γεροντάματα,
 σὰν νιὸς νὰ ξαναχαίρομαι φεγγάρι - μέρα, ἀστροφεγγιά,
 δύσες, γλυκοχαράματα.

Σὰν ἀπ' τὴν τάξη τῆ μουχλή, στὸ πατρικό μου νὰ γυρνῶ,
καὶ νὰ ἔχω σκόλη τρῆμερη,
καὶ νὰ εἶμαι γιὰ τὸ Γαλατὰ καὶ γιὰ τ' ἀθάνατο βουνό,
μὲ τὴν πλαγιὰ τὴν ἡμερη.

Κι ἐκεῖ σὰ νὰ μὲ καρτεροῦν γιδάρηδες μου πιστικοί,
πρατάρηδες συντρόφοι μου,
μ' ἄλλους νὰ μπαίνω στὸ λογγὰ κι ἄλλοι ἀπ' τὴν ἄγναντη κορφή
νὰ ρίχνουν στὸ πιστρόφι μου.

Κι ἀκόμα σὰν νὰ ἔτοιμα, τυρί, μυζήθρα, τὸ σφαχτό
καὶ τὸ γλυκὸ τὸ νιότικο,
κι ἀπὰ σὲ πλατανόφυλλα τὸ κοκορέτσι τὸ ζεστό,
καὶ τὸ ρακὶ τ' Ἀιλιώτικο.

Κι ὕστερα σὰ νὰ μοῦ κρατοῦν τὴν καλαμάτα στὸ χορὸ
βλαχοῦλες καὶ βλαχόπουλα,
κι ἐκεῖ ποῦ σειέμαι καὶ λυγῶ καὶ στρίβω καὶ νυχοπατῶ,
νὰ μοῦ φωνάζουν : ὄπουλα !..

"Α ! πῶς χτυπᾷ καμιὰ φορά τούτ' ἡ καρδιά κι ἀναφτερεᾷ,
καὶ πῶς μ' ἀνάβουν τὰ αἵματα,
σὰ νὰ ἔμαι ἐκεῖ νὰ τραγουδῶ μὲ τὴ φλογέρα συνοδειά :
«Τὸ λένε τ' ἀηδονάκια στὰ κλεισορέματα...»

« Μεσολογίτικα »

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΑΥΜΑ

Ἐδῶ μπρὸς στὸ περίστυλο τοῦ ἀρχαίου ναοῦ, μόλις φταστός
σ' ἔκσταση ὁ νοῦς —σὲ θαύματα παρόμοια ὡς τῶρα ξένος—
στὴ μετουσίωση ἢ ψυχῇ, στὸ θάλος μέσα τοῦ φωτός
ὄλ' ἡ καρδιά — ὁ εὐτυχισμένος ὕμνος μαρμαρωμένος !

Σκέψη καμμιὰ ἄλλη, ἀντίφωνο πολὺβοο μῆτε ρεμβασμός,
στὰ τέλια τοῦ χρυσοῦ κισσοῦ μιὰν αὔρα ἀρμονισμένη,
τὸ χάλασμα ὅλο λούλουδα, ὁ καιρός, ἡ τύχη, ἕνας σεισμός,
τ' ἀνάστησε καὶ τὰ ἔδεσεν ὅπως ἡ φύση δένει !

Ἄνηφορίσματα ἱερά σέ βάτους μέσα καί ἀγκαθιές,
 γεμάτος τώρα ἀπ' τὸ διπλὸ ρυθμὸ τὸ γύρω νά με !
 Τὴν ἀγωνία μου ξέχασα καὶ τὶς πληγές μου τὶς βαθιές
 καὶ σὰς δοξάζω στ' ὄνειρο τὸ ξύπνιο, πού κοιμᾶμαι.

« Ἀσφόδελοι »

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΠΗΣ

ΚΥΠΡΟΣ

Κύπρο, πῶς νὰ σέ πῶ ; —μικρὴν Ἑλλάδα,
 ἢ τῆς Ἑλλάδας κόρη, ἢ Ἑλλάδα ἀκεραία ;
 Μὰ ὅπως καὶ νὰ σέ πῶ, ἐσὺ λαμπάδα
 καίεις στοὺς αἰῶνες μέσα πανωραία,

στὴν πνοὴ τῶν Αὐρῶν καὶ τῶν Ζεφύρων!...
 Κόρες σου ἐσὲ ἀκριβές οἱ Ροδαφνοῦσες,
 ὦ χώρα τῶν Ἐρώτων καὶ τῶν Μύρων,
 ὦ Νησί φιλημένο ἀπὸ τὶς Μοῦσες!

Μ' ἂν εἶσαι μὲ τς ἀνθούς τοῦ γλυκανίσου
 καὶ μὲ τὰ ροδοστάματα πλασμένη,
 εἶσαι καὶ Μάνα τῆς Συγκλητικῆς σου,
 ὦ Μεγαλόνησο ἀντρειωμένη !

Καὶ μὲ τοῦ Ἀντρόνικου σου τὴν ψυχὴ,
 στὰ Μαρμαρένια Ἀλώνια,
 πόσες φορές δὲν πάλεψες ἐσὺ
 μὲ τὸ Χαμό ; Καὶ βγήκες ἀπ' τὰ χρόνια

πάντα ξανανιωμένη — ἄξαφνο φύλλο
 ἀνοιξῆς νέας! Γιατὶ στὴν ἀγκαλιά σου
 κρατᾶς σὰ φυλαχτὸ τὸ Τίμιο Εὖλο,
 πού σοῦ ἔφερε ἡ βυζαντινὴ Κυρά σου.

Καὶ δὲν μπορεῖ κανένα ξένο χέρι
 νὰ σοῦ τὸ πάρη δίχως νὰ καῖ
 ὦ Κύπρο, ἀπὸ τὸ θεῖο Περιστέρι
 τρισαγιασμένη, ὦ Κύπρο Ἑλληνική.

Εἴμ' εὐτυχῆς πού σέ εἶδα, πού τὰ δῶρα
 ἔψαλλα τὰ κρυφά σου —Χελιδόνι!—
 καὶ πῶς εὐτυχῆς ἂν θενὰ ζῶ τὴν ὥρα
 τῆς Λευτεριάς σου, πού ἔρχεται, σιμώνει

Περιοδικὸ « Νέζ Ἑστία »

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ 1942

Φέτος στὴ θέση τοῦ Χριστοῦ
 στὸ Γολγοθὰ οἱ ἐχθροὶ μας
 καρφώνουνε τὴ Λευτεριά
 καὶ κλαίει, πονεῖ ἡ ψυχὴ μας.

Μὰ ἀπὸ τὸν τάφο τῆς θὰ βγῆ
 καὶ πάλι ἀναστημένη !
 Τὴν περιμένουμε ἄγρυπνοι,
 σκυφοί, γονατισμένοι.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΦΝΗΣ

ΤΟ ΠΑΤΡΙΚΟ ΜΑΣ ΣΠΙΤΙ

Τὸ πατρικὸ μας σπίτι, στὸ λιμάνι,
 πού γνώρισε δυὸ ὀλάκερους αἰῶνες,
 σὲ τέσσερες στεκότανε κολόνες,
 παμπάλαιο ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Ὀσμάνη.

Στὴ στέγη του ἂν βροντούσανε οἱ χειμῶνες,
 κυκλώπειο πάντα κι ἄτρεμον ἐφάνη·

ψηλά οί άγιονορείτικες εικόνες
μέ τὸ ἱερὸ ὀλοτρόγυρα λιβάνι.

Κι ὅταν ἡ Μούσα ἐπάνω σου ἀγρυπνοῦσε,
καὶ τὰ φτερά κρατώντας ἀπλωμένα,
τὸ χέρι μου καλόβουλη ὀδηγοῦσε,

ψηλώνανε οἱ κολόνες του ὀλοένα,
νὰ πᾶνε ἀεροσάλευτο τὸ σπίτι
στὸν ἔβδομο οὐρανὸ τοῦ Ἄποσπερίτη !

« Ὁ ἀνθισμένος δρόμος »

Ο παρών οδηγός αποτελεί μέρος του προγράμματος και έχει σκοπό να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς στην υλοποίηση των εκπαιδευτικών τους δραστηριοτήτων. Ο οδηγός περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τους στόχους, τα περιεχόμενα και τις μεθοδολογίες που θα χρησιμοποιηθούν. Η επιτυχία του προγράμματος εξαρτάται από την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών και την αμοιβαία συνεργασία μεταξύ τους.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο παρών οδηγός περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τους στόχους, τα περιεχόμενα και τις μεθοδολογίες που θα χρησιμοποιηθούν. Η επιτυχία του προγράμματος εξαρτάται από την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών και την αμοιβαία συνεργασία μεταξύ τους.

Ο παρών οδηγός περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τους στόχους, τα περιεχόμενα και τις μεθοδολογίες που θα χρησιμοποιηθούν. Η επιτυχία του προγράμματος εξαρτάται από την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών και την αμοιβαία συνεργασία μεταξύ τους.

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Ο παρών οδηγός περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τους στόχους, τα περιεχόμενα και τις μεθοδολογίες που θα χρησιμοποιηθούν. Η επιτυχία του προγράμματος εξαρτάται από την ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευτικών και την αμοιβαία συνεργασία μεταξύ τους.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Α' . ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

	Σελίς
<i>Ἀδαμάντιος Κοραΐς:</i> Πολιτικά παραινέσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας ...	7
<i>Στρατηγὸς Μακρυγιάννης:</i> Ἀπομνημονεύματα	12
<i>Δημήτριος Βικέλας:</i> Ὁ παπα - Νάρκισσος	17
<i>Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης:</i> Παναγία ἢ Γλυκοφιλοῦσα	32
» » Ἡ σταχομαζώχτρα	48
<i>Ἰωάννης Κονδυλάκης:</i> Ὁ ἐπικήδειος	57
<i>Μιχαὴλ Μητσάκης:</i> Τὸ φίλημα	64
<i>Ἀνδρέας Καρκαβίτσας:</i> Τὸ γιούσουρι	66
» » Ναυάγια	75

Β' . ΠΟΙΗΣΙΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

α' Ἱστορικά :	Τῆς Ἁγία - Σοφιάς	81
	Σκλάβοι στοὺς Ἀρβανίτες	81
	Σουλιώτικο	82
	Τῆς Λένως τοῦ Μπότσαρη	83
	Τῆς Δέσπως	84
	Τῆς Πάργας	84
	Τῶν κλεφτῶν καὶ τοῦ Ἀλῆ πασά	86
	Μισολόγι	86
β' Κλέφτικα :		87
γ' Ἀκριτικά :	Τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιὸς	88
	Τοῦ Κάστρου τῆς Ὠριάς	89
	Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ	90
	Διγενῆς	92
δ' Παραλογές :	Τοῦ γιοφυριοῦ τῆς Ἄρτας	95
	Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ	96
ε' Ναναρίσματα — Βαΐτικα — Τῆς ξενιτιᾶς		99
στ' Μοιρολόγια :		102

ΚΡΗΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

<i>Βιτσέντζου Κορνάρου:</i>	Ἐρωτόκριτος	105
<i>Γεωργίου Χορτάτζη:</i>	Ἐρωφίλη	110
	Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ	116
<i>Ρήγας Βελεστινῆς:</i>	Ὁ θούριος	122
<i>Ἀθανάσιος Χριστόπουλος:</i>	Ὁ τρύγος	124
<i>Ἰωάννης Βηλαράς:</i>	Ὁ φιλόργυρος	125
» »	Στολιδιάρης	126
<i>Διονύσιος Σολωμός:</i>	Ἡ σκιά τοῦ Ὀμήρου	127
» »	Εἰς Φραγκίσκα Φραϊζερ	127
» »	ᾠδή εἰς τὴν σελήνην	128
» »	Ἡ ψυχούλα	128
» »	Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς	129
» »	Ἡ Ἑλληνίδα μητέρα	130
» »	Ἕνμος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	131
» »	Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι	140
<i>Ἀνδρέας Κάλβος:</i>	Εἰς Δόξαν	143
» »	Εἰς τὸν Ἱερὸν Λόγον	145
» »	Ὁ Ὁκεανὸς	146
» »	Εἰς Σούλι	150
<i>Ἀλέξανδρος Σούτσος:</i>	Εἰς τὴν Ἑλλάδα	151
<i>Παναγιώτης Σούτσος:</i>	Προσευχή	152
<i>Ἰωάννης Καρασούτσας:</i>	Τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος	152
» »	Εἰς ἓν ἄστρον	153
<i>Δημήτριος Παπαρηγόπουλος:</i>	Εἰς τὸν ἥλιον	156
» »	Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου	156
<i>Ἀχιλλεὺς Παράσχος:</i>	Εἰς δρομίσκον τῶν Ἀθηνῶν	157
<i>Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς:</i>	Διονύσου πλοῦς	160
<i>Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης:</i>	Φωτεινὸς	164
» »	Ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη μου	167
<i>Γάκωβος Πολυᾶς:</i>	Ὁ ἐρασιτέχνης	168
<i>Γεώργιος Μαρκοῦας:</i>	Δύο	168
» »	Ὁ Ὄρκος	169
<i>Στέφανος Μαρτζώκης:</i>	Ἡ ἐξοχή	172
<i>Ἀριστομένης Προβελέγγιος:</i>	Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ	173
<i>Ἀλέξανδρος Πάλλης:</i>	Λούης	175
<i>Ἰωάννης Πολέμης:</i>	Σωκράτης	177
<i>Γεώργιος Βιζυηνός:</i>	Παιδί μου, ὦρα σου καλὴ	178
<i>Κώστας Κουτσάλλης:</i>	Στὸ σταυραῖτό	178

<i>Κωστής Παλαμᾶς:</i>	Τὸ τραγούδι τοῦ Σταυροῦ	180
» »	Πατρίδες	181
» »	Ἀπὸ τῆ « Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ » : Ὁ Θεῖος Βράχος	184
» »	Κύπρος	186
» »	Ἕγνος τῶν αἰώνων	188
» »	Πᾶυλος Μελᾶς	188
» »	Χειμάρρα	189
<i>Γεώργιος Δροσίνης:</i>	Εἰκόνες τοῦ χωριοῦ	191
<i>Λορέντζος Μαβίλης:</i>	Ἐλιά	193
» »	Καλλιπάττειρα	194
» »	Καρδάκι	194
» »	Πατρίδα	195
<i>Κωνσταντῖνος Καβάφης:</i>	Θερμοπύλες	195
» »	Ἰθάκη	196
<i>Ἰωάννης Γρυπάρης:</i>	Ἐστιάδες	197
» »	Ἐρελὴ χαρὰ :	198
<i>Κώστας Χατζόπουλος:</i>	Ὁρθὸ στέκεσαι ἀντίκρυ μου, δόμορφο βουνὸ	200
<i>Δάμπρος Πορφύρας:</i>	Βράδυ σ' ἓνα χωριὸ	201
» »	Τὸ θέατρο	202
» »	Τὸ στερνὸ παραμῦθι	202
» »	Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη	203
<i>Μιλτιάδης Μαλακάσης:</i>	Τὸ λένε τ' ἀηδονάκια	203
» »	Τὸ Ἑλληνικὸ θαῦμα	204
<i>Σωτήρης Σκίπης:</i>	Κύπρος	205
» »	Μεγάλῃ Παρασκευῇ τοῦ 1942	206
<i>Στέφανος Λάφνης:</i>	Τὸ πατρικὸ μας σπίτι	206

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἔφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1965 (VIII) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 20.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1296/19.6.65

Ἐκτύπωσις — Βιβλιοδεσία ΑΔΕΛΦΩΝ Γ. ΡΟΔΗ — ΑΘΗΝΑΙ

1500